

**T.C.
TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

2016 YILI HUBUBAT RAPORU

2016 YILI HUBUBAT RAPORU

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

<http://www.tmo.gov.tr>

Müdafaa Caddesi, No:18
06100 Bakanlıklar/ANKARA

Tel: 0312 416 30 00
Faks: 0312 417 72 23 – 417 00 37

© TMO. Her Hakkı Saklıdır.

TMO'nun izni olmaksızın çoğaltılamaz, ancak kaynak gösterilmek şartıyla alıntı yapılabilir.

“Türkiye’nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür.”

“Toprak o kadar cömert ki, dökülen her damla alın terinin karşılığını verir.”

“Ciddi etütlere dayalı bir ziraat siyaseti tespit etmek ve ziraat rejimi kurmak lazımdır.”

Mustafa Kemal Atatürk

GENEL MÜDÜRÜMÜZÜN MESAJI

1938 yılından bu yana üstlendiği sorumlulukları en iyi şekilde yerine getiren TMO; yurt içi ve yurt dışı piyasaları takip etmekte, üretici ve tüketicileri koruyucu tedbirler alarak sektörde yer alan tüm paydaşları ile işbirliği içerisinde piyasa fiyat istikrarını sağlamaktadır.

Hububat ürünlerinin gerek ülkemizde gerekse küresel boyutta sahip olduğu önem dikkate alınarak Kuruluşumuz tarafından her yıl düzenli olarak yayımlanan hububat raporu; bu yıl da üretim, tüketim ve ticaretle ilgili verileri sektörün bilgisine sunmak amacıyla hazırlanmıştır.

2016 yılında tarım sektörü açısından belki de en önemli gelişmelerin başında 14 Ekim'de Başbakanımız Sayın Binali Yıldırım tarafından açıklanan “Milli Tarım Projesi” gelmektedir. Milli Tarım Projesi ile lisanslı depoculuğun yaygınlaştırılması ve Kuruluşumuzun yeniden yapılandırılması sağlanarak, tarım ürünlerinde arz ve talep dengesini yöneterek piyasa fiyat istikrarı oluşturulacaktır. Ayrıca Ülkemiz depolama açığının giderilmesi amacıyla Kuruluşumuz tarafından “Özel Sektöre Uzun Süreli Kiralama Yoluyla Lisanslı Depoculuk Kriterlerine Haiz Hububat Siloları Yapıtırılması” süreci başlatılmıştır. Özel sektöre yaptırılacak bu depolar sayesinde lisanslı depoculuğun ülke geneline yayılarak gelişmesi, diğer ürünlerde de bu konuda yapılacak çalışmalara piyasa önem ve değer algısının gelişmesi ve ürünlerin daha sağlıklı depo koşullarında muhafaza edilmesine ayrıca ticaret borsaları ve sektör piyasasının daha aktif ve verimli şekilde işleyişine katkı sağlanacaktır.

Bu yöntemle yapılacak olan modern depolama tesisleri ile özel sektörün depoculuğa girmesinin önünün açılması lisanslı depoculuğun ve buna bağlı olarak emtiaya dayalı sermaye piyasalarının gelişmesine katkı sağlanacaktır. TMO lisanslı depolar üzerinden Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) ile alım satım yapmak suretiyle, geleneksel depoculuktan çekilecek, böylece ürünlerin daha sağlıklı depolarda muhafaza edildiği lisanslı depoculuğun geliştirilmesi hedeflenmektedir. Lisanslı depoculuğun gelişmesiyle birlikte tarımsal ürünler kayıt altına alınacak ve üreticiler ürünlerine karşılık uygun kredi kullanma imkânına sahip olacaktır.

Yapılan bu çalışmanın tarım sektörü için aydınlatıcı bir rehber olması temennisiyle emeği geçen herkese teşekkür eder, saygılar sunarım.

İsmail KEMALOĞLU
Yönetim Kurulu Başkanı
Genel Müdür

ÖNSÖZ

İÇİNDEKİLER

ÇİZELGELER LİSTESİ

GRAFİKLER LİSTESİ

TABLolar LİSTESİ

SİMGELER LİSTESİ

1. GİRİŞ

2. HUBUBAT ÜRÜNLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Buğday

2.1.1. Bitkisel Özellikleri

2.1.2. Türkiye’de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

2.1.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

2.2. Arpa

2.2.1. Bitkisel Özellikleri

2.2.2. Türkiye’de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

2.2.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

2.3. Çavdar

2.3.1. Bitkisel Özellikleri

2.3.2. Türkiye’de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

2.3.3. Dünyadaki Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

2.4. Yulaf

2.4.1. Bitkisel Özellikleri

2.4.2. Türkiye’de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

2.4.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

2.5. Mısır

2.5.1. Bitkisel Özellikleri

2.5.2. Türkiye’de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyat

2.5.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

2.6. Çeltik/Pirinç

2.6.1. Bitkisel Özellikleri

2.6.2. Türkiye’deki Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

2.6.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

3. DÜNYADA ÖNEMLİ HUBUBAT ÜRETİCİSİ ÜLKELERİN ALIM VE DESTEKLEME POLİTİKALARI

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ (AB)

3.1.1. Reform süreci

3.1.2. Hububat ve Çeltik Müdahale Alımları

3.1.3. AB’de Ödeme Kurumları

3.2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

3.3. Arjantin

3.4. Avustralya

3.5. Brezilya

3.5.1. Destekleme Programları

3.5.1.1. Tarım, Hayvancılık ve Gıda Tedarik Bakanlığının Gerçekleştirdiği Programlar

3.5.1.2. Tarımsal Kalkınma Bakanlığı'nın Gerçekleştirdiği Programlar

3.6. Hindistan

3.6.1. Hindistan'da Tarımsal Yapı

3.6.2. Hindistan'da Tarım Piyasası Politikası Ve Uygulamaları

3.7. Mısır Arap Cumhuriyeti

3.8. Rusya

3.9. Ukrayna

3.9.1. Müdahale Alımları

3.9.2. Garantili Alım, Depolama ve Denetim

4. TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ

4.1. Kuruluş Amacı, Görevleri ve Faaliyetleri

4.2. TMO Tarafından Uygulanan Alım Politikaları

4.3. TMO Tarafından İç Piyasaya Yönelik Yapılan Satış Miktar ve Fiyatları

4.4. TMO'nun AB'ye Uyum Çalışmaları

5. 2016/17 HUBUBAT SEZONUNUN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

5.1. Türkiye Değerlendirmesi

5.1.1. TMO Faaliyetleri Açısından 2016/17 Sezonu

5.1.1.1. Müdahale Alım Faaliyeti

5.1.1.2. Emanet Alım Faaliyeti

5.1.1.2.1. Emanet Alımda Genel Hususlar

5.1.1.2.2. Üreticilerden (ÇKS Belgesi Olan) Emanet Alım Esasları

5.1.1.2.3. Tüccar ve Sanayicilerden (ÇKS Belgesi Olmayan) Emanet Alım Esasları

5.2. Depolama Faaliyeti

5.3. Lisanslı Depoculuk

5.4. Olağanüstü Hal ve Savaş Stoku Faaliyeti

5.5. Satışlar

5.6. İthalat ve İhracat

5.7. Dünya Değerlendirmesi

5.7.1. Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsaları

5.7.1.1. Buğday

5.7.1.2. Mısır

5.7.1.3. Çeltik

6. KAYNAKÇA LİSTESİ

7. EKLER

7.1. AÇIKLAMA

ÇİZELGELER LİSTESİ

- Çizelge 1. 1930-2000 Yılları Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
- Çizelge 2. 2007-2016 Yılları Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
- Çizelge 3. 2007-2016 Yılları Sertifikalı Buğday Tohumluğu Tedarik ve Dağıtım Durumu
- Çizelge 4. TÜİK, USDA ve IGC Verilerine Göre Türkiye Buğday Üretimi
- Çizelge 5. 2016 Yılı Bölgeler Bazında Türkiye Buğday Üretimi
- Çizelge 6. Türkiye Buğday Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi
- Çizelge 7. Türkiye'deki Un, Yem, Makarna, İrmik, Bulgur, Bisküvi, Çeltik ve Nişasta Fabrikalarının Son Durumu
- Çizelge 8. Türkiye'nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) İthalat ve İhracat Miktarları
- Çizelge 9. Türkiye'nin Makarnalık (Durum) Buğday İthalat ve İhracat Miktarları
- Çizelge 10. Türkiye'nin Buğday Mamulleri İhracatı
- Çizelge 11. Türkiye'nin Buğday İhracat Miktarı ve Mamul Madde İhracatları Buğday Karşılığı
- Çizelge 12. TMO Buğday Alım Fiyatı ve ÜFE Artış Oranı
- Çizelge 13. Borsalarda 2012-2016 Yılları Arası Buğday (AKS) Fiyatları
- Çizelge 14. 2012-2016 Yılları Arası Aylar Bazında Buğday Borsa Ortalama Fiyatları
- Çizelge 15. 2012-2016 Yılları Arasında Aylar Bazında Buğday Borsa İşlem Miktarları
- Çizelge 16. Dünya Buğday Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler
- Çizelge 17. Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerde Buğday Verimi
- Çizelge 18. Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerde Buğday Ekim Alanı
- Çizelge 19. Dünyada Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler
- Çizelge 20. Dünyada Buğday İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler
- Çizelge 21. Dünya Buğday İthalatı Projeksiyonu
- Çizelge 22. Dünya Buğday İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
- Çizelge 23. Dünya Buğday İhracatı Projeksiyonu
- Çizelge 24. Dünya ve Bazı Ülkelerde Buğday Kapanış Stoku
- Çizelge 25. Dünya Durum Buğdayı Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler
- Çizelge 26. Dünya Durum Buğdayı İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler
- Çizelge 27. Dünya Durum Buğdayı İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
- Çizelge 28. ABD Borsalarındaki Vadeli İşlem Buğday Fiyatları
- Çizelge 29. Dünya Buğday Fiyatları ile AKS ve Anadolu Durum Buğday Fiyatı
- Çizelge 30. Türkiye Arpa Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
- Çizelge 31. Maltlık ve Diğer Arpanın Ekim Alanları, Üretimleri ve Verimleri
- Çizelge 32. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye'nin Arpa Üretimi
- Çizelge 33. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Arpa Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi
- Çizelge 34. Türkiye'nin Arpa İthalat ve İhracat Miktarları
- Çizelge 35. TMO Arpa Alım Fiyatı

- Çizelge 36. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Arpa Borsa Ortalama Fiyatları
- Çizelge 37. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Arpa Borsa İşlem Hacimleri
- Çizelge 38. Dünya Arpa Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler
- Çizelge 39. Dünya ve Önemli Üretici Ülkelerde Arpa Verimi
- Çizelge 40. Dünya Arpa Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler
- Çizelge 41. Dünya Arpa İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler
- Çizelge 42. Dünya Maltlık Arpa İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler
- Çizelge 43. Dünya Arpa İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
- Çizelge 44. Dünya Maltlık Arpa İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
- Çizelge 45. Dünya Arpa Fiyatları
- Çizelge 46. 2016 Yılı Aylar Bazında Dünya Arpa Fiyatları
- Çizelge 47. Dünya ve Bazı Ülkelerde Arpa Kapanış Stokları
- Çizelge 48. Türkiye Çavdar Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
- Çizelge 49. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Çavdar Üretimi
- Çizelge 50. Türkiye Çavdar Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi
- Çizelge 51. Türkiye'nin Çavdar İthalat Miktarı
- Çizelge 52. TMO Çavdar Alım Fiyatı ve ÜFE Artış Oranı
- Çizelge 53. 2012-2016 Yılları Arasında Çavdar Borsa Fiyatları
- Çizelge 54. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Çavdar Borsa Ortalama Fiyatları
- Çizelge 55. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Çavdar Borsa İşlem Hacimleri
- Çizelge 56. Dünya Çavdar Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler
- Çizelge 57. Dünya Çavdar Ekim Alanları
- Çizelge 58. Dünya Çavdar Verimi
- Çizelge 59. Dünya Çavdar Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler
- Çizelge 60. Dünya Çavdar İhracatı ve Önemli İhracatçı Ülkeler
- Çizelge 61. Dünya Çavdar İthalatı ve Önemli İthalatçı Ülkeler
- Çizelge 62. Dünya ve Bazı Ülkelerde Çavdar Kapanış Stokları
- Çizelge 63. Türkiye Yulaf Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
- Çizelge 64. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Yulaf Üretimi
- Çizelge 65. Türkiye Yulaf Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi
- Çizelge 66. Türkiye'nin Yulaf İthalat ve İhracat Miktarları
- Çizelge 67. TMO Yulaf Alım Fiyatı ve ÜFE Artış Oranı
- Çizelge 68. 2012-2016 Yıllar Bazında Yulaf Borsa Ortalama Fiyatları
- Çizelge 69. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Yulaf Borsa Ortalama Fiyatı
- Çizelge 70. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Yulaf Borsa İşlem Hacimleri
- Çizelge 71. Dünya Yulaf Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler

- Çizelge 72. Dünya Yulaf Ekim Alanları
- Çizelge 73. Dünya Yulaf Verim Ortalaması
- Çizelge 74. Dünya Yulaf Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler
- Çizelge 75. Dünya Yulaf İhracatı ve Önemli İhracatçı Ülkeler
- Çizelge 76. Dünya Yulaf İthalatı ve Önemli İthalatçı Ülkeler
- Çizelge 77. Dünya ve Bazı Ülkelerde Yulaf Kapanış Stokları
- Çizelge 78. Türkiye 1930-2000 Yılları Tane Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
- Çizelge 79. Türkiye 2007-2016 Yılları Tane Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
- Çizelge 80. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Tane Mısır Üretimi
- Çizelge 81. Bölgelere Göre Mısır Ekiliş Alanları ve Üretimi
- Çizelge 82. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Mısır Tüketimi ve Yeterlilik Oranı
- Çizelge 83. Mısır Tüketiminin 2016 Yılı Sektörel Dağılımı
- Çizelge 84. Türkiye'nin Mısır İthalat ve İhracat Miktarları
- Çizelge 85. TMO Mısır Alım Fiyatı ve ÜFE Artış Oranı
- Çizelge 86. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Mısır Borsa Ortalama Fiyatı
- Çizelge 87. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Mısır Borsa İşlem Miktarları
- Çizelge 88. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Üretimi
- Çizelge 89. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Verimi
- Çizelge 90. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Ekim Alanı
- Çizelge 91. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Tüketimi
- Çizelge 92. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır İthalatları
- Çizelge 93. Geleceğe Yönelik Mısır İthalat Projeksiyonları
- Çizelge 94. Dünya Mısır İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
- Çizelge 95. Geleceğe Yönelik Mısır İhracat Projeksiyonları
- Çizelge 96. Dünya ve Başlıca Ülkelerde Kapanış Mısır Stokları
- Çizelge 97. Dünya Mısır Fiyatları
- Çizelge 98. 1940-2000 Yılları Türkiye Çeltik Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
- Çizelge 99. Türkiye Çeltik Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
- Çizelge 100. TÜİK ve USDA Verilerine Göre Türkiye Çeltik Üretimi
- Çizelge 101. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Pirinç Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi
- Çizelge 102. Türkiye'de Çeltik Tarımı Yapılan İller
- Çizelge 103. Türkiye'nin Çeltik İthalat ve İhracat Miktarları
- Çizelge 104. Türkiye'nin Pirinç İthalat ve İhracat Miktarları
- Çizelge 105. Türkiye'nin Kargo (Kahverengi) Pirinç İthalat ve İhracat Miktarları
- Çizelge 106. Çeltik ve Pirinç Piyasa Fiyatları
- Çizelge 107. TMO Uzun ve Orta Tane Çeltik Alım Fiyatı

- Çizelge 108. Dünya Pirinç Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler
- Çizelge 109. Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerdeki Çeltik Verimi
- Çizelge 110. Dünya Pirinç Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler
- Çizelge 111. Dünya Pirinç İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
- Çizelge 112. Dünya Pirinç İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler
- Çizelge 113. Dünya ve Başlıca Ülkelerde Pirinç Kapanış Stokları
- Çizelge 114. Dünya Pirinç Fiyatları
- Çizelge 115. Türkiye’de Buğday, Arpa, Mısır Üretimi, TMO’nun Alım Miktarı ve Alımın Üretime Oranı
- Çizelge 116. TMO Alım Miktarları
- Çizelge 117. Yıllar İtibariyle TMO İç Satış Fiyatları
- Çizelge 118. Yıllar İtibariyle TMO İç Satış Miktarları
- Çizelge 119. Türkiye Hububat Ürünleri Ekim Alanı, Üretim ve Verim Miktarları
- Çizelge 120. Hububat Ürünleri Tüketimleri ve Yeterlilik Oranları
- Çizelge 121. Türkiye’nin Hububat Ürünleri İthalat ve İhracat Miktarları
- Çizelge 122. Hububat Ürünlerinde Uygulanan Gümrük Vergisi Oranları
- Çizelge 123. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Borsa Ortalama Fiyatları
- Çizelge 124. 2007-2016 Yılları Aylar Bazında Borsalarda Anadolu Kırmızı Sert ve Makarnalık Buğday İşlem Hacimleri
- Çizelge 125. 2007-2016 Yılları Aylar Bazında Borsalarda Arpa ve Çavdar İşlem Hacimleri
- Çizelge 126. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Borsalarda Yulaf ve Mısır İşlem Hacimleri
- Çizelge 127. Ürünler Bazında Bakanlığımızca Ödenen Prim Miktarları
- Çizelge 128. 2016/17 Dönemi Peşin Alım Miktarları
- Çizelge 129. Yıllar İtibariyle Alım Yapılan Borsalar ve Alım Miktarları
- Çizelge 130. 2016/17 Döneminde Emanete Alınan, Alıma Dönüşen ve İade Edilen Ürün Miktarları
- Çizelge 131. Şubeler Depo Grupları ve Kapasiteleri
- Çizelge 132. 2016 Yılı Elektronik Ürün senedi Alımları
- Çizelge 133. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında TMO İç Satış Fiyatları
- Çizelge 134. TMO Tarafından Yapılan İthalat ve İhracat Miktarları
- Çizelge 135. Dünya Hububat Denge Tablosu
- Çizelge 136. Chicago Borsası İşlem Hacimleri İçinde Tarımsal Emtia ve Ürünlerin Payları
- Çizelge 137. Chicago Borsasında Mısır, Soya ve Çeltik Aylık İşlem Hacimleri ve Fiyatlar
- Çizelge 138. ABD Borsalarında Buğdayın Aylık İşlem Hacimleri ve Fiyatlar
- Çizelge 139. Borsalara Göre Buğdayda Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları
- Çizelge 140. Chicago Borsası Mısır Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları
- Çizelge 141. Chicago Borsası Çeltik Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları
- Çizelge 142. Chicago Borsası Soya Fasulyesi Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 1. Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretim ve Verimi
- Grafik 2. Türkiye'nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) Üretimi, İthalatı ve İhracatı
- Grafik 3. Anadolu Kırmızı Sert Ekmeklik Buğday Alım Fiyat Artışı ve ÜFE Artış Oranı
- Grafik 4. AKS Buğdayı Borsa Fiyatı ile ABD 2HRW Fiyatı Mukayesesi
- Grafik 5. Anadolu Kırmızı Sert Buğdayın 2012-2016 Yılları Borsa Fiyatı
- Grafik 6. Anadolu Durum Buğdayının 2012-2016 Yılları Borsa Fiyatı
- Grafik 7. Dünya Buğday Denge Grafiği
- Grafik 8. Dünya Buğday Üretimi, Verimi ve Ekim Alanı
- Grafik 9. 2016/17 Dünya Buğday Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 10. Beş Majör İhracatçı ve Karadeniz Bölgesi İhracatçıları Buğday Üretimi
- Grafik 11. 2016/17 Dünya Buğday Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 12. Dünyada Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler
- Grafik 13. Kullanım Alanlarına Göre Dünya Buğday Tüketimi
- Grafik 14. 2016/17 Dünya Buğday İthalatında Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 15. 2016/17 Dünya Buğday İhracatında Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 16. Dünya Buğday İhracatı Projeksiyonu
- Grafik 17. Başlıca Buğday İhracatçısı Ülkelerde Buğday Kapanış Stoku
- Grafik 18. 2012 Yılından İtibaren ABD 2HRW Buğday Fiyatı
- Grafik 19. 2012 Yılından İtibaren Fransız Buğday Fiyatı
- Grafik 20. 2012 Yılından İtibaren Fransız Durum Buğday Fiyatı
- Grafik 21. ABD Borsalarındaki Vadeli İşlem Buğday Fiyatları
- Grafik 22. ABD, Fransız, Rus Buğday Fiyatları
- Grafik 23. Fransız Durum Buğday Fiyatı
- Grafik 24. Türkiye Arpa Ekim Alanı, Üretim ve Verimi
- Grafik 25. TMO Arpa Alım Fiyatındaki Artış ile ÜFE Artış Oranı
- Grafik 26. Dünya Arpa Denge Grafiği
- Grafik 27. Dünya Arpa Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler
- Grafik 28. 2016/17 Dünya Arpa Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 29. Dünya Arpa Tüketiminde Başlıca Tüketici Ülkeler
- Grafik 30. 2016/17 Dünya Arpa Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 31. Kullanım Alanlarına Göre Dünya Arpa Tüketimi
- Grafik 32. Başlıca Arpa İthalatçısı Ülkeler
- Grafik 33. Arpa İthalatı Projeksiyonu
- Grafik 34. Başlıca Arpa İhracatçısı Ülkeler

- Grafik 35. Arpa İhracatı Projeksiyonu
- Grafik 36. 2016 Yılı Aylar Bazında Dünya Arpa Fiyatları
- Grafik 37. 2016/17 Dünya Arpa Kapanış Stokunda Ülkelerin Payları
- Grafik 38. Türkiye Çavdar Ekim Alanı, Üretim ve Verimi
- Grafik 39. Türkiye'nin Çavdar Üretim ve İthalat Miktarları
- Grafik 40. Son Beş Yıllık Dönemde Aylar Bazında Çavdar Borsa Ortalama Fiyatı
- Grafik 41. Dünyada Önemli Çavdar Üreticisi Ülkeler
- Grafik 42. 2016/17 Dönemi Dünya Çavdar Üretiminin Dağılımı
- Grafik 43. Dünya Çavdar Denge Grafiği
- Grafik 44. Dünya Çavdar Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler
- Grafik 45. 2016/17 Dönemi Dünya Çavdar Tüketiminin Dağılımı
- Grafik 46. Türkiye Yulaf Ekim Alanı, Üretim ve Verimi
- Grafik 47. Türkiye'nin Yulaf Üretim, İhracat ve İthalat Miktarları
- Grafik 48. Son Beş Yıllık Dönemde Aylar Bazında Yulaf Borsa Ortalama Fiyatı
- Grafik 49. Dünya Yulaf Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler
- Grafik 50. 2016/17 Dönemi Dünya Yulaf Üretiminin Dağılımı
- Grafik 51. Dünya Yulaf Denge Grafiği
- Grafik 52. Dünya Yulaf Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler
- Grafik 53. 2016/17 Dönemi Dünya Yulaf Tüketiminin Dağılımı
- Grafik 54. ABD Chicago (CBOT) Borsası Yulaf Vadeli İşlem Aylık Ortalama Fiyatları
- Grafik 55. Türkiye Tane Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
- Grafik 56. Türkiye'nin Mısır Üretim, Tüketim, İthalat ve İhracatı
- Grafik 57. TMO Mısır Alım Fiyatındaki Artış ile ÜFE Artış Oranı
- Grafik 58. TMO Alım Fiyatı ve ABD 3YC Fiyatı
- Grafik 59. Dünya Mısır Denge Grafiği
- Grafik 60. Dünya Mısır Üretim, Verim ve Ekim Alanı
- Grafik 61. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Üretimi
- Grafik 62. 2016/17 Dünya Mısır Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 63. Başlıca Ülkelerin Mısır Ekim Alanı
- Grafik 64. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Tüketimi
- Grafik 65. 2016/17 Dünya Mısır Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 66. Kullanım Alanlarına Göre Dünya Mısır Tüketimi
- Grafik 67. 2016/17 Dünyada Mısır İthalatı Yapan Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 68. Başlıca Ülkelerin Geleceğe Yönelik Mısır İthalat Projeksiyonları
- Grafik 69. 2016/17 Dünyada Mısır İhracatı Yapan Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 70. Başlıca Ülkelerin Geleceğe Yönelik Mısır İhracat Projeksiyonları

- Grafik 71. 2016 Yılı Dünya ve Türkiye Mısır Fiyatları
- Grafik 72. ABD Chicago Borsası Mısır Vadeli İşlem Aylık Ortalama (ABD 3YC) Fiyatları
- Grafik 73. Türkiye Çeltik Ekim Alanı, Üretim ve Verimi
- Grafik 74. TMO Çeltik Alım Fiyatındaki Artış ile ÜFE Artış Oranı
- Grafik 75. Dünya Pirinç Denge Grafiği
- Grafik 76. Dünya Pirinç Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler
- Grafik 77. 2016/17 Dünya Pirinç Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 78. Dünya Pirinç Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler
- Grafik 79. 2016/17 Dünya Pirinç Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 80. Dünya Pirinç İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
- Grafik 81. 2016/17 Yılı Pirinç İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkelerin Payları
- Grafik 82. Pirinç İhracatı Projeksiyonu
- Grafik 83. 2016/17 Dünya Pirinç İthalatçısı Başlıca Ülkelerin Payları
- Grafik 84. Pirinç İthalatı Projeksiyonu
- Grafik 85. 2016/17 Dünya Pirinç Stokuna İlişkin Ülkelerin Payları
- Grafik 86. 2016 Yılı Aylar Bazında Borsa Ortalama Fiyatları
- Grafik 87. Yurt İçi ve Yurt Dışı Buğday Fiyatlarının Aylar Bazında Karşılaştırılması
- Grafik 88. Yurt İçi ve Yurt Dışı Buğday, Arpa ve Mısır Fiyatlarının Aylar Bazında Karşılaştırılması
- Grafik 89. Yurt İçi ve Yurt Dışı Pirinç Fiyatlarının Aylar Bazında Karşılaştırılması
- Grafik 90. Dünya Arpa, Çavdar, Yulaf Üretim ve Tüketimi
- Grafik 91. Dünya Buğday, Pirinç, Mısır Üretim ve Tüketimi
- Grafik 92. Chicago Borsası Buğday Vadeli İşlemler Günlük Kapanış Fiyatları
- Grafik 93. ABD Borsalarında Vadeli İşlemler Buğday Aylık Fiyatları
- Grafik 94. ABD Borsalarında Buğdayın Aylık İşlem Hacimleri
- Grafik 95. Chicago Borsası Mısır Vadeli İşlemler Günlük Kapanış Fiyatları
- Grafik 96. Chicago Borsasında Mısır ve Soyanın Aylık İşlem Hacimleri
- Grafik 97. Chicago Borsası Çeltik Vadeli İşlemler Günlük Kapanış Fiyatları
- Grafik 98. Chicago Borsasında Çeltiğin Aylık İşlem Hacmi ve Fiyatı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Buğday Ekiliş ve Hasat Dönemleri

Tablo 2. Bölgelere Göre Buğday Ekiliş ve Hasat Başlama Tarihleri

Tablo 3. Mısır Ekiliş ve Hasat Dönemleri

Tablo 4. Türkiye’de Bölgelere Göre Çeltik Ekim ve Hasat Dönemleri

Tablo 5. Çeltik Üretici Ülkelerdeki Ekiliş ve Hasat Dönemleri

Tablo 6. AB (27) Ülkelerinde Müdahale Birimlerini İçeren Ödeme Kurumları

SİMGELER LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKS	: Anadolu Kırmızı Sert
AWB	: Avustralya Buğday Kurumu
CCC	: Ürün Kredi Kurumu
CONAB	: Ulusal Tedarik Kurumu
CWB	: Kanada Buğday Ofisi
CME	: Chicago Merchantile Exchange (Şikago Ticaret Borsası)
ÇATAK	: Çevre Amaçlı Tarım Alanlarının Korunması
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
Da	: Dekar
DGD	: Doğrudan Gelir Desteği
DİR	: Dâhilde İşleme Rejimi
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EAGF	: Avrupa Tarımsal Garanti Fonu
EHCSS	: Mısır Silo ve Depolama Holding
EMBRAPA	: Tarımsal Araştırmalar Kurumu
FCI	: Hindistan Gıda Kurumu
FIHC	: Gıda Sanayi Holding
FOB	: Free on Board (Malın Güvertede Teslimi)
GASC	: Ürün Tedariği Genel Müdürlüğü
GB	: Gümrük Birliği
Ha	: Hektar
HRW	: Hard Red Winter Wheat (Sert Kırmızı Kışlık Buğday)
IGC	: International Grains Council (Uluslararası Hububat Konseyi)
INASE	: Arjantin Ulusal Tohum Enstitüsü
Kg	: Kilogram
MALR	: Tarım ve Arazi Islahı Bakanlığı
MERCOSUR	: Latin Amerika Ortak Pazarı
MICEX	: Moskova Bankalararası Döviz Borsası
MGEX	: Minneapolis Grain Exchange (Minneapolis Hububat Borsası)
MÖ	: Milattan Önce
NAMEX	: Ulusal Emtia Borsası
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
ONCCA	: Tarım, Hayvancılık ve Balıkçılık Bakanlığı

Ort.	: Ortalama
OTP	: Ortak Tarım Politikası
PBDAC	: Tarım ve Kalkınma Bankası
SENASA	: Ulusal Hijyen ve Tarımsal Gıda Kalitesi Kurumu
SDGD	: Sabit Doğrudan Gelir Desteği
SRW	: Soft Red Winter Wheat (Yumuşak Kırmızı Kışlık Buğday)
TL	: Türk Lirası
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
BÜGEM	: Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UCESI	: İç Tüketim Sübvansiyonları Koordinasyon ve Değerlendirme Birimi
UGC	: Birleşik Hububat A.Ş.
USDA	: United States Department of Agriculture (ABD Tarım Bakanlığı)
ÜFE	: Üretici Fiyat Endeksi
\$	: Dolar
€	: Avro

1. GİRİŞ

Stratejik, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan büyük öneme sahip olan tarım, günümüzde ülkeler için sınırlar ötesi bir nitelik kazanmış, tarımsal üretimde kendi kendine yeterli olma kaygısı yerini dünya için üretim ve pazarlama yaklaşımına bırakmıştır. Dünyada temel tarım ürünlerinde üretim, tüketim ve ticaret dengeleri hızla değişmektedir. Son yıllarda yaşanan finansal krizlerin emtia piyasaları üzerine yansması ve ticari yasaklar sonucunda ön plana çıkan gıda güvencesi kaygıları, tarımın stratejik anlamda önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Tarım sektöründe rekabetçilik ve sürdürülebilirliğin ön plana çıktığı günümüzde küresel iklim değişikliği, gıda fiyatlarındaki artış, artan nüfus baskısı ve uluslararası organizasyonların etkinliğinin artması gibi temel dinamikler sektöre yön vermiştir.

Geniş bir ürün yelpazesine imkân veren iklim ve ekolojik özellikleriyle tarımsal üretim açısından avantajlı olan ülkemiz, kendi kendine yeterlilik açısından da iyi durumdadır. Üstelik toplam istihdamın yaklaşık %21'lik bir kısmı, tarım sektöründe yer almaktadır. Buna karşılık tarımın gayri safi yurt içi hasıla içindeki payı %7,5, ihracat gelirleri içindeki payı ise yaklaşık %4'tür (TÜİK 2016).

Tarım yapılabılır 23,9 milyon hektarlık alan içerisinde %49 ile en büyük payı tahıllar almaktadır. Toplam tahıl alanları içerisinde ise %67'lik pay ile ilk sırada buğday yer almaktadır. Buğdayı %24'lük pay ile arpa, %6'lık pay ile mısır, %1'lik pay ile çeltik takip etmektedir. Yulaf ve çavdar üretimimiz yeterli düzeyde olup alan olarak %1'lere karşılık gelen payı uzun yıllardır aynı seviyeyi korumaktadır (TÜİK 2016).

Bir süreden beri yıllık olarak hazırlayıp sunduğumuz Hububat Raporu çalışması, dört bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde hububat ürünlerinin değerlendirilmesi başlığında; buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, çeltik/pirinç gibi ürünlerin bitkisel özellikleri ile bu ürünlerin Türkiye'de ve dünyada üretim, tüketim, ithalat, ihracat, stok ve fiyatları incelenmektedir. Üçüncü bölümde, dünyada önemli hububat üreticisi ülkelerin alım ve destekleme politikaları başlığında; AB ülkelerinde uygulanan ortak tarım politikaları ve uygulama biçimleri kuramsal olarak anlatılmakta, dördüncü bölümde TMO Genel Müdürlüğü tanıtılmakta ve AB uyum sürecinde Kurumumuzda devam eden mevzuat ve uyum çalışmaları hakkında bilgi verilmekte, beşinci bölümde ise gelecek yıllarda değerlendirme yapılmak üzere durum tespiti yapılmakta, ürünlerin vadeli işlemler ve opsiyon borsalarına göre Türkiye ve dünya değerlendirmesi yer almaktadır.

2. HUBUBAT ÜRÜNLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Buğday

Dünyada ve Türkiye'de buğday tarımı insan beslenmesindeki temel besinlerin ham maddesi olması açısından, diğer tarımsal ürünlere oranla ayrı bir önem arz etmektedir. Özellikle ülkemizde buğday ve buğdaydan yapılan gıda maddeleri tüketiminin birinci sırayı alması nedeniyle bu önem daha da artmaktadır.

2.1.1. Bitkisel Özellikleri

Karbonhidrat kaynağı olan buğday, un haline getirilerek ekmek ve diğer unlu gıdaların imalatında kullanıldığı gibi bulgur, makarna, irmik, bisküvi gibi çok değişik ürünler şeklinde günlük beslenmemizde de yer almaktadır. Öğütme teknolojisi sonucu ortaya çıkan kepek ve diğer yan ürünler ile düşük vasıflı buğdaylar hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca son yıllarda ortaya çıkan yenilenebilir enerji kavramıyla birlikte buğdayın biyoetanol üretiminde de kullanımına rastlanmaktadır.

Buğdaylar, botanik yapısına göre üç sınıfa ayrılmaktadır:

- Triticum Aestivum (ekmeklik buğday),
- Triticum Durum (makarnalık buğday),
- Triticum Compactum (topbaş veya bisküvilik buğday).

Ayrıca buğdaylar; sertlik, tane rengi ve ekiliş durumuna göre de sınıflandırılmaktadır:

- Tane sertliğine göre; sert buğday, yarı sert buğday, yumuşak buğday,
- Tane rengine göre; kırmızı buğday, beyaz buğday,
- Ekilişlerine göre; yazlık buğday, kışlık buğday.

Sanayicinin buğday tercihi, kullanım amacına göre değişmektedir. Örneğin, ekmeklik buğdaylarda protein oranı ve kalitesi ile un veriminin yüksek olması istenirken bisküvilik buğdaylarda ise düşük protein tercih edilmektedir.

Buğday tanesi, kabuk (perikarp), rüşeym (embriyo) ve endosperm olmak üzere üç kısma ayrılır. Endosperm, tanenin %85'ini oluşturur ve bu kısımdan un elde edilir. Kabuk kısmından kepek elde edilir ve çoğunlukla yem sanayinde kullanılır. Rüşeym (embriyo) ise genellikle kepeklerle birlikte kalmakta, bazen ayrılmaktadır. Rüşeym, gıda olarak tüketilmekte ve ayrıca buğday yağı elde edilmesinde kullanılmaktadır.

Buğday tanesinin bileşimi, çeşitlerine göre ve bölgesel olarak değişiklik göstermesine rağmen ortalama %12 su, %70 karbonhidrat, %12 protein, %2 yağ, %2,2 selüloz ve %1,8 kül içermektedir.

2.1.2. Türkiye’de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

Türkiye, dünya buğday ekim alanının %3,5’ine sahiptir. Ülkemizde buğday ekim alanı; toplam işlenen tarım alanlarının yaklaşık %33’ünü, tahıl ekili alanların ise yaklaşık %67’sini kaplamaktadır (TÜİK, IGC 2016).

Çizelge 1. 1930-2000 Yılları Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
1930	2.809.300	2.586.377	921
1940	4.381.420	4.067.950	928
1950	4.477.191	3.871.926	865
1960	7.700.000	8.450.000	1.097
1970	8.600.000	10.000.000	1.163
1980	9.020.000	16.500.000	1.829
1990	9.450.000	20.000.000	2.116
2000	9.400.000	21.000.000	2.234

Kaynak: TÜİK 2016.

1930 yılında 2.809.300 ha ekim alanında 2.586.377 ton üretim ve 921 kg/ha verim elde edilmişken 2000 yılında 9.400.000 ha ekim alanında 21 milyon ton üretim ve 2.234 kg/ha buğday verimi elde edilmiştir (Çizelge 1).

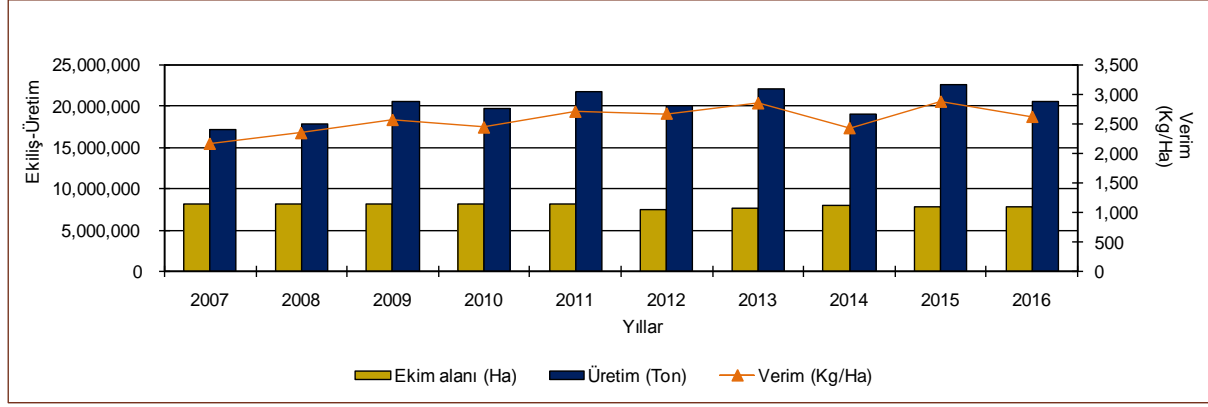
Çizelge 2. 2007-2016 Yılları Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
2007	8.097.700	17.234.000	2.167
2008	8.090.000	17.782.000	2.345
2009	8.100.000	20.600.000	2.566
2010	8.103.400	19.674.000	2.440
2011	8.096.000	21.800.000	2.704
2012	7.529.639	20.100.000	2.672
2013	7.726.000	22.050.000	2.845
2014	7.919.208	19.000.000	2.429
2015	7.866.887	22.600.000	2.872
2016*	7.671.945	20.600.000	2.710

Kaynak: *TÜİK, TMO Tahmini

Son 10 yılın buğday ekim alanları 7,5–8,5 milyon hektar arasında, üretim miktarı ise 17,2–22,6 milyon ton arasında değişmektedir. 2016 yılı buğday üretimimiz ise 20,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. (Çizelge 2, Grafik 1).

Grafik 1. Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2016.

2015 yılında buğday ekilişi 7.866.887 ha, üretim 22.6 milyon ton verim ise, 2.872 kg/ha iken 2016 yılında buğday ekilişi 7.671.945 ha, üretim 20.6 milyon ton verim ise, 2.710 kg/ha olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin buğday verimi yıllar itibariyle yükselme kaydetmiş olmasına rağmen ortalama dünya veriminin altındadır. Yüksek kaliteli tohum kullanımı, buğday verimliliğindeki en önemli faktörlerden biridir. Buğday üretimi için ayrılan ortalama 8,1 milyon hektar alan dikkate alındığında, hektar başına 200 kg tohum kullanımına dayanarak yıllık tohum talebi 1,6 milyon tondur. Buğday, kendi kendine döllen bir bitki olması ve ekilen tohumlukların 3 yılda bir sertifikalı tohumluklarla yenilenmesi nedeniyle ülkemizde her yıl yaklaşık 540 bin ton buğday tohumluğu kullanılması gerekmektedir. Ülkemizde üretilen sertifikalı tohumluk miktarı 2006 yılında 212 bin ton iken 2014 yılında 404 bin ton, 2015 yılında 484 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 3).

Çizelge 3. 2006-2015 Yılları Türkiye Sertifikalı Buğday Tohumluğu Üretim Durumu (Ton)

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Miktar*	211.848	210.044	158.452	227.852	315.676	410.766	327.924	421.588	403.769	484.204

Kaynak: BUGEM 2016.

*Kamu ve özel sektör sertifikalı tohumluk üretim miktarı toplamıdır.

Çizelge 4. TÜİK, USDA ve IGC Verilerine Göre Türkiye Buğday Üretimi (Milyon Ton)

Yıllar	TÜİK	IGC	USDA
2007	17.2	17.2	15.5
2008	17.8	17.8	16.8
2009	20.6	20.6	18.5
2010	19.7	19.7	17.0
2011	21.8	21.8	18.8
2012	20.1	20.1	16.0
2013	22.1	22.1	18.8
2014	19.0	19.0	15.3
2015	22.6	22.6	19.5
2016	20,6	20,6	17,3

Kaynak: TÜİK 2017, USDA 2017 ve IGC 2017.

TÜİK verilerine göre 2015 yılında Türkiye'nin buğday üretimi 22,6 milyon iken 2016 yılında %8,9 azalışla 20,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 4).

Çizelge 5. 2016 Yılı Bölgeler Bazında Türkiye Buğday Üretimi (Bin Ton)

Bölge Adı	Ekmeklik Buğday		Makarnalık Buğday	
	Miktar	%	Miktar	%
Marmara Bölgesi	2.935	17,3	1	0,0
Ege Bölgesi	1.087	6,4	468	12,9
İç Anadolu Bölgesi	5.683	33,5	1.397	38,7
Akdeniz Bölgesi	1.807	10,6	323	8,9
Doğu Anadolu Bölgesi	1.148	6,8	27	0,7
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2.425	14,3	1.294	35,8
Karadeniz Bölgesi	1.895	11,1	110	3,0
Toplam	16.980	100	3.620	100

Kaynak: TÜİK'in 2016 verilerine göre TMO tarafından yapılan bölgeler bazında üretim tahminidir.

Ülkemizde her bölgede yetiştirilebilen buğday özellikle İç Anadolu Bölgesi'nde yaygın olarak üretilmektedir. 2016 yılı ekmeklik buğday üretiminde %33,5'lik pay ile ilk sırada İç Anadolu Bölgesi yer almaktadır. Bunu %17,3 ile Marmara Bölgesi ve %14,3 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi izlemektedir. Üretimde en az pay Doğu Anadolu ve Ege Bölgelerine aittir. Makarnalık buğday üretiminde ise ilk sırayı %38,7 ile İç Anadolu Bölgesi, %35,8 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi ikinci sırayı ve %12,9 ile üçüncü sırayı Ege Bölgesi almaktadır (Çizelge 5).

Çizelge 6. Türkiye Buğday Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi

Piyasa Yılı*	Yurt İçi Kullanım (Bin Ton)	Gıda Olarak Tüketim (Bin Ton)	Tohumluk Kullanım (Bin Ton)	Yemlik Kullanım (Bin Ton)	Kayıplar (Bin Ton)	Stok Değişimi (Bin Ton)	Kişi Başına Tüketim (Kg)	Yeterlilik Derecesi (%)
2005/06	16.846	14.283	1.528	425	610	276	...	120,6
2006/07	18.943	16.491	1.458	427	567	- 834	...	99,8
2007/08	16.882	14.584	1.458	351	489	97	207	96,6
2008/09	17.781	15.458	1.456	362	504	308	216	94,5
2009/10	16.961	14.495	1.458	425	584	965	200	114,8
2010/11	18.187	15.766	1.459	404	558	1.351	214	102,2
2011/12	19.610	17.090	1.457	448	614	239	229	105,1
2012/13	19.375	17.042	1.355	411	567	-52	225	98,0
2013/14	20.462	16.330	1.399	2.112	621	-117	213	102,0
2014/15	20.112	15.604	1.425	2.556	536	-745	201	89,2

Kaynak: TÜİK 2016.

(*) Piyasa Yılı: 1 Haziran-31 Mayıs dönemini kapsamaktadır (Açıklama EK 1'de verilmiştir).

2014/15 sezonunda TÜİK verilerine göre ülkemizin buğday tüketimi; gıda olarak 15 milyon 604 bin ton, tohumluk olarak 1 milyon 425 bin ton ve yemlik olarak 2.556 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 6).

Çizelge 7. Türkiye’deki Un, Yem, Makarna, İrmik, Bulgur, Bisküvi, Çeltik ve Nişasta Fabrikalarının Son Durumu (2016 Yılı)

Fabrikalar	Fabrika Sayısı (Faal)	Yıllık Kapasite (Ton)		Kapasite Kullanım Oranı (%)
		Kurulu Kapasite (Ton/Yıl)	Fiili Kapasite (Ton/Yıl)	
Buğday Unu	677	37.141.818	17.835.468	48
Yem	444	34.279.733	18.753.711	55
Makarna	25	1.866.743	1.322.457	71
Bulgur	103	1.810.637	1.236.412	68
Bisküvi	30	1.257.213	727.234	58
İrmik	15	936.824	726.906	78
Çeltik	129	3.949.855	1.628.260	41
Nişasta	12	2.271.766	1.925.846	85

Kaynak: TMO 2017

Türkiye’de toplam 1.435 adet un, yem, makarna, irmik, bulgur, bisküvi, çeltik ve nişasta fabrikası faal olarak çalışmaktadır (Çizelge 7).

Çizelge 8. Türkiye’nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2007	2.147.107	570.390	266	18.281	9.132	500
2008	3.708.003	1.483.190	400	8.005	5.569	696
2009	3.392.692	901.858	266	301.457	60.692	201
2010	2.554.189	655.044	256	1.171.002	200.848	172
2011	4.754.682	1.623.089	341	5.233	2.580	493
2012	3.719.174	1.125.977	303	116.079	34.248	295
2013	4.053.001	1.289.235	318	275.132	79.317	288
2014	5.285.243	1.545.853	292	68.572	35.356	516
2015	4.349.820	1.103.420	254	68.798	32.394	471
2016	4.225.784	892.409	211	26.503	11.439	432

Kaynak: TÜİK 2017.

Buğday üretimi konusunda kendine yeterliliği oldukça yüksek düzeyde olan ülkemizin TÜİK verilerine göre 2014/15 dönemi yeterlilik derecesi %89,2’dir. Ancak bazı yıllar olumsuz iklim koşullarına bağlı olarak üretim ve kalitede yaşanan sorunlardan dolayı talep karşılanamamakta ve ithalat yapılmaktadır. Ülkemiz tarafından buğday ithalatı yapılmasının ve ithalatın yıllar içerisinde artış göstermesinin en önemli sebebi, buğdaya dayalı mamul madde (un, makarna, bisküvi, irmik ve bulgur) ihracatının giderek artmasıdır.

Genel olarak ülkemizde buğday, arpa ve mısır üretimimiz iç talebi karşılayacak düzeydedir ancak artan mamul madde ihracatımız için gerekli ham madde ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak ithalat yapılmaktadır.

Ülkemizin 2015 yılında olumlu iklim şartlarındaki olumlu gelişmeye bağlı olarak üretimde yaşanan artışla buğday ithalat miktarı 4 milyon 350 bin ton olurken 2016 yılında hafif bir gerileme gerçekleşmiş ve 4 milyon 226 bin tona gerilemiştir.

Ülkemizde, son dönemlerde buğday ithalatının büyük çoğunluğu navlun ve rekabetçi fiyat avantajına bağlı olarak Rusya Federasyonu, Ukrayna, Litvanya, Meksika ve Kazakistan'dan yapılmaktadır.

Ülkemiz buğday üretiminde arz fazlası olduğu dönemlerde TMO, piyasaları düzenlemek amacıyla diğer müdahale yöntemlerinin yanı sıra ihracat da yapmaktadır. Ülkemizin 2010 yılı buğday ihracat miktarı 1 milyon 171 bin ton ile son dönemin en yüksek seviyesidir. 2016 yılı buğday ihracatı ise yaklaşık 26 bin 500 ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 8).

Çizelge 9. Türkiye'nin Makarnalık (Durum) Buğday İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2007	127.785	36.487	286	13.638	6.387	468
2008	151.554	85.555	565	2	2	848
2009	111.342	48.694	437	100.335	28.573	285
2010	80.632	25.373	315	345.345	63.085	183
2011	24.440	9.465	387	1.883	814	432
2012	217.583	83.425	383	43	32	748
2013	588.539	228.563	388	135	102	755
2014	592.852	214.257	361	32.134	17.522	545
2015	463.989	187.016	403	48.077	22.487	468
2016	756.361	203.583	269	16.982	6.060	357

Kaynak: TÜİK 2017.

Ülkemizin 2007–2016 yılları makarnalık buğday ithalat ve ihracat verilerine ilişkin bilgiler Çizelge 9'da yer almaktadır. 2016 yılında makarnalık buğday ithalatı, yaklaşık 756 bin ton ile son yılların en yüksek seviyesinde gerçekleşmiştir. Makarnalık buğday ithalatının yıllar içerisinde artmasında ülkemiz mamul madde (makarna, bulgur, bisküvi, irmik ve şehriye) ihracatındaki artış önemli rol oynamaktadır. Ülkemizin 2016 yılı makarnalık buğday ihracatı yaklaşık 17 bin tondur.

Çizelge 10. Türkiye'nin Buğday Mamulleri İhracatı

Ürünler	2012		2013		2014		2015		2016	
	Miktar (BinTon)	Değer (Bin \$)	Miktar (BinTon)	Değer (Bin \$)	Miktar (BinTon)	Değer (Bin \$)	Miktar (BinTon)	Değer (Bin \$)	Miktar (BinTon)	Değer (Bin \$)
Un	1.993	840.817	2.142	946.605	2.207	931.232	2.797	978.591	3.533	1.078.202
Bulgur	123	69.502	160	97.157	211	122.647	200	101.153	278	111.789
İrmik	28	14.577	24	13.358	28	17.652	38	23.614	40	16.881
Makarna	506	357.800	693	493.929	735	506.864	672	417.993	831	422.026
Pasta, Kek, Bisküvi vb.	316	738.997	377	877.010	409	938.762	403	914.407	408	886.058

Kaynak: TÜİK 2017.

Ülkemiz, yıldan yıla artan mamul madde ihracatı ile dünyanın önemli unlu mamuller ihracatçısı konumuna gelmiştir. 2016 yılında; Türkiye un ihracatı 3.534 bin ton, makarna ihracatı 831 bin ton, bulgur ihracatı 278 bin ton, irmik ihracatı 40 bin ton ve bisküvi ihracatı 408 bin ton olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında, mamul madde ihracatında 2015 yılına göre en fazla artış un ve irmikte gerçekleşmiştir (Çizelge 10).

Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyet gösteren Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) verilerine göre; 2015 yılında ülkemiz dünya un ve bulgur ihracatında birinci, makarna ihracatında ise ikinci sırada yer almıştır. İrmik ve bisküvi ihracatımız ise her yıl artarak devam etmektedir.

Çizelge 11. Türkiye'nin Buğday İhracat Miktarı ve Mamul Madde İhracatları Buğday Karşılığı (Ton)

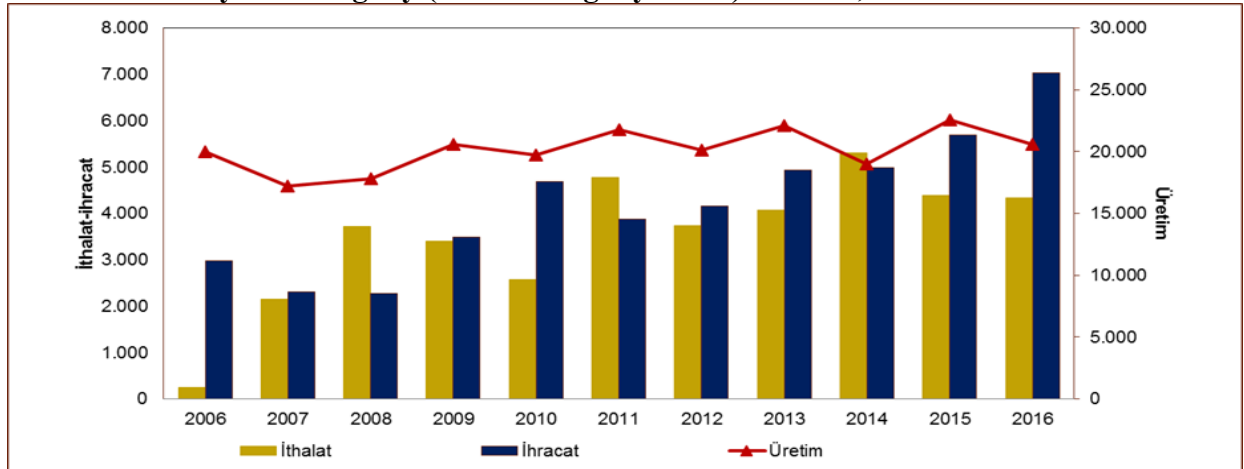
Yıllar	Buğday İhracat Miktarı	Mamul Madde İhracatları (Buğday Karşılığı)	Toplam İhracat
2007	18.281	2.289.438	2.307.719
2008	8.005	2.266.190	2.274.195
2009	301.457	3.189.774	3.491.231
2010	1.171.002	3.515.758	4.686.760
2011	5.233	3.872.466	3.877.699
2012	116.079	4.044.628	4.160.707
2013	275.132	4.660.320	4.935.452
2014	68.572	4.926.658	4.995.230
2015	68.798	5.616.627	5.685.425
2016	26.503	6.999.194	7.025.697

MAMUL MADDE BUĞDAYA ÇEVİRME KATSAYILARI	UN	MAKARNA	BULGUR	İRMİK	BİSKÜVİ
	1,358	1,660	1,450	1,660	0,870

Kaynak: TÜİK 2017.

Yıllar itibariyle mamul madde ihracatları artış göstermiş olup 2016 yılında mamul madde ihracatımızın buğday karşılığı 7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 2. Türkiye'nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) Üretimi, İthalatı ve İhracatı

Kaynak: TÜİK 2017.

NOT: Buğday ithalat ve ihracat rakamlarının içerisinde, mamul madde ithalat ve ihracatının buğday karşılıkları dâhildir.

Grafik 2 incelendiğinde Türkiye buğday üretimi, 2015 yılına göre biraz gerileyerek 2016 yılında 20,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

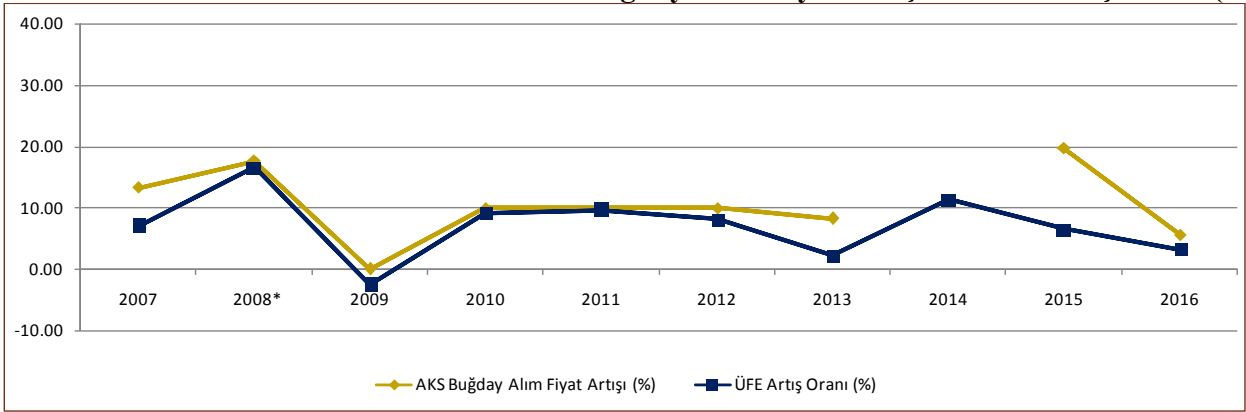
Çizelge 12. TMO Buğday Alım Fiyatı (TL/Ton) ve ÜFE Artış Oranı (%)

Yıllar	Makarnalık Buğday Alım Fiyatı	A. Kırmızı Sert Ekmeklik Buğday Alım Fiyatı	ÜFE Artış Oranı (%)
2007	440	425	7,1
2008*	500	500	16,5
2009	525	500	-2,5
2010	575	550	9,2
2011	640	605	9,6
2012	705	665	8,1
2013	765	720	2,2
2014	-	-	11,3
2015	976	862	6,5
2016	1.000	910	3,3

Kaynak: TMO, TÜİK 2017.

Not: ÜFE Mayıs ayına göre yıllık % değişim oranlarıdır. (*) 2008 yılına ait fiyatlar emanet alım fiyatı olup müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.

Grafik 3. Anadolu Kırmızı Sert Ekmeklik Buğday Alım Fiyat Artışı ve ÜFE Artış Oranı (%)

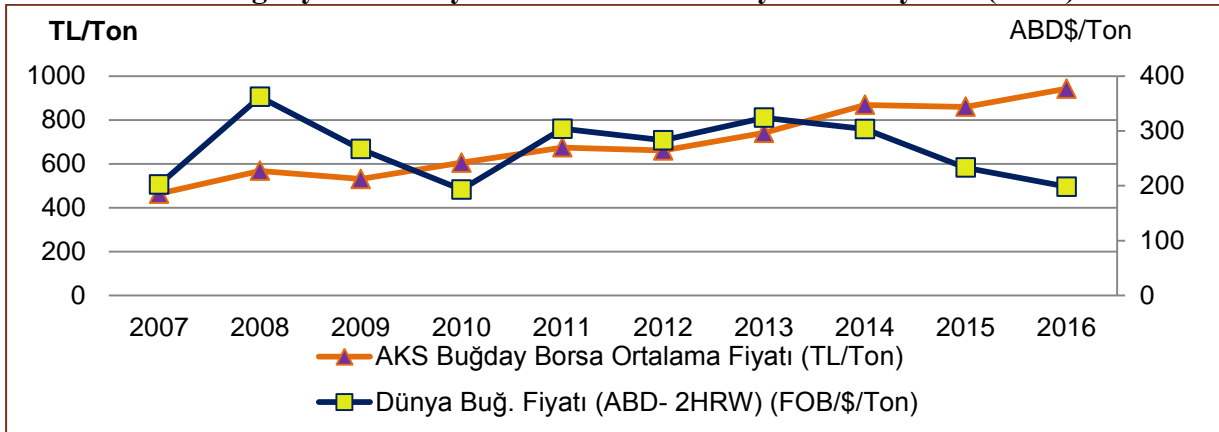

Kaynak: TMO, TÜİK 2017.

2014 yılında buğday alım fiyatı açıklanmamıştır.

2015 yılı artış miktarı 2013 yılı alım fiyatına göre alınmıştır.

Grafik 4. AKS Buğdayı Borsa Fiyatı ile ABD 2HRW Fiyatı Mukayesesi (\$/ton)

Kaynak: Polatlı, Konya, Edirne ve Eskişehir Borsaları, Reuters 2016

Grafik 4'te, AKS buğdayı borsa fiyatı (TL/ton) ile Amerikan Sert Kırmızı Kışlık Buğdayın (ABD 2HRW) fiyatı (\$/ton) karşılaştırmalı olarak gösterilmektedir. Bir önceki seneye

göre ABD 2HRW buğdayın fiyatı yaklaşık % 23 oranında azalırken AKS fiyatı % 2'den biraz fazla azalış göstermiştir. ABD 2HRW fiyatları ve AKS fiyatlarında azalış gözlenmiştir.

Çizelge 13. Borsalarda 2012–2016 Yılları Arası Buğday (AKS) Fiyatları (TL/Ton)

Yıllar	Eskişehir						Konya						Polatlı						Edirne					
	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012	621	630	652	698	700	692	659	659	689	734	740	738	654	667	688	731	739	735	674	664	660	677	666	668
2013	678	658	670	711	732	745	730	759	762	805	842	828	725	739	762	792	829	830	721	689	666	701	755	759
2014	831	797	808	829	837	840	952	893	921	938	925	910	938	891	906	946	924	959	765	731	737	761	770	785
2015	813	823	859	884	878	882	819	872	897	932	935	949	841	870	920	939	930	964	809	828	853	894	899	897
2016	836	877	880	908	901	920	957	960	982	1032	1052	1085	924	948	966	1015	1049	1094	837	851	886	896	893	925

Kaynak: Kaynak: AKS buğday fiyatı Konya, Polatlı, Edirne ve Eskişehir Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır. Fiyatlar borsa satış salonunda oluşan ortalama fiyatlardır.

Çizelge 13'te, yurt içi borsalarda işlem gören buğdayın 2012 yılından itibaren borsa bazında Temmuz-Aralık dönemine ait aylara göre fiyatları yer almaktadır. 2016 yılında üretimin düşük ve yüksek kaliteli buğdayın piyasada az bulunmasına bağlı olarak fiyatlarının çok yükselmesi sonucunda buğday ortalama fiyatları bir önceki yıla göre yükselmiştir.

Borsalar arasındaki fiyat farklılıklarının bölgeler arasındaki kalite ve talep farklılaşmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Polatlı ve Konya'da ekmeçlik buğday fiyatları genel olarak diğer bölgelere göre yüksek seyretmektedir. Nedeni, bölgede yüksek kaliteli buğday bulunabilmesinin yanı sıra sektörün bu bölgede yoğun olmasına bağlı olarak piyasada talebin yüksek buna karşın arzın dar olmasıdır. Trakya Bölgesinde ise ürün bolluğuna rağmen kalitenin düşük olması ve sanayinin bu bölgede gelişmemiş olması nedeniyle piyasada talep diğer bölgelere oranla düşüktür. Tüm bu hususlar borsalarda işlem gören ürünlerin fiyatlarına yansımıştır.

AKS buğday fiyatı 2016 yılında Eskişehir Ticaret Borsasında 836-920 TL/Ton, Konya Ticaret Borsasında 957-1.085 TL/Ton, Polatlı Ticaret Borsasında 924-1.094 TL/Ton ve Edirne Ticaret Borsasında 837-925 TL/Ton aralığında işlem görmüştür.

Çizelge 14. 2012-2016 Yılları Arası Aylar Bazında Buğday Borsa Ortalama Fiyatları (TL/Ton)

Yıllar	Ürün	Kodu	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012	AKS Buğday	1221	618	618	610	624	642	662	653	661	687	740	737	733
	Makarnalık Buğ.	1121	637	638	599	606	650	657	684	683	702	703	725	730
2013	AKS Buğday	1221	749	753	761	768	758	704	724	742	758	791	827	824
	Makarnalık Buğ.	1121	755	754	767	768	761	731	725	729	730	736	741	802
2014	AKS Buğday	1221	865	865	870	883	859	970	890	824	841	862	853	867
	Makarnalık Buğ.	1121	856	877	899	910	914	871	878	891	877	919	1.007	1.010
2015	AKS Buğday	1221	885	860	853	850	892	806	820	860	897	923	922	939
	Makarnalık Buğ.	1121	1.006	988	963	901	881	873	856	889	890	938	903	916
2016	AKS Buğday	1221	945	932	943	968	984	913	915	935	955	993	1.003	1.028
	Makarnalık Buğ.	1121	980	907	922	899	934	970	910	890	878	869	923	980

Kaynak: AKS buğday fiyatı Konya, Polatlı, Edirne ve Eskişehir Ticaret Borsalarından, Makarnalık buğday fiyatı ise Çorum ve Konya Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır. Fiyatlar borsa satış salonunda oluşan ortalama fiyatlardır.

Çizelge 14'te, AKS ve Makarnalık buğdayın takip edilen borsalardaki ortalama fiyatlarının son 5 yıldaki seyri verilmiştir. 2016 yılında, üretimdeki düşüşle birlikte yüksek kaliteli buğday arzının düşük olması sonucunda fiyatlar geçen yılın oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Yıllık fiyat değişimine bakıldığında ise hasat döneminde (Haziran, Temmuz, Ağustos) ekmeklik buğday fiyatlarında ürün arzının artmasına bağlı olarak düşük seyreden fiyatlar daha sonraki aylarda piyasalarda yaşanan gelişmelerin de etkisiyle yükselişe geçmiştir. Makarnalık buğdayda ise hasat döneminde TMO ile sanayici ve tüccarın alımları sonucunda fiyatlar yüksek seyretmiş, Temmuz ayından itibaren ithal buğday alımlarının yoğunlaşması ve iç piyasada talebin azalması sonucunda fiyatlar düşüşe geçmiştir. Kasım ayından itibaren ise piyasada arzın daralması, Kanada buğdayında yaşanan sıkıntılar (vomitoksin nedeniyle yemlik kaliteye düşmesi) ve dolar kurundaki yükselişin de etkisiyle fiyatlar tekrar yükselişe geçmiştir.

Çizelge 15. 2012-2016 Yılları Arasında Aylar Bazında Buğday Borsa İşlem Miktarları (Ton)

Yıllar	Ürün	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Toplam
2012	AKS Buğday	10.340	10.976	14.296	9.529	1.592	2.904	63.911	26.170	16.627	10.386	10.021	5.685	182.437
	Makarnalık Buğ.	2.800	4.118	2.196	2.105	5.152	2.026	10.212	7.182	9.340	5.107	5.518	3.500	59.256
2013	AKS Buğday	6.854	5.349	4.206	3.077	259	21.271	56.426	20.809	14.519	7.495	9.790	5.210	155.265
	Makarnalık Buğ.	2.254	2.178	2.427	1.392	108	2.456	6.610	2.906	726	493	422	474	22.446
2014	AKS Buğday	4.921	5.201	3.865	3.366	746	3.440	45.263	20.813	9.975	6.740	7.032	6.477	117.839
	Makarnalık Buğ.	500	735	328	206	60	104	4.126	1.970	703	568	655	516	10.471
2015	AKS Buğday	4.990	5.371	5.188	5.830	547	5.356	41.077	17.543	9.221	7.949	7.607	6.487	117.166
	Makarnalık Buğ.	788	227	495	697	199	45	979	28	60	33	23	42	3.616
2016	AKS Buğday	3.583	5.983	4.165	2.080	350	29.187	43.075	29.898	16.499	12.272	11.231	8.245	166.567
	Makarnalık Buğ.	36	108	55	71	25	143	2.195	759	402	152	211	152	4.309

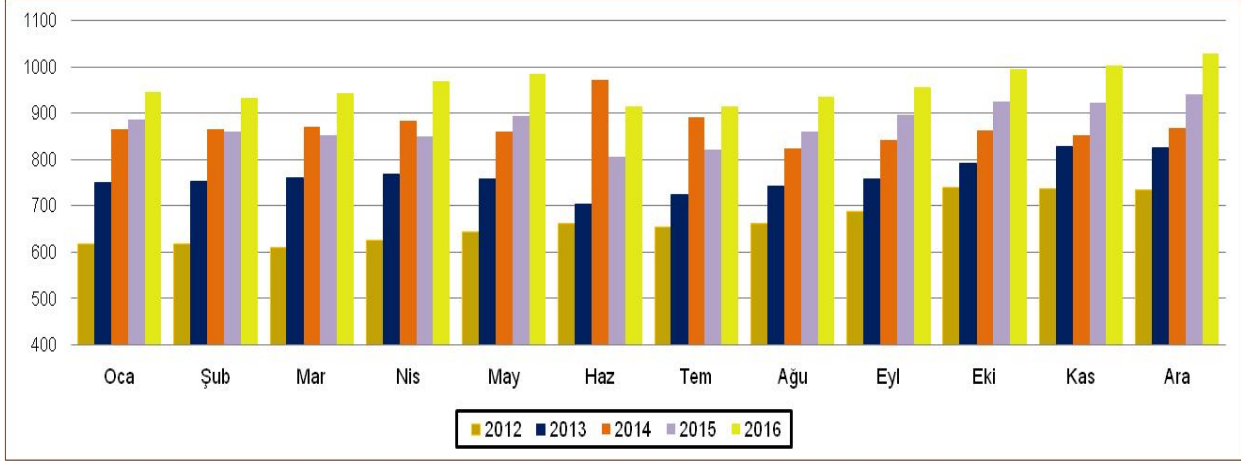
Kaynak: AKS buğday işlem miktarı Konya, Polatlı, Edirne ve Eskişehir Ticaret Borsalarından, Makarnalık buğday işlem miktarı ise Çorum ve Konya Ticaret Borsalarından alınan günlük işlem miktarlarından hesaplanmıştır. Miktarlar borsa satış salonunda oluşan toplam işlem miktarıdır.

Çizelge 15'te belirtildiği üzere 2016 yılında Konya, Polatlı, Edirne ve Eskişehir Borsalarındaki AKS ve makarnalık buğdayın toplam işlem hacmi 2015 yılına göre %41 artışla toplam 170.876 ton olmuştur. Aynı borsalarda 2015 yılındaki AKS buğdayın işlem hacmi 117.166 ton iken 2016 yılında 166.567 tona yükselmiştir.

Grafik 5 ve 6 incelendiğinde, beş yıl içerisinde ekmeklik buğday fiyatlarında kademeli olarak yükseliş olduğu görülürken, makarnalık buğdayda genel olarak bir önceki yıl seviyesinin altında seyrederken, Haziran ayında açıklanan TMO alım fiyatlarının piyasa fiyatlarının üzerinde olması ve bu dönemde talebin artmasına bağlı olarak en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

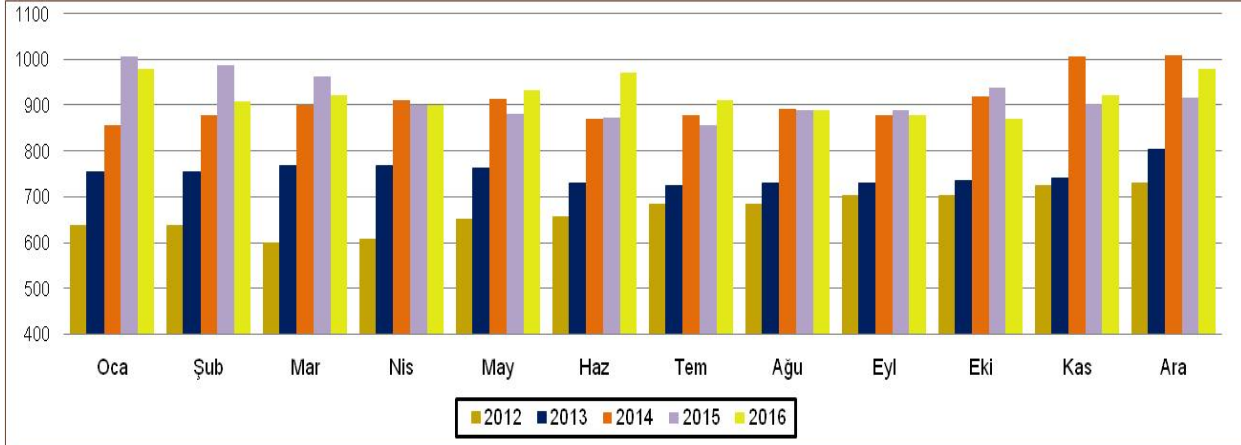
2016 yılında ekmeklik buğday fiyatlarının özellikle hasadın yoğunlaştığı Haziran-Temmuz aylarında düşüş gösterdiği, ilerleyen aylarda yükseldiği görülmektedir. Makarnalık buğdayda ise Haziranda yükselmiş ardından düşüşe geçmiştir.

Grafik 5. Anadolu Kırmızı Sert Buğdayın 2012-2016 Yılları Borsa Fiyatı (TL/Ton)

Kaynak: AKS buğday fiyatı Konya, Polatlı, Edirne ve Eskişehir Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır. Fiyatlar borsa satış salonunda oluşan ortalama fiyatlardır.

Grafik 6. Anadolu Durum Buğdayının 2012-2016 Yılları Borsa Fiyatı (TL/Ton)

Kaynak: Makarnalık buğday fiyatı Çorum ve Konya Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır. Fiyatlar borsa satış salonunda oluşan ortalama fiyatlardır.

2.1.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

Her türlü iklim ve toprak şartlarında yetişebilecek çok sayıda çeşide sahip olan buğday, geniş bir coğrafyada üretilmektedir. Dünya buğday alanlarının yaklaşık %90'ı Kuzey Yarımküre'de yer almaktadır. Önemli buğday üreticisi ülkelerden Avustralya ve Arjantin Güney Yarımküre'de, diğer ülkeler ise Kuzey Yarımküre'de bulunmaktadır. Başlıca buğday üreticisi ülkelerin buğday ekim ve hasat dönemlerini gösteren bilgiler Tablo 1' de verilmiştir.

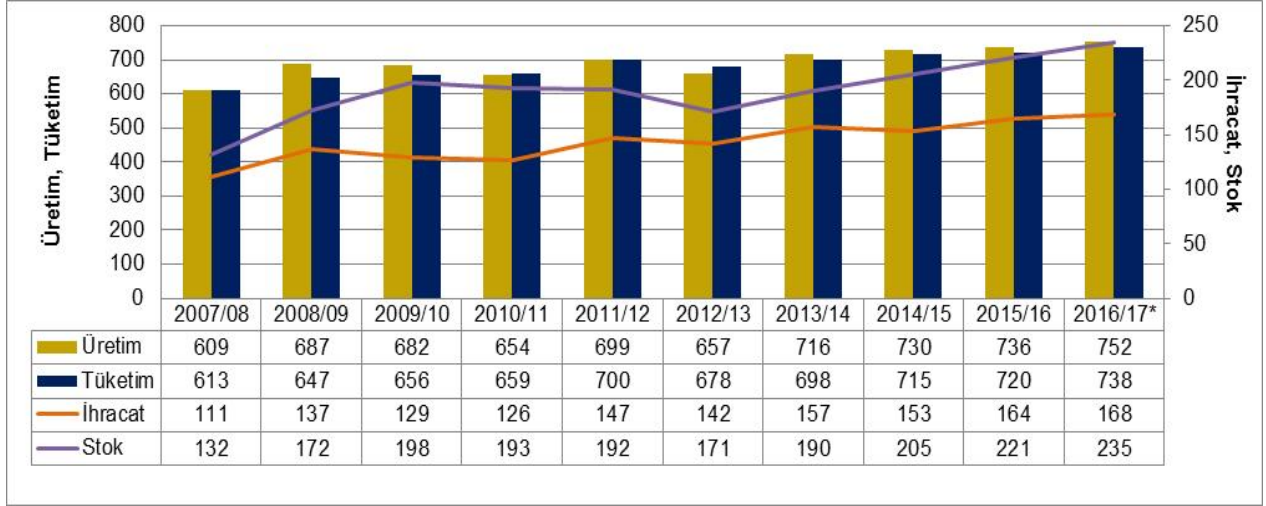
Tablo 1. Buğday Ekiliş ve Hasat Dönemleri

Ülkeler	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Türkiye												
AB												
Rusya					BAHARLIK				BAHARLIK			
Ukrayna					BAHARLIK				BAHARLIK			
Kazakistan				BAHARLIK					BAHARLIK			
Çin				BAHARLIK				BAHARLIK				
Hindistan				KIŞLIK								KIŞLIK
ABD				BAHARLIK				BAHARLIK				
Kanada												
Arjantin												
Brezilya												
Avustralya												

 EKİLİŞ DÖNEMİ HASAT DÖNEMİ**Tablo 2. Bölgelere Göre Buğday Ekiliş ve Hasat Başlama Tarihleri**

BÖLGE	ŞUBE ADI	EKİLİŞ	HASAT
G.DOĞU	ŞANLIURFA	15 Ekim	10 Mayıs
	DİYARBAKIR		30 Mayıs
EGE	İZMİR	15 Ekim	20 Mayıs
	AFYON		10 Haziran
	ESKİŞEHİR		10 Haziran
AKDENİZ	ADANA	1 Kasım	25 Mayıs
	GAZİANTEP		
	İSKENDERUN		
	MERSİN		
İÇ ANADOLU	AKSARAY	10 Ekim	25 Mayıs
	AKŞEHİR		30 Mayıs
	KONYA		5 Haziran
	POLATLI		25 Haziran
	KIRŞEHİR		25 Haziran
	KIRIKKALE		30 Haziran
	YERKÖY		30 Haziran
	KAYSERİ		10 Temmuz
MARMARA	EDİRNE	15 Ekim	25 Haziran
	KIRKLARELİ		
	TEKİRDAĞ		5 Temmuz
	BANDIRMA		
KARADENİZ	SAMSUN	15 Ekim	25 Haziran
D.ANADOLU	ERZURUM	1 Ekim	20 Temmuz

Grafik 7. Dünya Buğday Denge Grafiği (Milyon Ton)

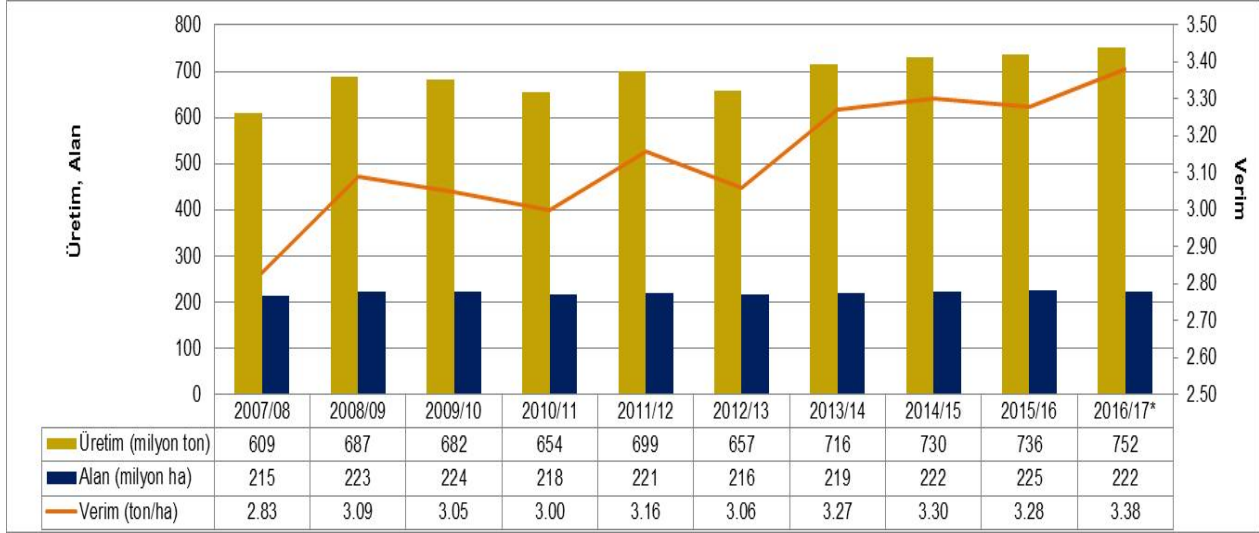
Kaynak: IGC

2016/17 döneminde küresel buğday üretimi, bir önceki döneme göre yaklaşık 16 milyon ton artışla yeni rekor olan 752 milyon ton düzeyine yükselmiştir. Dünya çapında AB ve bir miktar da Ukrayna dışında majör ihracatçı ülkelerde üretim düşüşü yaşanmamıştır. Cari sezonda arz bolluğu olmasıyla birlikte kalite konusunda küresel çapta sorun yaşanmıştır.

Küresel buğday tüketiminin, Avustralya, Kanada, ABD, Rusya ve Hindistan'da artmasıyla birlikte 738 milyon tona yükselmesi öngörülmektedir. Gıdalık kullanımındaki büyüme geçen yıllara paralel giderken yemlik kullanımı düşük/orta kalitedeki ürün arzının artmasıyla ikinci en yüksek seviyesine ulaşmış ancak bol arzı olan alternatif yemlik hububatın güçlü rekabeti yemlik kullanımındaki artışı sınırlamıştır.

2016/17 döneminde küresel ticaretin, özellikle üretiminde üst üste düşüş yaşanan ve stokları sert düşüş gösteren Hindistan'ın buğday ithalat vergisini kaldırılması ve Brezilya'ya Arjantin ve ABD'den artan sevkiyatlar neticesinde yükselmesi öngörülmektedir. Buna karşılık en belirgin ihracat artışı rekor üretim kaydeden Avustralya'da görülmüştür.

2016/17 dönem sonu stok tahmini, üretimi düşen ve tüketimi artan AB ile Hindistan'daki keskin düşüşe rağmen Karadeniz bölgesi, Kuzey Amerika ve Çin'deki artışlarla tüm zamanların en yüksek düzeyi olan 235 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Majör ihracatçı stokları, başta Rusya ve ABD'deki artışlara bağlı olarak 7 yılın en yüksek seviyesinde tahmin edilmektedir (Grafik 7).

Grafik 8. Dünya Buğday Üretimi, Verimi ve Ekim Alanı

Kaynak: IGC

Dünya buğday ekim alanları 2016/17 döneminde 222 milyon hektarla bir önceki yılın rekor seviyesinin sadece %1 altında gerçekleşmiştir. Ekim alanlarındaki düşüşe rağmen verimin 3,38 t/ha ile rekor seviyeye ulaşması üretimin geçen yıla göre % 2 artışla rekor seviyeye ulaşmasını sağlamıştır (Grafik 8).

Çizelge 16. Dünya Buğday Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB(28)	118,0	150,7	138,3	136,8	137,4	131,6	143,2	156,1	159,7	144,4
Çin	109,3	112,5	115,1	115,2	117,4	120,8	121,9	126,2	130,2	128,9
Hindistan	75,8	78,6	80,7	80,8	86,9	94,9	93,5	95,9	86,5	86,0
ABD	55,8	68,4	60,1	58,9	54,2	61,3	58,1	55,1	56,1	62,9
Rusya	49,4	63,8	61,7	41,5	56,2	37,7	52,1	59,1	61,0	72,5
Avustralya	13,6	21,4	21,8	27,4	29,9	22,9	25,3	23,7	24,2	33,5
Pakistan	23,3	21,0	24,0	23,9	24,2	23,3	24,2	26,0	25,5	25,5
Kanada	20,1	28,6	26,8	23,3	25,3	27,2	37,5	29,4	27,6	31,7
Türkiye*	17,2	17,8	20,6	19,7	21,8	20,1	22,1	19,0	22,6	20,6
Ukrayna	13,9	25,9	20,9	16,8	22,3	15,8	22,3	24,7	27,3	26,8
Arjantin	16,3	8,4	9,0	15,9	14,5	8,0	9,2	13,9	11,3	15,5
Kazakistan	16,5	12,5	17,1	9,6	22,7	9,8	13,9	13,0	13,8	17,0
Diğer	80,1	77,3	86,0	84,0	86,6	84,0	92,9	88,0	90,6	86,3
Dünya	609,2	686,8	682,2	653,8	699,4	657,4	716,3	730,2	736,4	751,5

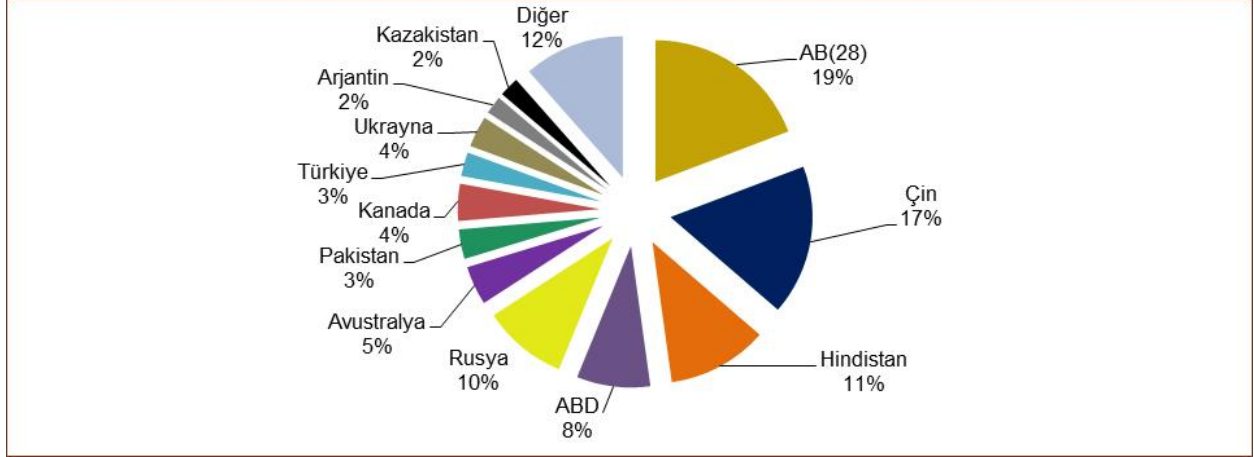
Kaynak: IGC. (*) TÜİK

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Uluslararası Hububat Konseyi (IGC) verilerine göre Avustralya, ABD, Rusya, Kanada, Arjantin ve Kazakistan'da bir önceki yıla göre üretim artarken AB, Çin, Hindistan, Türkiye ve Ukrayna'da üretim düşüş göstermiştir.

Küresel buğday üretimindeki artışın Kuzey Amerika, Karadeniz bölgesi ve Avustralya gibi majör ihracatçı bölgelerden kaynaklandığı görülmektedir (Çizelge 16). Dünyada üretimdeki bolluğa rağmen kaliteli ürün tedarikinde sıkıntı yaşanmıştır.

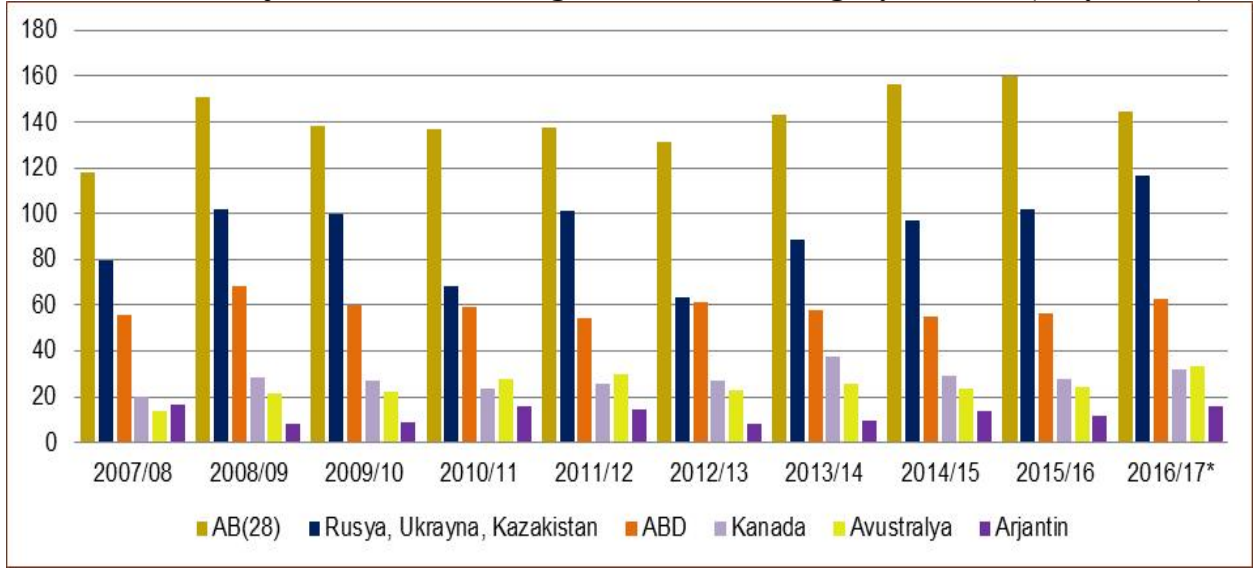
Grafik 9. 2016/17 Dünya Buğday Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC

2016/17 dönemi buğday üretim tahminlerine göre, dünyada ilk sırada %19'luk pay ile AB (28) ülkeleri yer alırken bunu %17 ile Çin ve %11 ile Hindistan takip etmektedir. Türkiye, dünya buğday üretiminin %3'ünü gerçekleştirmektedir (Grafik 9).

Grafik 10. Beş Majör ve Karadeniz Bölgesi İhracatçıları Buğday Üretimi (Milyon Ton)

Kaynak: Kaynak: IGC. (*) Tahmin

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2016/17 döneminde buğday üretimi, 2015/16 dönemine göre majör buğday ihracatçısı ülkelerinden Avustralya'da % 38, Arjantin'de %37, Kanada'da %15, Karadeniz Bölgesi ihracatçı ülkelerinde %14 ve ABD'de %12 artış gösterirken AB'de % 10 düşüş göstermiştir (Grafik 10).

Cari sezonda AB'nin özellikle Fransa'nın üretiminde ve ürün kalitesinde yaşanan düşüş, geç bahar döneminde ve hasat sırasında devam eden uzun süreli yağışlardan kaynaklanmıştır.

Ukrayna'daki üretim düşüşü ise ekiliş dönemindeki sert kuraklığın ekim alanını ciddi bir oranda düşürmesinden kaynaklanmakla birlikte daha sonraki aylarda hava koşullarının ideal

olması, verimin yüksek gerçekleşmesini ve üretimdeki düşüşün sadece 500 bin ton ile sınırlanmasını sağlamıştır.

Son yıllarda ihracatıyla birlikte ekim alanı da artan Rusya'da olumlu hava koşullarının da desteğiyle rekor üretim gerçekleşmiştir.

Arjantin'de hükümetin değişmesiyle birlikte tarım ve kur politikası da değişmiş buğday ve mısırdaki ihracat vergisi kaldırılmış ve pezonun dalgalanmasına izin verilmiştir. Bununla birlikte beklendiği gibi buğday ekim alanları artmıştır. Ancak ekilişlerin geç başlaması ve ekiliş sırasındaki yağışlar ekim alanındaki artışı sınırlamıştır.

Kanada'da ekim alanı baharlık ekim alanının alternatif ürünlere kayış sebebiyle daralmasına rağmen üretim verimin yükselmesine bağlı olarak artmıştır. Avustralya'da ekim alanında bir miktar artışla beraber sezon boyunca hava koşullarının olumlu olması ve bol yağışlar üretimin rekor seviyeye ulaşmasına neden olmuş, ancak yağışlar ürün kalitesini düşürmüştür.

Diğer ülkelerde genel olarak doların değerlenmesi ihracat fiyatlarındaki düşüşü büyük ölçüde telafi ederken ihracat fiyatlarıyla birlikte iç fiyatları da düşen ABD'de ekim alanı % 7 düşüş gösterdi. Ancak üretim buna rağmen elverişli hava koşullarında yüksek verimin kaydedilmesi neticesinde rekor düzeyde gerçekleşmiştir.

Bol üretime rağmen dünya buğday piyasasında Kanada, AB, Kazakistan ve Rusya gibi dünyanın birçok önemli buğday ihracatçı ülkelerinde kalite problemleri gözlenmektedir.

Çizelge 17. Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerde Buğday Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15*	2015/16	2016/17*
AB (28)	7,13	8,47	8,40	7,94	7,88	7,84	8,59	9,03	9,11	8,23
Çin	4,73	4,81	4,88	4,75	4,84	4,98	5,06	5,24	5,39	5,27
Hindistan	2,71	2,79	2,91	2,84	2,95	3,20	3,16	3,15	2,75	3,09
Kanada	2,32	2,85	2,79	2,82	2,96	2,86	3,59	3,10	2,88	3,35
ABD	2,70	3,01	2,98	3,10	2,93	3,11	3,17	2,94	2,93	3,54
Ukrayna	2,33	3,71	3,09	2,68	3,35	2,80	3,39	3,94	3,83	4,08
Pakistan	2,77	2,45	2,66	2,65	2,72	2,69	2,79	2,82	2,78	2,75
Türkiye*	2,13	2,20	2,54	2,43	2,69	2,67	2,84	2,40	2,88	2,68
Rusya	2,10	2,45	2,23	1,91	2,26	1,77	2,23	2,50	2,39	2,67
Arjantin	2,83	1,96	2,75	3,51	3,23	2,66	2,67	2,80	2,86	3,00
Avustralya	1,10	1,58	1,57	2,03	2,15	1,76	2,01	1,92	1,89	2,19
Kazakistan	1,28	1,00	1,18	0,68	1,64	0,79	1,08	1,08	1,19	1,42
Dünya	2,83	3,09	3,05	3,00	3,16	3,06	3,27	3,30	3,28	3,38

Kaynak: IGC. (*) TÜİK

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2016/17 döneminde en yüksek ortalama buğday verimi, düşüş göstermesine rağmen yine AB (28) ülkelerinde gerçekleşmiştir (Çizelge 17).

Dünyada artış trendinde olan buğdayın ortalama verimi, 2016/17 döneminde önceki döneme göre % 3 artış göstererek rekor 3,38 ton/ha seviyesine ulaşmıştır. Geçen yıla göre dünya üretimindeki artışta payı olan Kanada, ABD, Rusya, Avustralya ve Arjantin'in verimlerinde artış olduğu görülmektedir. (Çizelge 17).

Buğday veriminde son 10 yıldaki gelişime baktığımızda en çarpıcı artışın Avustralya'da görüldüğünü, bunu Ukrayna, Kanada ve ABD'nin izlediğini görüyoruz.

Çizelge 18. Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerde Buğday Ekim Alanı (Milyon Ha)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (28)	16,6	17,9	16,6	17,3	17,5	16,9	16,7	17,3	17,6	17,4
Çin	23,1	23,4	23,6	24,3	24,3	24,3	24,1	24,1	24,2	24,2
Hindistan	28,0	28,2	27,8	28,5	29,4	29,7	29,6	30,5	31,5	30,2
ABD	20,6	22,7	20,2	19,0	18,5	19,7	18,3	18,8	19,1	17,8
Rusya	23,5	26,0	27,7	21,8	24,9	21,3	23,4	23,6	25,6	26,9
Kanada	8,6	10,0	9,6	8,3	8,6	9,5	10,4	9,5	9,6	8,9
Pakistan	8,4	8,6	9,0	9,0	8,9	8,7	8,7	9,2	9,2	9,3
Türkiye**	8,1	8,1	8,1	8,1	8,1	7,5	7,8	7,9	7,8	7,7
Arjantin	5,8	4,3	3,3	4,5	4,5	3,0	3,5	5,0	3,9	5,0
Kazakistan	12,9	13,5	14,8	14,3	13,8	13,5	13,1	12,4	11,8	12,2
Avustralya	12,3	13,5	13,9	13,5	13,9	13,0	12,6	12,4	12,8	13,0
Ukrayna	6,0	7,0	6,8	6,3	6,7	5,6	6,6	6,3	7,1	6,5
Dünya	215,4	223,2	223,7	217,7	221,2	215,6	219,1	221,8	224,7	221,6

Kaynak: IGC. (*) TÜİK

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2016/17 dönemi dünya buğday ekim alanları tahmini önceki döneme göre %1 azalarak 222 milyon hektara ulaşmıştır. Ülkeler içinde ekim alanı Rusya ve Arjantin'de artarken, ABD, Kanada, Hindistan ve Ukrayna'daki düşüş göstermiştir.

Dünyada en büyük buğday ekim alanı sırasıyla Hindistan, Rusya ve Çin'de bulunmaktadır (Çizelge 19, Grafik 11).

Çizelge 19. Dünyada Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

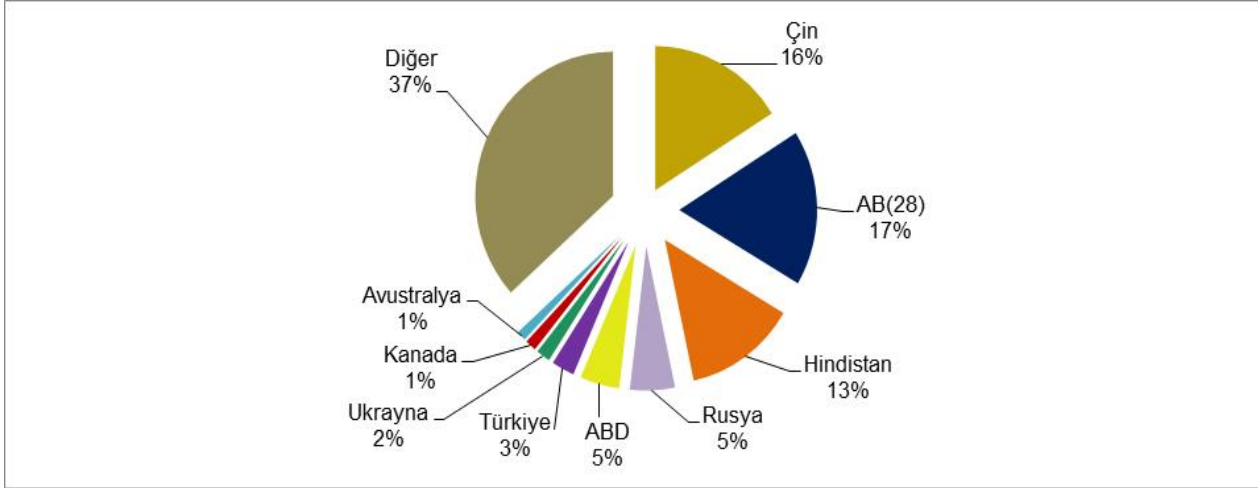
Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (28)	102,4	105,6	106,5	113,1	123,8	122,0	123,3	123,4	117,5	118,3
Çin	115,3	126,5	128,5	123,0	126,4	114,8	113,8	123,4	127,8	128,8
Hindistan	76,6	71,0	78,3	81,7	81,4	83,9	93,9	93,3	88,7	96,9
Rusya	36,4	38,8	39,4	38,3	38,0	31,6	35,8	36,6	37,2	38,9
ABD	28,6	34,6	30,7	29,5	32,0	37,7	34,2	31,6	32,1	34,1
Türkiye*	18,4	18,5	19,3	19,7	21,3	21,4	21,6	20,5	20,8	19,8
Ukrayna	11,9	13,5	11,8	11,4	14,8	11,4	11,9	12,0	12,2	12,2
Kanada	6,7	7,8	7,2	7,5	9,4	8,6	8,8	8,9	7,9	9,6
Avustralya	6,6	7,7	4,9	5,7	6,3	6,6	6,6	7,1	6,8	8,3
Diğer	209,7	222,9	229,9	229,1	247,1	240,0	248,1	258,4	268,9	270,8
Dünya	612,5	646,8	656,4	658,8	700,5	678,0	698,0	715,1	719,8	737,5

Kaynak: IGC

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2016/17 dönemi dünya buğday tüketimi, bir önceki yılın rekor seviyesini %2 oranında aşarak 738 milyon ton seviyesine yükselmiştir. 2016/17 döneminde buğday tüketimi; Hindistan'daki keskin artışının etkisiyle yükselmiştir (Çizelge 19). Hindistan'da bu sezon buğday kullanımındaki keskin artışın nedenlerinden birisi süt ve kanatlı sektörünün yemlik ürün talebinde yaşanan toparlanma, diğer bir nedeni ise geleneksel olarak temel besin kaynağı olan buğdayın mamul madde tüketiminin artmasıdır.

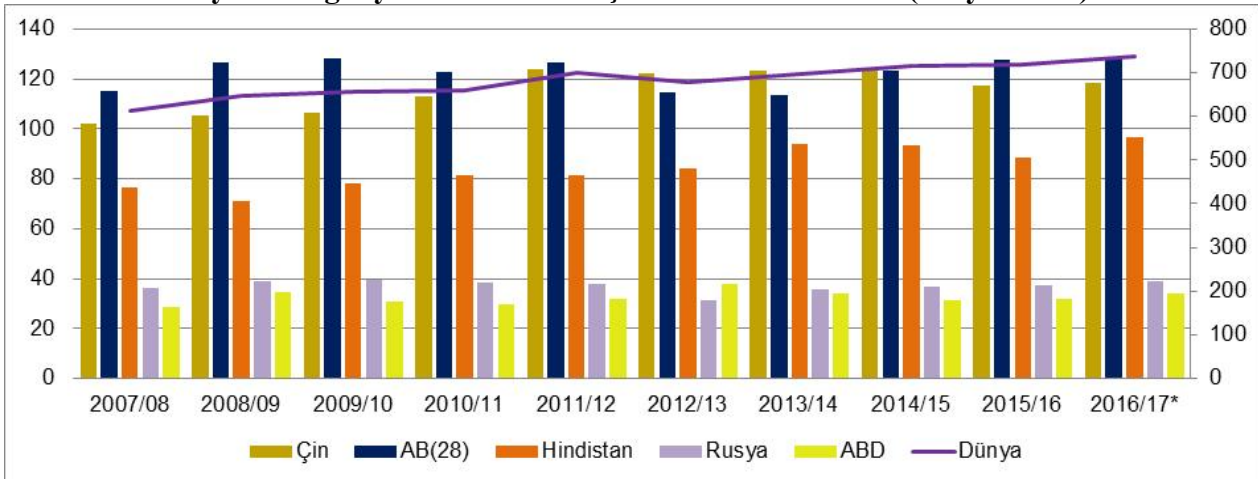
Grafik 11. 2016/17 Dünya Buğday Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC

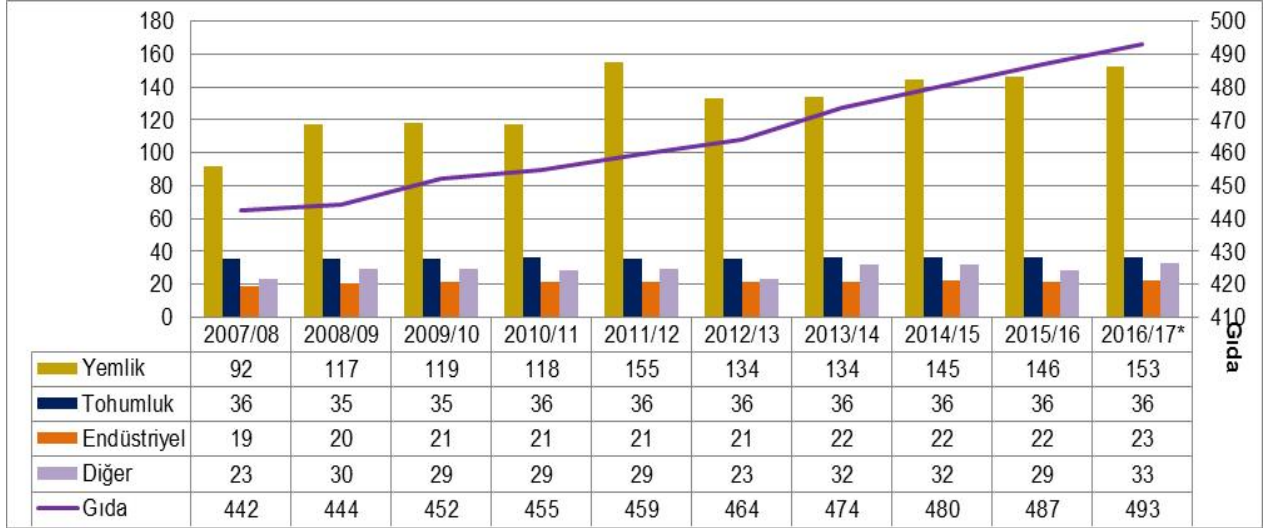
Dünya buğday tüketiminde ilk sırada %17'lik pay ile AB (28) ve %16'lık pay ile Çin yer alırken onları %13'lük pay ile Hindistan takip etmektedir. Bu üç bölge dünyada üretilen buğdayın yaklaşık %46'sını tüketmektedir (Grafik 11).

Grafik 12. Dünyada Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Grafik 13. Kullanım Alanlarına Göre Dünya Buğday Tüketimi (Milyon Ton)

Kaynak: IGC

Dünyada üretilen buğdayın yaklaşık %67'si gıda amaçlı, %21'i yem amaçlı kullanılmaktadır. 2016/17 döneminde buğdayın küresel gıdalık kullanımı bir önceki döneme göre %1 yükselirken yemlik kullanımı fiyatların düşmesiyle birlikte %5 artış göstermiştir. Buğdayın biyo-yakıt gibi endüstriyel alanlardaki kullanımı ortalama bir değere ulaşmış olup son yıllarda fazla bir değişim göstermemektedir (Grafik 13).

Çizelge 20. Dünyada Buğday İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Mısır	7,6	9,8	10,2	10,4	11,6	8,2	10,1	11,1	12,2	12,0
Endonezya	5,2	5,5	5,4	6,6	6,5	7,2	7,5	7,3	10,2	8,8
Cezayir	5,8	6,3	5,1	6,4	6,3	6,5	7,4	7,3	8,2	8,1
Brezilya	7,1	6,3	6,7	6,6	6,8	7,7	7,0	5,7	6,0	7,1
AB (28)	6,4	7,9	5,1	4,7	7,2	5,3	4,1	6,2	7,0	6,6
Japonya	5,7	4,9	5,5	6,0	5,8	6,3	5,9	5,6	5,6	5,8
Filipinler	2,3	3,2	3,0	3,2	4,0	3,6	3,5	5,0	4,9	4,9
G.Kore	3,0	3,3	4,4	4,9	5,1	5,2	4,1	4,0	4,5	5,1
Meksika	3,1	3,3	3,1	3,4	5,0	3,8	4,7	4,6	4,7	4,6
Bangladeş	1,4	2,7	3,5	3,4	1,9	2,7	3,4	3,6	4,6	5,0
Nijerya	2,6	3,6	4,0	4,0	3,9	4,2	4,6	4,3	4,4	4,4
Fas	4,1	3,7	2,3	3,9	3,0	3,9	3,9	4,0	4,4	4,7
Türkiye	2,2	3,6	3,3	3,5	4,3	3,3	4,2	5,8	4,4	4,9
Irak	3,5	3,9	3,9	3,5	3,9	3,9	3,1	2,2	2,2	2,3
Diğer	50,7	69,2	63,0	55,6	71,1	69,9	83,2	76,5	81,2	84,2
Dünya	110,8	137,3	128,6	126,1	146,5	141,9	156,5	153,3	164,3	168,4

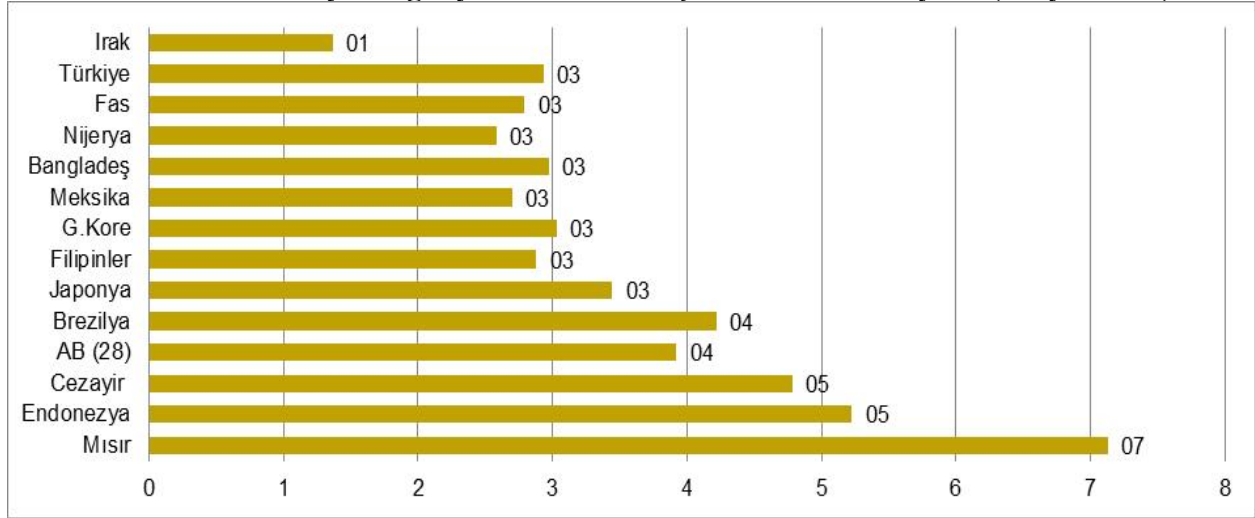
Kaynak: IGC

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 döneminde AB (28) içindir.

Dünyada buğday ithalatı buğday üretiminin kısıtlı ve nüfusun yüksek olduğu Kuzey Afrika ve Asya ülkelerinde yoğunlaşmıştır. İthalatta, Mısır Arap Cumhuriyeti ilk sırada yer alırken onu Endonezya ve Cezayir takip etmektedir. Kanatlı ihracatında lider konumunda olan ve buğday mamulleri sanayisi büyüyen Brezilya da buğday ithalatında ön sıralarda gelmektedir. Türkiye ise

üretimini iç tüketimi karşılıyor olmasına karşın artan mamul madde ihracatıyla paralel olarak buğday ithalatını artırmaktadır (Çizelge 19).

Grafik 14. 2016/17 Dünya Buğday İthalatında Başlıca Ülkelerin Payları (Milyon Ton)

Kaynak: IGC

Dünya buğday ithalatında en fazla pay 2016/17 döneminde % 7 ile Mısır'a aittir. Bunu % 5 ile Endonezya ve Cezayir izlemektedir (Grafik 14).

Çizelge 21. Dünya Buğday İthalatı Projeksiyonu (Milyon Ton)

Ülkeler	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27*
Mısır	11,9	12,0	12,2	12,3	12,4	12,5	12,6	12,9	13,1	13,4
Endonezya	8,8	9,0	9,3	9,5	9,8	10,0	10,3	10,5	10,8	11,0
Brezilya	6,8	6,9	6,9	6,9	7,0	7,1	7,0	7,0	7,1	7,1
Filipinler	5,0	5,1	5,2	5,3	5,4	5,5	5,6	5,7	5,8	5,9
Japonya	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7
AB (28)	5,9	5,5	5,3	5,1	5,0	4,9	4,8	4,7	4,5	4,3
Meksika	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,9	4,9	5,0	5,0
ABD	3,3	3,4	3,4	3,4	3,5	3,7	3,8	3,9	4,1	4,2
Irak	2,8	2,9	3,1	3,3	3,5	3,7	3,9	4,1	4,4	4,6
G.Kore	5,1	5,0	5,0	5,0	4,9	4,9	4,9	4,8	4,8	4,7
Dünya	172,0	173,3	176,3	178,8	181,8	185,1	188,2	191,2	194,4	197,5

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu, Şubat 2017.

Amerikan Tarım Bakanlığı USDA verilerine göre, 2017/18 ve 2026/27 dönemi arasında dünya buğday ithalatının % 15 artarak 197,5 milyon tona ulaşacağı öngörülmektedir (Çizelge 21).

Küresel buğday ticaretindeki büyüme, gelir ve nüfus artışının etkisiyle Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde yoğunlaşmakta olup artışın % 63'ünün bu bölgelerde gerçekleşmesi beklenmektedir. Asya ülkelerinde de gelir arttıkça buğday mamullerine talep artmaktadır.

Önümüzdeki 10 yılda Mısır ve Endonezya'nın ithalatta liderlik konumlarını korumaları beklenmektedir.

Çizelge 22. Dünya Buğday İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Rusya	12,1	18,3	18,8	4,0	21,6	11,2	18,5	22,2	25,4	28,5
AB (28)	11,2	24,5	20,8	22,1	15,6	21,7	31,0	34,4	33,9	25,9
ABD	34,3	27,3	24,2	35,7	27,9	27,5	31,3	22,6	21,6	25,7
Avustralya	7,5	13,5	13,7	18,5	23,1	21,3	18,4	16,6	15,8	23,0
Kanada	16,4	18,3	18,3	16,3	18,2	18,7	22,9	24,9	21,9	21,0
Ukrayna	1,2	12,9	9,3	4,3	5,4	7,1	9,5	11,2	17,4	15,0
Kazakistan	8,2	5,8	8,0	5,6	11,1	7,2	8,4	5,9	7,3	8,9
Arjantin	10,0	8,5	5,2	7,6	11,3	7,1	1,5	4,1	8,7	8,7
Dünya	110,7	137,2	128,7	126,1	146,5	141,9	156,5	153,3	164,3	168,4

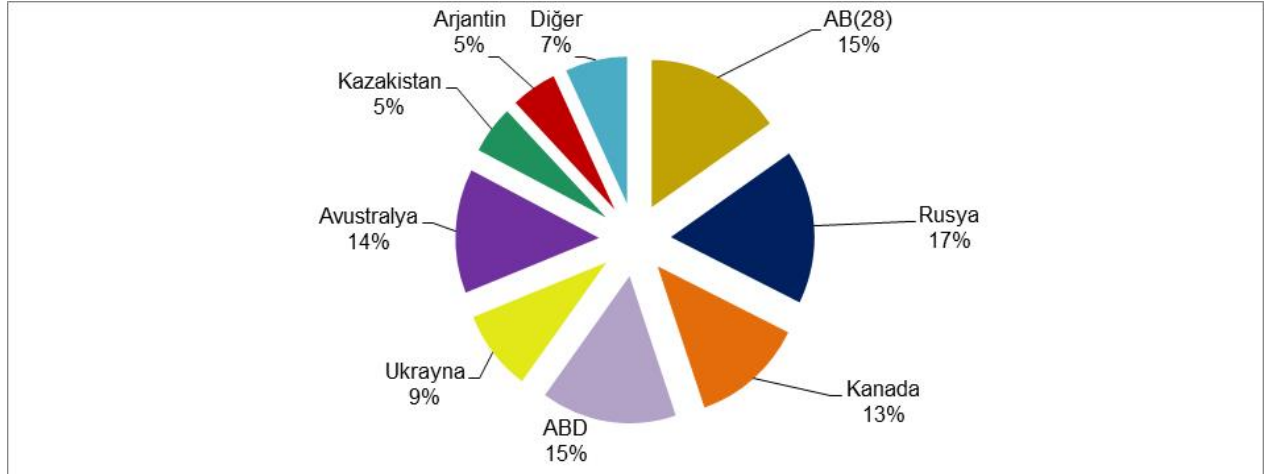
Kaynak: IGC

Not: AB (28) verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Son dört yılda başta Rusya olmak üzere üç majör Karadeniz ülkesinin (Rusya, Ukrayna ve Kazakistan) üretim artışıyla birlikte küresel ihracattaki payı sert artış göstererek % 31'e ulaşmıştır. Diğer 5 majör ihracatçının küresel ihracattaki payı ise % 62'dir. Cari sezonda üretim ve ihracatta rekor kıran Rusya'nın AB ve ABD'yi geride bırakarak dünya buğday ihracatında birinci sıraya yükseldiği görülmektedir (Çizelge 22).

Dünya buğday ticaretinde önemli paya sahip ülkeler, üretimlerinin büyük bölümünü ihraç etmektedirler.

Grafik 15. 2016/17 Dünya Buğday İhracatında Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC

Çizelge 23. Dünya Buğday İhracatı Projeksiyonu (Milyon Ton)

Ülkeler	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27*
AB (28)	34,1	34,2	34,7	34,9	35,4	36,1	36,7	37,1	37,6	38,1
Rusya	24,8	25,0	25,6	26,1	26,6	27,1	27,6	28,1	28,6	29,1
ABD	26,5	26,5	26,5	26,7	26,8	26,9	27,1	27,2	27,4	27,5
Kanada	20,5	20,4	20,9	21,3	21,6	22,2	22,7	23,2	23,7	24,2
Avustralya	18,0	18,0	18,2	18,3	18,5	18,6	18,7	18,9	19,0	19,3
Arjantin	9,2	9,7	10,2	10,6	11,0	11,3	11,6	12,1	12,5	12,9
Türkiye	4,5	4,7	4,8	5,0	5,1	5,3	5,4	5,5	5,6	5,6
Dünya	172,0	173,3	176,3	178,8	181,8	185,1	188,2	191,2	194,4	197,5

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu, Şubat 2017.

Amerikan Tarım Bakanlığı USDA 2026 Projeksiyonlarında, son 10 yılda olduğu gibi AB, ABD, Rusya, Kanada ve Avustralya'nın 2026/27 döneminde de dünya ticaretinin % 70'ini ellerinde bulundurmaları beklenmektedir. AB (28)'in 2026/27 döneminde en büyük ihracatçı olmaya devam edeceği; Rusya, ABD ve Kanada'nın bu bölgeyi takip edeceği öngörülmektedir.

Majör ihracatçılardan olan üç Karadeniz ülkesi küresel ihracattaki payını en hızlı artıran bölge olmuştur. Bu ülkelerin paylarını 10 yıl içinde % 19'dan %30'a yükseltmesi öngörülmektedir. Ancak bu bölgede hava koşullarının çok değişiklik göstermesi yıllar arasında üretimin dolayısıyla da ihracatın keskin dalgalanma göstermesine neden olmaktadır.

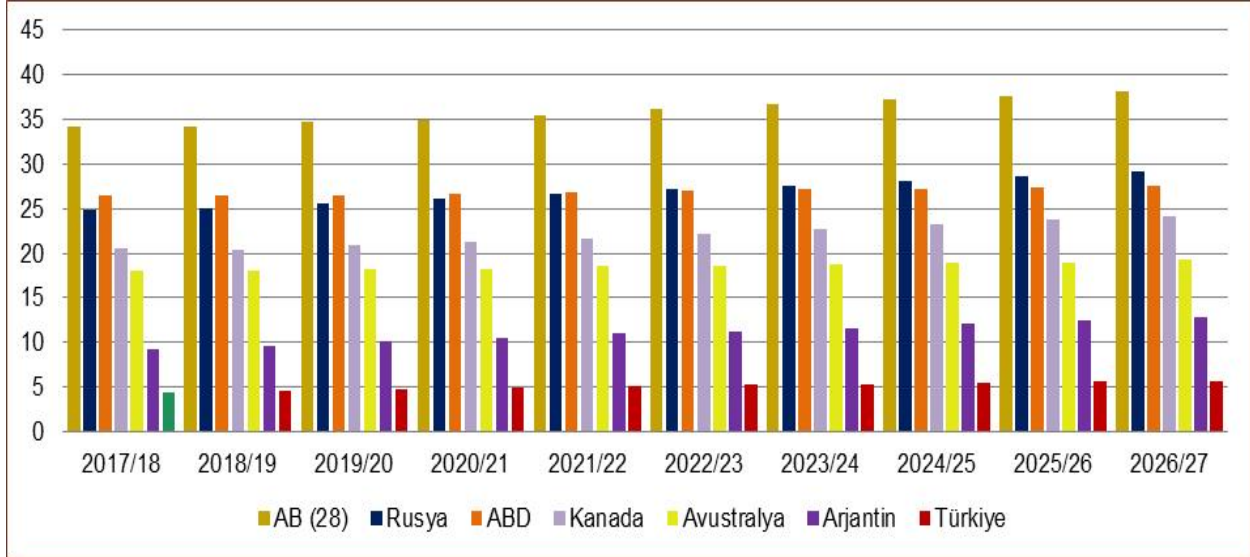
Ekim alanında sınırlı artış beklenen Kanada'nın verimini yükselterek üretimini artırması, iç tüketimdeki büyümenin yavaş olmasının da ihracatındaki büyümeyi desteklemesi beklenmektedir.

Arjantin'in buğday ekim alanları, özellikle soya fasulyesinin ardından ekim yapılabilen alanlarda, Hükümetin buğday getirilerini sınırlayan ihracat vergisini kaldırmasıyla birlikte ciddi ölçüde genişlemekte ve ülkenin ihracatı da bununla birlikte büyümektedir. Ayrıca dalgalı kur rejimine geçilmesiyle birlikte pezonun devalüe olması ülkenin ihracatta rekabet gücünü artırmıştır.

AB'nin buğdayın yemlik amaçlı iç kullanımını diğer yemlik hububat lehine azaltması beklenmekle birlikte ihracatının büyümesi öngörülmektedir. Ancak yine de Karadeniz ülkelerinin güçlü rekabeti neticesinde küresel ihracattaki payının % 20'den % 19'a düşmesi tahmin edilmektedir.

Buğday mamul madde ihracatında önde gelen ülke olan Türkiye'nin ihracatının % 24 oranında yükselerek 5,6 milyon tona ulaşması öngörülmektedir.

Grafik 16. Dünya Buğday İhracatı Projeksiyonu (Milyon Ton)

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu, Şubat 2017.

Amerikan Tarım Bakanlığı (USDA) tarafından yapılan projeksiyona göre, önümüzdeki 10 yılda dünya buğday ticaretinde %15'lik bir artış beklenmektedir. Son 10 yılda olduğu gibi AB, ABD, Rusya, Kanada ve Avustralya'nın 2026/27 döneminde de dünya ticaretinin % 70'ini ellerinde bulunduracaklardır. Majör ihracatçılardan olan üç Karadeniz ülkesi küresel ihracattaki payını en hızlı artıran bölge olmuştur. Bu ülkelerin paylarını 10 yıl içinde % 19'dan %30'a yükseltmesi öngörülmektedir.

Çizelge 24. Dünya ve Bazı Ülkelerde Buğday Kapanış Stoku (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Çin	36,3	43,5	53,2	55,9	52,1	53,7	58,7	63,4	79,5	93,3
ABD	8,3	17,9	26,6	23,5	20,2	19,5	16,1	20,5	26,6	32,3
Rusya	4,2	11,0	14,7	14,0	11,0	7,3	6,1	6,9	5,9	11,5
AB (28)	17,5	23,6	16,1	10,7	11,4	10,0	11,0	13,7	16,9	11,4
Avustralya	3,7	2,8	5,0	8,2	7,1	4,7	4,9	5,0	6,2	7,9
Hindistan	5,8	13,4	16,1	15,4	20,0	24,2	17,8	17,2	14,5	6,7
Kanada	4,4	6,5	7,8	7,5	5,9	5,1	10,4	7,1	5,2	6,3
Ukrayna	3,0	2,5	2,3	3,5	5,7	3,0	3,9	5,4	3,1	2,7
Arjantin	4,3	1,9	1,8	3,6	0,7	0,2	1,7	4,5	1,0	1,2
Türkiye	1,2	1,8	1,8	2,2	3,2	1,5	1,7	1,8	2,2	1,8
Diğer	43,5	47,3	52,7	48,6	54,7	42,1	57,4	59,3	60,2	60,0
Dünya	132,3	172,2	198,0	193,1	192,0	171,4	189,7	204,8	221,3	235,3

Kaynak: IGC

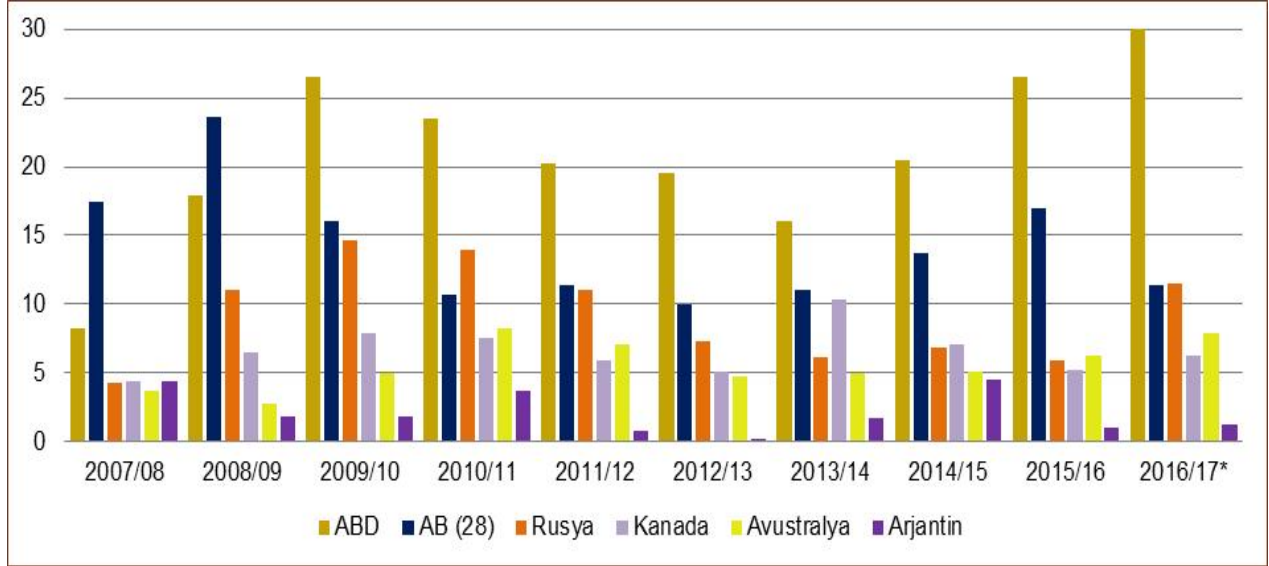
Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Çin, ABD, AB ve Rusya'nın kapanış stoku toplamı, 149 milyon ton ile dünya buğday kapanış stokunun %63'ünü oluşturmaktadır (Çizelge 24, Grafik 17).

2016/17 dönemindeki dünya buğday kapanış stoku tahmini, üretim artışına bağlı olarak bir önceki döneme göre 14 milyon ton ya da % 6 artarak 235 milyon tonluk rekor seviyeye

ulaşmıştır. 2016/17 döneminde Çin, ABD, Rusya, Avustralya ve Kanada kapanış stoklarında artış; AB, Hindistan ve Ukrayna stoklarında ise düşüş beklenmektedir (Çizelge 24, Grafik 17).

Grafik 17. Başlıca Buğday İhracatçısı Ülkelerde Buğday Kapanış Stoku (Milyon Ton)

Kaynak: IGC

Başta ABD ve Rusya'nın stoklarındaki artışa bağlı olarak majör ihracatçı stokları geçen yıla göre 10 milyon ton artışla 77 milyon ton düzeyinde öngörülmektedir (Çizelge 24, Grafik 17).

Çizelge 25. Dünya Durum Buğdayı Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (28)	8,2	10,1	8,7	9,2	8,2	8,2	8,1	7,6	8,5	9,5
İtalya	3,9	5,1	3,6	4,1	3,9	4,2	3,9	3,9	4,2	5,0
Fransa	2,0	2,1	2,1	2,5	2,1	2,4	1,8	1,5	1,8	1,6
İspanya	1,2	1,2	1,4	0,9	0,9	0,4	0,9	0,8	0,9	1,0
Kanada	3,7	5,5	5,4	3,0	4,2	4,6	6,5	5,2	5,4	7,8
Türkiye**	2,7	2,8	3,7	3,5	3,9	3,3	4,1	3,3	4,1	3,6
ABD	2,0	2,2	2,9	2,8	1,3	2,2	1,6	1,5	2,3	2,8
Meksika	1,8	2,0	2,2	2,2	2,2	2,1	2,3	2,3	2,3	2,5
Kazakistan	3,0	2,5	2,6	1,7	3,0	1,4	2,0	2,0	2,1	2,1
Dünya	34,8	38,5	41,4	35,4	37,6	35,7	38,8	34,5	39,1	40,7

Kaynak: IGC

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Dünya makarnalık buğday üretiminin yaklaşık %23'ü AB ülkelerinde, %19'u Kanada'da yapılmaktadır.

2016/17 dönemi dünya durum buğday üretiminin, ana ithalatçı bölge olan Kuzey Afrika'da azalış ana ihracatçı ülkelerde ise (Kanada, AB ve ABD) artış göstermesiyle dengelenerek bir miktar yükselişle 41 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Ancak ana ihracatçı

olan Kanada'da kalitenin düşük olması küresel durum buğdayı fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur (Çizelge 25).

Kuzey Amerika'da hasat zamanı (Eylül-Ekim) gerçekleşen yağışlar hasadı yavaşlatırken ürün kalitesini de düşürmüştür. AB'nin en büyük durum buğdayı ihracatçısı Fransa'da da aynı şekilde kalite sorunu gözlenmiş, ihraç edilebilir ürün arzı daralmıştır. AB'nin diğer önemli durum buğdayı üreticileri Yunanistan ve İtalya'da ise, verim ve kalite nispeten daha iyi düzeydedir. Kalite probleminin görüldüğü bir diğer ülke ise Kazakistan'dır. Kazakistan'ın önemli buğday üretim bölgelerinde yaz boyu gerçekleşen yoğun yağışlar, bitki gelişimini olumlu etkilese de özellikle protein ve gluten oranlarındaki düşüşe neden olarak kalite problemine yol açmıştır. Meksika'da rekoltenin ve kalite iyi düzeyde gerçekleşmiş ve Meksika buğdayına talep yüksek olmuştur.

Durum buğdayı tüketimine baktığımızda son altı yılın en yüksek seviyesine ulaştığımızı görüyoruz. Durum buğdayında gıda kullanımı açısından yıllar bazında dikkat çekici bir değişim görülmezken, üretim artışıyla birlikte kalite düşüşü özellikle Kanada ve AB'de yemlik kullanım oranını yükseltmektedir.

Makarnalık buğday küresel kapanış stokları, üst üste iki yıl yüksek üretim gerçekleşmesi neticesinde geçen yıla göre % 25 artış göstererek 2004/05 döneminden beri en yüksek seviyesine ulaşması tahmin edilmektedir.

Çizelge 26. Dünya Durum Buğdayı İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (27)	1.909	1.585	2.159	1.928	1.860	1.453	1.902	2.828	2.482	2.350
Cezayir	1.979	2.131	1.534	1.335	1.821	1.613	1.529	1.748	1.740	1.950
Fas	724	563	548	773	661	765	734	633	810	850
Tunus	444	728	476	687	489	527	676	534	800	725
ABD	653	653	534	474	614	667	819	908	392	400
Venezuela	315	333	349	403	403	424	440	407	350	400
Japonya	266	201	234	230	273	197	212	205	200	200
Libya	28	105	25	10	20	186	162	50	2	10
Diğer	964	1.186	1.694	1.498	1.228	1.572	1.703	1.952	1.839	1.760
Dünya	7.282	7.485	7.553	7.338	7.369	7.404	8.177	9.265	8.615	8.645

Kaynak: IGC Ağustos/2016 raporu

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

AB ülkeleri, 2016/17 döneminde 2,4 milyon ton durum buğdayı ithalatı ile dünyada en önemli durum buğdayı ithalatçısı konumunda olup bunu 2 milyon ton ile Cezayir izlemektedir (Çizelge 26).

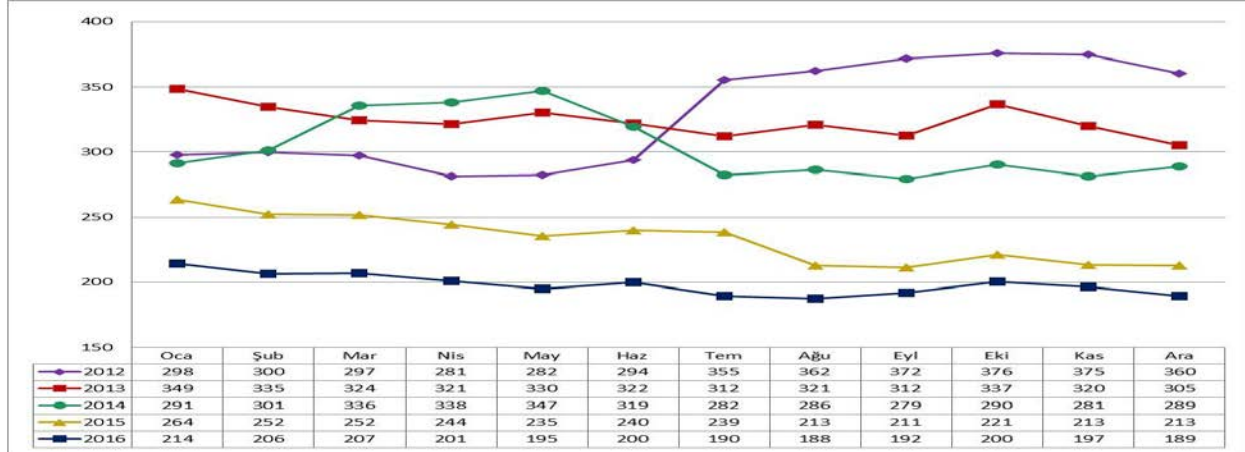
Çizelge 27. Dünya Durum Buğdayı İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Kanada	3.364	3.516	3.675	3.117	3.859	4.289	4.740	5.680	4.354	4.950
Meksika	1.212	1.204	892	770	918	841	1.275	1.039	1.484	1.450
AB (28)	880	1.726	1.054	2.060	1.379	1.390	1.089	1.207	1.370	1.175
ABD	1.400	510	1.045	1.051	554	581	717	773	620	450
Avustralya	31	296	246	233	348	237	245	102	176	125
Türkiye	19	1	428	20	2	1	4	101	100	75
Diğer	376	232	213	87	309	65	107	363	511	420
Dünya	7.282	7.485	7.553	7.338	7.369	7.404	8.177	9.265	8.615	8.645

Kaynak: IGC

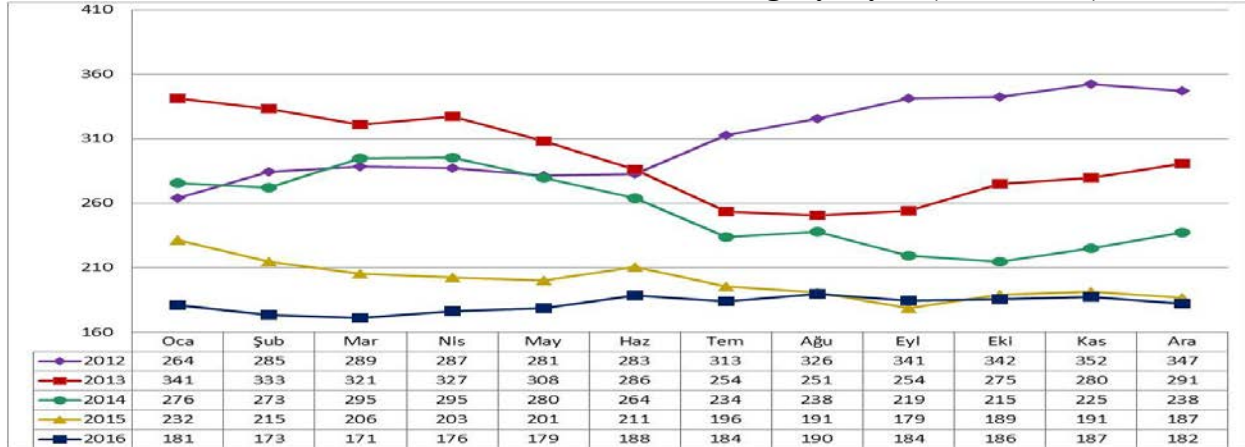
Not: AB (28) verileri 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Çizelge 27'de Uluslararası Hububat Konseyi (IGC) verilerine göre 2016/17 döneminde 5 milyon ton ile en büyük durum buğdayı ihracatçı ülke konumunda bulunan Kanada, dünya toplam makarnalık buğday ihracatının %57'sini gerçekleştirmektedir. Kanada'yı sırasıyla 1,5 milyon tonla Meksika ve 1,2 milyon ton ile AB (28) izlemiştir.

Grafik 18. 2012 Yılından İtibaren ABD 2HRW Buğday Fiyatı (FOB \$/Ton)

Kaynak: Reuters'ten alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

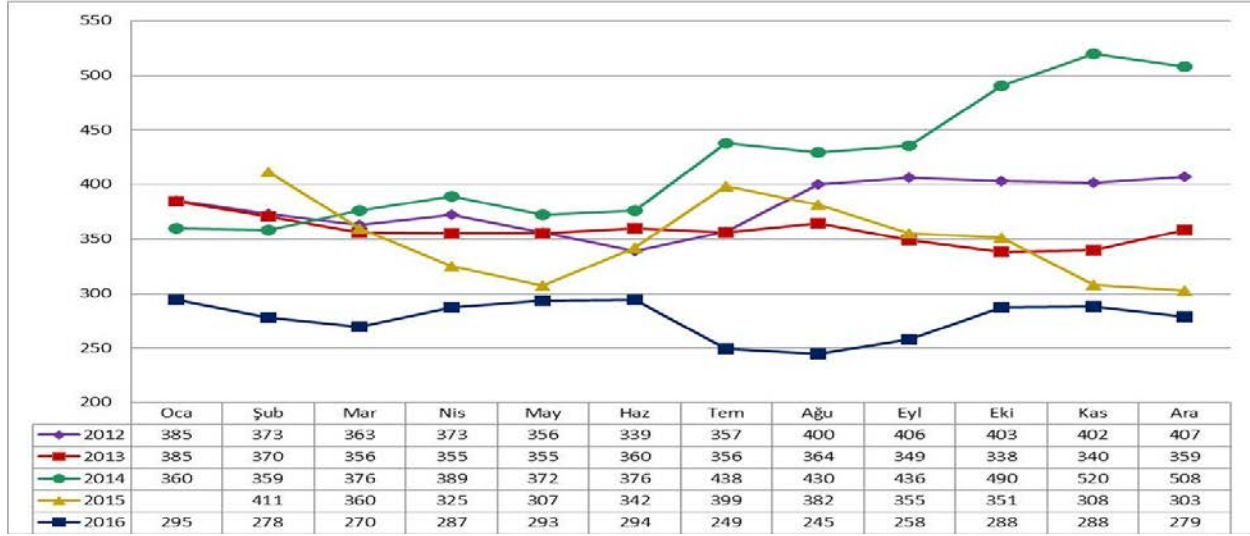
Not: Kalite bakımından ABD 2HRW buğdayı (Körfez), ülkemizdeki Anadolu Kırmızı Sert Buğday eşdeğeri olarak değerlendirilebilir.

Grafik 19. 2012 Yılından İtibaren Fransız Ekmeklik Buğday Fiyatı (FOB \$/Ton)

Kaynak: Reuters'ten alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

Not: Kalite bakımından Fransız Buğdayı, ülkemizdeki Kırmızı Yarı Sert Buğday eş değeri olarak değerlendirilebilir.

Grafik 20. 2012 Yılından İtibaren Fransız Durum Buğday Fiyatı (FOB \$/Ton)

Kaynak: France Agrimer Raporlarına göre.

Not: Kalite bakımından Fransız durum buğdayı ülkemizdeki Anadolu Durum Buğdayı eş değeri olarak değerlendirilebilir.

Grafik 18, 19 ve 20’de ABD 2 HRW, Fransız ve Fransız durum buğdayına ait aylık ortalama fiyatlara ilişkin veriler görülmektedir.

2012 yılında özellikle Rusya, Ukrayna, Kazakistan, Avustralya ve Arjantin’de yaşanan kuraklık nedeniyle görülen üretim düşüşlerinden ötürü, dünya buğday üretiminin bir önceki yıla (695 milyon ton) göre yaklaşık 40 milyon ton düşüşle 655 milyon tona gerilemesi, hasat sonrası buğday fiyatlarında önemli artışların görülmesine neden olmuştur. 2012 yılı Haziran ayı ortalama fiyatı 294 \$/Ton olan ABD 2 HRW buğdayın fiyatı, Ekim ayı ortalamasında 376 \$/Tona yükselmiştir. Aynı tarihlerde Fransız durum buğdayın fiyatı 339 \$/Tondan 403 \$/Tona ve Fransız buğdayın fiyatı da 283 \$/Tondan 342 \$/Tona çıkmıştır.

2013 yılında dünya buğday üretiminin artan ekiliş alanları ve verime bağlı olarak 655 milyon tondan 709 milyon tona yükselmesi nedeniyle buğday fiyatlarında düşüşler görülmüştür. ABD 2 HRW buğdayın fiyatı ocak ayı ortalaması 349 \$/Ton iken aralık ayı ortalamasında 305 \$/Tona gerilemiştir. Fransız durum buğday fiyatı ocak ayı ortalaması 385 \$/Ton iken aralık ayı ortalaması 359 \$/Tona, Fransız buğday fiyatının da ocak ayı ortalaması 341 \$/Ton iken aralık ayı ortalaması 291 \$/Tona kadar düşmüştür.

2014 yılının ilk 5 ayında Karadeniz Bölgesinde görülen Rusya-Ukrayna arasındaki siyasi krizin yarattığı endişeler nedeniyle ABD 2 HRW buğdayın fiyatı ocak ayı ortalaması 291 \$/Ton iken mayıs ayı ortalamasında 347 \$/Tona, Fransız buğday fiyatının da ocak ayı ortalaması 276 \$/Ton iken nisan ayı ortalaması 295 \$/Tona kadar yükselmiştir. Ancak yaşanan krizin hububat ticaretini olumsuz etkilememesi ve yeni dönem üretim beklentilerinin olumlu olması nedeniyle ABD 2 HRW buğdayın aralık ayı ortalaması 289 \$/Tona, Fransız ekmeçlik buğdayın aralık ayı ortalaması 238 \$/Tona gerilemiştir. Dünya makarnalık buğday üretiminin 38 milyon tondan 33

milyon tona düşmesi nedeniyle Fransız Durum buğday fiyatı Ocak ayı ortalaması 360 \$/Ton iken aralık ayı ortalaması 508 \$/Tona yükselmiştir.

Rusya Federasyonu Hükümeti, 17 Aralık 2014 tarihinden itibaren petrol fiyatlarındaki düşüşü takiben rubledeki aşırı değer kaybı nedeniyle ihracata tarife dışı engeller koymuş, 26 Aralık 2014 tarihli ve 1495 sayılı Karar'la buğday ihracatı üzerine 1 Şubat 2015 tarihinden 20 Temmuz 2015 tarihine kadar geçerli olmak üzere 35 avro/tondan düşük olmamak şartıyla gümrük değerinin %15'i artı 7,5 avro/ton vergi getirmiştir. 2015 yılının Ocak ve Aralık aylarında fiyatlar öncelikle Karadeniz ihracatına ilişkin belirsizliklerle yükselmiş, ihracat vergisinin getirilmesiyle belirsizliklerin dağılmasının ardından diğer menşelerdeki bol arzın baskısıyla düşüşe geçmiştir. Doların güçlenmeye devam etmesi ve 2015 ekilişleriyle ilgili olumlu beklentiler fiyatların düşüşünü sürdürmesini sağlamıştır. 2015 Temmuz-Ağustos hasat döneminde rekor seviyelerde üretim ve tüm zamanların en yüksek üretim beklentileri fiyatlardaki düşüşü derinleştirmiştir.

2015 yılı Ocak ayından itibaren durum buğdayına talebin daralması ve 2015 ekilişleri ile üretimde artış beklenmesi nedeniyle düşüşe geçmiş ancak haziran ve temmuz ayında hem Kanada hem de AB'de kuraklık ve aşırı sıcaklar nedeniyle fiyatlar tekrar artış eğilimine dönmüştür. Ağustos ayında hasat baskısıyla düşen fiyatlar geçen yıla göre arzın yüksek olması ve talebi rahatlıkla karşılaması nedeniyle düşüşünü sürdürmüştür. Üretimdeki toparlanmayla birlikte 2014 yılı Aralık ayında 508 \$/Ton olan Fransız makarnalık buğdayı 2015 Aralık ayında 303 \$/Tona gerilemiştir.

2016 yılında küresel buğday fiyatları üst üste dördüncü yıl rekor üretim beklentileri ve dolardaki güçlenme nedeniyle düşüşünü sürdürmüştür. Eylül ayından itibaren 2017 ekiliş beklentilerine ve ihracat talebine göre dar bantta dalgalanma göstermiş, Aralık ortasından itibaren ABD'de ekim alanının 1908'den beri en düşük seviyede açıklanması, kur hareketleri ve bazı ülkelerde kuraklık endişesine bağlı olarak yükselişe geçmiştir. Ancak küresel hububat stoklarının bol olması ve 2017 yılıyla ilgili beklentilerin genel olarak olumlu olması nedeniyle artışlar sınırlı kalmıştır. Ancak cari sezonda majör ülkelerde kalitenin düşük olması, kaliteler arası fiyat farkının açılmasına neden olmuştur. Aynı şekilde küresel durum buğdayı arzının yüksek olmasına rağmen kalitenin düşük olması ihraç edilebilir kaliteli ürün arzını daraltmış ve fiyatların yüksek seyretmesine neden olmuştur. 2015 yılı Aralık ayında 213 \$/Ton olan ABD 2 HRW buğdayı 2016 Aralık ayında 189 \$/Tona gerilemiştir. 2015 yılı Aralık ayında 287 \$/Ton olan Kanada durum buğdayı (CWAD) ise 2016 Aralık ayında 318 \$/Tona yükselmiştir.

Çizelge 28. ABD Borsalarındaki Vadeli İşlem Buğday Fiyatları (\$/Ton)

Borsalar	2012											
	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Ek	Kas	Ara
CME (SRW)	232	238	239	232	234	241	316	322	322	318	317	297
Kansas (HRW)	253	255	253	238	240	248	317	325	331	330	316	301
MGEX (Baharlık)	299	301	298	299	278	294	351	342	344	344	342	328
Borsalar	2013											
	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Ek	Kas	Ara
CME (SRW)	282	270	261	257	257	253	243	236	238	253	239	229
Kansas (HRW)	302	285	274	273	279	265	256	258	259	278	260	247
MGEX (Baharlık)	315	301	295	296	305	297	279	269	260	275	258	240
Borsalar	2014											
	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Ek	Kas	Ara
CME (SRW)	211	219	250	251	251	218	198	201	184	188	199	226
Kansas (HRW)	231	246	275	276	289	264	238	230	215	217	219	237
MGEX (Baharlık)	227	241	272	267	277	253	234	227	211	207	212	233
Borsalar	2015											
	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Ek	Kas	Ara
CME (SRW)	200	190	187	184	180	191	201	183	179	186	182	174
Kansas (HRW)	213	201	201	194	191	195	197	176	175	181	172	172
MGEX (Baharlık)	216	210	208	204	199	209	210	187	186	192	187	187
Borsalar	2016											
	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Ek	Kas	Ara
CME (SRW)	174	169	170	173	171	175	154	150	144	150	148	146
CME (HRW)	172	166	172	171	164	165	150	149	149	152	151	148
MGEX (Baharlık)	182	180	188	194	195	194	180	185	183	193	192	198

Kaynak: IGC 2017

Çizelge 28 ve Grafik 21’de, ABD borsalarındaki vadeli işlem buğday fiyatları görülmektedir. Buğday ürünü vadeli işlem fiyatları, ABD’de Chicago (CME) ve Minneapolis (MGEX) borsalarında işlem gören ürünlere yönelik vadeli fiyatları temsil etmektedir. Tablo ve

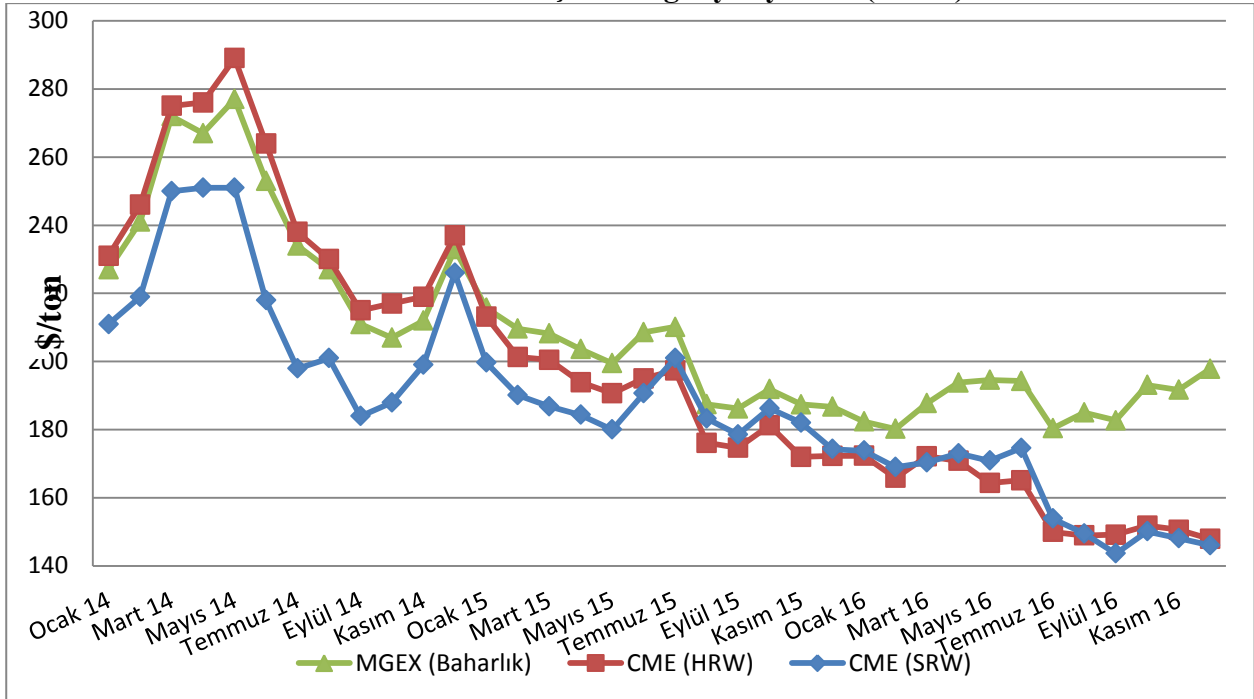
grafikte yer alan fiyatlar, borsaların en yakın vadedeki günlük kapanış fiyatlarının derlenmesi ve aylık ortalamalarının alınması ile oluşturulmuştur.

2014 yılının ilk 5 ayında Karadeniz Bölgesinde görülen Rusya-Ukrayna arasındaki siyasi krizin yarattığı endişeler vadeli işlem buğday fiyatlarının yükselmesine yol açmış, mayıs ayında ABD SRW buğdayı 251 \$/Tona, ABD HRW buğdayı 289 \$/Tona kadar yükselmiş ancak yaşanan krizin hububat ticaretini olumsuz etkilememesi ve yeni dönem üretim beklentilerinin olumlu olması nedeniyle aralık ayı fiyatları ABD SRW buğdayı için 226 \$/Tona ABD HRW buğdayı için 237 \$/Tona gerilemiştir.

2015 yılında Çin ekonomisinde büyümenin 25 yılın en düşük seviyeye gerilemesi, doların güçlenmeye devam etmesi, 2015 üretimi ve stokların rekor seviyelere yükselmesi nedeniyle Ocak ayından itibaren fiyatlar düşüş göstererek hasadın etkisiyle Eylül ayında en düşük seviyesine gerilemiştir.

2016 yılında fiyatlar, küresel stokların üst üste rekor üretim kaydedilmesi nedeniyle rekor düzeye ulaşması, doların güçlenmesi ve küresel ekonomik büyümenin yavaş seyretmesi nedeniyle 10 yılın en düşük seviyelerine gerilemiştir.

Grafik 21. ABD Borsalarındaki Vadeli İşlem Buğday Fiyatları (\$/Ton)

Kaynak: IGC 2017.

Not: SRW (Yumuşak kırmızı kışlık buğday), HRW (Sert kırmızı kışlık buğday)

Buğday fiyatlarındaki dalgalanmaların en önemli sebebi, üretim miktarlarında yaşanan artış ve azalış olmakla birlikte ülkelerin ihracat yasakları ve kota uygulamaları, yüksek ithalat talebi, biyoyakıt üretimi, girdi fiyatları, stok durumu ve para politikaları gibi unsurlar da fiyatların seyrinde etkili olmaktadır. Özellikle Kuzey Yarım Küre'nin hasat dönemleri olan yaz

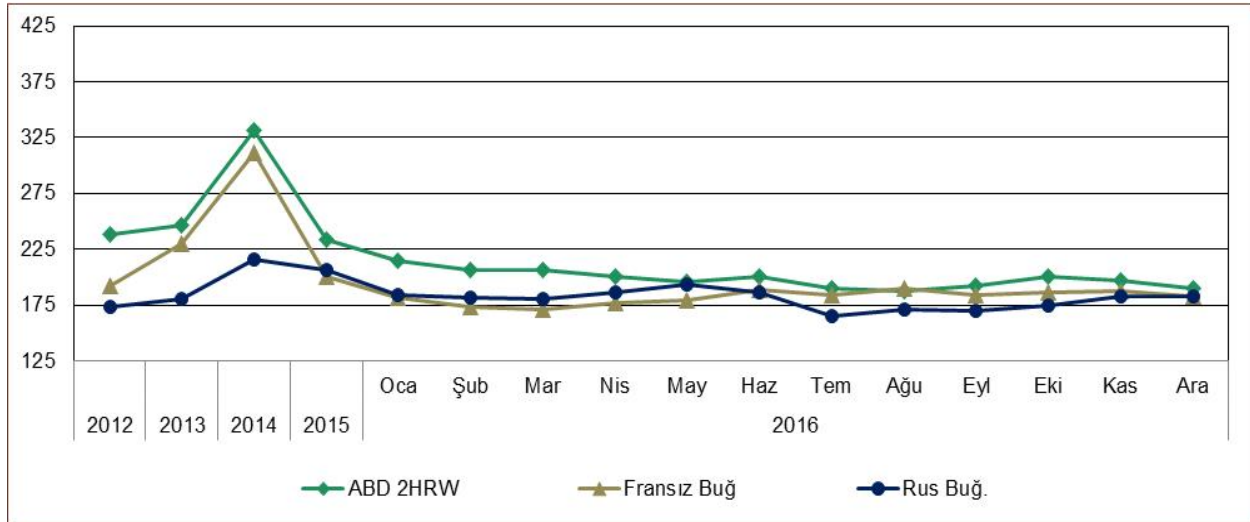
aylarında fiyatlar keskin yükseliş ve düşüşler göstermektedir. Hasat dönemini müteakip yaşanan artış ve azalışlarda ise taleple birlikte bir sonraki döneme ait üretim beklentileri önemli rol oynamaktadır.

Çizelge 29. Dünya Buğday Fiyatları (FOB \$/Ton)

	2012	2013	2014	2015	2016	2016											
						Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
ABD 2HRW	238	247	331	233	214	206	207	201	195	200	190	188	192	200	197	189	238
Fransız Buğ	192	230	311	200	181	173	171	176	179	188	184	190	184	186	187	182	192
Rus Buğ.	173	180	216	207	184	181	181	186	193	187	166	171	170	174	182	183	173
Fransız Durum	380	357	421	349	295	278	270	287	293	294	249	245	258	288	288	279	380
Kanada Durum	501	428	408	374	282	278	275	287	286	295	291	287	285	296	333	318	501
\$ Kuru	1,801	1,906	2,191	2,724	3,012	2,946	2,897	2,840	2,932	2,922	2,972	2,968	2,967	3,073	3,273	3,495	1,801

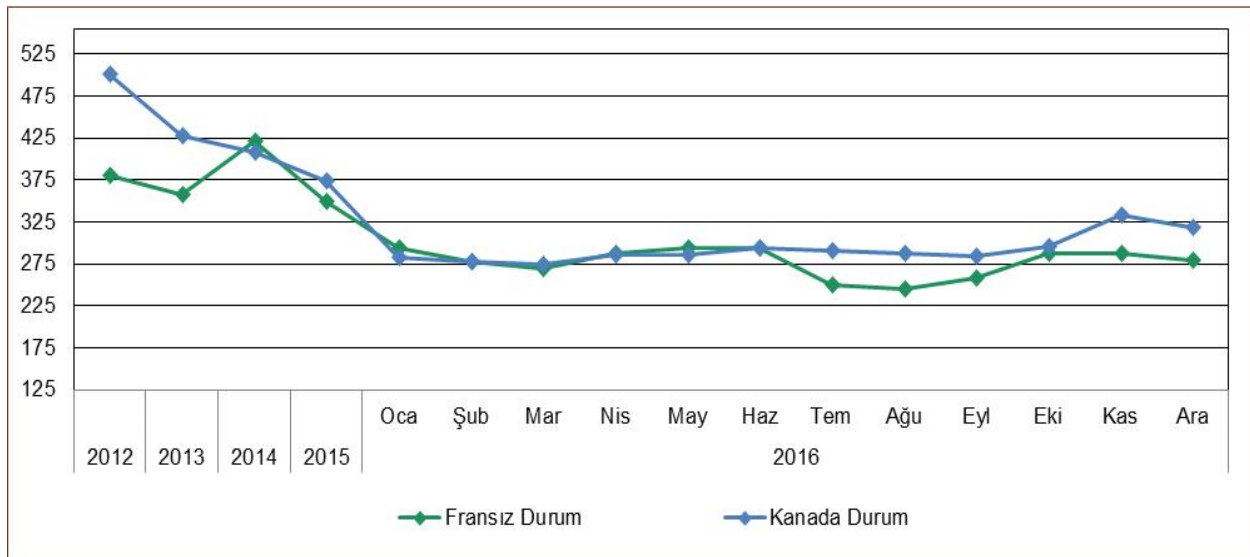
Kaynak: Dünya fiyatları Reuters'ten alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

Grafik 22. ABD, Fransız, Rus Buğday Fiyatları (FOB \$/Ton)

Kaynak: Dünya fiyatları Reuters'ten alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

Grafik 23. Fransız ve Kanada Durum Buğday Fiyatı (FOB \$/Ton)

Kaynak: Fransız Durum Buğdayı France Agrimer raporlarına göre.

2012 yılında da yaşanan kuraklık nedeniyle bir önceki dönem 695 milyon ton olan küresel buğday üretimi 655 milyon tona gerilemiştir. 2013 yılında da AB ve BDT ülkeleri ile Kanada'da üretimin artması neticesinde dünya buğday üretimi 713 milyon tona ulaşmıştır. Yurt içi fiyatlar da dünya fiyatlarına paralel bir şekilde hareket etmiştir. ABD 2 HRW buğdayın ortalama fiyatı 2013 yılı Ocak ortalaması yaklaşık 350 \$/Ton iken Temmuz ayında 312 \$/Ton'a ve Aralık ayında 305 \$/Ton'a gerilemiştir (Çizelge 29, Grafik 22 ve 23).

2014 yılında dünya buğday üretimi özellikle AB ve Rusya'daki artışların etkisiyle yükselişini sürdürerek 719 milyon tona çıkmıştır. ABD 2 HRW buğday fiyatları ABD'deki kışlık ürün için olumsuz hava koşulları ve Rusya ile Ukrayna arasındaki Kırım krizi nedeniyle ocak ayındaki ortalama 291\$/Ton seviyesinden mayıs ayında 347 \$/Ton seviyesine yükselmiştir. Haziran ayından itibaren dünya buğday üretiminin yeterli düzeyde olduğu görülmüş, Rusya ve Ukrayna arasındaki krizin hububat sevkiyatını etkilemeyeceği anlaşılmış ve ABD 2 HRW fiyatı aralık ayındaki 289 \$/Ton fiyat seviyesine gerilemiştir. Dünya makarnalık buğday üretiminin 2014 yılında bir önceki dönemdeki 38 milyon tondan 33 milyon tona düşmesi nedeniyle makarnalık buğday fiyatlarında keskin yükselişler görülmüş Ocak ayında 360 \$/Ton olan Fransız makarnalık buğday fiyatı aralık ayında 516 \$/Tona çıkmıştır.

2015 yılında bir önceki sezona göre hem ekmeklik hem makarnalık buğday üretiminin artması nedeniyle fiyatlar genel olarak düşüş göstermiştir.

2016 yılında bol arz nedeniyle ekmeklik buğday fiyatları artarken kaliteli ürün arzının düşmesi nedeniyle kaliteler arasındaki fiyat farkı açılmıştır. Durum buğdayı fiyatları ise bol arza rağmen ihraç edilebilir kaliteli ürün arzının dar olması nedeniyle yükselmiştir.

2.2. Arpa

2.2.1. Bitkisel Özellikleri

Dünya tahıl üretimi içerisinde buğday, çeltik ve mısırdan sonra 4. sırada arpa yer almaktadır. Türkiye'de ise buğdaydan sonra ikinci sıradadır. Arpa, buğdaygiller familyasından gelmektedir. Tek yıllık bir uzun gün bitkisi olan arpa, değişik gün uzunluklarına da uyum sağlayabilmektedir.

Kültüre alınmış arpalar;

- İki sıralı arpalar (*Hordeum distichum*),
- Altı sıralı arpalar (*Hordeum hexastichum*) olarak sınıflandırılmaktadır.

İlk arpa üretiminin Güneydoğu Asya ile Etiyopya'nın yüksek kesimlerinde yapıldığı sanılmaktadır. MÖ 5 bin yıllarından itibaren Mısır'da arpa ekildiğine inanılmaktadır.

Arpa, fazla soğuk ve fazla sıcak olmayan, nispi nemi yüksek olan yerlerde iyi gelişir. Sıcaklığın 0 °C'nin altına düşmediği ve 18 – 20 °C'nin üzerine çıkmadığı, nispi nemi % 70–80 olan yerler arpa için çok uygundur. Soğuk bölgelerde iki sıralı, ılıman bölgelerde ise altı sıralı arpalar yetiştirilmektedir.

Arpa, toprak isteği bakımından da seçicidir. Arpanın toprak isteği; havalanması iyi, en az %5 organik madde içeren, nötr ve tınlı topraklardır. Asitli topraklara duyarlı, tuzlu topraklara dayanıklıdır. Toprakta fazla miktarda tuz kaldırdığı için sulcu tarım alanlarında ekim nöbetinde önemli bir yer tutmaktadır.

Dünya ekonomisinin olduğu kadar ülkemiz ekonomisinin de temelini oluşturan tahıllar içerisinde yer alan arpanın insan beslenmesinde doğrudan kullanımı çok azdır. Hayvansal üretim faaliyetinde ise yem rasyonlarına doğrudan katılarak tüketilebilme özelliğine sahiptir. Ayrıca malt sanayinin de önemli bir ham maddesidir. Arpa, bunların yanında etanol üretiminde de özellikle AB'de az miktarda kullanılmaktadır.

2.2.2. Türkiye'de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

Ülkemizde her bölgede üretimi yapılan arpa, tarla ürünleri içerisinde ekim alanı ve üretim miktarı bakımından buğdaydan sonra ikinci sırayı almaktadır. Türkiye'nin tüm bölgelerinde yetiştirilmekle birlikte özellikle İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri, arpa üretiminde önemli iki bölgedir. Son 10 yıla bakıldığında arpa ekim alanlarının 2,7–3,7 milyon hektar arasında, üretiminin ise 5,9– 9,6 milyon ton arasında değiştiği görülmektedir (Çizelge 30, Grafik 24).

Çizelge 30. Türkiye Arpa Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim (Bin Ton)	Verim (Ton/Ha)
2007	3.428	7.306	2,42
2008	2.950	5.900	2,17
2009	3.010	7.300	2,45
2010	3.400	7.250	2,41
2011	2.869	7.600	2,66
2012	2.749	7.100	2,58
2013	2.721	7.900	2,91
2014	2.787	6.300	2,32
2015	2.783	8.000	2,88
2016	2.740	6.700	2,48

Kaynak: TÜİK 2016.

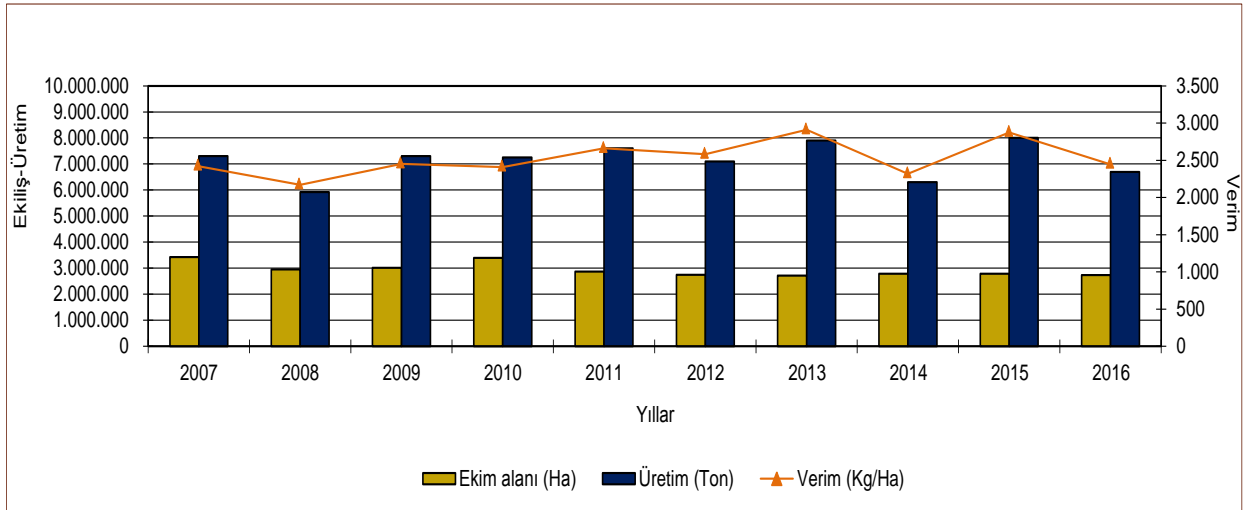
TÜİK verilerine göre 2015 yılında Türkiye'nin arpa üretimi 8,0 milyon ton iken 2016 yılında % 16,3 azalışla 6,7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 31. Maltlık ve Diğer Arpanın Ekim Alanları, Üretimleri ve Verimleri

Yıllar	Maltlık Arpa			Diğer Arpa		
	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim (Bin Ton)	Verim (Ton/Ha)	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim (Bin Ton)	Verim (Ton/Ha)
2007	317	641	2,02	3.111	6.666	2,14
2008	250	523	2,09	2.700	5.400	2,00
2009	260	650	2,50	2.750	6.650	2,42
2010	240	600	2,50	2.800	6.650	2,38
2011	217	630	2,90	2.652	6.970	2,63
2012	194	590	3,04	2.554	6.510	2,55
2013	179	560	3,14	2.542	7.340	2,89
2014	180	481	2,82	2.608	5.819	2,28
2015	180	620	3,45	2.603	7.380	2,84
2016	142	390	2,74	2.598	6.310	2,43

Kaynak: TÜİK 2016.

Grafik 24. Türkiye Arpa Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2016.

Ekiliş-hasat dönemleri ve serin iklim tahılı olması sebebiyle buğdaya benzerlik gösteren arpa, ülkemizde yetiştiği bölgelere göre buğdaydan yaklaşık iki hafta önce hasat edilmektedir.

Arpa üretimi Türkiye'de çoğunlukla kuru şartlarda yapıldığı için verim düşüktür. Türkiye'nin arpa verimi dünya veriminin altındadır. Arpa veriminde kaliteli tohumluk kullanımı önemli bir faktördür. Arpanın büyük oranda kendi kendine döllen bir bitki olması nedeniyle tohumluğunun üç yılda bir değiştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca iklime bağlı olarak bazı yıllarda üretim miktarında belirgin azalışlar meydana gelmiştir. Ülkemizde üretilen arpanın büyük bölümü yem sanayinde kullanılırken bir kısmı doğrudan hayvan yemi olarak bir kısmı da bira sanayinde kullanılmaktadır.

Çizelge 32. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye'nin Arpa Üretimi (Milyon Ton)

Yıllar	Arpa Üretimi		
	TÜİK	IGC	USDA
2007	7,3	7,3	6,0
2008	5,9	5,9	5,7
2009	7,3	7,3	6,5
2010	7,2	7,2	5,9
2011	7,6	7,6	7,0
2012	7,1	7,1	5,5
2013	7,9	7,9	7,3
2014	6,3	6,3	4,0
2015	8,0	8,0	7,4
2016	6,7	6,7	4,8

Kaynak: TÜİK 2016, USDA 2017 ve IGC 2017.

Arpa üretimimiz, tüketimimizi karşılamakta ancak bazı yıllar yaşanan kuraklık ve kalite sorunları nedeniyle ithalat yapılmaktadır. Ülkemizin 2015/2016 dönemi arpa tüketim miktarı 6,7 milyon ton civarında olup bunun yaklaşık 6 milyon tonu yemlik olarak kullanılmıştır. (Çizelge 33).

Çizelge 33. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Arpa Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi

Piyasa Yılı*	Yurt İçi Kullanım (Ton)	Gıda Olarak Tüketim (Ton)	Tohumluk Kullanım (Ton)	Yemlik Kullanım (Ton)	Endüstriyel Kullanım (Ton)	Kayıplar (Ton)	Stok Değişimi (Ton)	Kişi Başına Tüketim (Kg)	Yeterlilik Derecesi (%)
2005/06	8.198.800	89.300	730.000	6.936.200	220.000	223.300	258.100	-	108,92
2006/07	8.915.000	89.800	685.600	7.695.200	220.000	224.400	-261.100	-	100,71
2007/08	7.057.657	68.684	685.603	5.891.660	240.000	171.710	-56	0,97	97,32
2008/09	5.675.778	55.676	590.000	4.649.423	241.488	139.191	33.377	0,78	98,09
2009/10	5.622.113	68.620	602.000	4.556.902	223.041	171.550	529.534	0,95	122,05
2010/11	6.510.144	68.150	608.000	5.440.443	223.176	170.375	319.055	0,92	104,68
2011/12	7.035.510	71.440	573.767	5.994.934	216.769	178.600	18.028	1,00	101,5
2012/13	7.270.250	66.740	549.753	6.243.686	243.221	166.850	-306.770	0,88	91,8
2013/14	7.366.711	74.260	544.102	6.320.378	242.321	185.650	219.592	1,00	100,8
2014/15	7.346.939	59.220	557.459	6.338.174	244.036	148.050	-628.223	0,80	80,6

Kaynak: TÜİK 2016.

(*) Piyasa Yılı: 1 Haziran-31 Mayıs dönemini kapsamaktadır (Açıklama EK 1'de verilmiştir).

Ülkemiz arpa yeterlilik derecesi 2013/14 piyasa yılında %100,8; 2014/15 piyasa yılında %80,6 olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 34. Türkiye'nin Arpa İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2007	52.180	13.588	260	215.780	43.399	201
2008	253.014	92.092	364	0,3	0,4	1.323
2009	91.649	27.770	303	301.316	42.155	140
2010	57.076	11.933	209	500.136	74.816	150
2011	36.132	13.693	379	3.221	1.047	325
2012	76.319	26.706	350	100.771	26.415	262
2013	256.812	85.782	334	110	54	491
2014	675.994	164.189	243	13.998	6.412	458
2015	199.597	48.081	241	134	55	411
2016	39.994	9.807	245	5.573	1.399	251

Kaynak: TÜİK 2017

Türkiye'nin arpa ithalat ve ihracat miktar ve değerlerine ilişkin bilgiler Çizelge 34'te verilmiştir. Ülkemizde arpa ithalat miktarı; üretime, yurt içi kullanım miktarına ve gelişen yem sanayinin ham madde ihtiyacını karşılamasına bağlı olarak yıllar itibariyle değişiklik göstermektedir. 2015 yılı arpa ithalat miktarı yaklaşık 200 bin ton iken 2016 yılında yaklaşık % 80 oranında gerileyerek 40 bin ton olmuştur.

Arpa ihracat miktarları incelendiğinde ülkemizin arpa için bazı yıllar hariç net ihracatçı pozisyonunda olduğu görülmektedir. Nitekim ülkemizden 2010 yılında 500 bin ton arpa ihraç edilmiştir. 2016 yılı arpa ihracat miktarı ise 5 bin 500 ton olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 35. TMO Arpa Alım Fiyatı (TL/Ton)ve ÜFE Artış Oranı (%)

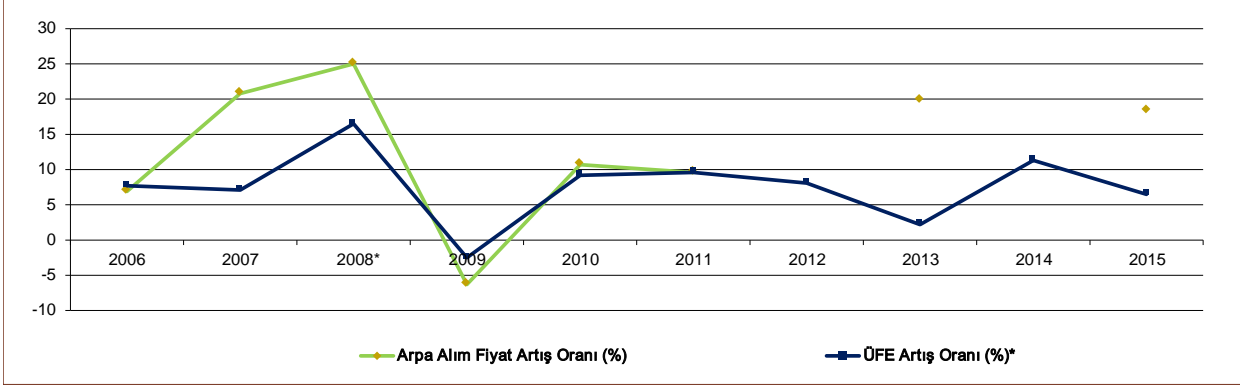
Yıllar	Arpa Alım Fiyatı (TL/Ton)	ÜFE Artış Oranı (%)*
2007	320,0	7,1
2008	400,0	16,5
2009	375,0	-2,5
2010	415,0	9,2
2011	455,0	9,6
2012	-	8,1
2013	540,0	2,2
2014	-	11,3
2015	645,0	6,5
2016**	-	-

Kaynak: TMO, TÜİK 2016.

(*) ÜFE, Mayıs ayına göre yıllık değişim oranlarıdır.

(**)2016 yılında arpa fiyatı açıklanmamıştır.

Grafik 25. TMO Arpa Alım Fiyatındaki Artış ile ÜFE Artış Oranı

Kaynak: TMO, TÜİK 2016.

2012 ve 2014 yılında arpa alım fiyatı açıklanmamıştır.

2013 yılı artış miktarı 2011 yılı alım fiyatına, 2015 yılı artış miktarı da 2013 yılı alım fiyatına göre alınmıştır.

(*) ÜFE, Mayıs ayına göre yıllık değişim oranlarıdır.

Çizelge 36. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Arpa Borsa Fiyatları

Yıllar	Eskişehir						Konya						Polatlı						Çorum					
	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012	579	615	637	660	682	699	580	611	636	644	676	700	574	608	637	649	681	697	553	587	611	622	642	677
2013	601	591	589	604	616	656	590	573	575	571	597	642	592	588	577	595	606	637	567	549	553	551	585	631
2014	713	702	721	739	746	733	704	695	711	742	743	740	702	689	693	720	735	739	691	669	678	708	718	717
2015	602	627	664	681	695	703	605	625	636	658	685	700	628	601	641	675	699	697	-	-	-	-	-	-
2016	729	758	752	772	792	803	754	751	768	789	791	802	735	740	749	773	780	805	674	-	679	-	732	-

Çizelge 36’da, yurt içi borsalarda işlem gören arpanın 2012 yılından itibaren borsa bazında Temmuz-Aralık dönemine ait aylara göre fiyatları yer almaktadır. 2016’da arpa hasadı Mayıs’ta başlamış olup arpa üretimi bir önceki yıla göre %15 düşüşle 6,7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılına göre üretimde meydana gelen bu düşüşe bağlı olarak fiyatlar bir önceki seneye göre daha yüksek bir seyir izlemiştir. Arpa fiyatı, 2016 yılında Eskişehir Ticaret Borsasında 729-803 TL/Ton, Konya Ticaret Borsasında 751-802 TL/Ton, Polatlı Ticaret Borsasında 735-805 TL/Ton, Çorum Ticaret Borsasında ise 674-732 TL/Ton aralığında işlem görmüştür. 2016 yılında Türkiye genelinin aksine Kızılırmak Havzasında arpa rekoltesinin daha yüksek oluşu, arpanın Çorum Ticaret Borsasında diğer borsalara göre daha düşük fiyatla işlem görmesine neden olmuştur.

2016 yılında Konya, Polatlı, Çorum ve Eskişehir Borsalarında fiyatları artan bir trend izleyen arpa; sezon içerisinde piyasada stokların azalması ve akabinde yem hammaddesine olan talebin artmasından dolayı yükselişini sürdürmüştür.

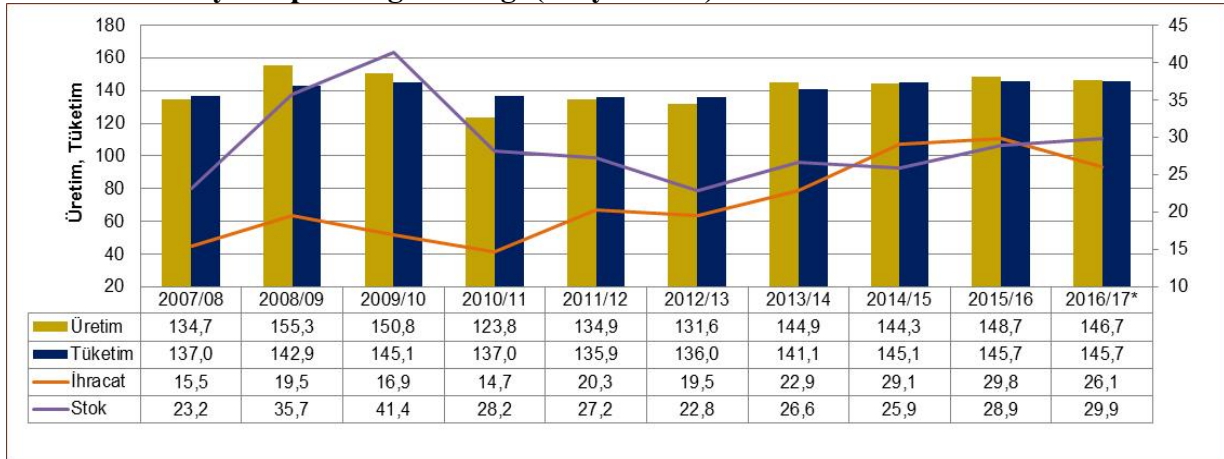
Çizelge 37. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Arpa İşlem Hacimleri

Yıllar	Eskişehir						Konya						Polatlı						Çorum					
	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012	5994	1519	1055	497	650	601	6944	3741	1857	1320	960	842	1924	524	418	295	225	128	2599	938	240	308	243	168
2013	3842	1970	1386	693	582	953	6534	4342	3545	1523	1371	1317	1415	1033	732	558	630	172	2428	668	468	387	321	227
2014	5408	1150	787,5	430	510	488	10638	1545	1025	821	822	1143	2291	951	825	465	257	332	2760	870	298	157	75	6
2015	7484	1842	1001	740	941	744	10038	349	223	190	463	532	3081	1309	634	361	329	198	0	0	0	0	0	0
2016	4841	1481	998	530	560	626	822	412	157	124	70	20	2071	1453	647	615	351	125	3205	0	45	0	27	0

Çizelge 37’de yurt içi borsalarda işlem gören arpanın 2012 yılından itibaren borsa bazında Temmuz-Aralık dönemine ait aylara göre işlem hacimleri yer almaktadır. 2016 yılında Konya, Polatlı, Çorum ve Eskişehir Borsalarındaki arpanın toplam işlem hacmi 35.734 ton olmuştur. Oluşan işlem hacminin % 45’i Eskişehir Ticaret Borsasında, % 9’u Konya Ticaret Borsasında, % 28’i Polatlı Ticaret Borsasında ve % 18’i Çorum Ticaret Borsasında gerçekleşmiştir. 2016 yılının Temmuz ayında Konya, Polatlı, Çorum ve Eskişehir Borsalarında işlem gören arpanın toplam işlem hacmi bir önceki seneye göre üretim düşüşü nedeniyle yaklaşık yarı yarıya azalmıştır.

2.2.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

Grafik 26. Dünya Arpa Denge Grafiği (Milyon Ton)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin

2016/17 döneminde küresel arpa üretimi, toplam ekim alanının % 3 oranında azalmasına rağmen ortalama verimin artması sonucunda 2015/16 döneminin sadece % 1 altında, 147 milyon ton seviyesinde tahmin edilmektedir.

Yüksek devir stokları ile birlikte 2016/17 dünya arpa arzının son 10 yılın ortalamasının üzerinde öngörülmektedir. Önceki döneme göre Rusya, Ukrayna, Avustralya, Kanada ve Kazakistan arpa üretiminde artış, AB, ABD, Arjantin, Fas ve Türkiye’de düşüş beklenmektedir.

Küresel arpa tüketiminin ise AB, Avustralya, Kanada, Sahra-altı Afrika ve Pasifik Asya ülkelerinde yemlik ve maltlık arpa kullanımındaki artışın Çin ve Suudi Arabistan’ın yemlik talebindeki azalışını dengelemesi sonucunda 2015/16 döneminin seviyesinde, 146 milyon ton olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir (Grafik 26).

2016/17 küresel ticareti, dünyanın en büyük arpa ithalatçıları olan Çin ve Suudi Arabistan’ın ithalat talebindeki azalışın etkisiyle önceki dönemin rekor seviyesinin %13 altında, 26 milyon ton (malt hariç) seviyesinde tahmin edilmektedir.

2016/17 dönemi küresel arpa kapanış stoklarının, yüksek üretimin ardından tüketimin aynı seviyede kalması ve ithalat talebinin azalması ile birlikte ikinci yıl yükselmeye devam ederek 30 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Söz konusu artış, majör ihracatçıları stoklarının büyümesinden kaynaklanmaktadır (Grafik 26).

Çizelge 38. Dünya Arpa Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

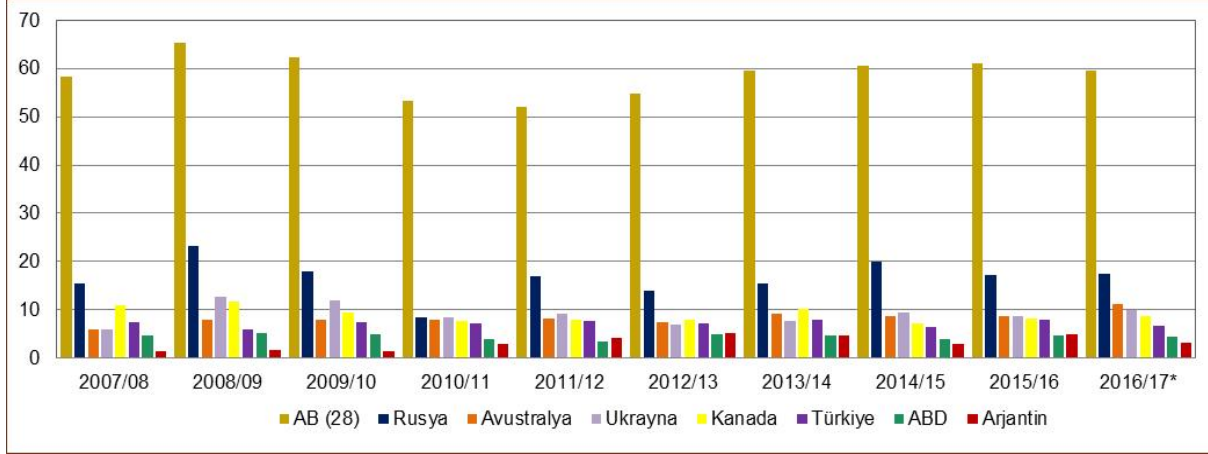
Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (28)	58,2	65,3	62,3	53,3	52,0	54,7	59,5	60,5	60,9	59,6
Rusya	15,6	23,1	17,9	8,4	16,9	14,0	15,4	20,0	17,1	17,5
Avustralya	5,9	8,0	7,9	8,0	8,2	7,5	9,2	8,6	8,6	11,1
Ukrayna	6,0	12,6	11,9	8,5	9,1	6,9	7,6	9,4	8,7	9,8
Kanada	11,0	11,8	9,5	7,6	7,9	8,0	10,2	7,1	8,2	8,8
Türkiye	7,3	5,9	7,3	7,3	7,6	7,1	7,9	6,3	8,0	6,7
ABD	4,6	5,2	4,9	3,9	3,4	4,8	4,7	4,0	4,8	4,3
Arjantin	1,5	1,7	1,4	3,0	4,1	5,2	4,7	2,9	4,9	3,3
Diğer	24,7	21,6	27,7	23,9	25,7	23,5	25,7	25,4	27,5	25,5
Dünya	134,7	155,3	150,8	123,8	134,9	131,6	144,9	144,3	148,7	146,7

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. Türkiye verileri; TÜİK. (*) Tahmin.

Not: AB verileri; 2007/08'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Dünya arpa üretimi, ekim alanlarının diğer ürünlere kayma sonucunda azalmasına rağmen son dört sezon üst üste uzun yıllar ortalamasının (137 milyon ton) üzerinde seyretmektedir. 2016/17 sezonunda küresel arpa üretimi, AB, ABD, Arjantin, Türkiye ve Kuzey Afrika ülkelerinde üretim düşüşünün Avustralya, Rusya, Ukrayna, Kanada ve Kazakistan’daki artışını aşmasıyla, 2015/16 sezonuna göre 2 ton azalarak 147 milyon tona gerilemiştir. Üretimde en büyük artış, Avustralya (%29), Ukrayna (%12), Kanada (%7) ve Kazakistan’da (%8); en büyük azalış ise Arjantin (%33), Türkiye (%16), ABD (%9) ve Fas’ta (%82) beklenmektedir (Çizelge 38, Grafik 27).

Grafik 27. Dünya Arpa Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

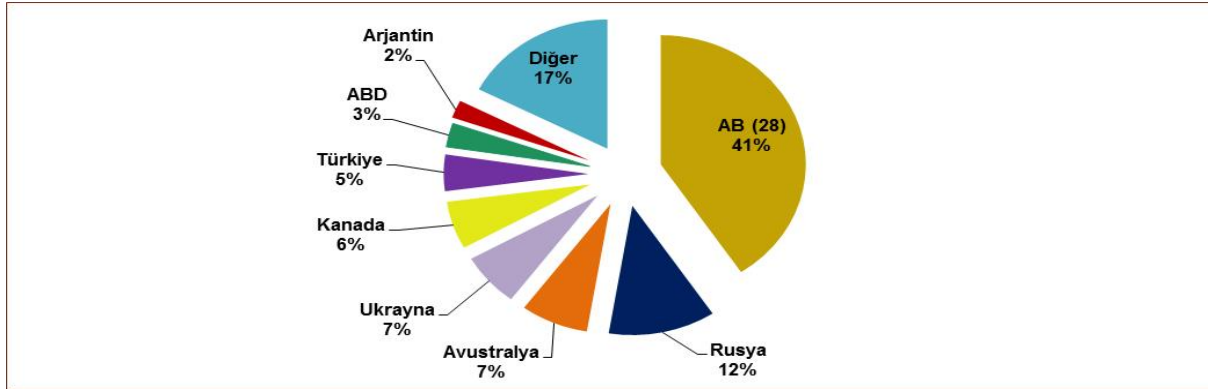

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. Türkiye verileri; TÜİK. (*) Tahmin.

Not: AB verileri; 2007/08'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Dünya arpa üretiminin % 41'ini karşılayan AB (28)'in en önemli üretici ülkeleri Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve İspanya'dır. Bu 4 ülke, 2016/17 döneminde toplam 36,8 milyon ton ile AB arpa üretiminin % 62'sini oluşturmuştur. Dünyanın ikinci en büyük arpa üreticisi %12'lik pay ile Rusya'dır. Dünya üretiminin % 7'sini karşılayan Avustralya ise ülkeler bazında dünyanın en büyük arpa ihracatçısıdır. Türkiye, dünya arpa üretiminin %5'ini gerçekleştirmektedir (Grafik 27, 28).

Grafik 28. 2016/17 Dünya Arpa Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. Türkiye verileri; TÜİK.

Çizelge 39. Dünya ve Önemli Üretici Ülkelerde Arpa Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (28)	4,2	4,5	4,5	4,3	4,3	4,4	4,8	4,9	5,0	4,8
ABD	3,2	3,4	3,9	3,9	3,7	3,7	3,9	3,9	3,7	4,2
Arjantin	3,6	3,0	2,7	4,0	3,6	3,0	3,9	3,3	3,9	3,9
Kanada	2,8	3,4	3,3	3,2	3,3	2,9	3,9	3,3	3,5	3,7
Ukrayna	1,4	3,1	2,4	2,0	2,5	2,1	2,3	3,0	2,9	3,3
Türkiye	2,1	2,0	2,4	2,4	2,7	2,6	2,9	2,3	2,9	2,6
Avustralya	1,3	1,6	1,8	2,2	2,2	2,1	2,4	2,1	2,1	2,5
Rusya	1,9	2,5	1,9	1,2	2,2	2,0	1,9	2,3	2,1	2,3
Dünya	2,4	2,8	2,7	2,5	2,8	2,7	2,9	2,9	3,0	3,0

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. Türkiye verileri; TÜİK. (*) Tahmin.

Not: AB verileri; 2007/08'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Majör arpa üretici ülkelerinde kuraklığın yaşandığı 2010/11 sezonu hariç, 2008/09 sezonundan itibaren belirgin verim artışı kaydedilmiştir. Son on yılda % 25 artış gösteren dünya arpa ortalama veriminin, 2016/17 sezonunda geçen sezonun rekor seviyesini (2,96 ton/ha) aşarak hektar başına 3,01 tona ulaşması beklenmektedir. En yüksek arpa veriminin başta Belçika, Almanya ve Birleşik Krallık olmak üzere AB (28) ülkelerinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (Çizelge 39).

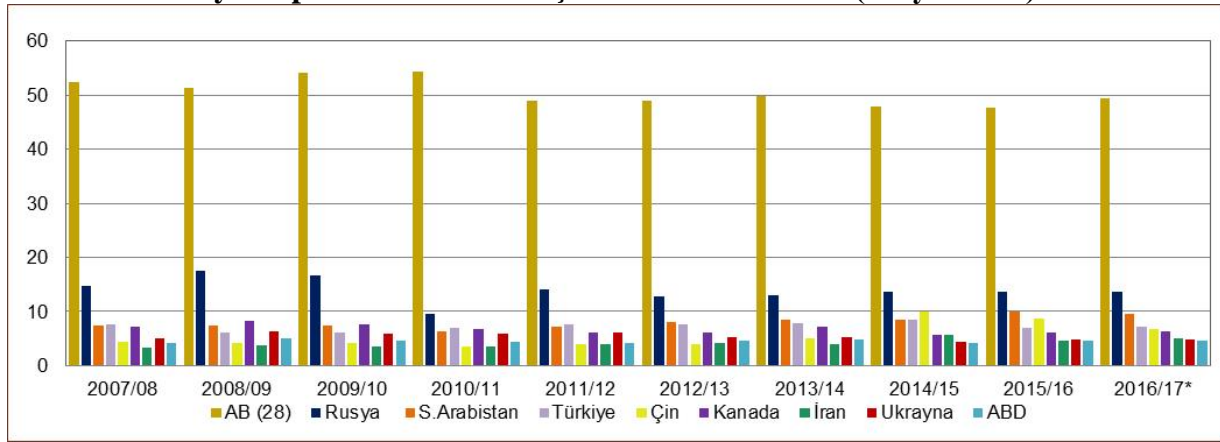
Çizelge 40. Dünya Arpa Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (28)	52,4	51,4	54,2	54,3	48,9	49,0	49,9	48,0	47,6	49,4
Rusya	14,7	17,4	16,6	9,5	14,0	12,8	13,0	13,7	13,7	13,6
Suudi Arabistan	7,4	7,3	7,4	6,4	7,1	8,1	8,4	8,4	10,1	9,5
Türkiye	7,5	6,1	6,2	7,0	7,5	7,7	7,8	8,6	7,0	7,2
Çin	4,3	4,2	4,3	3,6	4,0	4,0	5,0	10,1	8,6	6,7
Kanada	7,2	8,2	7,7	6,8	6,2	6,2	7,1	5,6	6,1	6,4
İran	3,3	3,7	3,6	3,5	4,1	4,1	3,9	5,6	4,6	5,0
Ukrayna	5,0	6,3	5,9	6,0	6,2	5,2	5,3	4,5	4,9	4,9
ABD	4,3	5,0	4,5	4,5	4,2	4,6	4,7	4,2	4,5	4,6
Diğer	31,4	33,8	35,3	36,3	34,2	33,9	36,3	37,1	37,7	38,3
Dünya	137,0	142,9	145,1	137,0	135,9	136,0	141,1	145,1	145,7	145,7

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. Türkiye verileri; TÜİK. (*) Tahmin.

Not: AB verileri; 2007/08'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Grafik 29. Dünya Arpa Tüketiminde Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. Türkiye verileri; TÜİK. (*) Tahmin.

Not: AB verileri; 2007/08'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

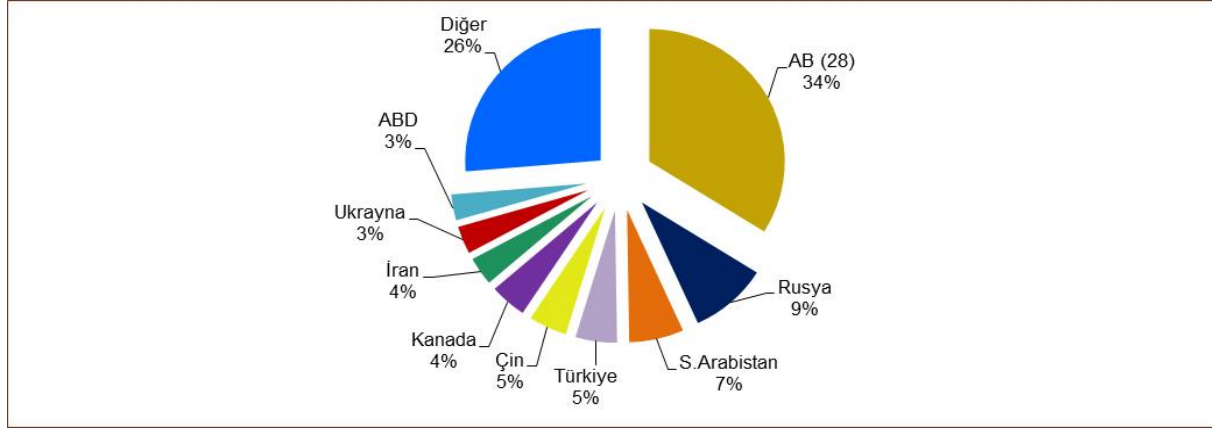
2016/17 küresel arpa tüketimi, endüstriyel ve gıda amaçlı arpa tüketimindeki artışın yemlik kullanımındaki düşüşünü telafi etmesi neticesinde geçen yılın seviyesinde, 146 milyon ton olarak öngörülmektedir. Yemlik arpa kullanımının, karma yem üretiminde arzı bol olan mısır ve buğday paylarının artmasına bağlı olarak azalacağı tahmin edilmektedir.

Dünyanın en büyük arpa tüketicilerinden Çin'in 2016/17 sezonunda yemlik arpa tüketiminin, mısır tüketimini teşvik eden iç politika sonucunda keskin düşüş göstereceği, Suudi Arabistan'ın ise yem talebinin azalacağı öngörülmürken, AB ve Kanada'da arpanın yemlik

kullanımının düşük kalite nedeniyle artması, Avustralya’da da rekor hasadın etkisiyle yükselmesi beklenmektedir. (Çizelge 40, Grafik 29).

Arpanın endüstriyel kullanımının 2016/17 döneminde Kuzey ve Güney Amerika ile Sahra-altı Afrika ve Pasifik Asya ülkelerinde maltlık arpa talebinin artmasıyla birlikte yükseleceği tahmin edilmektedir.

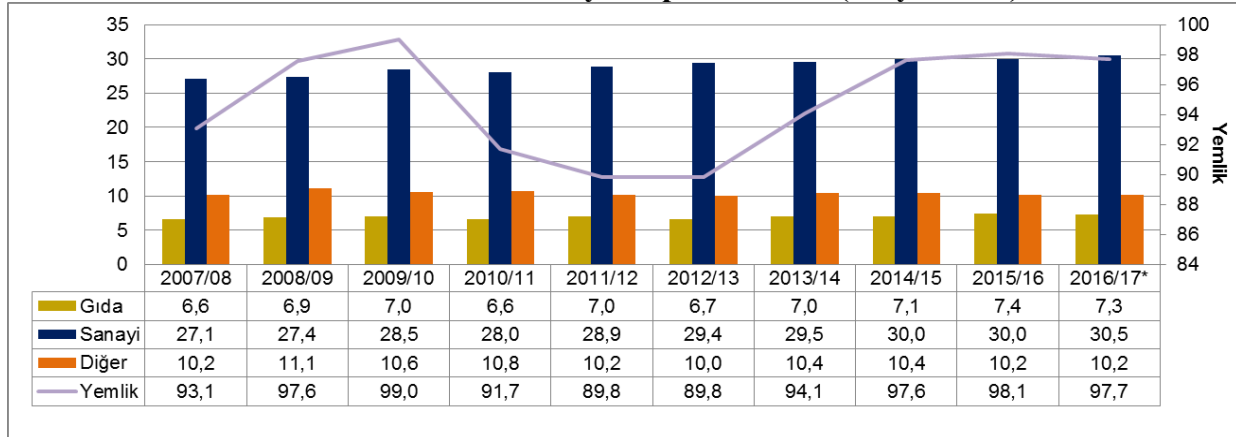
Grafik 30. 2016/17 Dünya Arpa Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. Türkiye verileri; TÜİK.

Dünya arpa tüketiminde ilk sırada yüksek yemlik talebi ile AB (28) gelirken bunu Rusya, Suudi Arabistan, Türkiye ve Çin takip etmektedir. Türkiye’nin küresel arpa tüketimindeki payı %5’tir. (Grafik 29, 30).

Grafik 31. Kullanım Alanlarına Göre Dünya Arpa Tüketimi (Milyon Ton)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin

Dünyada üretilen arpanın yaklaşık % 67’si yem amaçlı, %21’i sanayi amaçlı kullanılmaktadır. Gıdalık olarak kullanımı ise arpa tüketiminin %5’ini oluşturmaktadır. 2016/17 döneminde arpanın küresel yemlik kullanımı bir önceki döneme göre hafif düşüş gösterirken endüstriyel kullanımını %2 oranında artmıştır (Grafik 31). Arpanın biyoyakıt üretiminde kullanım miktarı ise değişmemiştir.

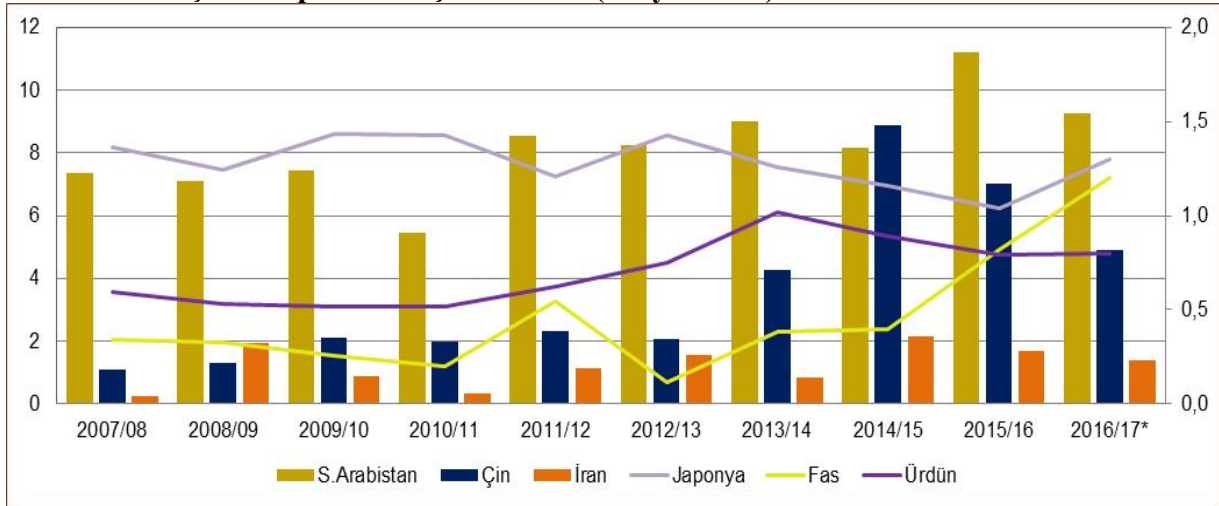
Çizelge 41. Dünya Arpa İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Suudi Arabistan	7,3	7,1	7,4	5,4	8,6	8,2	9,0	8,2	11,2	9,3
Çin	1,1	1,3	2,1	2,0	2,3	2,1	4,3	8,9	7,0	4,9
İran	0,3	1,9	0,9	0,3	1,2	1,6	0,8	2,2	1,7	1,4
Japonya	1,4	1,2	1,4	1,4	1,2	1,4	1,3	1,2	1,0	1,3
Fas	0,3	0,3	0,3	0,2	0,5	0,1	0,4	0,4	0,8	1,2
Ürdün	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,8	1,0	0,9	0,8	0,8
Diğer	4,5	7,1	4,3	4,8	5,9	5,3	6,1	7,5	7,2	7,2
Dünya	15,5	19,5	17,0	14,7	20,3	19,5	22,9	29,1	29,8	26,1

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin

2016/17 küresel arpa ithalatı, dünyanın en büyük arpa ithalatçıları olan Suudi Arabistan ve Çin'in ithalat talebinin azalması neticesinde önceki sezonun rekor seviyesinin %13 altında, 26 milyon ton (malt hariç) seviyesinde tahmin edilmektedir. Yüksek yemlik stokları nedeniyle Çin'e yapılan arpa sevkiyatlarında % 30 oranında azalma beklenirken Suudi Arabistan'ın ithalatında 2 milyon tona yakın düşüş öngörülmektedir (Çizelge 41).

Kuzey Afrika ve Orta Doğu'nun geleneksel arpa ithalatçılarından İran'ın %18, Birleşik Arap Emirlikleri'nin %43 ve Libya'nın %18 oranında alımlarını azaltılması da küresel ithalat tahmininin gerilemesine neden olmuştur.

Grafik 32. Başlıca Arpa İthalatçısı Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin

Not: Grafikte, sol eksen Suudi Arabistan, Çin ve İran'a, sağ eksen ise Japonya, Ürdün ve Fas'a aittir.

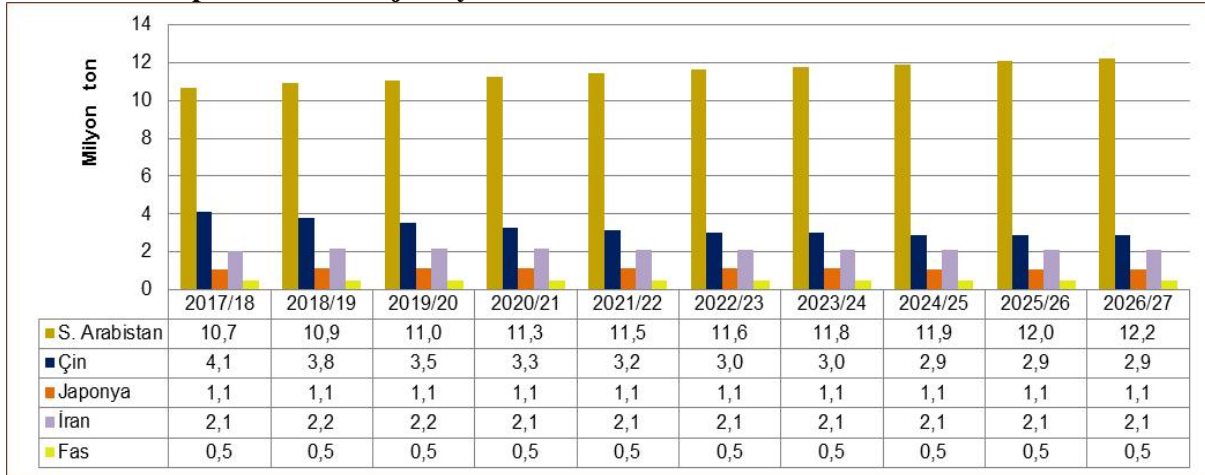
2016/17 sezonunda kuraklık nedeniyle arpa üretiminin neredeyse 6 kat düştüğü Fas'ta arpa ithalatının %50 artışıyla 1,2 milyon tona yükselmesi beklenmektedir (, Grafik 32).

Çizelge 42. Dünya Maltlık Arpa İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Japonya	665	692	682	660	645	626	683	650	651	660
Brezilya	1.107	982	1.170	1.123	1.162	1.189	1.146	1.079	1.014	650
ABD	444	425	411	424	449	433	478	542	549	540
Meksika	396	453	394	361	303	315	401	474	514	480
Tayland	337	256	235	273	319	333	307	326	392	390
Güney Kore	191	215	177	223	247	237	267	315	230	340
Rusya	197	102	61	90	122	124	101	146	152	150
Güney Afrika	73	90	89	128	95	154	155	139	122	135
Diğer	2.804	2.643	2.672	2.932	2.885	3.111	3.365	3.577	3.587	3.710
Dünya	6.214	5.858	5.891	6.214	6.227	6.522	6.903	7.248	7.211	7.055

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin

Küresel maltlık arpa ticareti, dünya nüfusundaki büyümenin etkisiyle son 10 yılda istikrarlı bir artış eğilimi göstermiştir. 2016/17 döneminde ise küresel maltlık arpa ithalatının, büyük ölçüde Brezilya'nın zor ekonomik şartlar nedeniyle alımlarını azaltılmasına bağlı olarak bir miktar gerileceği tahmin edilmektedir (Çizelge 42).

Grafik 33. Arpa İthalatı Projeksiyonu

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu, Şubat 2017.

USDA 2026 Projeksiyonunda, küresel arpa ticaretinin 26 milyon ton seviyesinden 28 milyon tona yükselmesi öngörülmektedir.

Önümüzdeki yıllarda Suudi Arabistan'ın yemlik arpa ithalatının son on yılın ortalamasının üzerinde kalacağı ve dünyanın en büyük arpa ithalatçısı olmaya devam edeceği değerlendirilmektedir.

Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde artan nüfus ve gelir düzeyine bağlı olarak hayvancılık ürünlerine talebin yükselmesi, aynı zamanda kısıtlı arazi ve su kaynaklarının yerli üretimini sınırlaması nedeniyle arpa ithalatının önümüzdeki on yılda artış göstereceği tahmin edilmektedir. 2026/27 dönemine kadar Kuzey Afrika ülkeleri arpa ithalatının %19, Orta Doğu

ülkeleri ithalatının %15 oranında artması beklenmektedir. Türkiye arpa ithalatının ise %25 artışla 259 bin tona yükselmesi öngörülmektedir.

Çin'in mısır için fiyat destekleme ve stoklama politikasını sonlandırdığını açıklamasının ardından iç piyasa mısır fiyatlarının gerilemesinin ikame ürün olan arpanın ithalat talebini kademeli olarak azaltacağı öngörülmektedir. Çin arpa ithalatının 2026/27 döneminde %30 düşüşle 2,9 milyon tona inmesi beklenmektedir. Aynı zamanda Çin'in artan bira üretimi nedeniyle maltlık arpa talebinin yükselmesi, yurt içi malt üretiminin ise nispeten yavaş artması üzerine Çin'in önümüzdeki yıllarda dünyanın en büyük maltlık arpa ithalatçısı unvanını koruyacağı düşünülmektedir (Grafik 33).

Çizelge 43. Dünya Arpa İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (28)	6,3	5,9	3,7	7,7	5,9	7,9	8,9	12,9	14,3	9,7
Avustralya	4,1	3,9	4,2	4,6	6,6	5,2	7,1	5,9	5,5	6,3
Ukrayna	1,0	6,3	6,2	2,8	2,5	2,1	2,5	4,5	4,4	5,1
Rusya	1,0	3,4	2,8	0,3	3,5	2,2	2,7	5,3	4,4	4,2
Arjantin	1,4	1,3	1,1	1,8	3,8	4,0	3,5	2,4	3,5	2,8
Kanada	3,9	2,3	2,1	2,1	2,0	2,2	2,2	2,5	2,0	2,1
Kazakistan	0,8	0,3	0,4	0,2	0,7	0,2	0,4	0,5	0,8	0,9
ABD	1,5	0,9	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8
Dünya	15	20	17	15	20	19	23	29	30	26

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin.

Not: Maltlık dâhil, AB verileri; 2007/08'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

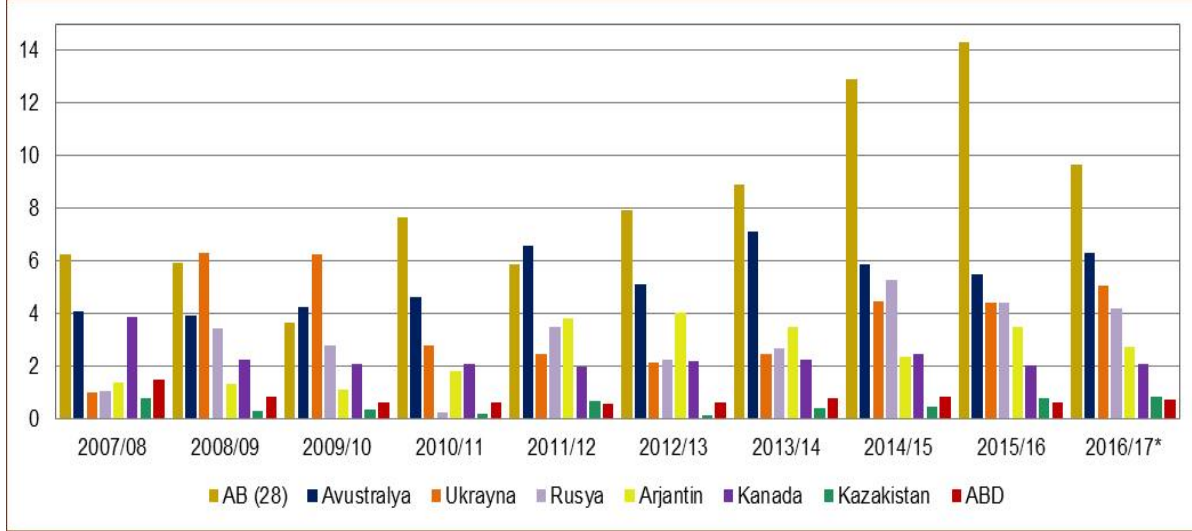
Son on yılda AB, Rusya ve Arjantin arpa ihracatında %100'e yakın artış kaydedilmiştir. 2016/17 döneminde ise ana ithalatçı ülkeleri talebinin azalmasına bağlı olarak küresel arpa ihracatında %13 düşüş beklenmektedir.

Ürün kalitesinin düşmesi ve alternatif ürün arzının bol olması nedeniyle AB ihracatının, maltlık dâhil, 9,7 milyon tona gerilemesi öngörülmektedir.

Rekor hasadın etkisiyle Avustralya arpa ihracatının (Kasım/Ekim) geçen yıla göre 0,8 milyon ton artması beklenirken, Ukrayna'da üretim artışına ve Kuzey Afrika ile Orta Doğu ülkelerinin yüksek talebine bağlı olarak arpa ihracatının 0,7 milyon ton artışla 5,1 milyon tona çıkacağı tahmin edilmektedir.

Arjantin'de; arpa ekim alanının son 6 yılın en düşük seviyesinde gerçekleşmesine bağlı olarak cari sezonda arpa üretiminin % 29 düşüş göstermesine rağmen arpa ihracatı geçen yılın sadece 0,6 milyon ton altında, 2,8 milyon ton (Aralık/Kasım) seviyesinde öngörülmektedir

Grafik 34. Başlıca Arpa İhracatçısı Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin.

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Küresel arpa ihracatının %75'i, AB ve Karadeniz ülkeleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

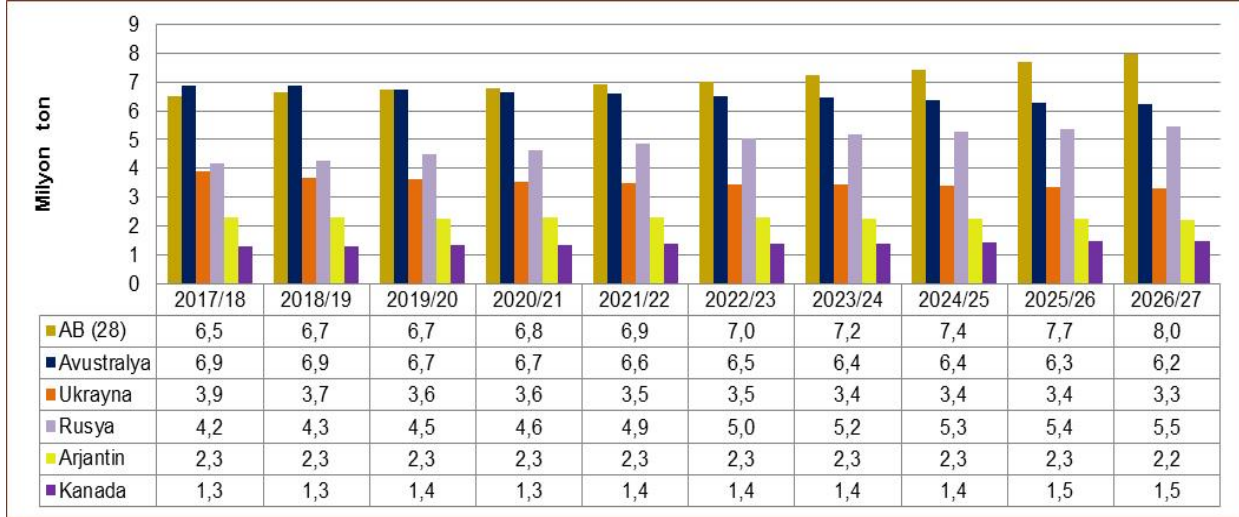
Çizelge 44. Dünya Maltlık Arpa İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (28)	2.494	2.407	2.552	2.977	2.804	2.956	3.174	3.372	3.557	3.300
Kanada	919	868	769	752	771	723	756	778	797	770
Arjantin	594	429	513	627	601	710	740	753	762	750
Avustralya	749	681	703	696	765	795	747	738	619	730
ABD	590	608	495	484	429	457	495	507	446	450
Diğer	868	865	859	678	857	881	991	1.100	1.030	1.055
Dünya	6.214	5.858	5.891	6.214	6.227	6.522	6.903	7.248	7.211	7.055

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin.

Not: AB verileri; 2007/08'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2016/17 sezonunda Avustralya hariç, ana üretim bölgelerinde yağışlı ve serin hava koşullarının etkisiyle maltlık arpa üretiminin azalması sonucunda küresel maltlık arpa ihracatında hafif düşüş beklenmektedir. Dünya maltlık arpa ihracatının yaklaşık %50'sini karşılayan AB'nin maltlık arpa ihracatında, üretimde beklenen düşüş ve kaliteli ürün arzındaki daralma nedeniyle %7 azalma öngörülmektedir (Çizelge 44).

Grafik 35. Arpa İhracatı Projeksiyonu

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu, Şubat 2017.

USDA 2026 Projeksiyonuna göre, dünyanın en büyük arpa ihracatçıları AB (28) ve Rusya'nın önümüzdeki on yıl boyunca konumlarını koruyacağı beklenmektedir. Diğer majör arpa ihracatçısı Avustralya ve Ukrayna'nın ihracatının, Çin talebindeki azalmanın etkisiyle düşüş eğilimine gireceği öngörülmektedir (Grafik 35).

Çizelge 45. Dünya Arpa Fiyatları (FOB \$/Ton)

Arpa	Yıllar									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Fransız Yemlik	265	258	155	192	277	291	266	226	193	161
Karadeniz Yemlik	151	175	142	154	268	286	281	226	189	162
Alman Yemlik	266	260	157	198	280	298	270	232	190	164

Kaynak: IGC 2017.

AB'de şiddetli kuraklığın yaşandığı 2007 ve 2008 yıllarında arpa fiyatları %75 artış göstererek 265 \$/Ton seviyesine yükselmiştir. 2009 yılında ise rekor seviyedeki üretim ile fiyatlar 150 \$/tona gerilemiştir.

2010 yılında Rusya, kuraklığa bağlı önemli üretim düşüşü nedeniyle 5 Ağustos 2010 tarihinden 31 Aralık 2010 tarihine kadar tüm hububat ürünlerine ihracat yasağı getirmiştir. Bu yasak daha sonra 1 Temmuz 2011 tarihine kadar uzatılmıştır. Ayrıca Ukrayna'da, 31 Mart 2011 tarihine kadar hububat ürünlerinde ihracat kotası uygulaması yapılmıştır. Buna bağlı olarak 2010 yılı Haziran ayından itibaren arpa fiyatları önemli bir artış göstermiş ve bu durum 2011 yılı hasadına kadar devam etmiştir. 2012 yılında önemli arpa ihracatçısı Karadeniz Bölgesi ülkelerinde ve Avustralya'da yetersiz yağış nedeniyle dünya arpa üretiminin 4 milyon ton kadar azalması, fiyatların yükselen bir seyir izleyerek rekor seviyesi olan 290 \$/tona çıkmasına neden olmuştur. 2013 ve 2014 yıllarında ise verim yükselmesine bağlı üretimdeki artış sonucunda

fiyatlarda 30-50 \$/ton azalış kaydedilmiştir. 2014 yılının Haziran ayından itibaren ise yeni ürüne dair olumlu beklentilerin baskısı ile fiyatlar kademeli olarak ortalama 218 \$/tona gerilemiştir.

2015 yılının Ocak ayında ABD Doları'nın güçlenmesi fiyatların düşmesine neden olurken artan ithalat talebi bu düşüşü sınırlamıştır. Yüksek hasadın baskısıyla AB ve Karadeniz Bölgesi'nde Ağustos ayında 177 \$/tona inen fiyatlar, Ekim ayından itibaren Avustralya üretimine dair endişeler ve Karadeniz Bölgesi'nde kışlık ürün tahminlerindeki belirsizlik nedeniyle ortalama 187 \$/ton düzeyine yükselmiştir.

Çizelge 46. 2016 Yılı Aylar Bazında Dünya Arpa Fiyatları (FOB \$/Ton)

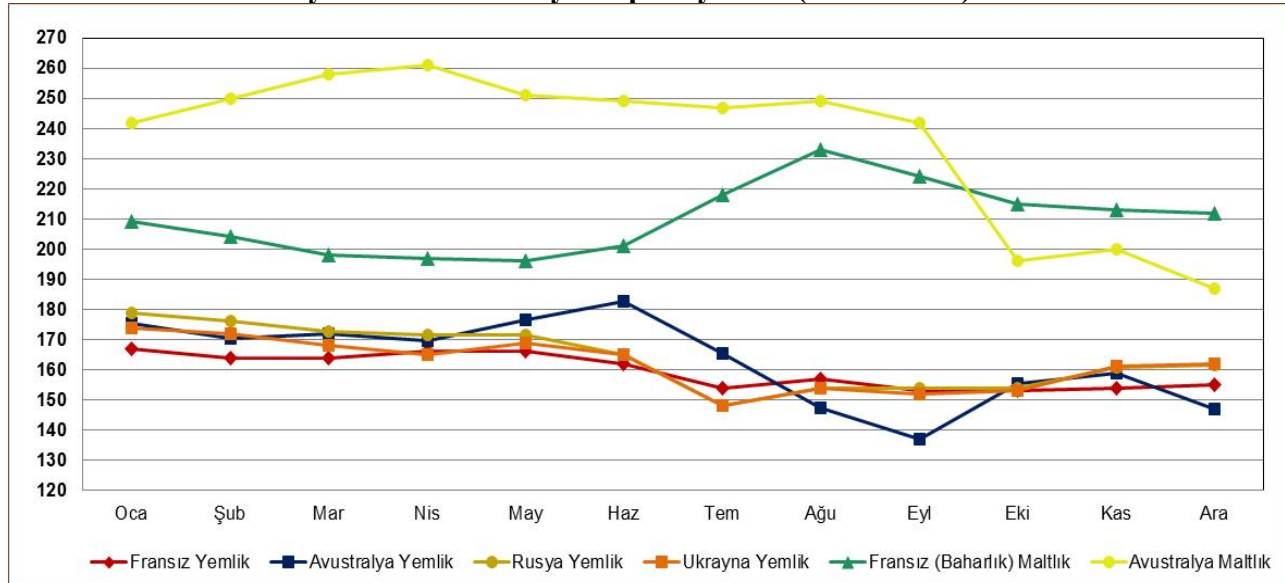
Arpa	Aylar												
	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Ort.
Fransız Yemlik	168	165	164	166	170	173	155	158	154	153	155	155	161
Avustralya Yemlik	175	170	172	170	176	183	165	147	137	155	159	147	163
Rusya Yemlik	179	176	173	172	172	165	148	154	154	154	161	162	164
Ukrayna Yemlik	179	173	169	168	168	163	149	155	153	154	158	159	162
Fransız (Baharlık) Maltlık	209	204	198	197	196	201	218	233	224	215	213	212	209
Avustralya Maltlık	242	250	258	261	251	249	247	249	242	196	200	187	227
Alman Yemlik	172	168	166	168	165	162	159	165	162	162	163	163	164

Kaynak: IGC 2017.

2015 Aralık ayının ikinci yarısında Arjantin ve Avustralya hasatlarının tamamlanmasına ve Fransa, Rusya, Ukrayna'da 2016 üretim tahminlerinin olumlu olmasına bağlı olarak gerilemeye başlayan fiyatlar, 2016 Şubat ayında 165-176 \$/ton seviyesine düşmüştür. Mart-Nisan aylarında ise küresel arpa piyasasının farklı eğilimler göstermesi sonucunda fiyatlar istikrarlı seyretmiştir: Majör ihracatçılarda yeni ürün beklentilerinin genel olarak iyimser olması fiyatları baskıarken Ortadoğu ve Kuzey Afrika ithalat talepleri fiyatları desteklemiştir. Mayıs ayında kur hareketlerinin AB'de bol arz baskısını aşması, Avustralya'da ise artan talep desteğini kısmen sınırlaması sonucunda fiyatlarda hafif artış kaydedilmiştir. Ayrıca küresel piyasada mısır ve soya fiyatlarındaki yükselişler, arpa fiyatlarında artış eğilimini desteklemiştir. Haziran ayında Karadeniz Bölgesi'nde yeni ürün satışlarının başlaması fiyatları (163-165 \$/ ton) baskıarken Avustralya'da fiyatlar (183 \$/ton) Çin'in talebiyle yükselmiştir. Fransa'da ise Mayıs sonu-Haziran başı dönemindeki yoğun yağışların etkisiyle Haziran ortasında 6-7 \$/ton artış gösteren fiyatlar, Haziran sonunda hasadın başlamasıyla 173 \$/tona gerilemiştir. AB'de ürün kalitesine ilişkin endişeler fiyatları desteklerken düşük kalite buğday arzının artacağı tahmini, yemlik arpa fiyatlarında baskı oluşturmuştur (Çizelge 45, 46 ve Grafik 36).

2016 Temmuz ayında arpa fiyatları, Avustralya ve Karadeniz bölgesinde üretim tahminlerinin yükselmesi ve ithalat talebinin nispeten yavaşlaması sonucunda önemli düşüş gösterirken Fransa'da verim ve kalite ile ilgili kaygılar, fiyatlardaki düşüşü sınırlamıştır. Ağustos ayında beklenenin altında gerçekleşen AB kışlık arpa üretiminin ve kur hareketlerinin etkisiyle Fransız arpa fiyatları 158 \$/t, Karadeniz bölgesi fiyatları ise 7 \$/t artışla 154 -155 \$/t seviyelerine yükselmiştir. Avustralya fiyatlarında ise elverişli hava koşullarının etkisiyle düşüş eğilimi devam etmiş, fiyatlar 17 \$/t azalarak 147 \$/tona inmiştir. Eylül ayında fiyatlar; tamamlanan hasat ve durgun talep baskısıyla Fransa'da 154 \$/t, Ukrayna'da 153 \$/t düzeyine gerilerken Rus arpa fiyatları istikrarlı seyrederek 154 \$/t seviyesinde kalmıştır. Avustralya'da da iyi ürün koşullarının devam etmesi, fiyatların 137 -134 \$/tona gerilemesine neden olmuştur. Ekim- Kasım aylarında fiyatlar; Fransa'da kur hareketlerinin baskısına rağmen buğday fiyatlarındaki güçlenme ve ithalat talebindeki toparlanmanın etkisiyle 155 \$/t düzeyine yükselmiş, Avustralya'da da artan üretim beklentilerinin baskısına rağmen hasat çalışmalarında yaşanan gecikmeler ve Çin'in alımları ile desteklenerek 159 \$/t seviyesine çıkmıştır. Rus arpa fiyatları ise Kasım ayında Rublenin güçlenmesi ve ihracat satışlarının artması sonucunda 161 \$/tona yükselmiştir. Ukrayna'da olumsuz hava koşulları ve lojistik problemler, fiyatların 158-159 \$/ton seviyesine artmasına neden olmuştur. Aralık ayında Avustralya'da ürün tahminleri ve kalite durumunun iyileşmesinin yanı sıra Suudi Arabistan'a satışların beklenenin altında gerçekleşmesine bağlı olarak fiyatlar 147 \$/t seviyesine inmiştir.

Grafik 36. 2016 Yılı Aylar Bazında Dünya Arpa Fiyatları (FOB \$/Ton)

Kaynak: IGC 2017.

Çizelge 47. Dünya ve Bazı Ülkelerde Arpa Kapanış Stokları (Milyon Ton)

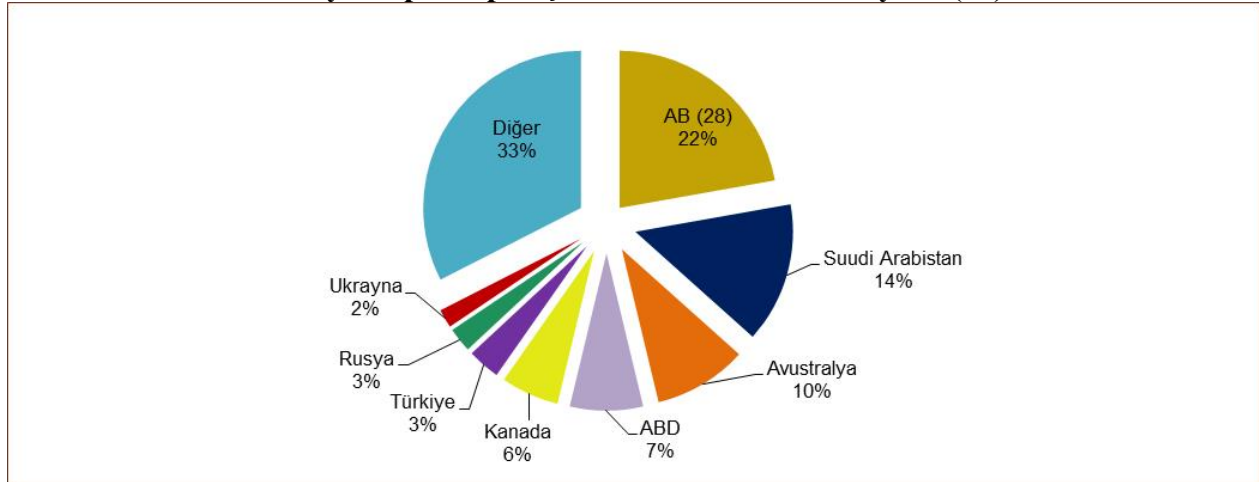
Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (28)	5,8	14,0	18,4	9,8	7,5	5,3	6,2	6,1	5,6	6,6
Suudi Arabistan	2,4	2,2	2,2	1,3	2,8	3,0	3,6	3,4	4,5	4,3
Avustralya	1,6	1,5	1,6	1,5	1,3	0,6	0,2	0,8	1,1	2,9
ABD	1,5	1,9	2,5	1,9	1,3	1,7	1,8	1,7	2,3	2,2
Kanada	1,6	2,8	2,6	1,4	1,2	1,0	1,9	1,2	1,4	1,8
Türkiye	0,8	0,8	1,4	1,7	1,7	1,4	1,6	0,1	1,3	1,0
Rusya	1,5	3,9	2,4	1,4	1,3	0,6	0,5	1,7	0,9	0,8
Ukrayna	1,3	1,2	1,1	0,8	1,3	0,9	0,8	1,3	0,7	0,6
Diğer	7,0	7,4	10,0	9,3	9,6	8,9	10,9	9,4	11,6	9,7
Dünya	23,2	35,7	41,4	28,2	27,2	22,8	26,6	25,9	28,9	29,9

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. Türkiye verileri; TÜİK. (*) Tahmin.

Not: AB verileri; 2007/08'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2016/17 dönemi küresel arpa kapanış stoklarının, yüksek üretimin yanı sıra diğer yemlik ürünleri arzının bol olmasına bağlı olarak arpa tüketiminin aynı seviyede kalması ve ithalat talebinin azalması nedeniyle ikinci yıl üst üste artmaya devam ederek 30 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Majör ihracatçılar stoklarında 2015/16 sezonuna göre %18 oranında artış öngörülmektedir (Çizelge 47). 2016/17 döneminde; AB, Avustralya ve Kanada kapanış stoklarında önemli miktarda artış, Türkiye, Suudi Arabistan, ABD, Rusya ve Ukrayna stoklarında ise ılımlı düşüş beklenmektedir.

Grafik 37. 2016/17 Dünya Arpa Kapanış Stokunda Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. Türkiye verileri; TÜİK

AB ve Suudi Arabistan'ın kapanış stoku toplamı, 11 milyon ton ile dünya arpa kapanış stokunun %35'ini oluşturmaktadır (Çizelge 47, Grafik 37).

2.3. Çavdar

2.3.1. Bitkisel Özellikleri

Çavdar (Secale), buğdaya göre geç kültüre alınmış bir bitkidir. Çavdar tanesi, buğdaydan daha ince, uzun ve kavuzsuzdur. Bitkisel özellikler açısından arpa ve buğdaya çok benzeyen bir bitkidir. Çavdarın ana yurdunun Orta Asya ve Anadolu olduğu kabul edilmektedir. Çavdar genellikle mart ayında ekilmekte, haziran-ağustos aylarında da hasat edilmektedir (Elçi vd. 1994). Ülkemizde çavdar, ağırlıklı olarak yem sanayinde kullanılmaktadır. Ancak son zamanlarda değişen beslenme alışkanlıkları neticesinde insan beslenmesinde de kullanımı artmaya başlamıştır.

2.3.2 Türkiye’de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

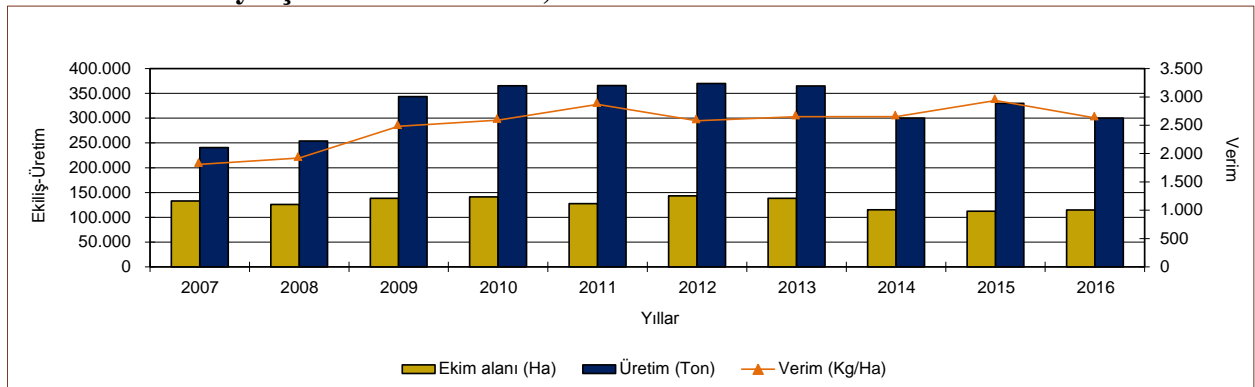
Türkiye’de son yıllarda çavdar ekim alanları azalmış ancak verimin artması nedeniyle üretim miktarı artmıştır. Nitekim 2006 yılında 133 bin hektar olan ekim alanı, 2015 yılında 112 bin hektara gerilemiştir. Üretim miktarı ise 2006 yılında 271 bin ton iken 2015 yılında yaklaşık 330 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 48, Grafik 38).

Çizelge 48. Türkiye Çavdar Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
2007	132.777	240.500	1.810
2008	125.962	254.000	1.960
2009	138.440	343.330	2.470
2010	141.000	365.560	2.590
2011	127.653	365.750	2.870
2012	143.222	370.000	2.580
2013	138.166	365.000	2.650
2014	115.080	300.000	2.650
2015	112.312	330.000	2.938
2016	114.649	300.000	2.630

Kaynak: TÜİK 2016.

Grafik 38. Türkiye Çavdar Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2016.

Serin iklim tahılı olan çavdar, ekiliş ve hasat dönemleri açısından buğdaya benzerlik göstermesine rağmen ülkemizde buğdaydan sonra hasat edilmektedir.

Çizelge 49. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Çavdar Üretimi (Ton)

Yıllar	TÜİK	IGC	USDA
2007	240.500	265.000	241.000
2008	254.000	250.000	247.000
2009	343.330	270.000	343.000
2010	365.560	270.000	365.000
2011	365.750	366.000	366.000
2012	370.000	370.000	370.000
2013	365.000	365.000	365.000
2014	300.000	300.000	300.000
2015	330.000	330.000	350.000
2016	300.000	300.000	350.000

Kaynak: TÜİK 2016, USDA 2017 ve IGC Ocak 2017.

Türkiye çavdar üretimine ait IGC, USDA ve TÜİK verileri, Çizelge 49’da verilmiştir. Çizelgeden de görüleceği üzere 2016 yılı çavdar üretimi, IGC ve TÜİK’e göre bir önceki yıldan yaklaşık % 9 azalarak 300 bin tona düşerken, USDA’ya göre 350 bin tonluk üretim miktarıyla durağan kalmıştır.

Üretimin genel anlamda azalması ya da durağan kalmasında yem sektöründe ikame ürünlerin daha cazip olması gibi nedenlerle çavdara olan talebin az olması etkili olmuştur.

Çizelge 50. Türkiye Çavdar Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi

Piyasa Yılı*	Yurt İçi Kullanım (Ton)	Gıda Olarak Tüketim (Ton)	Tohumluk Kullanım (Ton)	Yemlik Kullanım (Ton)	Kayıplar (Ton)	Stok Değişimi (Ton)	Kişi Başına Tüketim (Kg)	Yeterlilik Derecesi (%)
2006/07	...	...	...	...	...	...	2,89	...
2007/08	252.415	43.213	23.900	178.180	7.122	-	3,34	94,06
2008/09	245.545	43.577	22.673	171.996	7.299	-	0,61	99,09
2009/10	290.554	18.201	24.980	237.207	10.166	48.177	-	116,63
2010/11	345.726	56.956	25.380	252.565	10.824	15.000	0,77	104,36
2011/12	373.272	86.700	22.978	252.765	10.830	-13.792	1,20	96,70
2012/13	373.445	81.076	25.780	255.633	10.956	-9.366	1,07	97,79
2013/14	362.881	75.021	24.870	252.183	10.808	-2.696	1,00	99,28
2014/15	308.355	71.646	20.714	207.112	8.883	-12.323	0,90	96,00

Kaynak: TÜİK 2016.

(*) Piyasa Yılı: 1 Haziran -31 Mayıs dönemini kapsamaktadır. (Açıklama EK 1’de verilmiştir).

Ülkemizde çavdar tüketimine ilişkin endüstriyel veriler elde edilemediği için Çizelge’de de yer verilmemiştir. Burada yurt içi kullanım miktarı; gıda olarak tüketim, tohumluk kullanım, yemlik kullanım ve kayıplar toplamına eşittir. Çavdarın yurt içi kullanım miktarı, 2014/15 döneminde yaklaşık 308 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 50).

Çizelge 51. Türkiye'nin Çavdar İthalat Miktarı

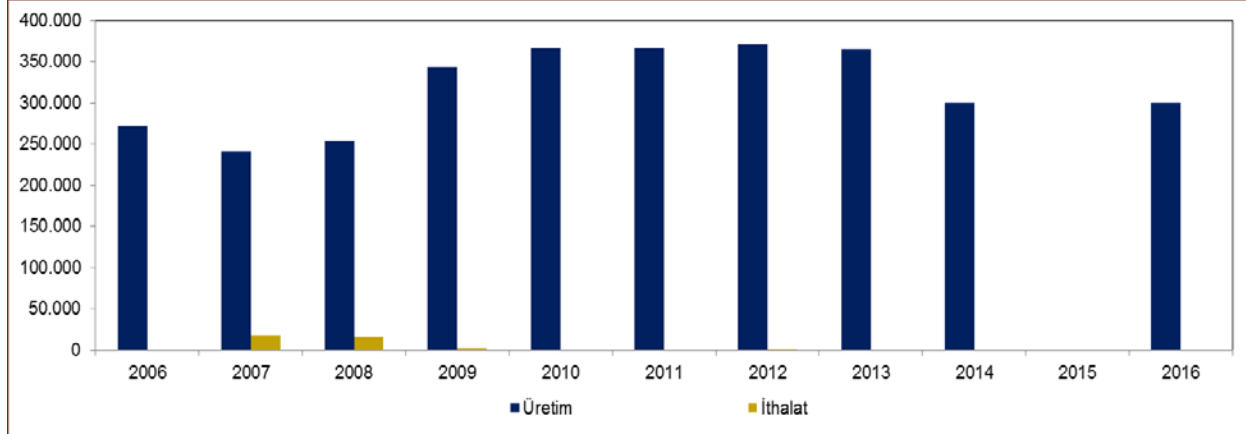
Yıllar	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2007	18.009	3.859	214
2008	15.561	5.061	325
2009	2.393	270	113
2010	0	0	0
2011	0	0	0
2012	0,2	1,3	6.137
2013	0	0	0
2014	0	0	0
2015	0,02	0,1	7.467
2016	0	0	-

Kaynak: TÜİK 2017.

Türkiye'nin çavdar ithalat miktar ve değeri Çizelge 51'de verilmiştir. TÜİK verilerine göre 2014/15 dönemi ülkemiz çavdar ürünü yeterlilik derecesi %96 ile oldukça iyi düzeydedir. Ülkemiz çavdar ithalatı yıllar içerisinde değişmekle birlikte genel olarak oldukça düşük seviyededir. Nitekim 2007 yılındaki 18 bin tonluk çavdar ithalatı son dönemin en yüksek seviyesidir. 2013, 2014 ve 2016 yıllarında ülkemizde çavdar ithalatı yapılmamış, 2015 yılında ise sadece 15 kg yapılmıştır.

TÜİK verilerine göre ülkemizin çavdar ihracatı 2010, 2011, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 1 ton, 0,5 ton, 2.643 ton, 0,5 ve 26 ton olarak gerçekleşmiştir. 2015 ve 2016 yıllarında ise çavdar ihracatı yapılmamıştır.

Grafik 39. Türkiye'nin Çavdar Üretim ve İthalat Miktarları

Kaynak: TÜİK 2017

Grafik 39'da ülkemizin çavdar üretim ve ithalat verileri yer almaktadır. Çavdar üretiminde ülkemiz kendi kendine yeter düzeydedir.

Çizelge 52. TMO Çavdar Alım Fiyatı (TL/Ton) ve ÜFE Artış Oranı (%)

Yıllar	2007	2008 *	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016**
Çavdar Alım Fiyatı	300	400	375	415	455	-	-	-	645	-
ÜFE Artış Oranı (%)	7,1	16,5	-2,5	9,2	9,6	8,1	2,2	11,3	6,5	3,3

Kaynak: TMO, TÜİK 2016.

Not: ÜFE, Mayıs ayına göre yıllık değişim oranlarıdır. (*) 2008 yılına ait fiyatlar emanet alım fiyatı olup müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.

**2016 yılında çavdar alım fiyatı açıklanmamıştır.

2012, 2013 ve 2014 yıllarında TMO çavdar alım fiyatı açıklanmamıştır (Çizelge 52).

Çizelge 53. 2012-2016 Yılları Arasında Çavdar Borsa Fiyatları (TL/Ton)

Yıllar	Eskişehir						Konya						Polatlı					
	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012	541	-	636	-	-	-	538	578	626	630	629	-	532	581	632	635	-	-
2013	573	584	560	600	600	-	543	547	541	-	570	-	570	546	595	615	-	685
2014	675	625	601	-	-	735	672	-	632	-	680	691	712	690	723	610	-	-
2015	661	624	510	-	641	-	576	611	-	-	-	-	613	611	645	661	718	713
2016	726	695	674	-	-	-	732	689	-	-	-	-	691	-	715	750	-	-

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları.

Çizelge 53'te Eskişehir, Konya ve Polatlı Ticaret Borsalarına ait çavdar fiyatları görülmektedir. Çavdar fiyatları Polatlı bölgesinde nispeten daha yüksek seyretmiş gibi görünse de işlem hacimlerine bakıldığında ticaret hacminin (Çizelge 55) düşük olduğu görülmektedir.

Çizelge 54. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Çavdar Borsa Ortalama Fiyatları (TL/Ton)

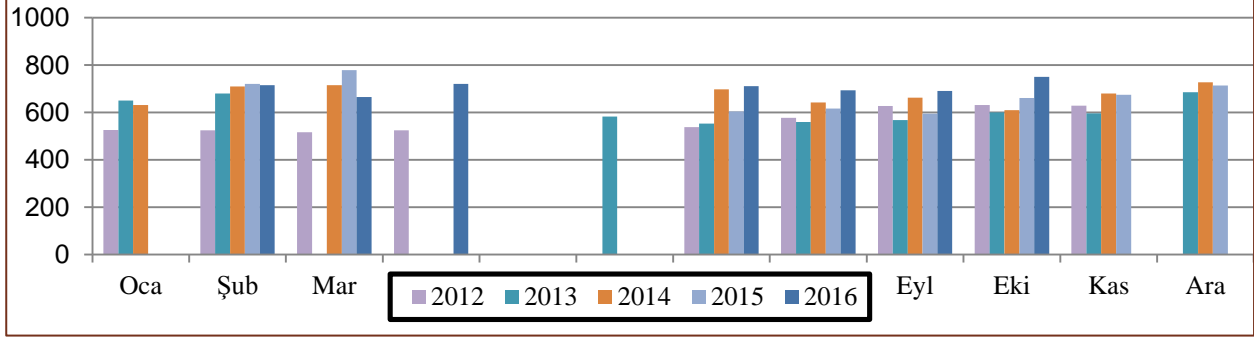
Yıllar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012	526	525	517	525			538	578	627	631	629	-
2013	651	680	-	-	-	583	553	560	568	601	596	685
2014	631	710	715	-	-	-	698	642	663	610	680	727
2015	-	720	778	-	-	-	604	616	594	661	674	713
2016	-	715	665	720	-	-	711	694	691	750	-	-

Kaynak: Eskişehir, Konya ve Polatlı Ticaret Borsaları.

Çizelge 54'te ise çavdarın son 5 yılda aylar bazında çavdar fiyatları gösterilmektedir. 2016 yılının ikinci yarısında fiyatların bir önceki yıla göre % 12 ile 16 arasında artış gösterdiği gözlenmektedir.

Genel itibariyle çavdar piyasasında fiyatlar ikame ürün piyasalarındaki dalgalanmaların etkisi altında seyretmektedir (Çizelge 54, Grafik 40).

Grafik 40. Son Beş Yıllık Dönemde Aylar Bazında Çavdar Borsa Ortalama Fiyatı (TL/Ton)

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları.

Çizelge 55. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Çavdar Borsa İşlem Hacimleri (Ton)

Yıllar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012	53	224	215	22	-	-	304	117	256	43	1	-
2013	61	8	-	-	-	93	206	321	14	103	30	8
2014	57	7	9	-	-	-	149	39	32	6	3	22
2015	-	3	19	-	-	-	217	238	8	11	7	24
2016	-	467	30	23	-	-	233	25	19	12	-	-

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları.

Çizelge 55'te çavdarın Eskişehir, Konya ve Polatlı Borsalarında aylar bazında toplam işlem hacimleri incelendiğinde hasadın yoğunluk kazandığı temmuz ve ağustos aylarında işlem hacimlerinin genelde arttığı; devam eden aylarda ise özellikle ekilişlerin tamamlandığı ekim ayından itibaren azaldığı görülmektedir.

2.3.3 Dünyadaki Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

2016/17 döneminde dünya çavdar üretiminin 2015/16 dönemine göre %7,6 azalarak 13,8 milyon ton seviyesine yükseleceği tahmin edilmektedir.

Bir önceki dönem ile kıyaslandığında 2016/17 döneminde Çin ve Ülkemizin çavdar üretiminde 30'ar bin ton azalış gerçekleşmiştir. Her iki ülkedeki azalışlar sırasıyla % 4,2 ve %9 civarındadır. (Çizelge 56, Grafik 41).

Çizelge 56. Dünya Çavdar Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Bin Ton)

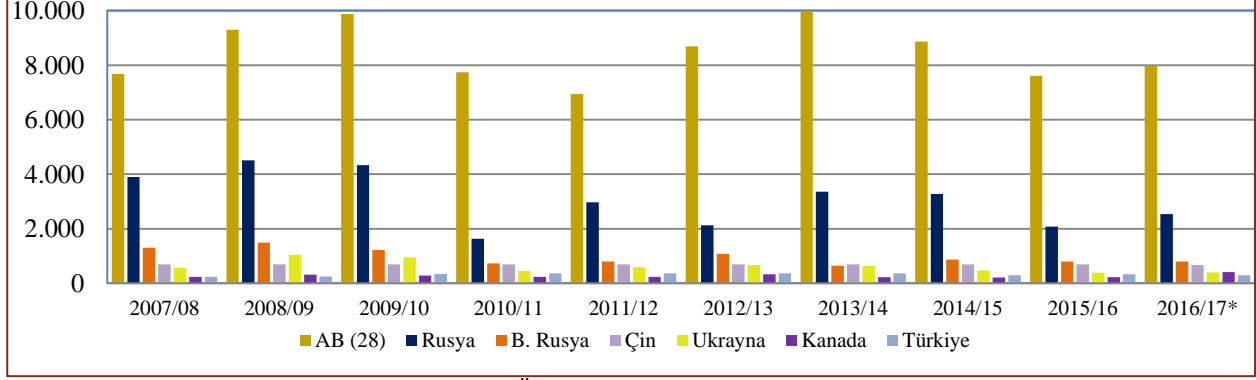
Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
AB (28)	7.674	9.297	9.876	7.734	6.943	8.685	10.427	8.866	7.612	7.987
Rusya	3.905	4.505	4.329	1.636	2.969	2.133	3.360	3.281	2.086	2.544
B. Rusya	1.305	1.492	1.227	735	801	1.082	648	867	800	800
Çin	700	700	700	700	700	700	700	700	700	670
Ukrayna	563	1.051	954	465	589	676	638	478	391	402
Kanada	233	316	281	237	241	337	223	218	226	409
Türkiye	241	247	343	366	366	370	365	300	330	300
Diğer	591	550	528	527	482	495	522	612	692	713
Dünya	15.212	18.157	18.238	12.400	13.091	14.478	16.883	15.322	12.837	13.825

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

En büyük çavdar üreticisi ülke Rusya olup, son 10 yıllık üretim dönemi gözlemlendiğinde üretimin dalgalı bir şekilde düştüğü gözlenmektedir. AB ve Rusya'nın çavdar üretimleri Dünya çavdar üretimini % 76'sına karşılık geldiğinden buralardaki üretim dalgalanması da dünya üretim dalgalanmasında doğrudan etkilenmektedir.

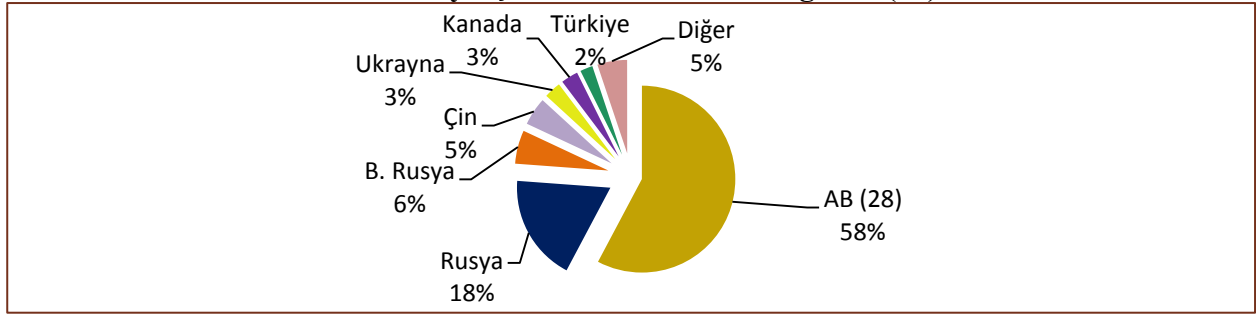
Grafik 41. Dünyada Önemli Çavdar Üreticisi Ülkeler (Bin Ton)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

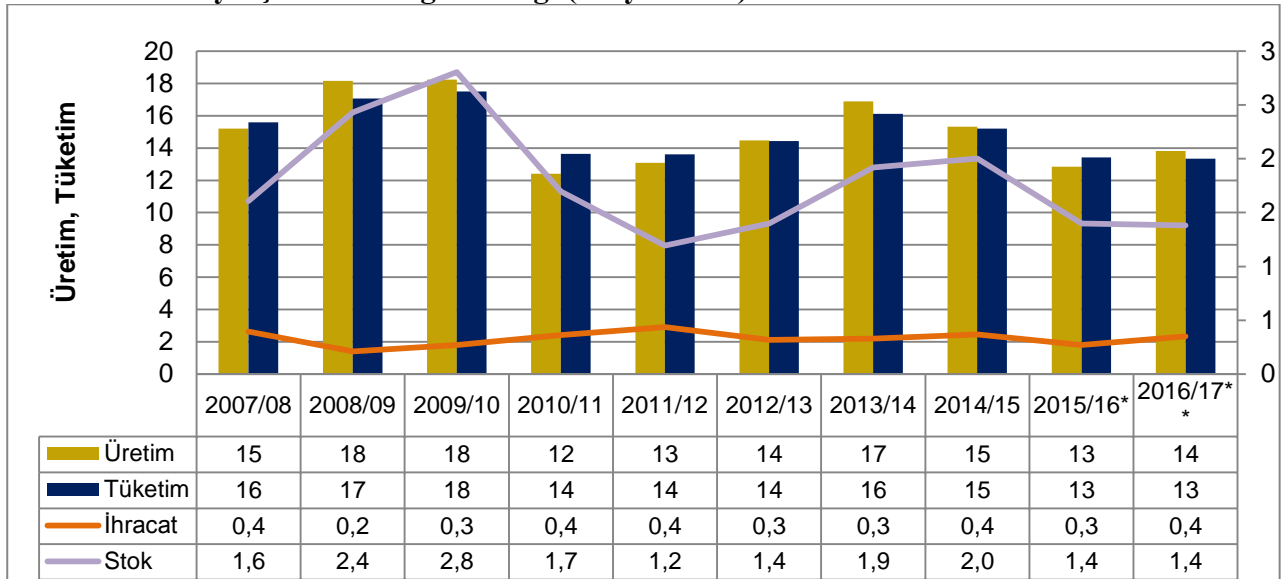
Grafik 42. 2016/17 Dönemi Dünya Çavdar Üretiminin Dağılımı (%)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. 2016/17 dönemine ilişkin tahmini verilerden hesaplanmıştır.

Dünya çavdar üretiminin %76'sı AB ülkeleri ve Rusya tarafından karşılanmaktadır. 2016/17 dönemi dünya çavdar üretiminde Ülkemizin payı % 2'dir. (Grafik 42).

Grafik 43. Dünya Çavdar Denge Grafiği (Milyon Ton)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Uluslararası Hububat Konseyi (IGC) verilerine göre son 2016/17 döneminde bir önceki döneme göre dünya çavdar üretiminde bir miktar artış görülse de 2013/14 döneminden itibaren üretim, tüketim ve stok miktarlarında azalma devam etmektedir. (Grafik 43).

2016/17 döneminde küresel çavdar üretiminin bir önceki döneme göre yaklaşık % 7,7 artarak 14 milyon ton seviyesine yükseleceği buna karşın aynı dönemde çavdar ticaretindeki % 30'luk artışla stok miktarında % 1,3'lük azalma olabileceği tahmin edilmektedir. (Grafik 43).

Çizelge 57. Dünya Çavdar Ekim Alanları (Bin Ha)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
AB (28)	2.579	2.751	2.787	2.598	2.270	2.316	2.569	2.169	1.969	2.112
B. Rusya	575	542	448	343	327	392	322	320	325	325
Rusya	2.034	1.900	2.150	1.400	1.522	1.420	1.777	1.853	1.249	1.200
Ukrayna	338	465	461	279	280	300	279	185	145	143
Çin	420	420	420	420	420	420	420	420	420	400
Kanada	109	132	115	97	96	123	87	82	98	131
Türkiye	133	126	139	141	128	143	138	113	112	120
Diğer	367	347	342	335	296	306	319	354	378	391
Dünya	6.555	6.683	6.862	5.613	5.339	5.420	5.912	5.496	4.696	4.822

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Dünyada çavdar ekim alanları 2016/17 döneminde bir önceki döneme göre 5,7 milyon hektarla % 19 düşüş göstermiştir. Ekim alanlarındaki düşüş 2008/09 yılından itibaren süreklilik arz etmektedir (Çizelge 57).

Çizelge 58. Dünya Çavdar Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
AB (28)	2,98	3,38	3,54	2,98	3,06	3,75	4,06	4,09	3,86	3,83
B. Rusya	2,27	2,75	2,74	2,14	2,45	2,76	2,01	2,71	2,46	2,46
Rusya	1,92	2,37	2,01	1,17	1,95	1,50	1,89	1,77	1,67	1,75
Ukrayna	1,67	2,26	2,07	1,67	2,10	2,25	2,29	2,58	2,70	2,81
Çin	1,67	1,67	1,67	1,67	1,67	1,67	1,67	1,67	1,67	1,68
Kanada	2,14	2,39	2,44	2,44	2,51	2,74	2,56	2,66	2,31	2,96
Türkiye	1,81	1,96	2,47	2,59	2,87	2,58	2,64	2,65	2,95	2,50
Dünya	2,32	2,72	2,66	2,21	2,45	2,67	2,86	2,79	2,73	2,77

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Çizelge 58 de dünya çavdar veriminin hava şartlarına bağlı olarak dalgalanmalar göstermiş olup son 10 yılın verim ortalaması 2,62 Ton/Ha düzeyindedir.

Çizelge 59. Dünya Çavdar Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

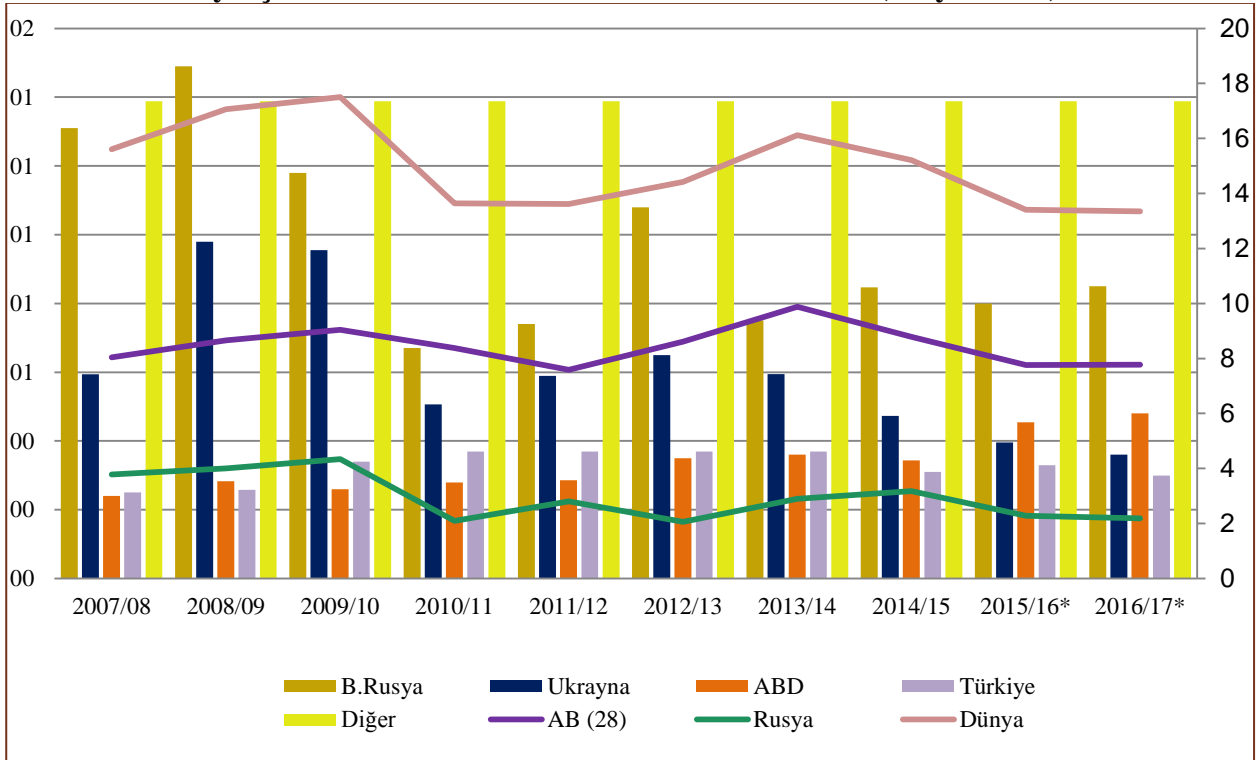
Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17*
AB (28)	8,05	8,65	9,04	8,37	7,59	8,61	9,88	8,79	7,76	7,78
Rusya	3,78	4,00	4,34	2,09	2,81	2,06	2,90	3,18	2,29	2,19
B.Rusya	1,31	1,49	1,18	0,67	0,74	1,08	0,75	0,85	0,80	0,85
Ukrayna	0,59	0,98	0,96	0,51	0,59	0,65	0,60	0,47	0,40	0,36
ABD	0,24	0,28	0,26	0,28	0,29	0,35	0,36	0,34	0,45	0,48
Türkiye	0,25	0,26	0,34	0,37	0,37	0,37	0,37	0,31	0,33	0,30
Diğer	1,39	1,39	1,39	1,39	1,39	1,39	1,39	1,39	1,39	1,39
Dünya	15,61	17,06	17,51	13,64	13,61	14,42	16,12	15,21	13,41	13,34

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Dünya çavdar tüketimi son 10 yıl itibariyle incelendiğinde üretim ve tüketimin aynı dönemlerde özellikle de 2013/14 döneminden itibaren azalmaya başladığı gözlenmektedir. (Çizelge 59).

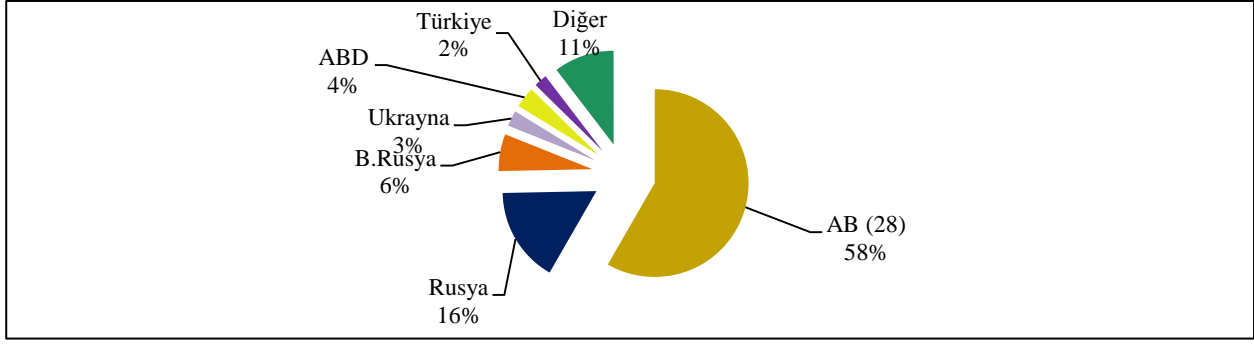
Grafik 44. Dünya Çavdar Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Grafik 45. 2015/16 Dönemi Dünya Çavdar Tüketiminin Dağılımı (%)

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu.

Dünyanın en büyük çavdar tüketicileri olan AB ve Rusya'nın 2016/17 dönemi küresel çavdar tüketimindeki paylarının sırasıyla %58 ve %16 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Türkiye'nin dünya çavdar tüketimindeki payı %2'dir (Grafik 44, 45).

Çizelge 60. Dünya Çavdar İhracatı ve Önemli İhracatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
AB (28)	76	113	83	109	59	112	168	182	158	150
Rusya	125	19	12	3	202	90	55	115	48	90
Kanada	163	54	116	186	152	97	55	43	41	75
Ukrayna	9	6	55	38	11	17	51	22	20	25
Avustralya	-	-	-	3	-	-	-	1	-	-
Diğer	23	19	3	22	13	1	2	4	2	10
Dünya	396	211	269	361	437	317	331	367	269	350

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Dünya çavdar ihracatının son 10 yıllık ortalaması 331 bin tondur. Dünya çavdar ihracatı 2011/12 döneminde en yüksek seviyesine çıkmış, daha sonra üretim ve tüketimdeki azalışı müteakip düşüş göstermiştir. 2016/17 dönemi ihracatı ise bir önceki yıla göre %30 artmıştır. (Çizelge 60).

Çizelge 61. Dünya Çavdar İthalatı ve Önemli İthalatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
ABD	144	91	100	138	146	148	160	194	174	185
AB (28)	99	13	3	21	207	76	78	101	50	80
Japonya	47	60	68	128	51	25	36	23	19	30
İsrail	35	7	10	14	3	32	30	24	7	28
Norveç	20	10	13	11	10	20	16	-	-	5
Diğer	51	30	75	49	20	16	11	25	19	22
Dünya	396	211	269	361	437	317	331	367	269	350

Kaynak: IGC Ocak/2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir

Çizelge 61’de ise çavdar ithal eden önemli ülkelere yer verilmiştir. Son 10 yıllık ithalat ortalamalarına bakıldığında 148 bin ton ile ABD en fazla çavdar ithal eden ülke konumundadır.

Çizelge 62. Dünya ve Bazı Ülkelerde Çavdar Kapanış Stokları (Bin Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
AB (28)	1.018	1.425	1.728	1.013	747	795	1.204	1.391	1.012	631
Rusya	223	312	308	250	129	153	344	264	130	400
Ukrayna	68	313	411	189	132	166	128	106	75	75
Kanada	35	113	139	51	25	46	44	42	52	152
Diğer	263	269	221	195	162	239	201	202	131	123
Dünya	1.607	2.432	2.807	1.698	1.195	1.399	1.921	2.005	1.400	1.381

Kaynak: Kaynak: USDA 2017 *Tahmin, ** Öngörü

Not: AB verileri; 2005/06’da AB (25), 2006/07’den 2012/13’e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Son 10 yılda küresel çavdar kapanış stoklarında önemli düşüş kaydedilmiştir. Dünya çavdar kapanış stoklarının 2016/17 döneminde bir önceki döneme göre 19 bin ton azalışla 1,38 milyon ton düzeyine düşmesi beklenmektedir. Son o yıllık çavdar stoku ortalaması ise 1,78 milyon ton civarındadır. (Çizelge 62).

2.4. Yulaf

2.4.1. Bitkisel Özellikleri

Yulaf (*Avena*) bitkisi de çavdar bitkisinde olduğu gibi buğday ve arpaya göre daha yeni bir kültür bitkisidir. Dünyada ve Türkiye’de kültürü yapılan yulaflar, Hexaploid grubundandır. $2n = 42$ kromozomdan olan bu gruba *Denticulatae* adı da verilmektedir. Bu grup iki alt gruba ayrılmaktadır. Bunlar:

- *Avena Fatua* Alt Grubu: Beyaz yulaflar (*Avena Sativa*) türü bu alt gruba girer. Dünyada kültür yulaflarının 2/3’ünü oluşturmaktadır.
- *Avena Sterilis* Alt Grubu: Kültür formu olan kırmızı yulaf (*Avena Byzantina*) türünün bu alt gruptan çıktığı kabul edilmektedir (Geçit vd. 2009).

Yulaf da çavdar bitkisi gibi genellikle mart ayında ekilmekte ve haziran-ağustos aylarında hasat edilmektedir. Yulaf bitkisi, son yıllara kadar sadece hayvan beslenmesinde kullanılırken bugün insan beslenmesinde de aranan bir ürün olmaya başlamıştır.

2.4.2. Türkiye’de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

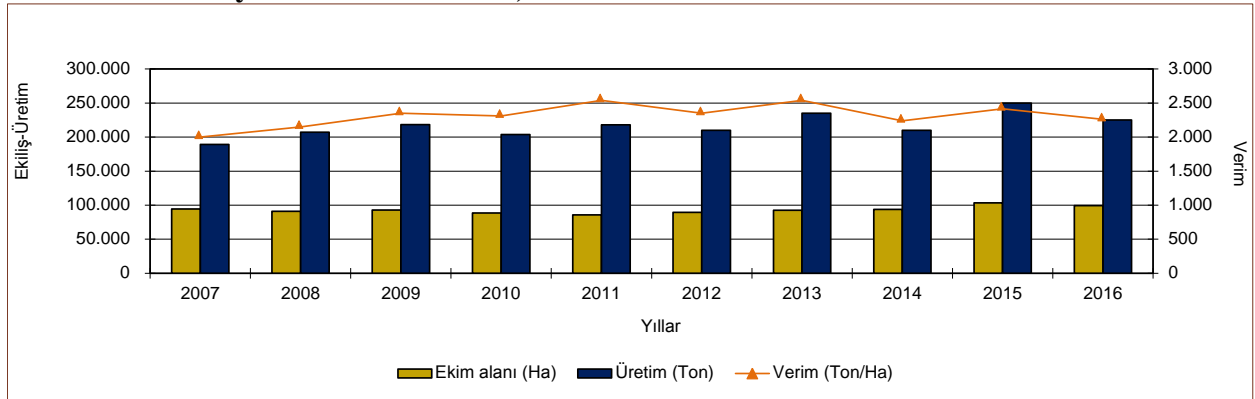
Ülkemizde yulaf ekim alanları, 2006 yılında 100.112 hektar iken 2015 yılında 103.457 hektara kadar yükselmiştir. Verim miktarı ise 2006 yılında 2.090 kg/ha iken 2015 yılında 2.416 kg/ha’ya yükselmiştir (Çizelge 63, Grafik 46).

Çizelge 63. Türkiye Yulaf Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
2007	94.477	189.099	2.000
2008	91.036	207.000	2.150
2009	92.778	218.286	2.350
2010	88.390	203.870	2.310
2011	85.863	218.040	2.540
2012	89.327	210.000	2.370
2013	92.549	235.000	2.540
2014	93.862	210.000	2.240
2015	103.457	250.000	2.416
2016	99.438	225.000	2.260

Kaynak: TÜİK 2016.

Grafik 46. Türkiye Yulaf Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2016.

Serin iklim tahılı olan yulaf, buğdaya benzerlik göstermekle birlikte buğdaydan daha sonra hasat edilmektedir.

Çizelge 64. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Yulaf Üretimi (Ton)

Yıllar	TÜİK	IGC	USDA
2007	189.099	250.000	189.000
2008	207.000	220.000	196.000
2009	218.286	210.000	218.000
2010	203.870	210.000	204.000
2011	218.040	210.000	218.000
2012	210.000	210.000	210.000
2013	235.000	235.000	210.000
2014	210.000	210.000	210.000
2015	250.000	250.000	210.000
2016	225.000	225.000	210.000

Kaynak: TÜİK 2016, USDA 2017 ve IGC 201

Türkiye yulaf üretimine ait IGC, USDA ve TÜİK verileri Çizelge 64’te verilmiştir. Çizelgeden de görüleceği üzere 2016 yılı yulaf üretimimiz TÜİK ve IGC’ye göre 225 bin ton, USDA’ya göre ise 210 bin tondur.

Çizelge 65. Türkiye Yulaf Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi

Piyasa Yılı*	Yurt İçi Kullanım (Ton)	Gıda olarak Tüketim (Ton)	Tohumluk Kullanım (Ton)	Yemlik Kullanım (Ton)	Kayıplar (Ton)	Stok Değişimi	Kişi Başına Tüketim Kg	Yeterlilik Derecesi %
2006/07	...	...	...		7.982	...	3,53	97,84
2007/08	202.835	90.201	11.337	95.669	5.628	-	1,28	92,48
2008/09	201.917	85.947	10.924	99.210	5.836	-	1,20	96,34
2009/10	214.691	86.626	11.133	110.435	6.496	3.739	1,00	100,86
2010/11	214.518	94.702	10.607	103.142	6.067	-3.739	1,28	94,28
2011/12	224.960	97.856	10.304	110.311	6.489	-	1,30	96,10
2012/13	209.679	86.467	10.719	106.243	6.250	-	1,14	99,35
2013/14	234.739	97.748	11.106	118.891	6.994	-	1,27	99,31
2014/15	208.320	88.731	11.263	106.243	6.250	-	1,10	98,00

Kaynak: TÜİK 2016.

(*) Piyasa Yılı 1 Haziran-31 Mayıs dönemini kapsamaktadır. (Açıklama EK 1’de verilmiştir.)

Ülkemizde yulaf tüketimine ilişkin veriler Çizelge 65’te verilmiştir. Ancak endüstriyel kullanımına ilişkin veriler elde edilememiştir. Yulafın yurt içi kullanım miktarı 2014/15 döneminde ise yaklaşık 208 bin ton olmuştur.

Çizelge 66. Türkiye’nin Yulaf İthalat ve İhracat Miktarları

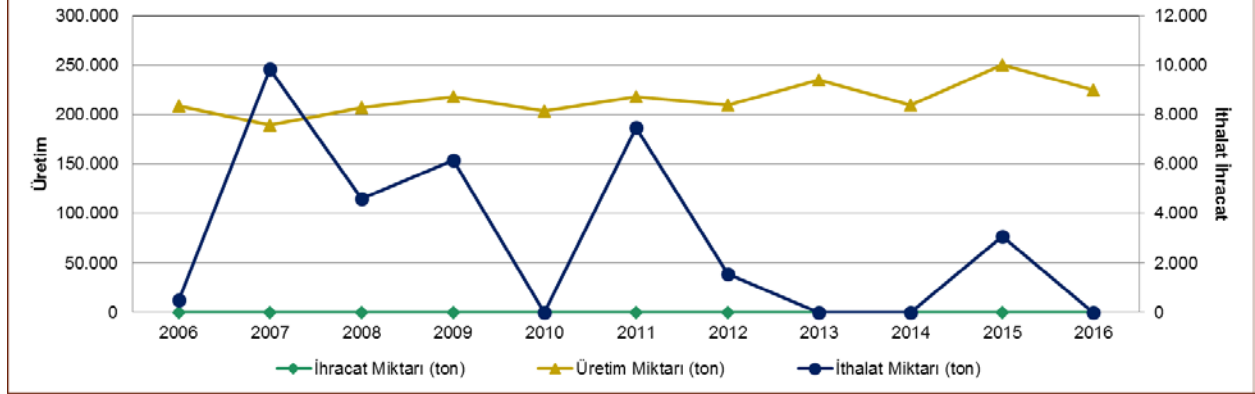
Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2007	9.843	3.017	307	10	7	666
2008	4.606	1.450	315	0	0	0
2009	6.166	760	123	1	0,3	313
2010	0	0	0	0	0	0
2011	7.476	2.815	376	25	31	1.236
2012	1.554	495	319	11	5	475
2013	0,2	0,3	1.352	6	5	800
2014	10	27	2.665	25	15	610
2015	3.086	674	218	5	2	340
2016	7,5	7,3	971	1,1	4,1	3.665

Kaynak: TÜİK 2017.

Türkiye’nin 2007–2016 yılları arasındaki yulaf ithalat miktarları incelendiğinde, 2007 yılında yaklaşık 9.800 ton ile en yüksek seviyede gerçekleştiği görülmektedir. 2011 yılında ise yulaf ithalatı, yaklaşık 7.500 ton olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı yulaf ithalat miktarı yalnızca 210 kg olup 2016 yılında ülkemizin yulaf ithalat miktarı ise 7,5 ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 66).

Ülkemizin 2007–2016 yılları arasında yulaf ihracat miktarları incelendiğinde, 2011 ve 2014 yıllarında 25 ton ile en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir. Ülkemizin yulaf ihracatı 2016 yılında ise 1,1 ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 66).

Grafik 47. Türkiye'nin Yulaf Üretim, İhracat ve İthalat Miktarları

Kaynak: TÜİK 2017.

Grafik 47'de ülkemiz yulaf üretim, ihracat ve ithalat verileri yer almaktadır. Yulaf üretiminde ülkemiz kendi kendine yeter düzeydedir.

Çizelge 67. TMO Yulaf Alım Fiyatı (TL/Ton)ve ÜFE Artış Oranı (%)

Yıllar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Yulaf Alım Fiyatı	315	400	375	415	455	-	-	-	645	-
ÜFE Artış Oranı (%)	7,1	16,5	-2,5	9,2	9,6	8,1	2,2	11,3	6,5	3,3

Kaynak: TMO, TÜİK 2016.

Not: ÜFE, Mayıs ayına göre yıllık değişim oranlarıdır. 2008 yılına ait fiyatlar emanet alım fiyatı olup müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.

2012, 2013 ve 2014,2016 yıllarında TMO yulaf alım fiyatı açıklamamış olup 2015 yılında yulaf alım fiyatı 645TL/Ton olarak açıklanmıştır (Çizelge 67).

Çizelge 68. 2012-2016 Yıllar Bazında Yulaf Borsa Ortalama Fiyatları (TL/Ton)

Yıllar	Eskişehir						Konya						Polatlı					
	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012	564	579	615	627	659	678	600	614	603	596	612	675	567	605	623	632	654	682
2013	605	601	592	616	646	660	604	606	538	-	-	678	625	597	542	607	666	675
2014	691	710	767	-	893	910	724	707	729	892	937	-	697	702	776	896	971	930
2015	709	738	723	845	872	839	644	716	0	0	870	853	651	693	745	823	873	865
2016	730	761	768	787	778	801	724	752	-	749	-	815	735	763	759	750	779	783

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları.

Çizelge 68'de Eskişehir, Konya ve Polatlı Borsalarında işlem gören yulafın yılın son 6 ayı için aylık ortalama fiyatları verilmiştir. Eskişehir Borsasında 2016 yılında yulaf fiyat aralığı 730-801 TL/Tondur. Konya Borsasında 2016 yılında yulaf fiyat aralığı 724-815 TL/Tondur.

Polatlı Borsasında ise 2016 yılı yulaf fiyat aralığı ise 735-783 TL/Tondur. Her üç borsada işlem gören yulafın ortalama fiyatları ise 765 TL/Ton dur.

Çizelge 69. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Yulaf Borsa Ortalama Fiyatı (TL/Ton)

Yıllar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012	782	775	671	643	626	559	576	607	614	616	632	679
2013	692	706	676	675	692	-	610	603	549	613	659	672
2014	778	682	690	673	710	700	698	704	758	893	959	926
2015	907	931	966	983	1.000	-	651	714	742	826	872	848
2016	816	849	856	811	780	-	733	760	762	759	773	792

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları.

Çizelge 69’da ise Eskişehir, Konya ve Polatlı Borsalarında işlem gören yulafın ortalama fiyatları verilmiştir. Fiyat artışının en yüksek olduğu dönemler kış aylarına denk gelmekte olup hasat dönemi olan temmuz ayına yaklaşıldıkça fiyatlarda ciddi bir azalış gözlenmektedir.

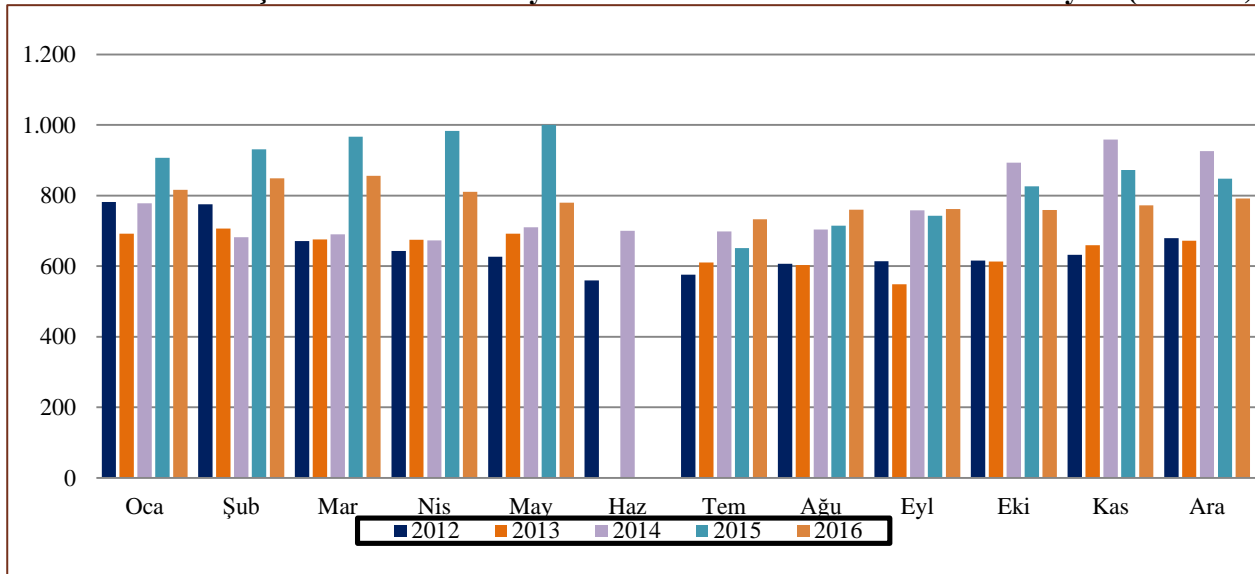
Çizelge 70. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Yulaf Borsa İşlem Hacimleri (Ton)

Yıllar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012	141	181	681	376	52	90	1.178	1.098	629	229	241	178
2013	163	348	95	65	33	-	1.861	583	280	51	53	50
2014	197	66	48	12	8	4	507	428	333	80	52	30
2015	3	44	5.094	44	5	-	357	647	159	102	134	159
2016	14	218	156	58	7	-	516	565	126	152	81	71

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları.

Çizelge 70’de Eskişehir, Konya ve Polatlı Borsalarında yulafın toplam işlem hacimleri ton olarak gösterilmiştir. 2016 yılında en çok işlem hacmi Ağustos ayında gerçekleşmiştir. Yıl bazında toplam işlem hacmi 2015 yılında 8.763 ton iken 2016 yılında 3.980 tona gerilemiştir.

Grafik 48. Son Beş Yıllık Dönemde Aylar Bazında Yulaf Borsa Ortalama Fiyatı (TL/Ton)

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları.

Yulaf fiyatları son beş yıllık dönemde 2016 yılı Mart ayında en yüksek seviyesine ulaşırken 2016 yılı Temmuz ayında hasadın da etkisiyle 733 TL/Ton seviyesine gerilemiştir (Grafik 48).

2.4.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

Çizelge 71’de dünya, ülkemiz ve önemli yulaf üreticisi ülkelere ait değerler verilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere dünya ülkelerinin 2016/17 dönemine ait yulaf üretimleri, 2015/16 dönemine göre yaklaşık %5 artış göstermiştir. Ülkemizde ise 2016/17 dönemi yulaf üretiminin bir önceki döneme göre %10 azalması tahmin edilmektedir. Ülkemizin son 10 yıllık yulaf üretim ortalaması 216 bin tondur.

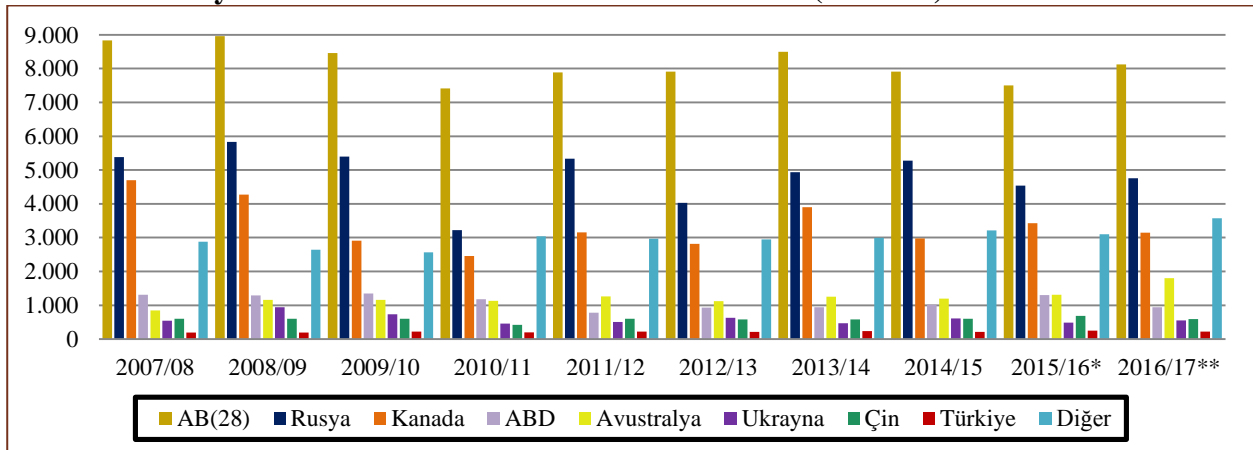
Çizelge 71. Dünya Yulaf Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
AB(28)	8.832	8.960	8.459	7.414	7.886	7.910	8.493	7.905	7.505	8.129
Rusya	5.384	5.835	5.401	3.218	5.334	4.027	4.932	5.274	4.536	4.756
Kanada	4.696	4.273	2.906	2.451	3.158	2.812	3.906	2.979	3.428	3.147
ABD	1.313	1.287	1.351	1.178	779	929	938	1.019	1.300	940
Avustralya	843	1.160	1.162	1.128	1.262	1.121	1.255	1.198	1.308	1.805
Ukrayna	544	944	731	458	505	630	467	610	487	550
Çin	600	600	600	420	600	580	580	600	680	590
Türkiye	189	196	218	204	218	210	235	210	250	225
Diğer	2.878	2.641	2.564	3.043	2.966	2.951	2.998	3.210	3.096	3.575
Dünya	25.279	25.896	23.392	19.514	22.708	21.170	23.804	23.005	22.590	23.717

Kaynak: IGC Ocak 2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06’da AB (25), 2006/07’den 2012/13’e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir

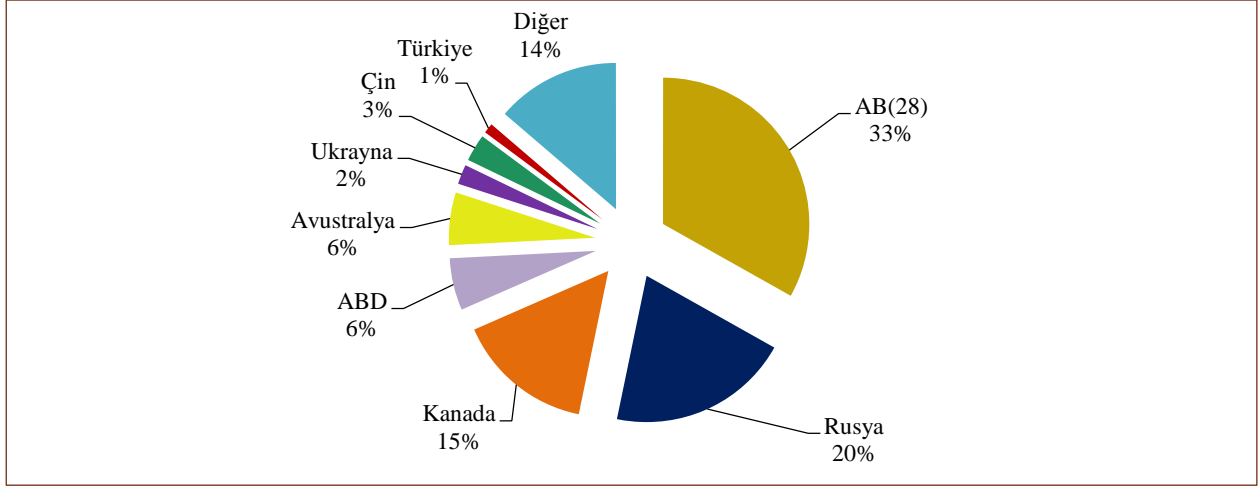
Grafik 49. Dünya Yulaf Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Bin Ton)

Kaynak: IGC Ocak 2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06’da AB (25), 2006/07’den 2012/13’e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir

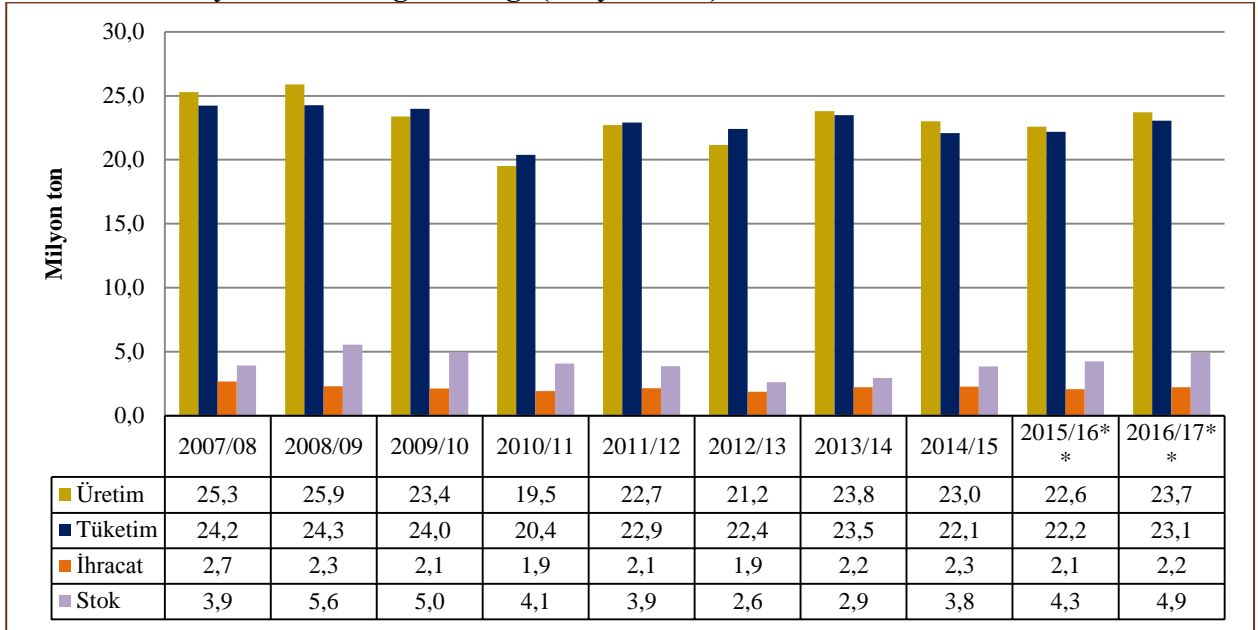
Grafik 50. 2016/17 Dönemi Dünya Yulaf Üretim Dağılımı (%)

Kaynak: IGC Ocak 2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

En büyük yulaf üreticisi ülke AB (28) olup dünya yulaf üretiminin %33'ünü karşılamaktadır. AB'yi %20'lik pay ile Rusya takip etmektedir. Türkiye'nin dünya yulaf üretimindeki payı ise %1 civarındadır (Grafik 49, 50).

Grafik 51. Dünya Yulaf Denge Grafiği (Milyon Ton)

2015/16 döneminde 22,6 milyon ton olan dünya yulaf üretiminin, 2016/17 döneminde 23,7 milyon tona yükselmesi, dünya yulaf tüketimi ise aynı dönemde 22,2 milyondan 23,1 milyona çıkması beklenmektedir. (Grafik 51).

Çizelge 72. Dünya Yulaf Ekim Alanları (Bin Ha)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
AB (28)	2.936	3.010	2.912	2.718	2.720	2.734	2.735	2.601	2.516	2.612
Rusya	3.317	3.700	3.350	2.895	2.930	2.850	3.007	3.077	2.829	2.700
Kanada	1.816	1.448	948	892	1.084	985	1.113	928	1.055	895
ABD	610	565	558	511	380	423	417	419	516	397
Ukrayna	384	455	416	311	279	300	241	245	215	220
Türkiye	94	91	93	88	86	89	93	94	103	100
Çin	400	400	500	240	200	200	200	280	270	240
Avustralya	897	870	850	826	731	729	715	854	832	909
Diğer	1.329	1.281	1.251	1.422	1.287	1.336	1.341	1.346	1.372	1.488
Dünya	11.783	11.820	10.878	9.903	9.697	9.646	9.861	9.843	9.708	9.562

Kaynak: IGC Ocak 2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir

Çizelge 72'de dünya, ülkemiz ve önemli yulaf üreticisi ülkelere ait ekim alanları gösterilmektedir. Dünya yulaf ekim alanlarının uzun yıllar ortalaması 10,3 milyon hektardır. Ancak 2009/10 döneminden itibaren yulaf ekim alanlarında düşüş eğilimi gözlemlenmektedir.. Rusya geçmiş yıllardan beri yulaf ekim alanı en geniş ülkedir. Rusya'yı, AB, Kanada, Avustralya ve ABD izlemektedir.

Çizelge 73. Dünya Yulaf Verim Ortalaması (Ton/Ha)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
AB (28)	3,01	2,98	2,90	2,73	2,90	2,89	3,11	3,04	2,98	2,98
Rusya	1,62	1,58	1,61	1,11	1,82	1,41	1,64	1,71	1,60	1,69
Ukrayna	1,42	2,07	1,76	1,47	1,81	2,10	1,94	2,49	2,27	2,50
Kanada	2,59	2,95	3,07	2,75	2,91	2,85	3,51	3,21	3,25	3,21
ABD	2,15	2,28	2,42	2,31	2,05	2,20	2,25	2,43	2,52	2,37
Türkiye	2,00	2,15	2,35	2,31	2,54	2,35	2,54	2,24	2,42	2,25
Çin	1,50	1,50	1,20	1,75	3,00	2,90	2,90	2,14	2,52	2,46
Avustralya	0,94	1,33	1,37	1,37	1,73	1,54	1,76	1,40	1,57	1,79
Dünya	2,15	2,19	2,15	1,97	2,34	2,19	2,41	2,33	2,32	2,37

Kaynak: IGC Ocak 2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir

Çizelge 73'te önemli yulaf üreticisi ülkelere ait verim ortalamaları incelendiğinde, Kanada, Ukrayna ve Çin'de bazı yıllarda düşüş olmakla birlikte genelde verim artışı olduğu gözlenmektedir.

Çizelge 74. Dünya Yulaf Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

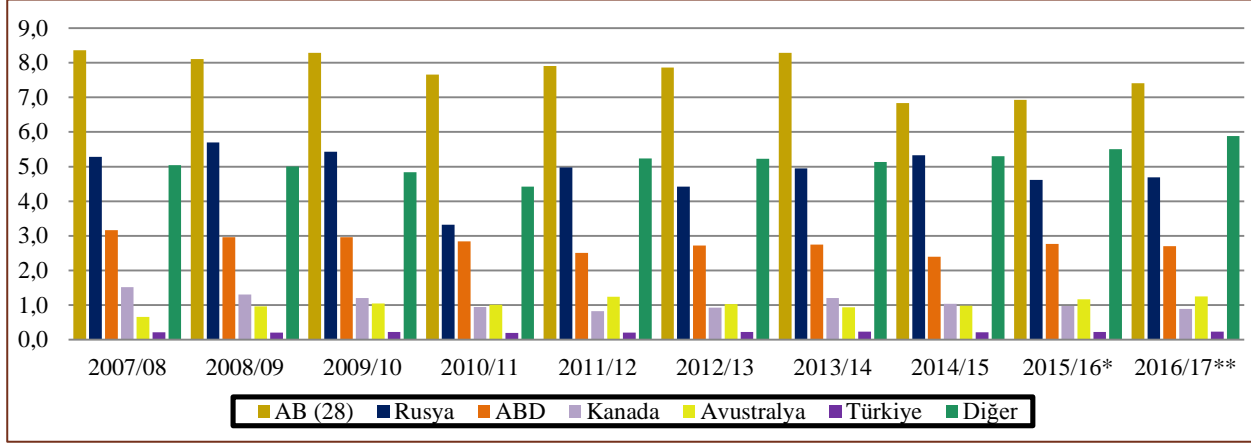
Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
AB (28)	8,4	8,1	8,3	7,7	7,9	7,9	8,3	6,8	6,9	7,4
Rusya	5,3	5,7	5,4	3,3	5,0	4,4	4,9	5,3	4,6	4,7
ABD	3,2	3,0	3,0	2,8	2,5	2,7	2,7	2,4	2,8	2,7
Kanada	1,5	1,3	1,2	0,9	0,8	0,9	1,2	1,0	1,0	0,9
Avustralya	0,7	1,0	1,0	1,0	1,2	1,0	0,9	1,0	1,2	1,3
Türkiye	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Diğer	5,0	5,0	4,8	4,4	5,2	5,2	5,1	5,3	5,5	5,9
Dünya	24,2	24,3	24,0	20,4	22,9	22,4	23,5	22,1	22,2	23,1

Kaynak: USDA 2017, (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir

Çizelge 74'te dünya yulaf tüketim değerleri incelendiğinde en yüksek tüketimin AB ülkelerine ait olduğu ve bunun toplam dünya yulaf tüketiminin % 32'sine karşılık geldiği görülmektedir. 2016/17 döneminde dünya yulaf tüketimindeki bir önceki yıla göre % 4 artış beklenmektedir.

Grafik 52. Dünya Yulaf Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

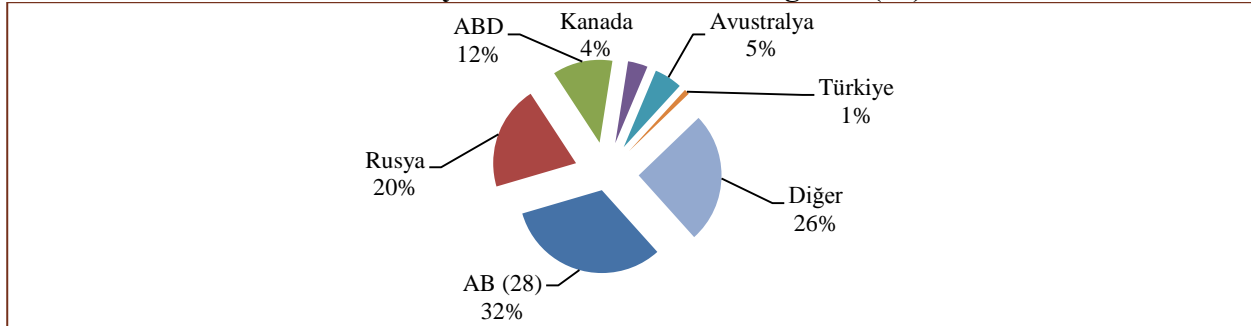

Kaynak: IGC Ocak 2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Dünya yulaf tüketiminde 2016/17 döneminde ki % 4'lük tüketim artışı hariç yıllar itibariyle azalma görülmektedir. (Çizelge 74, Grafik 52).

Grafik 53. 2016/17 Dönemi Dünya Yulaf Tüketiminin Dağılımı (%)

Kaynak: IGC Ocak 2017 raporu.2016/17 dönemine ilişkin tahmini verilerden hesaplanmıştır.

Çizelge 75. Dünya Yulaf İhracatı ve Önemli İhracatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17*
Kanada	2.288	1.936	1.571	1.419	1.632	1.588	1.614	1.722	1.556	1.700
AB (28)	154	92	228	106	161	98	307	218	204	200
Avustralya	122	192	226	232	163	127	211	176	176	200
Şili	22	17	45	107	127	34	56	83	33	30
ABD	41	44	29	39	32	15	20	20	23	20
Diğer	36	20	25	15	28	20	26	61	77	66
Dünya	2.663	2.301	2.124	1.918	2.143	1.882	2.234	2.280	2.069	2.216

Kaynak: IGC Ocak 2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir

Çizelge 75 incelendiğinde dünya yulaf ihracatında Kanada'nın dünya yulaf ihracatında önemli paya sahip olduğu açıkça görülmektedir. Oransal olarak bakıldığında Kanada'nın 2016/17 döneminde dünya ihracatının %76,7'sine karşılık gelen 1,7 milyon ton yulaf ihracatı gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Çizelge 76. Dünya Yulaf İthalatı ve Önemli İthalatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
ABD	2.223	1.922	1.644	1.405	1.633	1.543	1.764	1.802	1.440	1.600
Meksika	51	23	11	71	107	72	73	33	113	90
İsviçre	44	50	56	48	52	40	54	49	42	45
Japonya	53	57	52	60	51	48	49	45	47	45
Peru	19	12	37	24	23	27	32	35	38	35
Türkiye	25	6	-	5	4	-	-	3	-	-
Diğer	248	231	324	305	273	152	262	313	389	401
Dünya	2.663	2.301	2.124	1.918	2.143	1.882	2.234	2.280	2.069	2.216

Kaynak: IGC Ocak 2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir

Çizelge 76'da en çok yulaf ithal eden ülkenin ABD olduğu ve ABD'nin 2016/17 döneminde dünya yulaf ithalatının %72'sini gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Çizelge 77. Dünya ve Bazı Ülkelerde Yulaf Kapanış Stokları (Bin Ton)

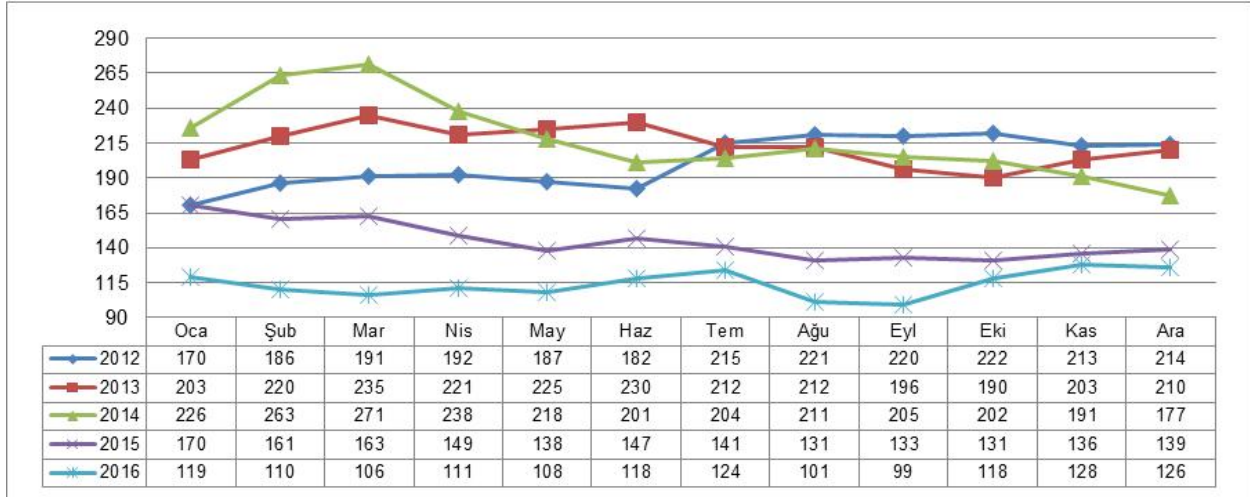
Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
Kanada	950	1.530	1.179	769	820	510	1.040	681	930	900
ABD	969	1.221	1.185	980	800	527	359	800	800	650
AB (28)	900	1.600	1.500	1.100	840	700	600	1.450	1.820	2.340
Rusya	300	434	405	300	640	240	220	150	50	110
Avustralya	544	545	450	455	290	190	260	224	150	360
Türkiye	20	20	16	20	27	20	20	18	45	35
Diğer	233	202	221	450	451	441	440	524	459	505
Dünya	3.916	5.552	4.956	4.074	3.868	2.628	2.939	3.847	4.254	4.900

Kaynak: IGC Ocak 2017 raporu. (*) Tahmin, (**) Öngörü.

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Çizelge 77'de, 2016/17 döneminde dünya yulaf kapanış stokunun %15,2 artışla 4,9 milyon ton olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. En önemli yulaf ihracatçısı Kanada'nın 2016/17 dönemi kapanış stoklarında bir önceki sezona göre yaklaşık %3,2'lik azalış beklenmektedir.

Grafik 54. ABD Chicago (CBOT) Borsası Yulaf Vadeli İşlem Aylık Ortalama Fiyatları (\$/Ton)

Kaynak: IGC 2016

2011/12 döneminde ise küresel yulaf üretiminin bir önceki döneme göre %16 oranında artışla 23 milyon tona yükselmesi fiyatların hasatla birlikte düşmesine yol açmış, 2011 yılı Aralık ayı ortalama yulaf vadeli işlem fiyatı 178 \$/Tona kadar gerilemiştir. 2012 yılında ise özellikle Rusya, Kanada ve Avustralya’da yaşanan kuraklık nedeniyle dünya yulaf üretiminin 21 milyon tona düşmesi, yulaf fiyatının yükselmesine neden olmuştur. Bu bağlamda 2012 yılı Ekim ayı ortalama yulaf vadeli işlem fiyatı, bir önceki yılın aynı dönemine göre %15 artışla 222 \$/Ton seviyesine yükselmiştir. 2013/14 döneminde özellikle Kanada ve Rusya’daki ekim alanı ve verim artışına bağlı olarak dünya yulaf üretiminin bir önceki döneme göre yaklaşık %13 artışla 24 milyon ton olması, yulaf fiyatının hasat sonrasında gevşemesine neden olmuştur. 2014 yılında ise özellikle Kanada üretimindeki gerileme neticesinde yaklaşık 1 milyon ton düşüş gösteren küresel yulaf üretimi tahminlerine bağlı olarak fiyatlar yılın ilk aylarında artış gösterse de, bahar aylarından itibaren düşüş seyrine girerek 2014 yılı Aralık ayında 177 \$/Tona kadar gerilemiştir (Grafik 54).

Avrupa Birliği, Bağımsız Devletler Topluluğu, Brezilya, Kanada ve Avustralya’daki üretim artışıyla 2016/17 sezonunda küresel yulaf üretimi, ekim alanındaki artış ve verime bağlı olarak, son üç yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Yine gıda ve yem sektöründe gözlemlenen kullanım artışına bağlı olarak küresel tüketimde de artış kaydedilmiştir. AB’de bir sonraki yıla aktarılan yüksek ürün miktarıyla, küresel devir stoklarının 2016/17 sezonunda son yedi yılın en yüksek seviyesine ulaşması öngörülmektedir. Küresel yulaf ticaretine bakıldığında ise 2016/17 sezonu için %9’luk yükselişin ardındaki sebep olarak, zayıf bir hasat dönemi yaşayan ABD ‘nin artış eğilimindeki alımları etken olarak gösterilebilir. Cari dönemde ABD yulaf vadeli fiyatlarında düşüş gözlenmektedir. Avustralya ise son 13 yılın en yüksek üretiminin gerçekleşmesi yulaf fiyatlarını baskılamıştır.

2. 5. Mısır

Mısır, binlerce yıldan beri tarımı yapılan bir bitkidir. Ana vatanı Amerika olan mısırın buradan dünyanın her yerine yayıldığı bilinmektedir. ABD'nin New Mexico eyaletinde yapılan arkeolojik kazılarda, kayalardan oluşmuş barınaklarda ve mağaralarda bulunan mısır taneleri ve mısır koçanı parçalarının yaklaşık 5 bin yıllık oldukları tespit edilmiştir. Öte yandan 1954 yılında, Meksika'nın başkenti Mexico City'de yapılan arkeolojik kazılarda ise toprağın 50–60 m derinliğinde, yaklaşık 7 bin yıllık olduğu belirlenen mısır çiçek tozlarına rastlanmıştır (Geçit vd. 2009).

Mısır; tropik, subtropik ve ılıman iklim kuşaklarında yetişebildiği için dünyanın hemen her yerinde tarımı yapılabilmektedir. Günümüzde Antarktika haricinde, dünyanın her yerinde mısır bitkisi yetiştirilebilmektedir (Geçit vd. 2009).

Türkiye'de önceleri Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgelerinde önemli ölçüde birinci ürün olarak ekimi yapılan mısır, son yıllarda özellikle Çukurova, Amik Ovası, Güneydoğu ve Ege Bölgelerinde ikinci ürün olarak yetiştirilmektedir.

2.5.1. Bitkisel Özellikleri

Mısır, ılıman ve tropik bölgelerde tarımı yapılan bir bitkidir. En uygun büyüme sıcaklığı 25–30 °C arasındadır. Çimlenme için minimum sıcaklık 10 °C'dir. Mısırın vejetasyon süresi 90–120 gün arasında değişmektedir. Birinci ürün mısır için en uygun ekim zamanı nisan-mayıs dönemi, ikinci ürün için Haziran–Temmuz ortasına kadar olan zaman dilimidir (Geçit vd. 2009).

Mısır bitkisinde sulama için kritik olan 4 dönem vardır. Bu dönemlerde mutlak suretle su ihtiyacı karşılanmalıdır Bunlar; fide dönemi, tepe püskülü öncesi, koçan püskülü çıkarma ve son olarak da tane dolum (koçan dolum) dönemleridir. Ancak tane verimi açısından en kritik dönem, tepe püskülü çıkarma döneminden 2 hafta öncesi ile koçan püskülü çıkarma döneminden 2 hafta sonrasına denk gelen periyottur.

Yüksek bir verim için gelişim döneminde 400–750 mm su isteği bulunmaktadır. İyi bir verim ve kalitesi yüksek tane için toprağın organik madde ve bitki besin maddelerince zengin olması gerekmektedir. Mısır tarımı için en uygun toprak; su tutma kapasitesi, besin maddesi depolaması, işlenme kolaylığı, iyi drenaj ve havalanma özellikleri nedeniyle killi topraklardır.

Mısırı hastalık ve zararlılardan korumak için vejetasyon döneminde ilaçlı mücadele yapmak gerekmektedir.

Mısır tane hasadı, bitki yaprakları, koçan havuzları iyice sarardıktan ve tanelerdeki su oranı %20'ye kadar düştükten sonra yapılmaktadır.

Mısır çeşitleri, her biri kendi içinde farklı tipleri içeren, yedi gruptan (çeşitler grubu) oluşmaktadır. Bunlar aşağıda verilmiştir (Emeklier vd. 2009).

Botanik Adı	İngilizce Adı	Türkçe Adı
Zea mays indentata sturt.	dent corn	At dişi mısır
Zea mays indurata sturt.	flint corn	Sert mısır
Zea mays amylaceae sturt.	floury corn	Unlu mısır
Zea mays sacharata sturt.	sweet corn	Şeker mısır
Zea mays everta sturt.	pop corn	Patlak (cin) mısır
Zea mays ceratina kulesch	waxy corn	Mumlu mısır
Zea mays tunicata sturt	pod corn	Kavuzlu mısır

Türkiye'de mısır üretiminin çoğunluğu at dişi mısır olarak gerçekleşmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde yerel ve evsel tüketim amacıyla sert mısır üretimi yapılmaktadır. Çerezlik olarak daha çok cin ve şeker mısır çeşitleri kullanılmaktadır.

2.5.2. Türkiye'de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

Ülkemizde mısır üretimi, 1950'li yıllarda ağırlıklı olarak Karadeniz ve Marmara Bölgeleri'nde yapılırken 1980'li yıllardan sonra Akdeniz ve Ege Bölgeleri'ne kaymıştır. Son yıllarda ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve İç Anadolu bölgesi'nde mısır üretiminde önemli miktarda artış kaydedilmiştir.

Ülkemizde tahıllar içerisinde buğday ve arpadan sonra en geniş ekim alanına sahip olan mısır, ana ürün ve ikinci ürün olarak üretilmektedir.1980'li yıllardan sonra Türkiye'de mısır üretiminde belirgin artışlar kaydedilmiştir. Bunun nedeni devletin mısır üretimini teşvik etmesi, üreticilerin modern mısır üretim tekniklerini uygulamaları, hibrit tohum kullanımının yaygınlaştırılması, mısır üretiminin sulanan alanlara kaydırılması ve belli düzeylerde gübre kullanımının sağlanmasıdır. Özellikle GAP ile sulanabilen alanlarda mısır üretiminin yaygınlaştırılmasıyla Türkiye mısır üretiminde gözle görülür bir artış olmuştur.

Çizelge 78. Türkiye 1930-2000 Yılları Tane Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim (Bin Ton)	Verim (Ton/Ha)
1930	379	470	1,01
1935	409	450	1,11
1940	510	750	1,48
1945	510	290	0,57
1950	593	620	1,05
1955	706	850	1,21
1960	695	1.090	1,56
1965	650	940	1,45
1970	648	1.040	1,60
1975	600	1.200	2,00
1980	583	1.240	2,13
1985	567	1.900	3,35
1990	515	2.100	4,07
1995	515	1.900	3,69
2000	555	2.300	4,14

Kaynak: TÜİK 2016.

1930 yılında ekim alanı yaklaşık 379 bin hektar, verim 1,01 Ton/Ha iken 2000 yılında ekim alanı yaklaşık 1,5 kat artarak 555 bin hektara ulaşmış, verim ise yaklaşık 4 kat artarak 4,14 Ton/Ha'a yükselmiştir (Çizelge 78).

Çizelge 79. Türkiye 2007-2016 Yılları Tane Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim (Bin Ton)	Verim (Ton/Ha)
2007	518	3.530	6,83
2008	595	4.270	7,20
2009	592	4.250	7,18
2010	594	4.310	7,26
2011	589	4.200	7,13
2012	623	4.600	7,39
2013	660	5.900	8,94
2014	659	5.950	9,03
2015	688	6.400	9,30
2016	680	6.400	9,41

Kaynak: TÜİK 2016

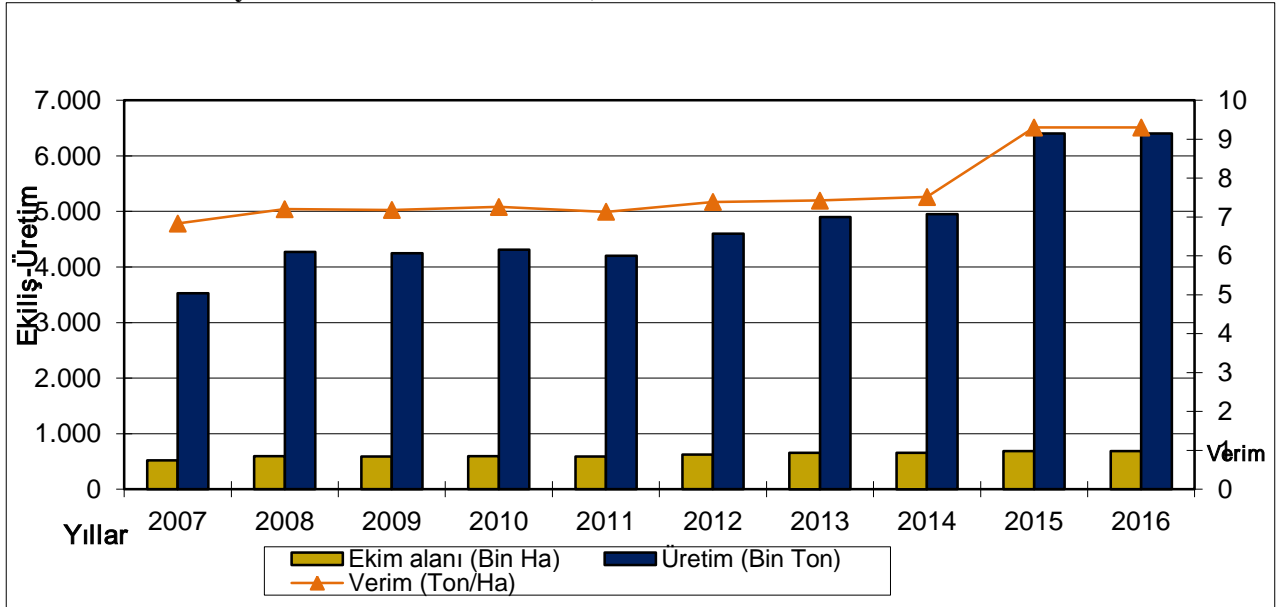
Son yıllarda sulanabilen alanlarda mısır üretiminin yaygınlaştırılmasıyla Türkiye mısır verimi 9,41 Ton/Ha olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 79).

Çizelge 80. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Tane Mısır Üretimi (Milyon Ton)

Yıllar	TÜİK	IGC	USDA
2007	3,53	3,50	2,90
2008	4,27	4,30	4,15
2009	4,25	4,30	4,00
2010	4,31	4,30	3,60
2011	4,20	4,20	3,60
2012	4,60	4,60	4,40
2013	5,90	5,90	5,10
2014	5,95	6,00	4,80
2015	6,40	6,40	6,20
2016	6,40	6,40	6,50

Kaynak: TÜİK 2016, IGC ve USDA 2016.

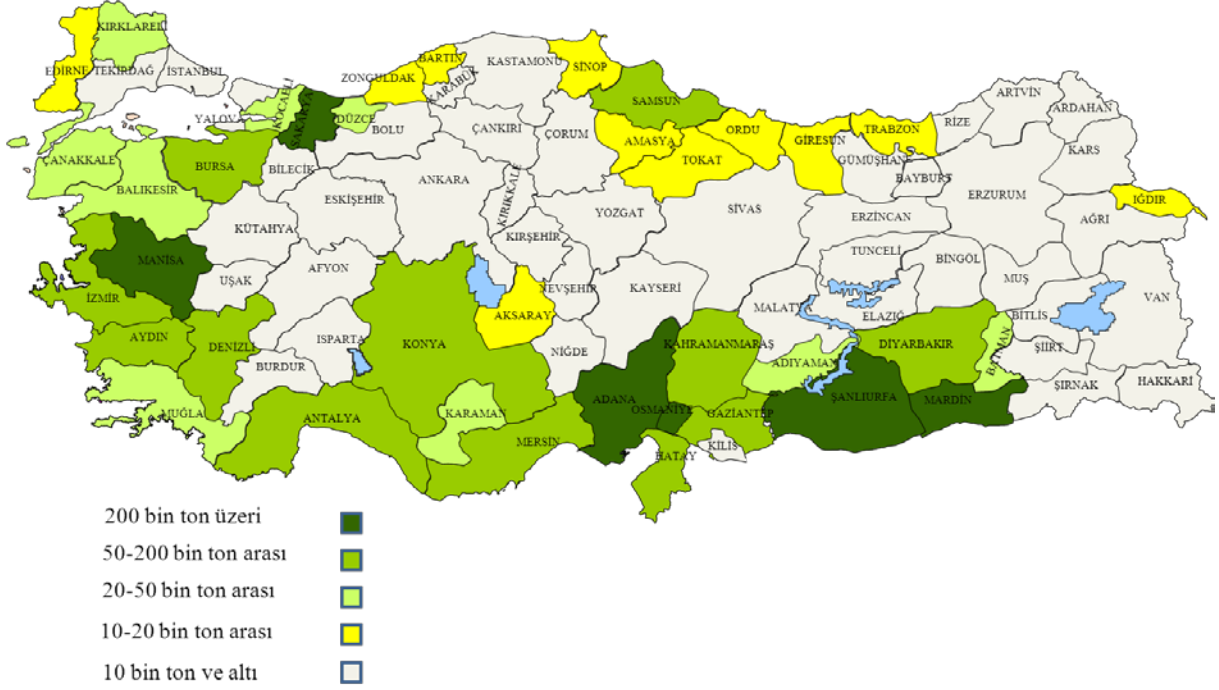
Grafik 55. Türkiye Tane Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2016.

2016 yılında Türkiye mısır üretimi 2006 yılına göre %68'lik bir artışla 6,4 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Mısır üretimindeki bu artışın en önemli nedeni; yoğun üretim yapan bölgelerde hibrit tohum kullanımının yaygınlaşması, üretim tekniklerindeki gelişmeler, sulanabilir alanların artması ve bunlara bağlı olarak artan mısır verimidir

Türkiye’de Tane Mısır Üretimi Yapılan İller ve Üretim Miktarları Haritası

Not: TÜİK 2016 verilerine göre hazırlanmıştır.

Ülkemizde mısır üretimi I. ürün ve II. ürün olarak farklı dönemlerde yapılmakta olup yoğun olarak Adana, Osmaniye, Hatay, Sakarya, Gaziantep, Manisa, İzmir ve Aydın illerimizde I. ürün, Şanlıurfa ve Mardin illerinde II. ürün mısır üretilmektedir. Özellikle GAP ile günden güne artan sulanabilir alanlarla Güneydoğu Anadolu Bölgemiz de potansiyel mısır üretim alanı olma yolundadır.

Çizelge 81. Bölgelere Göre Mısır Ekiliş Alanları ve Üretimi

BÖLGELERE GÖRE MISIR ÜRETİMİ				
BÖLGELER	2014		2015	
	EKİLİŞ (DA)	ÜRETİM (TON)	EKİLİŞ (DA)	ÜRETİM (TON)
MARMARA	636.925	575.931	621.512	560.791
KARADENİZ	625.993	236.176	656.617	259.171
İÇ ANADOLU	822.955	828.922	1.004.226	997.578
EGE	726.518	756.876	740.826	775.132
AKDENİZ	2.001.230	2.053.274	2.016.399	2.148.250
G.DOĞU ANADOLU	2.027.000	1.916.125	1.723.109	1.630.385
DOĞU ANADOLU	41.078	32.696	37.503	28.693
TOPLAM/ORTALAMA	6.881.699	6.400.000	6.800.192	6.400.000

Kaynak: TÜİK 2016.

Ayrıca çok yönlü kullanım alanına sahip olan mısırın son yıllarda silaj üretimi amacıyla ekim alanı artmıştır. Birim alan veriminin yüksekliği, silaj yapımına uygunluğu ve elde edilen silajın besleme değerinin yüksekliği gibi nedenlerle tercih edilmektedir

Mısır tanesi, hasıl ve silaj olarak değerlendirilmektedir. Mısır bitkisinin bütün aksamaları ile hayvanın yiyebileceği boyutta parçalanmış haline hasıl adı verilmektedir. Silajlık mısır üretimi için mısırın süt olum dönemi sonunda, yaprakları henüz yeşilken hasat edilmesi gerekmektedir. Bitki koçanları ile dipten kesilmekte, kıyım işlemi silaj makinesi ile yapılmaktadır.

Hammadde ve Şeker Fiyatları Yönetmeliği'nde 16/05/2009 tarihinde yapılan değişiklikle yurt içine arz edilecek olan NBŞ üretiminde yerli mısır kullanılması şartı da yurt içi mısır talebinin artmasına katkı sağlamıştır.

Çizelge 82. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Mısır Tüketimi ve Yeterlilik Oranı (Cuma)

Piyasa Yılı*	Yurt İçi Kullanım (Milyon Ton)	Gıda Olarak Tüketim (Milyon Ton)	Tohumluk Kullanım (Ton)	Yemlik Kullanım (Milyon Ton)	Endüstriyel Kullanım (Ton)	Kayıplar (Ton)	Stok Değişimi (Ton)	Kişi Başı Tüketim (Kg)	Yeterlilik Derecesi (%)
2006/07	4.272.400	1.029.500	14.000	2.967.000	151.000	110.900	490.500	-	86,5
2007/08	4.210.988	1.025.702	14.000	2.947.691	120.726	102.869	267.466	14,5	81,4
2008/09	5.187.487	1.040.842	14.875	3.866.667	140.730	124.373	-705.948	14,6	79,9
2009/10	5.153.535	1.203.427	14.800	3.693.760	117.873	123.675	-851.776	16,6	80
2010/11	5.253.425	1.263.167	14.850	3.745.907	104.080	125.421	-899.581	17,1	79,6
2011/12	5.168.648	1.217.379	14.725	3.650.304	164.020	122.220	-557.426	16,3	79,7
2012/13	5.757.400	1.439.853	15.565	3.997.952	170.170	133.860	-36.717	19	77,5
2013/14	6.649.887	1.160.000	16.500	5.086.000	215.697	171.690	-258.593	15,1	86,1
2014/15	6.834.907	1.339.879	16.466	5.125.000	180.417	173.145	450.948	17,2	84,4

Kaynak: TÜİK.

(*) Piyasa Yılı: 2005/06-2014/15 yılları için 1 Eylül-31 Ağustos dönemini kapsamaktadır

Mısır insan gıdası, hayvan yemi ve endüstri ham maddesi olarak kullanılan bir bitkidir. Ayrıca sap ve yaprakları hayvan yemi olarak değerlendirilmekte, kâğıt yapımı ve küçük çapta hasır el işleri yapımında da kullanılmaktadır. Bu tüketim alanlarının yanı sıra çerezlik olarak da tüketilmektedir. Mısırın son yıllarda artan üretim miktarına paralel olarak yem, yağ ve tatlandırıcı sektörü ile biyoyakıt-biyoetanol üretiminde kullanımı da artmaktadır. Ülkemiz yeterlilik oranı yaklaşık %80 civarındadır (Çizelge 82).

Çizelge 83. Mısır Tüketiminin 2016 Yılı Sektörel Dağılımı

Kullanım Alanı	Miktar (Ton)	Açıklama (Ortalama)
Yem Maddesi Olarak Kullanımı	5.450.300 (%76)	2.310.100 tonu broiler ve hindi (% 42)
		2.022.000 tonu yumurta ve damızlık (% 37)
		1.117.600 tonu büyük- küçükbaş ve diğer (%21)
Nişasta San.	1.053.000 (%15)	
Mahalli Tüketim	200.000 (%3)	
Endüstriyel Tüketim	250.000 (%3)	
Kayıplar ve Tohumluk	203.444 (%3)	
Toplam	7.156.744 (%100)	

Kaynak: TÜİK, Şeker Kurumu, TÜYEM, TMO.

Türkiye mısır tüketiminde sektörel dağılıma göre en büyük pay %76 ile yem sektörüne aittir (Çizelge 83).

TÜİK verilerine göre Türkiye mısır tüketimi, ikame ürünlerin fiyatına bağlı olarak 6,5-7,5 milyon ton arasında değişiklik göstermektedir.

Çizelge 84. Türkiye'nin Mısır İthalat ve İhracat Miktarları

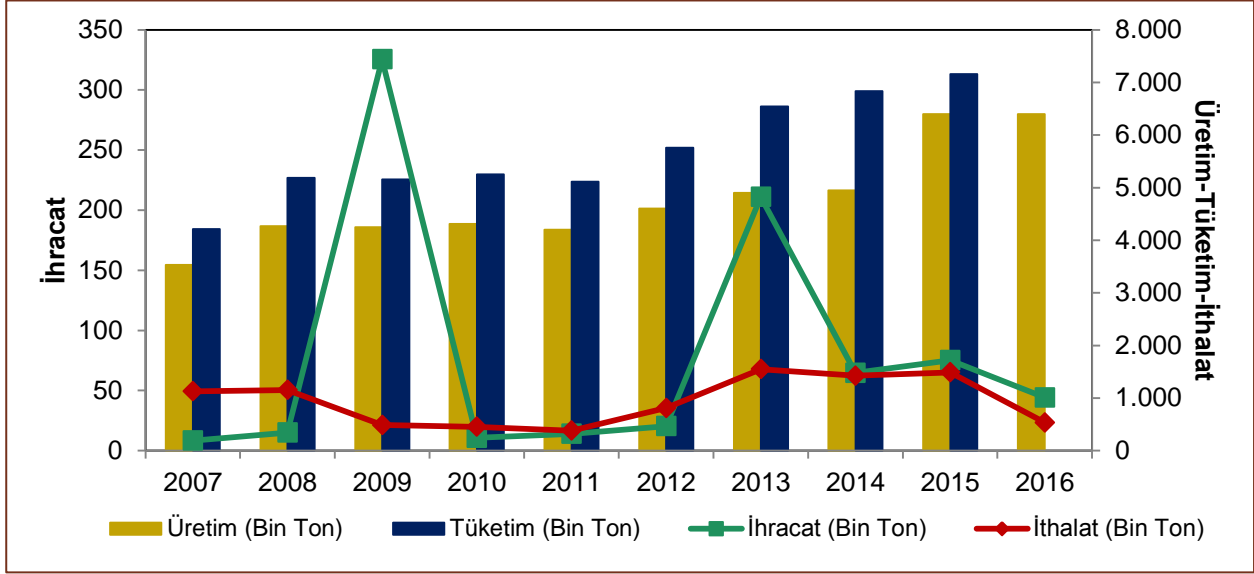
Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2007	1.128.456	269.337	239	8.320	12.478	1.500
2008	1.151.407	381.938	332	15.056	24.948	1.657
2009	485.131	135.136	279	325.434	81.323	250
2010	452.362	124.157	274	10.649	26.006	2.442
2011	381.293	136.119	357	13.945	27.923	2.002
2012	807.480	245.919	305	20.359	33.820	1.661
2013	1.548.133	473.138	306	210.927	88.124	418
2014	1.423.595	350.247	246	64.618	63.290	979
2015	1.487.005	343.046	231	75.185	51.033	679
2016	534.791	128.639	241	44.136	49.044	1.111

Kaynak: TÜİK 2017.

Ülkemiz mısır ithalat ve ihracat miktarlarına ait veriler Çizelge 84'te görülmektedir. TÜİK verilerine göre 2014/15 dönemi ülkemiz mısır ürünü yeterlilik derecesi %84,4 olup gelişen imalat sanayi ve sürekli artan mamul madde ihracatımızla birlikte sektörün ham madde ihtiyacı, üretimin yanı sıra ithalat yoluyla da giderilmektedir. Son dönemde en fazla mısır ithalatı 1 milyon 548 bin ton ile 2013 yılında, en fazla ihracat ise 325 bin ton ile 2009 yılında gerçekleşmiştir. 2016 yılında mısır ihracatı 44 bin ton, ithalatı ise 535 bin ton olmuştur.

Ülkemiz, son dönemde mısır ithalatını ağırlıklı olarak Rusya Federasyonu, Romanya, Bulgaristan, Sırbistan, Macaristan, Bosna Hersek ve Fransa'dan yapmaktadır.

Grafik 56. Türkiye'nin Mısır Üretim, Tüketim, İthalat ve İhracatı

Kaynak: TÜİK, TMO 2016.

Mısır üretimimiz, uzun yıllar yurt içi tüketimi karşılayamamış; mısır ihtiyacı ithalatla karşılanmıştır. 2004 yılında mısır üretiminin primle desteklenmeye başlamasıyla ekim alanları ve üretimde önemli artış gerçekleşmiştir. Böylelikle üretim açığı 2005 yılında genel olarak kapanmıştır. 2005 yılında artan üretimle fiyatlar düşmüştür. 2005 yılındaki düşük mısır fiyatından dolayı, 2006 yılında ekim alanı ve üretim azalmıştır.

2007 yılında dünya genelinde yaşanan olumsuz iklim şartlarından Türkiye de etkilenmiştir. Kuraklık sonucunda azalan mısır üretimi nedeniyle mısır fiyatları yükselmiştir. 2007 yılında yaşanan kuraklık sonucunda TMO tarafından piyasayı düzenlemek amacıyla ithalat gerçekleştirilmiştir.

2008 yılında ise yüksek fiyat beklentisi içerisinde olan üreticiler, ekim alanlarını artırmışlardır. Bu bağlamda 2008 yılı mısır üretimi, bir önceki yıla göre artış göstermiştir. Toplam tüketim ise 2007 yılı ile aynı miktarda olup genel olarak yemlik kullanım, endüstriyel kullanım ve stok değişiminde azalma gözlemlenmiştir. 2007 yılında %86 olan yeterlilik derecesinin 2008 yılında %81'e düşmesi, ithalatın gerçekleşmesinde etkili olmuştur.

2009 yılı üretim miktarı önceki yıla göre %0,5 düşüşle 4,25 milyon ton, 2010 yılı üretim miktarı önceki yıla göre %1,4 artışla 4,31 milyon ton, 2011 yılı üretim miktarı önceki yıla göre %2,6 düşüşle 4,2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılı üretim miktarı ise önceki yıla göre %9,5 artışla 4,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı üretimi bir önceki yıla göre %28 artış göstererek 5,9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılı üretimi de 5,95 milyon ton olmuştur. 2015 yılı üretim miktarı ise bir önceki yıla göre %7,6 - artarak 6,4 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında ise mısır üretimi aynı seviyelerde gerçekleşmiştir. Ülkemizde mısır üretiminde son yıllarda yaşanan artışa rağmen hâlâ üretimimiz tüketimimizi karşılayamamakta,

aradaki fark ithalat yoluyla giderilmektedir. 2016 yılı ülkemiz mısır ithalatı yaklaşık 500 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Grafik 56).

Çizelge 85. TMO Mısır Alım Fiyatı (TL/Ton) ve ÜFE Artış Oranı (%)

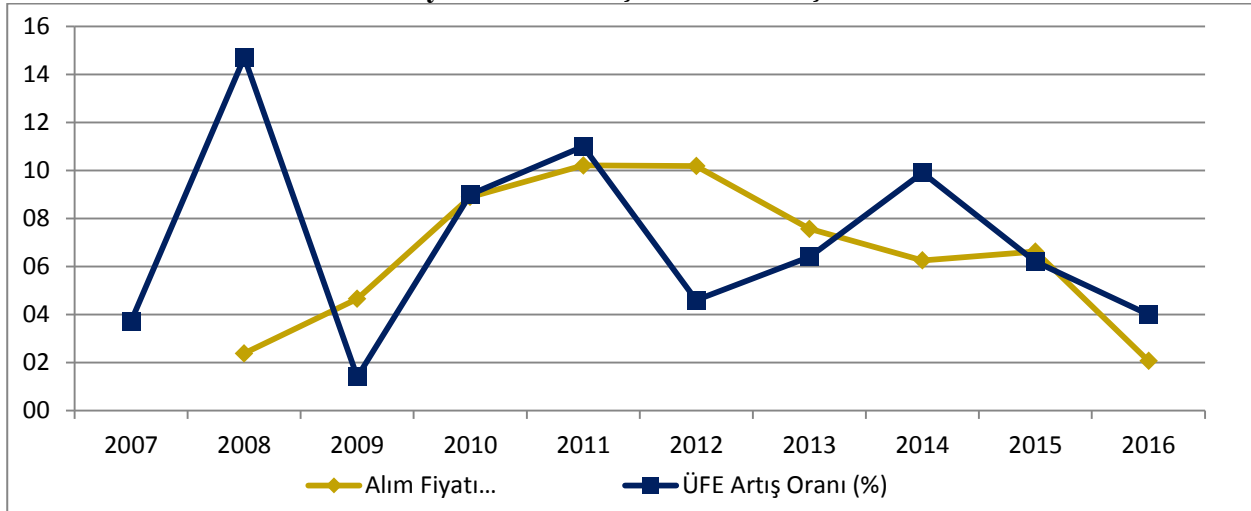
Yıl	TMO Alım Fiyatı (TL/Ton)	ÜFE Artış Oranı (%)**
2007	-	3,7
2008	430	14,7
2009	450	1,4
2010	490	9,0
2011	540	11,0
2012	595	4,6
2013	640	6,4
2014	680	9,9
2015	725	6,2
2016	740	4,0

Kaynak: TMO, TÜİK.

(*) Borsa Fiyatıdır. TMO alım fiyatı açıklamamıştır.

(**) ÜFE (Ağustos-Ağustos)yıllık değişim oranlarıdır.

Grafik 57. TMO Mısır Alım Fiyatındaki Artış ile ÜFE Artış Oranı

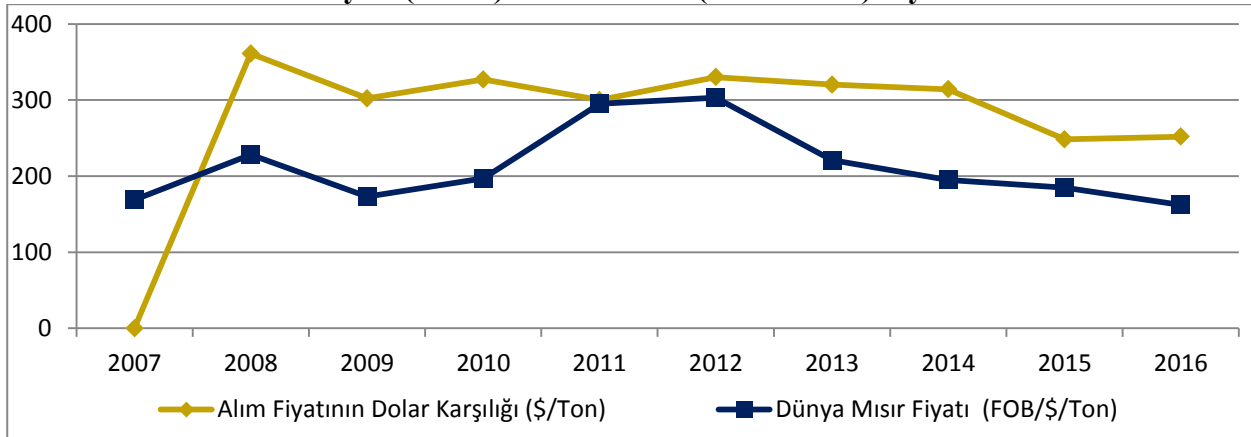

Kaynak: TMO, TÜİK

(*) ÜFE Ağustos ayına göre değişim oranlarıdır.

Mısır alım fiyatındaki artış ile ÜFE artış oranları Grafik 57’de verilmiştir.

Grafik 58. TMO Alım Fiyatı (\$/Ton) ve ABD 3YC (FOB \$/Ton) Fiyatı

Kaynak: TMO, Reuters 2016.

Not: Dünya mısır fiyatı TMO müdahale alım fiyatının açıklandığı tarihteki ABD 3YC mısır fiyatıdır. (*) TMO alım fiyatı \$/Ton karşılığında, fiyat açıklandığı günü Merkez Bankası kuru esas alınmıştır.

Çizelge 86. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Mısır Borsa Ortalama Fiyatı (TL/Ton)

Yıllar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012	541	549	568	580	579	576	575	589	582	583	575	578
2013	605	641	641	638	638	653	685	585	576	576	574	587
2014	612	626	664	709	740	772	782	677	671	677	686	689
2015	686	694	705	719	726	734	732	711	679	671	623	640
2016*	649	696	697	696	706	762	781	695	686	679	695	728

*Kaynak: 2016 yılı Adana ve Konya Ticaret Borsası'ndan, 2016'dan önceki yıllar ise Adana Ticaret Borsası'ndan alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

Adana ve Konya Ticaret Borsalarında 2016 yılı mısır fiyatı, 2015 yılına göre yaklaşık %3 oranında artmıştır. 2016 yılında Ocak ayı başından itibaren sektörün mısır talebinin canlanmasının etkisiyle mısır fiyatları Temmuz ayı sonuna kadar yaklaşık %20 oranında artış göstermiştir. Hasadın etkisiyle Ağustos ayında azalış trendine giren fiyatlar TMO müdahale alım fiyatının açıklanmasını müteakip düşüşünü durdurmuş, yemlik buğday ve arpa gibi ikame ürünlerin üretimlerinde yaşanan azalmaya bağlı olarak mısır talebinin artması nedeniyle tekrar yükselişe geçmiştir (Çizelge 86).

Çizelge 87. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Mısır Borsa İşlem Miktarları (Ton)

Yıllar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012	24,908	18,521	23,424	26,925	25,236	23,2	38,74	17,761	116,534	60,74	64,831	43,393
2013	35,201	28,369	37,648	71,773	65,114	27,673	27,892	29,34	252,679	90,046	56,965	85,38
2014	68,685	28,157	49,102	69,848	23,556	33,323	10,867	67,318	415,188	234,281	134,907	94,251
2015	74,394	24,349	26,931	36,272	48,578	50,515	36,455	42,352	292,282	161,709	32,598	57,624
2016*	64,337	59,035	49,876	35,912	37,242	35,567	16,135	127,403	296,673	137,357	174,034	-

*Kaynak: 2016 yılı Adana ve Konya Ticaret Borsası'ndan, 2016'dan önceki yıllar ise Adana Ticaret Borsası'ndan alınan günlük işlem miktarlarından hesaplanmıştır.

Bu yıl yaşanan kuraklık sebebiyle arpa rekoltesi düşük olduğundan yemlik buğday ve arpanın ikame ürünü olan mısıra sektör talebi fazla olmuştur. Buna bağlı olarak Adana ve Konya Ticaret Borsalarında 2016 yılı işlem hacminde 2015 yılına göre % 6 oranında artış gerçekleşmiştir. (Çizelge 87).

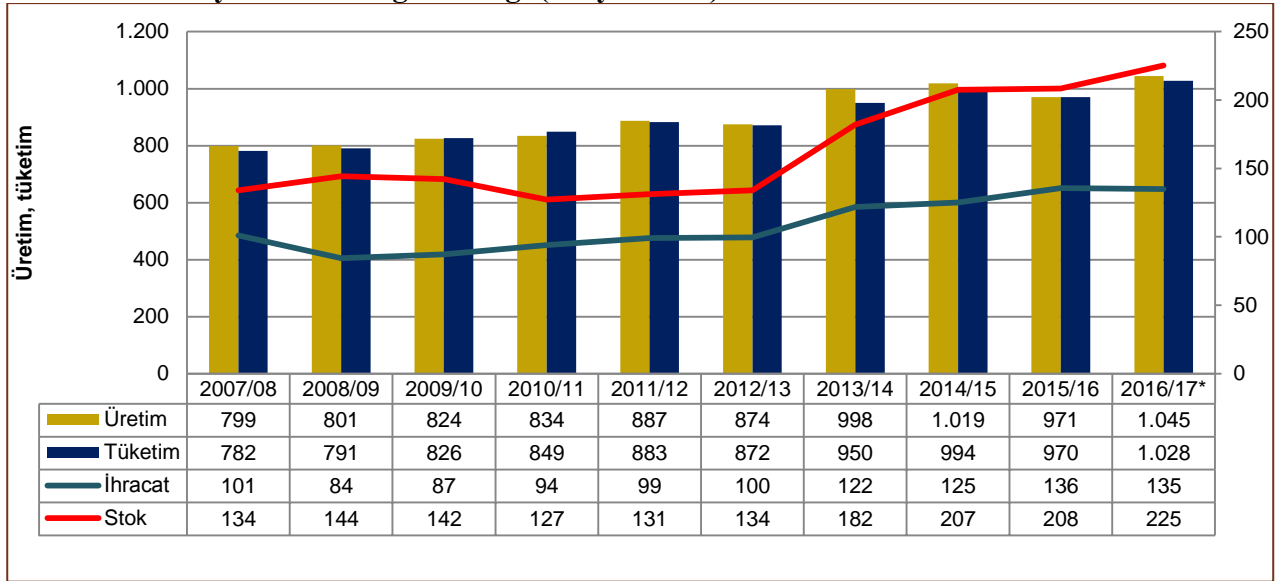
2.5.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

Dünya mısır üretimi dünya genelinde hem ekiliş alanlarındaki genişleme hem de verimdeki artışa bağlı olarak 2016/2017 piyasa yılında bir önceki yıla kıyasla 74 milyon ton artış göstererek 1.045 milyon ton seviyesine yükselmiştir. Söz konusu artışta en büyük pay dünyanın en büyük mısır üreticisi olan ABD'deki üretimin önceki sezona kıyasla 39 milyon ton seviyesindeki artışından kaynaklanmaktadır. 2015/16 sezonunda karlılığın azalmasına bağlı

olarak ekiliş alanlarındaki düşüşün ardından bu sezon ekilişler 2,5 milyon ha genişlemiş ve buna bağlı olarak ABD üretimi 385 milyon ton seviyesine yükselmiştir. Bununla birlikte Brezilya ve Ukrayna’da üretim hem ekiliş alanlarının hem de verimin artması neticesinde rekor seviyelere yükselerek dünya genelindeki üretim artışında etkili olmuşlardır. AB’de kuraklık etkisi ile verimde gözlenen düşüş neticesinde bir önceki sezon 58 milyon tona gerileyen üretim, bu sezon ekiliş alanındaki daralmanın verimin hafifçe artmasıyla telafi edilmesine bağlı olarak önceki sezona kıyasla 2 milyon tonluk artış göstermiştir.

Çin’de, 2015/16 sezonundaki desteklemelerin etkisiyle oluşan üretim fazlasının eritilmesine öncelik verilmesi neticesinde ABD’nin tersine ekim alanlarında 1,5 milyon hektar seviyesinde azalış olmuş buna karşın verimde görülen kısmi artış sonucunda ülkenin üretimdeki düşüş 5 milyon ton seviyesinde sınırlı kalmıştır. Çin, stokların eritilmesine yönelik tüm çalışmalara rağmen dünya genelindeki stokların yaklaşık yarısına sahiptir.

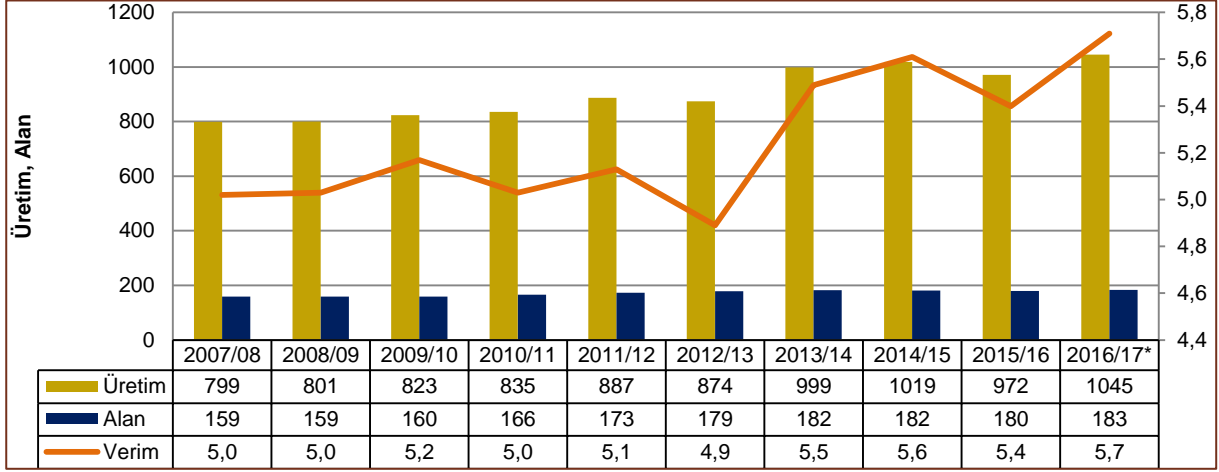
Grafik 59. Dünya Mısır Denge Grafiği (Milyon Ton)

Kaynak: IGC. (*) Tahmin

2016/17 döneminde, dünya mısır üretimi bir önceki sezona kıyasla 74 milyon ton üzerinde 1.045 milyon ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Hem üretimde hem de tüketimde artış görülmesine rağmen üretimdeki artışın tüketimden fazla olması ve başlangıç stoklarının yüksek olması neticesinde dönem sonu stokları 17 milyon ton artışla 225 milyon ton seviyesine yükselmiştir.

Grafik 60. Dünya Mısır Üretim, Verim ve Ekim Alanı

Kaynak: IGC. (*) Tahmin

2016/17 döneminde, dünya genelinde hem mısır ekim alanı hem de veriminde artış görülmüştür(Grafik 60). Mısır üretiminde verim üzerindeki en büyük etki hava koşullarından kaynaklanmaktadır. Dünya genelinde üretim düzeyindeki artış önceki sezona kıyasla iyileşen hava koşullarının verimi arttırmasıyla doğrudan ilişkilidir. Örneğin önceki yıllarda El Nino'dan kaynaklanan kuraklığın etkisinde olan Güney Afrika'nın La Nina etkisiyle bol yağış almasının bölge üretiminde önemli bir artışa sebep olması beklenmektedir. Bunun yanı sıra mısır üretiminde yüksek verimli ve GDO içerikli tohum kullanımının da verimi arttırdığı bilinmektedir.

Üretimdeki artışın bir diğer sebebi ekiliş alanlarındaki genişlemedir. Önceki sezon mısırdaki karlılığın azalmasına bağlı olarak ekiliş alanlarındaki daralmadan kaynaklanan düşük üretim seviyesinin fiyatlarda diğer ürünlere nispeten bir artışı tetiklemesine yönelik beklenti ve üretimin Brezilya ve Arjantin başta olmak üzere çeşitli ülkelerde devlet tarafından desteklenmesi bu sezon ekiliş alanlarının genişlemesine sebep olmuştur.

Aşağıdaki tablo, mısırın ekiliş ve hasat dönemlerini göstermektedir. Buna göre 1'nci ürün mısır için: kuzey yarım küre ülkelerinde mısır ekilişleri bahar aylarında başlamakta, hasat ise Ağustos ayından itibaren yapılmaktadır. Güney yarım küre ülkelerinde ise (Brezilya ve Arjantin gibi) mısır ekilişleri Eylül ayında başlamakta, hasat ise bahar aylarında yapılmaktadır. Söz edilen tarihler hava koşullarına bağlı olarak değişebilmektedir.

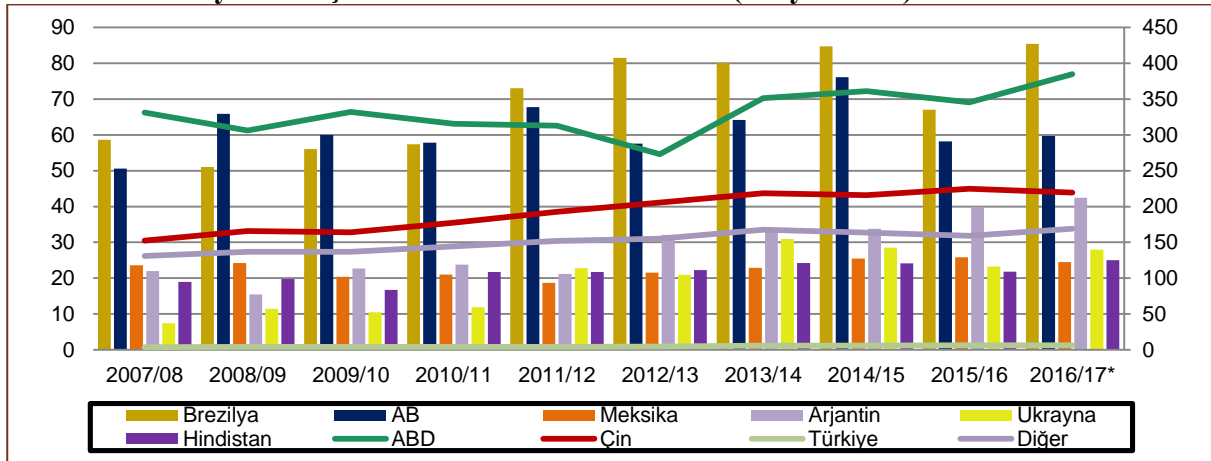
Tablo 3. Mısır Ekiliş ve Hasat Dönemleri

Ülkeler	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Türkiye												
AB												
Çin												
Hindistan												
ABD												
Kanada												
Brezilya												
Meksika												
Arjantin												
Ukrayna												
EKİLİŞ	HASAT											

Çizelge 88. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Üretimi (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
ABD	331	306	332	316	313	273	351	361	346	385
Çin	152	166	164	177	193	206	218	216	225	220
Brezilya	59	51	56	57	73	82	80	85	67	85
AB	51	66	60	58	68	58	64	76	58	60
Meksika	24	24	20	21	19	22	23	25	26	25
Arjantin	22	16	23	24	21	32	33	34	40	42
Ukrayna	7	11	10	12	23	21	31	28	23	28
Hindistan	19	20	17	22	22	22	24	24	22	25
Türkiye	3,5	4,3	4,3	4,3	4,2	4,6	5,9	6,0	6,4	6,4
Diğer	131	137	137	144	152	155	167	163	159	169
Dünya	799	801	823	835	887	874	999	1019	972	1045

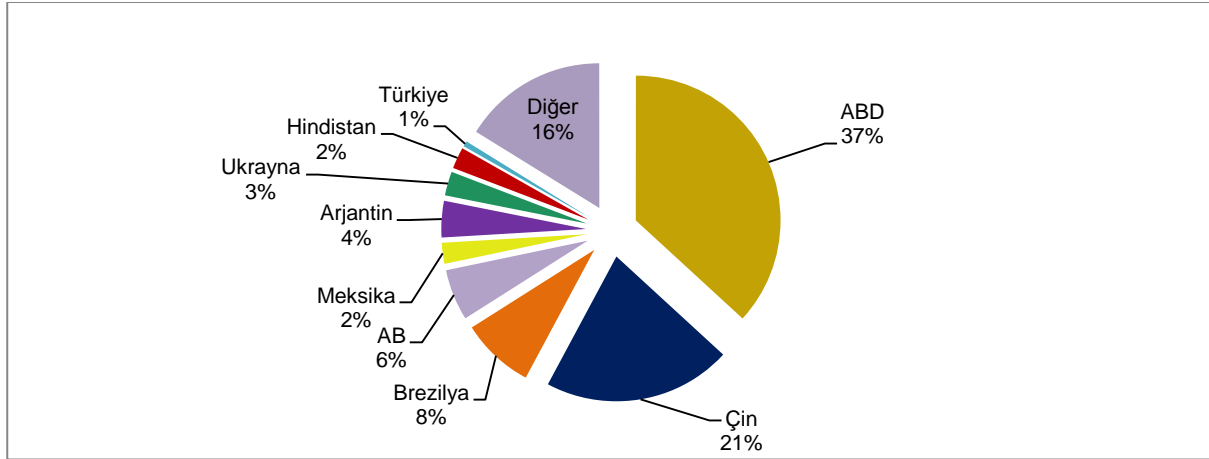
Küresel mısır üretimi, 2010 yılından itibaren son on yıllık ortalamanın (871 milyon ton) üzerinde seyretmektedir. Dünya üretimindeki artışta en büyük paya sahip ülke, mısır verimini rekor seviye çıkaran ABD'dir. Özellikle etanol imalatçıların mısır talebi artmış ve bu durum ABD ve Brezilya'da üreticileri ekim alanlarını genişletme yönünde teşvik etmiştir (Çizelge 88).

Grafik 61. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Üretimi (Milyon Ton)

Kaynak: IGC. Not: AB (28) verileri 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 döneminden sonra AB (28) içindir.

2016/17 döneminde ABD, Brezilya, Ukrayna, AB, Arjantin ve Hindistan'da üretim artışları kaydedilirken Çin, ve Meksika'da üretimin önemsiz bir miktar düştüğü gözlenmiştir (Çizelge 88, Grafik 61). 2016/17 döneminde dünya mısır üretiminde önceki sezona kıyasla ABD'nin payı %1 ve Brezilya'nın %2 oranında artarken Çin'in payı %2 oranında azalmış; AB'nin payı ise önceki sezonla aynı oranda (%6) kalmıştır(Grafik 62).

Grafik 62. 2016/17 Dünya Mısır Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC

Çizelge 89. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
ABD	9,5	9,6	10,3	9,6	9,2	7,7	9,9	10,7	10,6	11,0
AB	6,0	7,2	6,9	7,0	7,3	6,0	6,5	7,9	6,3	6,6
Çin	5,4	5,6	5,3	5,5	5,8	5,9	6,0	5,8	5,9	6,0
Kazakistan	4,6	4,4	4,8	4,8	5,0	5,2	5,3	5,3	5,3	5,4
Kanada	8,5	9,1	8,4	9,8	8,9	9,2	9,6	9,4	10,3	9,3
Mısır	8,0	7,9	8,0	7,7	7,9	7,7	8,1	8,1	8,0	8,0
Arjantin	6,5	6,6	7,8	6,4	5,7	6,6	6,8	7,3	7,4	7,3
Türkiye	6,8	7,2	7,2	7,3	7,1	7,4	8,9	9,0	9,3	10,3
Meksika	3,2	3,3	3,3	3,0	3,1	3,1	3,2	3,5	3,6	3,5
Dünya	5,0	5,0	5,2	5,0	5,1	4,9	5,5	5,6	5,4	5,7

Kaynak: IGC. Not: AB verileri 2006/07'den 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

Dünya mısır verimi 2014 yılındaki rekor 5,6 Ton/Ha seviyesinin de üzerine çıkarak 5,7 ton/hektar olan yeni bir rekor düzeye ulaşmıştır. (Çizelge 89).

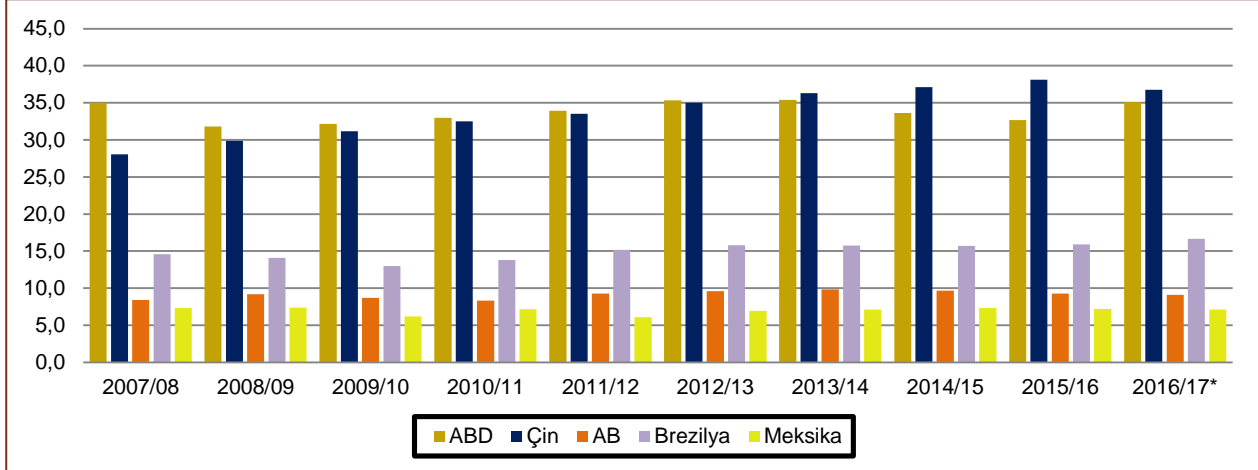
Çizelge 90. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Ekim Alanı (Milyon Ha)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
ABD	35,0	31,8	32,2	33,0	33,9	35,4	35,4	33,6	32,7	35,1
Çin	28,1	29,9	31,2	32,5	33,5	35,0	36,3	37,1	38,1	36,8
AB	8,4	9,2	8,7	8,3	9,3	9,6	9,8	9,6	9,3	9,1
Brezilya	14,6	14,1	13,0	13,8	15,2	15,8	15,7	15,7	15,9	16,7
Meksika	7,3	7,4	6,2	7,1	6,1	6,9	7,1	7,3	7,2	7,1
Endonezya	3,6	3,2	3,1	2,9	3,1	3,1	3,1	3,1	3,5	3,5
Filipinler	2,6	2,7	2,7	2,5	2,6	2,6	2,6	2,6	2,4	2,7
Arjantin	3,4	2,4	2,9	3,7	3,7	4,9	4,8	4,6	5,4	5,8
Ukrayna	2,0	2,3	2,1	2,6	3,5	4,4	4,8	4,6	4,1	4,3
Kanada	1,4	1,2	1,1	1,2	1,3	1,4	1,5	1,2	1,3	1,3
Türkiye	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6
Dünya	158,9	159,1	159,5	165,8	172,9	178,7	181,9	181,5	180,3	183,2

Kaynak: IGC. Not: AB verileri 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

Dünya mısır ekim alanları, 2011 yılından beri son on yıllık ortalamanın üzerinde olup genellikle yükseliş eğilimi göstermektedir. 2016/17 döneminde mısır ekim alanlarının rekor seviyeye ulaşmıştır(Çizelge 88, Çizelge 90). Ekiliş alanlarındaki artış ya da azalmalar dünya piyasalarındaki değişkenlerden bağımsız olarak ülkelerin kendine özgü sosyo-ekonomik koşulları, nüfus hareketlerinin kontrol edilmesi ya da kırsal kalkınmanın sağlanması kapsamında verilen ürün destekleme kararları doğrultusunda gerçekleşebilmektedir.

Grafik 63. Başlıca Ülkelerin Mısır Ekim Alanı (Milyon Ha)

Kaynak: IGC. Not: AB verileri 2006/07'den 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

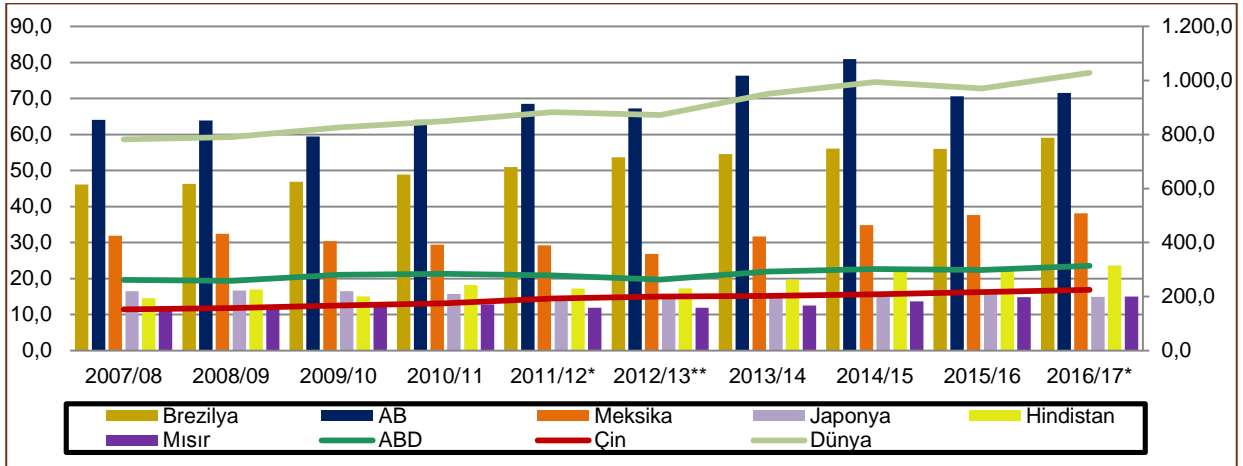
ABD, Çin ve Brezilya en büyük mısır ekim alanlarına sahip ülkelerdir. ABD'nin 2014/15 ve 2015/16 dönemlerinde gerileyen mısır ekim alanı, 2016/17 döneminde 35,1 milyon hektar seviyesine yükselmiş ve böylelikle dünya genelindeki üretimin rekor seviyeye yükselmesinde önemli bir rol oynamıştır. (Grafik 63).

Çizelge 91. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Tüketimi (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
ABD	261,6	258,0	281,0	284,6	277,9	263,0	292,9	301,8	298,9	314,0
Çin	153,1	157,2	166,5	174,7	192,9	200,1	202,4	208,6	217,1	225,1
Brezilya	46,1	46,3	46,9	48,9	51,0	53,7	54,6	56,1	56,0	59,1
AB	64,1	63,9	59,5	64,1	68,6	67,3	76,3	80,9	70,7	71,5
Meksika	31,9	32,4	30,4	29,4	29,3	26,8	31,7	34,8	37,7	38,1
Japonya	16,5	16,7	16,5	15,7	14,9	14,5	15,2	14,9	15,8	14,9
Hindistan	14,6	16,9	15,1	18,2	17,2	17,3	19,7	22,5	22,8	23,6
Mısır	11,2	12,1	12,7	12,9	11,9	11,9	12,6	13,7	14,8	15,0
G.Kore	8,6	7,9	8,4	8,1	7,6	8,4	10,0	10,2	10,3	
Arjantin	6,7	6,2	6,5	6,8	5,6	12,2	13,6	15,1	16,0	16,5
Türkiye	4,9	4,6	4,7	4,6	5,0	6,0	6,5	7,9	7,8	7,9
Diğer	162,7	168,3	178,3	181,4	201,1	190,4	215,0	227,1	202,1	242,3
Dünya	781,9	790,6	826,3	849,3	882,9	871,5	950,3	993,7	969,8	1.028,1

Kaynak: IGC Not: AB verileri 2012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

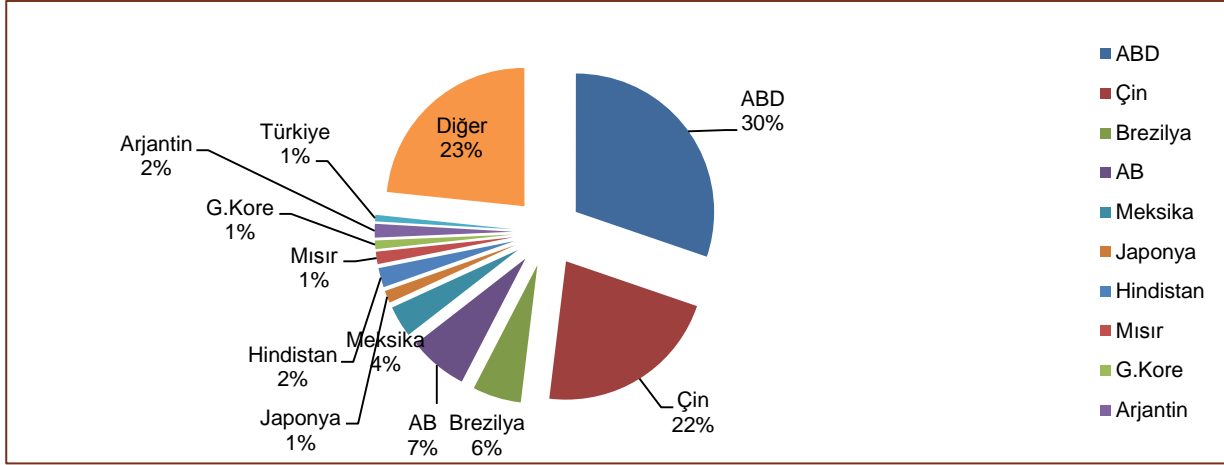
Grafik 64. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Tüketimi (Milyon Ton)

Kaynak: IGC. (*) TahminNot: AB verileri 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 döneminden sonra AB (28) içindir.

Dünya mısır tüketimi, yıllar itibariyle yükseliş göstermekte olup 2011 yılından itibaren son on yıllık ortalamanın üzerinde seyretmektedir. Küresel arzın bir önceki sezona göre yükselmesi, buna bağlı olarak fiyatların düşük seyretmesi ve üretimin tüm dünyada artmasına bağlı olarak ürünün ulaşılabilir olması neticesinde dünya genelinde tüketim miktarı artmış, ilk defa tüketim 1 milyar ton seviyesine yükselmiştir (Çizelge 91, Grafik 64).

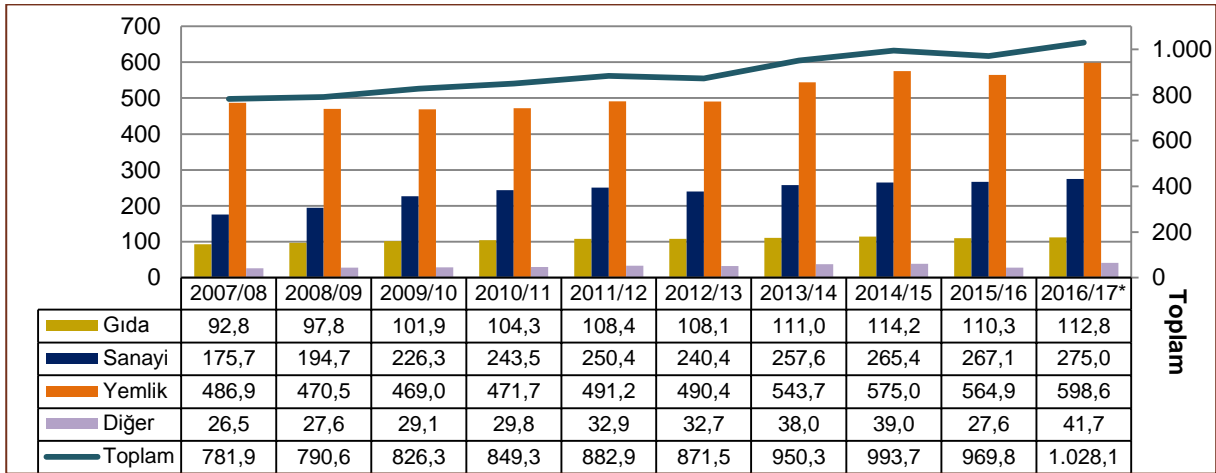
Grafik 65. 2016/17 Dünya Mısır Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC. 2016/17 dönemine ilişkin tahmini verilerden hesaplanmıştır.

2016/17 dönemi dünya mısır tüketimi öngörüsünde % 31’lik pay ile ilk sırada yer alan ABD’yi, Çin, AB, Brezilya ve Meksika izlemektedir. ABD ve Çin’in mısır tüketimi, toplam tüketimin % 52’sine karşılık gelmektedir (Grafik 65).

Grafik 66. Kullanım Alanlarına Göre Dünya Mısır Tüketimi (Milyon Ton)

Kaynak: IGC. (*) Tahmin

2016/17 dönemi toplam tüketimi bir önceki sezona göre yaklaşık %6 artış gösterirken, bu artış %60 oranında yemlik tüketim miktarının artmasından kaynaklanmaktadır ki yemlik olarak kullanım dünya genelinde mısır tüketiminin de %60’ına denk gelmektedir (Grafik 66).

Mısırın yemlik olarak kullanımı gelişmiş ülkelerde, gıda olarak kullanımı ise gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde ağırlıktadır. Yemlik üretimindeki artış, dünya genelindeki beslenmenin hayvansal gıdalar lehine değişmesini içeren genel trendin yanı sıra Asya ve Latin Amerika’da hayvansal gıdaya olan talebin artmasıyla ilişkilidir.

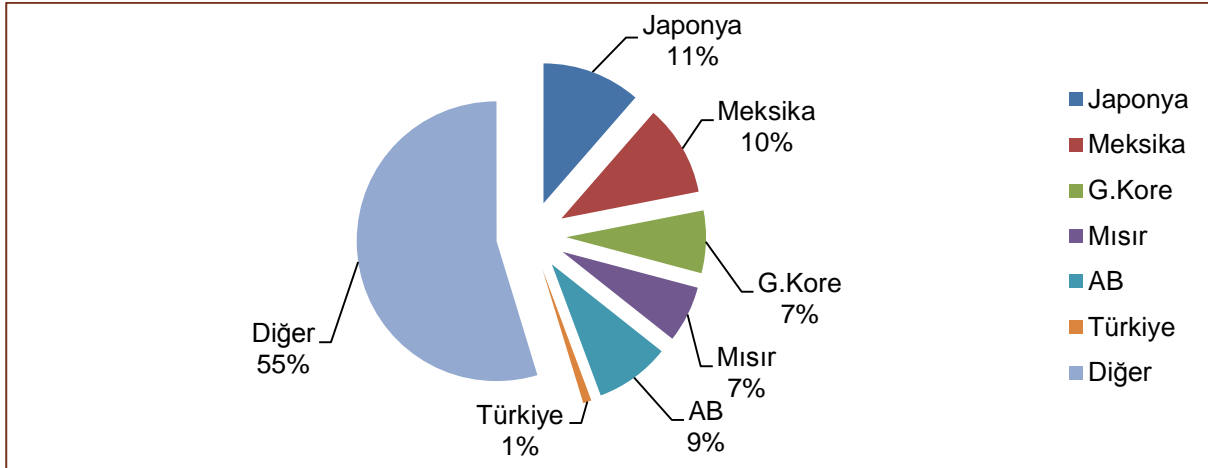
Çizelge 92. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır İthalatları (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Japonya	15,2	16,0	16,6	15,7	14,5	14,5	15,2	14,2	14,7	15,4
Meksika	9,3	7,8	8,4	7,8	11,6	5,6	9,8	10,8	13,8	14,2
G.Kore	9,2	6,8	7,9	7,5	7,2	8,2	9,2	10,1	9,6	9,8
Mısır	4,3	5,2	5,3	5,9	6,7	5,8	7,7	7,7	8,5	8,8
AB	15,0	3,8	2,3	7,9	5,8	10,8	15,7	8,9	13,7	11,7
Türkiye	1,2	0,5	0,6	0,4	0,7	1,7	1,3	2,1	1,3	1,3
Diğer	46,9	44,2	46,2	48,8	52,8	53,2	62,8	71,2	74,2	73,9
Dünya	101,1	84,4	87,2	94,1	99,2	99,7	121,8	125,1	135,8	135,0

Kaynak: IGC. Not: AB verileri 2006/07'den 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

2007 yılından itibaren küresel mısır ithalatının seyrine bakıldığında, küresel ithalatın genel olarak artış eğiliminde olduğu gözlenmektedir (Çizelge 92). 2015/16 sezonunda üretimin düşmesine bağlı olarak ithalatın %8 oranında arttığı fakat 2016/17 sezonunda üretim miktarındaki artış neticesinde ithalatın bir miktar azaldığı görülmektedir. Üretimdeki artışa rağmen ithalatta önemli bir azalış meydana gelmemesinin öncelikli sebebi fiyatların düşük seyretmesine bağlı olarak dünya genelindeki tüketim miktarının artmış olmasıdır.

Grafik 67. 2016/17 Mısır İthalatı Yapan Başlıca Ülkelerin Payları (%)

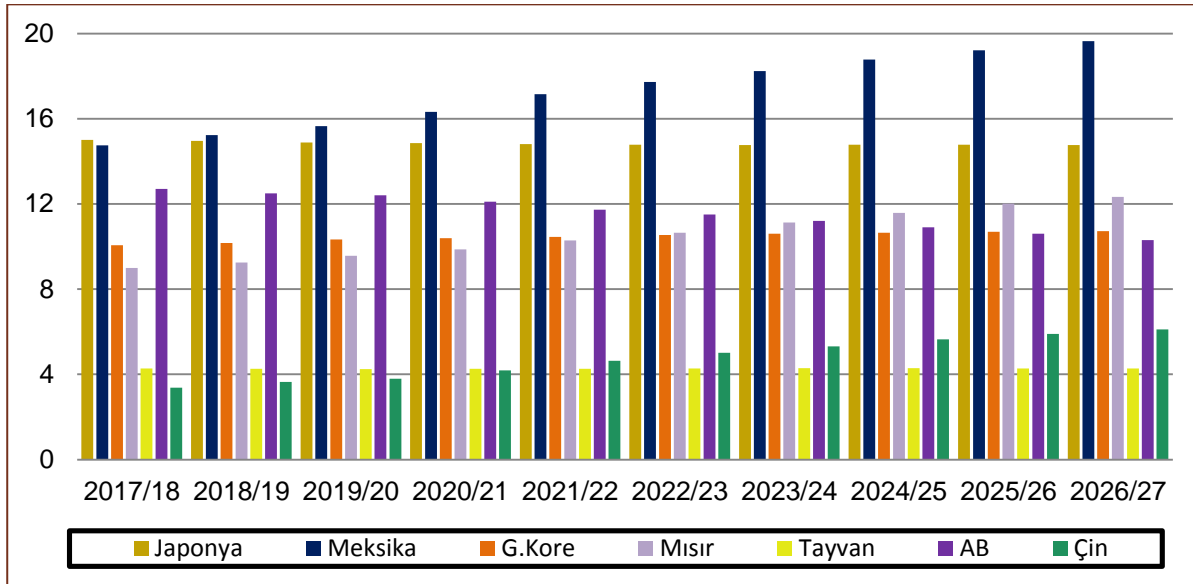
Kaynak: IGC. 2016/17 dönemine ilişkin tahmini verilerden hesaplanmıştır.

2016/17 dönemi ithalat tahminlerine göre küresel mısır ithalatı içerisinde önemli paya sahip olan Japonya, Meksika ve Güney Kore büyük oranda ABD'den ithalat yapmaktadır(Grafik 67). Bununla birlikte üretimlerini arttıran Ukrayna ve Rusya da geleneksel pazarları Mısır'a olan satışlarının yanı sıra Japonya ve Güney Kore pazarına girmiştir. Bu ithalatçı ülkeler için coğrafi olarak avantajlı olması sebebiyle Çin'den ithalat yapma seçeneği de bulunmaktadır. AB ise birlik dışından olan talebini büyük oranda Ukrayna'dan karşılamaktadır. Ülkemiz mısır ithalatı ise Rusya başta olmak üzere Ukrayna ve AB ülkelerinden yapılmaktadır.

Çizelge 93. Geleceğe Yönelik Mısır İthalat Projeksiyonları (Milyon Ton)

Ülkeler	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27
Japonya	15,0	15,0	14,9	14,9	14,8	14,8	14,8	14,8	14,8	14,8
Meksika	14,7	15,2	15,6	16,3	17,2	17,7	18,2	18,8	19,2	19,7
G.Kore	10,1	10,2	10,3	10,4	10,5	10,5	10,6	10,7	10,7	10,7
Mısır	9,0	9,2	9,6	9,9	10,3	10,6	11,1	11,6	12,0	12,3
Tayvan	4,3	4,3	4,2	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
AB	12,7	12,5	12,4	12,1	11,7	11,5	11,2	10,9	10,6	10,3
Kanada	1,7	1,7	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,5	1,5
Çin	3,4	3,6	3,8	4,2	4,6	5,0	5,3	5,6	5,9	6,1
Türkiye	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5	1,4
ABD	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Dünya	142	145	147	150	154	157	160	163	165	168

Kaynak: USDA 2026/27 Projeksiyonu Şubat 2017

Grafik 68. Başlıca Ülkelerin Geleceğe Yönelik Mısır İthalat Projeksiyonları (Milyon Ton)

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu, Şubat 2017.

Çin, Mısır ve Meksika'nın mısır ithalatında, önümüzdeki on yılda belirgin artışlar beklenirken, Japonya'nın ithalatının neredeyse değişmeden kalacağı öngörülmektedir (Çizelge 93, Grafik 68).

Çizelge 94. Dünya Mısır İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
ABD	62,2	45,8	50,7	48,0	42,7	20,0	42,8	47,2	45,8	56,2
Arjantin	15,2	12,5	13,4	15,7	16,1	21,6	12,0	19,8	18,6	23,8
Brezilya	10,7	6,8	6,4	11,5	8,5	26,4	23,5	20,6	35,9	16,3
Ukrayna	1,6	5,5	5,3	5,1	13,6	13,6	19,9	18,2	17,3	18,7
Diğer	11,5	13,7	11,3	13,8	18,4	18,1	23,5	19,2	18,1	20,0
Dünya	101,1	84,4	87,2	94,1	99,2	99,7	121,8	125,1	135,8	135,0

Kaynak: IGC. *Tahmin Not: AB verileri 2006/07'den 2012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

ABD, Brezilya ve Arjantin gibi dünya mısır ihracatında önde gelen ülkeler grubuna son yıllarda mısır üretimi ve ihracatında büyük sıçramalar yapan Ukrayna da katılmıştır. 2016/17 döneminde bu dört ülkenin ihracatı, toplam dünya ihracatının %85'ini oluşturmaktadır.

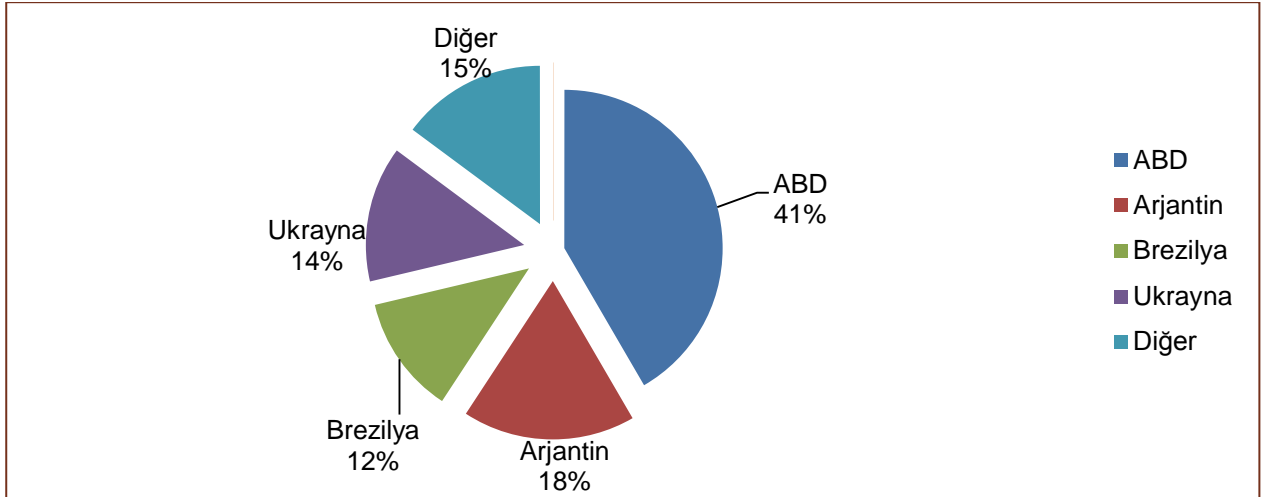
Geçmiş yıllarda kayda değer bir mısır ihracatçısı olan Çin, artan iç talep nedeniyle 2008 yılından itibaren mısır ithalatçısı konumuna gelmiştir.

2007/08 döneminde 101,1 milyon ton olan küresel mısır ihracatı 2008/09 sezonunda ekonomik krize bağlı olarak düşüş göstermesinden bu yana sürekli olarak yükselmiştir. İhracat verileri 7 sezon sürekli bir yükselişin ardından ilk defa bu sezon küçük bir miktar azalışla 135 milyon ton seviyesine gerilemiştir.

2012 yılında ABD'nin ihracatının büyük oranda düşmesi nedeniyle küresel pazarda oluşan açığı ihracatlarını artıran Brezilya ve Arjantin kapatmış ve küresel mısır ticaretinin bir önceki sezona yakın bir değerde gerçekleşmesinde etkili olmuştur.

2015/16 döneminde ihracatçı ülkelerin mısır üretiminde düşüşler olsa da ihracata konu olan mısır miktarında kısıtlamaya gidilmemiş olmasına bağlı olarak önceki sezon %7 oranında artan dünya ticareti bu sezon üretim artışının dünya genelinde olması neticesinde küçük bir miktar azalış göstermiştir.

Grafik 69. 2016/17 Mısır İhracatı Yapan Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC 2016/17 dönemine ilişkin tahmini verilerden hesaplanmıştır.

2016/17 döneminde önceki sezona kıyasla ABD mısır ihracatındaki payını %5, Brezilya %2, Ukrayna %2 ve Arjantin %1 oranında arttırırken dünyanın geri kalanının ihracattaki payı %6 oranında azalmıştır.(Grafik 69).

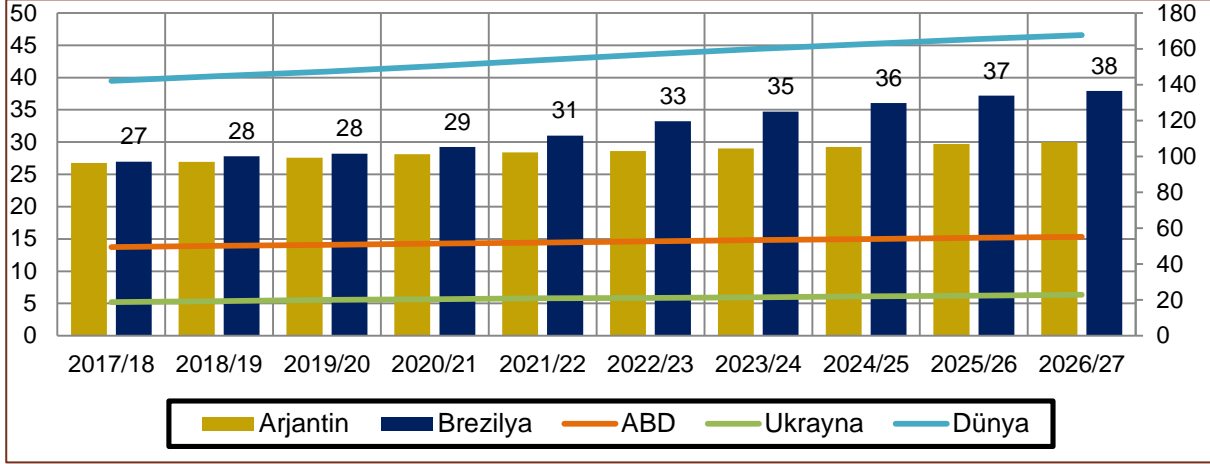
Çizelge 95. Mısır İhracat Projeksiyonları (Milyon Ton)

Ülkeler	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27
ABD	50	50	51	51	52	53	53	54	55	55
Arjantin	27	27	28	28	28	29	29	29	30	30
Brezilya	27	28	28	29	31	33	35	36	37	38
Ukrayna	19	19	20	20	21	21	21	22	22	23
Dünya	142	145	147	150	154	157	160	163	165	168

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu Şubat 2017

USDA'nın 2026/27 projeksiyonuna göre 2026/27 döneminde küresel mısır ihracatı 2016/17 dönemine göre %24 oranında artış göstererek 168 milyon tona ulaşacaktır (Çizelge 95).

Grafik 70. Başlıca Ülkelerin Geleceğe Yönelik Mısır İhracat Projeksiyonları (MilyonTon)

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu, Şubat 2017.

Mısır; uluslararası piyasalarda ticareti yapılan yemlik hububat içerisinde önemli bir yere sahiptir. Mısırın toplam hububat içerisindeki payının artması beklenmektedir. Mısırın payındaki bu artış, veriminin diğer hububat türlerine kıyasla daha hızlı artması, geniş iklim bölgelerinde daha dirençli ve rekabetçi olmasını sağlayabilen yeni çeşitlerinin varlığı, yem ve biyoyakıt üretiminde kullanılabilmesi sebeplerinden kaynaklanmaktadır.

ABD'nin mısır ihracatının önümüzdeki on yılda artması ve 2026/27 yılında 55 milyon ton gibi rekor bir seviyeye ulaşması beklenmektedir. ABD'nin ticaret payının 2026/27 yılında %33 düzeyinde olması beklenmektedir (Çizelge 95, Grafik 70).

Çizelge 96. Dünya ve Başlıca Ülkelerde Kapanış Mısır Stokları (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Çin	43	52	50	54	59	67	86	98	109	106
ABD	41	43	43	29	25	21	31	44	44	60
AB	7	8	8	6	7	5	7	7	7	5
Meksika	4	4	1	1	1	1	3	4	5	4
G.Afrika	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2
Brezilya	9	8	6	7	5	9	14	8	6	8
Diğer	28	29	31	30	33	31	39	43	36	41
Dünya	134	144	142	127	131	134	182	207	208	225

Kaynak: IGC. Not: AB verileri 2006/07'den 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

Dünya genelindeki kapanış stokları, üretimin 2013/14 döneminden itibaren rekor düzeyde ve her yıl artış eğilimde olması neticesinde açılış stoklarının yükselmesiyle düzenli olarak artmıştır. Bu sezon geçen sezona kıyasla hem üretimin hem de tüketimin düşerek aynı seviyede gerçekleşmesine bağlı olarak, 2014/15 sezonunda 207 milyon ton seviyesinde olan kapanış stokları aynı seviyede kalmıştır (Çizelge 96).

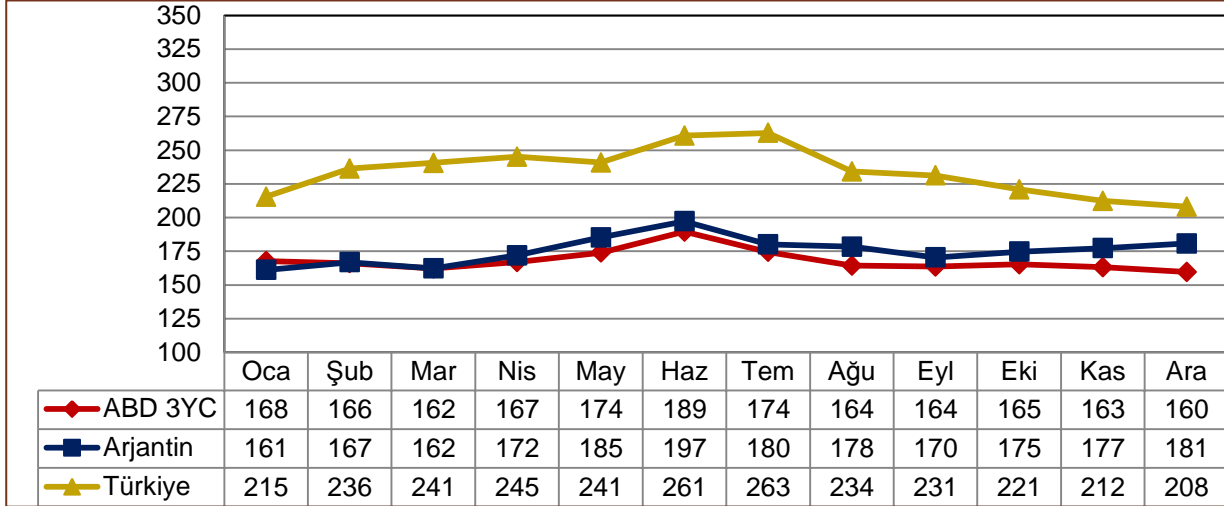
Çizelge 97. Dünya Mısır Fiyatları (FOB \$/Ton)

Yıllar	ABD 3YC Gulf	Arjantin Up River	Karadeniz
2007	169	159	-
2008	228	206	-
2009	172	170	-
2010	195	197	-
2011	293	288	264
2012	300	270	280
2013	266	244	245
2014	206	200	208
2015	176	169	175
2016	168	176	178

Kaynak: IGC. *Karadeniz fiyatları APK'dan alınmıştır.

Yüksek verim ve artan ekim alanlarına bağlı olarak (Çizelge 97, Grafik 71 ve 72) üretimdeki muazzam artış ve bununla birlikte yemlik nitelikteki buğdayın da bol miktarda olması neticesinde mısırın rekabetçi olamaması gibi sebepler ABD mısır fiyatlarında bir miktar gerilemeye sebep olmuştur. Söz konusu gerilemede kur hareketliliğinin de etkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte Arjantin mısır üretimindeki artışın beklenenin altında ve Karadeniz Bölgesi'ndeki ihracat talebinin ise çok güçlü olması neticesinde bu menşelerde fiyatlar önceki yıla kıyasla güçlenmiştir.

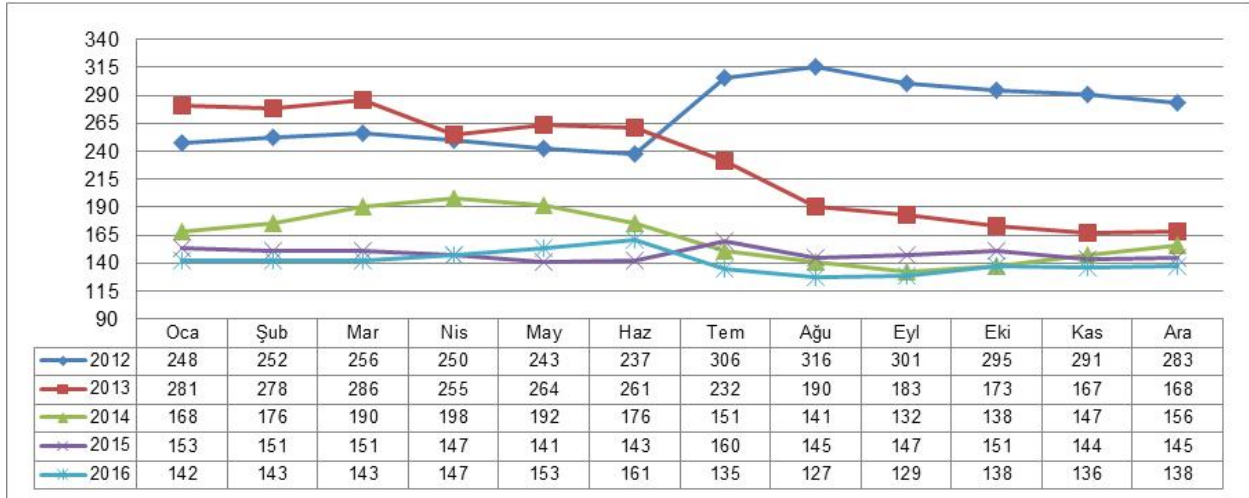
Grafik 71. 2016 Yılı Dünya (FOB \$/Ton) ve Türkiye (TL/Ton) Mısır Fiyatları

Kaynak: Reuters, IGC, Adana Ticaret Borsası

Grafik 71’de ülkemize ait mısır fiyatları, Adana Ticaret Borsası’ndan alınarak hesaplanmıştır. Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere hasat sonrası ürünün bol bulunduğu Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım ve hatta Aralık aylarında fiyatlar düşerken Ocak ayından itibaren fiyatlar güçlenmeye başlamaktadır.

Grafik 72. ABD Şikago Borsası Mısır Vadeli İşlem Aylık Ortalama (ABD 3YC) Fiyatları (\$/Ton)

Kaynak: IGC

Not: ABD Borsalarında vadeli işlemler, Mart, Mayıs, Temmuz, Eylül, Aralık ayları için gerçekleşmekte olup, grafikte en yakın ayın verileri bulunmaktadır.

2012 yılının ilk yarısında nispeten istikrarlı bir seyir izleyen mısır fiyatları, yaz aylarında görülen kurak hava koşulları nedeniyle özellikle ABD üretim öngörüsünün önemli miktarda düşmesiyle yılın ikinci yarısında yükselmiştir. ABD Şikago Borsasında (ABD 3YC) 2012 yılında mısır vadeli işlem Ocak ayı ortalama fiyatı, 248 \$/Ton iken Aralık ayında 283 \$/Ton’a çıkmıştır. 2013 yılında hem küresel üretimin hem de ABD mısır üretiminin bir önceki yıla göre önemli ölçüde artarak rekor düzeye çıkması neticesinde ABD Şikago Borsası’nda mısır vadeli

işlem sözleşmesi fiyatları Haziran ayından itibaren keskin düşüş göstermiştir. 2014 yılına gelindiğinde, Karadeniz bölgesindeki politik gerginlik ve üretim öngörülerinin netleşmemesi fiyatların yılın ilk aylarında bir miktar yüksek seyretmesine neden olmuştur. Mayıs ayından itibaren, üretimin yeni bir rekor düzeye ulaşmasına ve Karadeniz bölgesinde istikrarın sağlanmasına bağlı olarak fiyatlar düşüş göstererek Eylül ayında 132 \$/Ton ile yılın en düşük seviyesine gerilemiştir. Ekim ayından sonra ise, ABD’de olumsuz hava koşullarının hasat çalışmalarını geciktirmesi fiyatlarda dalgalanmaya neden olmuştur.(Grafik 72).

ABD Şikago Borsasında (ABD 3YC) 2015 yılı mısır vadeli ortalama fiyatı, Ocak ayından itibaren etanol için mısır kullanımına yönelik yurt içi talebin düşmesi ve küresel rekabetin yükselmesi nedenlerine bağlı olarak dalgalanma göstermiştir. Bunu izleyen süreçte buğday ve soya piyasalarının etkisi, kur hareketliliği ve ticaretin düşük olması nedenlerinin yanı sıra ABD Tarım Bakanlığı (USDA)’nın ekiliş ve stok raporunun düşürücü etkisi ve yükleme kapasitelerinin daralmasına bağlı olarak mısır vadeli ortalama fiyatında Nisan ayında başlayan düşüş Mayıs ve Haziran aylarında devam etmiştir. Mayıs ve Haziran aylarındaki söz konusu düşüş küresel rekabetin artması ve yeni mahsul arzına ilişkin olumlu öngörülere bağlı olarak gerçekleşmiştir. Haziran ayında 143 \$/ton olan borsa fiyatları Temmuz ayında USDA raporlarındaki düşük stok beklentisi ve hava koşullarına ilişkin beklentinin olumsuz olması neticesinde 160 \$/ton seviyesine yükselmişse de hava tahmininin iyileştirilmesinin ardından yükseliş sınırlanmıştır. Ağustos ve Eylül aylarında diğer piyasalardaki düşüşe paralel olarak ve USDA’nın beklenenden yüksek gelen tahminleriyle düşüş devam etmiştir. Ekim ayında çiftçilerin yeni mahsul mısırı o ay için geçerli fiyatlardan satmak yerine depolamayı tercih etmelerine bağlı olarak borsa fiyatları yeniden bir miktar yükselse de dünya genelindeki arz fazlası ve buna bağlı olarak ihracat talebinin yavaşlamasıyla birlikte borsada mısır vadeli ortalama fiyatlarında gözlenen genel düşüş eğilimi 2015 yılı sonuna kadar devam etmiştir.

ABD Şikago Borsasında (ABD 3YC) 2015 yılı mısır vadeli ortalama fiyatı, Ocak-Şubat – Mart aylarında dünya genelindeki arzın bol olması ve Güney Amerika’yla güçlü rekabet sonucu ABD’ye yönelik ihracat talebinin azalmasıyla baskılanmıştır. Nisan ayında fiyat bir miktar yükselse de ihracat konusundaki rekabetin sürmesi, ekilişlerin beklenenin üzerinde öngörülmesi ve spot arzın bol olması neticesinde artış sınırlanmıştır. Mayıs ayında, Güney Amerika’nın mevsim normal olmayan hava şartlarına bağlı endişeler vadeli mısır fiyatının yükselmesine sebep oldu. Özellikle Arjantin sevkiyatlarındaki ertelemeler nedeniyle ihracat talebinin ABD’ye yönelmesi borsa fiyatlarını destekledi. Haziran ayı ortalama fiyatları ihracat talebinin çok güçlü olmasına ve mısır ekilmesi öngörülen alanların soyaya kaydırılacağı yönündeki söylentilere bağlı olarak kazanç sağladı. Kazançlar ABD’de hava koşullarının elverişli seyretmesiyle sınırlandı. Temmuz ayında mısır vadeli işlem fiyatları hava durumunun olumlu olması, cazip fiyatlı yemlik

buğdayla girişilen rekabet ve USDA raporunun etkisiyle keskin bir şekilde düşüş göstermiştir. Fiyatlar Ağustos ve Eylül aylarında da üretim öngörüsünün yüksek ve hava koşullarının olumlu seyretmesine bağlı olarak baskılanmaya devam etmiştir. Mevsimsel olarak gevşek olan mısır vadeli ortalama fiyatı kısa pozisyonların alımla kapatılması neticesinde Ekim ayı boyunca güçlü seyretti. Yoğun ihracat talebi kazançları destekledi. Ağustos sonundan Ekim ayına kadar gevşeyen mısır vadeli fiyatı Ekim ayında %8 oranında sıçrama yapmıştır. Kasım ayında vadeli mısır fiyatı yerel arzın bol olması, doların güçlenmesi ve USDA'nın verim tahmini arttırmasına bağlı olarak baskılanmaya devam etti. Düşüşler ihracat talebinin yüksek olmasıyla kısmen de olsa sınırlandı.

2.6. Çeltik/Pirinç

2.6.1. Bitkisel Özellikleri

Çeltik, sıcak bölgelerde yetişen ve bu bölgelerde medeniyetin sembolü olarak değerlendirilen bir kültür bitkisidir. Bu bitkinin ana vatanının Güneydoğu Asya (Muson Asya'sı), muhtemelen de Hindistan olduğu belirtilmektedir.

5000 yıldan beri tarımı yapılmaktadır. MÖ 3000 yıllarında Güney Hindistan'dan Çin'e, MÖ 1000 yıllarında da Java'ya doğru yayılış alanı genişlemiştir. Avrupa'ya da Büyük İskender tarafından MÖ 300 yıllarında getirilmiş ancak tarımına MS 700 yıllarında başlamıştır. ABD'de de 17. yüzyılın sonlarında yetiştirilmeye başlanmıştır. Ülkemize ise Suriye, Tuna kıyıları, Meriç ve kollarının suladığı alanlardan özellikle Filibe'den tohumlarının alındığı ve 1750'de Tosya'ya (Kastamonu) getirilerek tarımına başlandığı bilinmektedir.

Bu bitki buğdaygiller familyasından olup botanik dilindeki ismi *Oryza sativa* ve *Oryza glaberrima* sleuddur. Dünya'da 25 kadar çeşidi var olmasına rağmen en fazla bu iki türün tarımı yapılmaktadır. Coğrafi anlamda ise pirinç bitkisi, dağ pirinci ve ova pirinci şeklinde tanımlanmaktadır. Dağ pirinci daha çok doğal olarak yağışlarla yetişirken ova pirinci de sulamalı tarım şeklinde yetiştirilmektedir.

Çeltik, sıcaklık isteği fazla olan bir bitkidir. Yetiştirme devresi boyunca ortalama sıcaklıkların 20–25 °C arasında olduğu yerler yetişmesi için en uygun alanlardır. Yetiştirme süresi de 90–180 gün (3 – 4 ay) arasında değişmektedir.

Çeltik, su içinde çimlenebilen ve suda erimiş oksijenden kökleri aracılığıyla yararlanabilen tek tahıl cinsidir. Ekiminden hasat dönemine kadar su içinde yetişir. Çünkü suda erimiş oksijen ile yapraklarda fotosentez sırasında açığa çıkıp köklere ulaşan oksijenden

yararlanmaktadır. Sulama suyu sıcaklığı gelişimin her döneminde 12 °C'nin altına düşmemeli ve 30 °C'yi geçmemelidir. İdeal sulama suyu sıcaklığı 25–30 °C arasındadır.

Toprak isteği bakımından seçici bir bitki değildir. Suyu tutabilen hemen her cins toprakta yetişebilir. pH'ı 3-8 arası olan tüm topraklarda iyi bir gelişim gösterir.

Salkımların %80'nin saman rengini aldığı, alt kısımdaki tanelerin sert mum dönemine ulaştığı zaman çeltik hasat edilir. Bu dönemde tanelerin rutubet oranı % 22-24 arasındadır.

Çeltik bitkisi dünya nüfusunun yarısından fazlasının temel gıdası olmasından dolayı çok önemlidir. Özellikle Uzak Doğu ve Güney Asya ülkelerinde insan gıdası olarak son derece önemli olan ve bazı ülkelerde kişi başına tüketimi 200 kilograma kadar çıkan pirinç, dünyada buğdaydan sonra en fazla tüketilen üründür.

Çeltik ekimi dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de izne bağlı olarak 23/6/1936 tarihli ve 3337 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanunu çerçevesinde yapılmaktadır.

Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Merkez Müdürlüğü'nün (TTSM) 2015 yılı verilerine göre ülkemizde; 41 adet tescilli, 4 adet üretim izinli olmak üzere toplam 45 adet çeltik çeşidi mevcuttur. Bu çeşitlerden ağırlıklı olarak 10-15 tanesi üretimde kullanılmaktadır. Önceki yıllarda ekimi yapılan çeltiklerin tamamına yakını yerli çeşitlerden oluşurken son birkaç yılda verimi daha yüksek olan ithal çeşitlerin ekim alanlarının arttığı görülmektedir. Buna göre üretimde yer alan çeltik çeşitlerinin yaklaşık %95'i Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bağlı araştırma enstitülerinin çeşitlerinden, %5'i ise özel firmaların tescil ettirdiği veya üretim izni aldığı çeşitlerden oluşmaktadır. Üretimde en çok kullanılan çeşit ise Osmancık'tır. Çeltik ekim alanlarının yaklaşık %70'inde bu çeşit yetiştirilmektedir.

Çeltik İşleme Teknolojisine İlişkin Temel Tanımlar Aşağıda Verilmiştir:

Çeltik: Buğdaygiller (Gramineae) familyasının Oryza sativa L. türüne giren kültür bitkilerinin kavuzu soyulmamış taneleri.

Kahverengi Pirinç (Kargo Pirinç): Kavuzları soyulmuş, ancak herhangi bir parlatma ve ön pişirme işleminden geçirilmemiş tane.

Pirinç: Oryza sativa L. türüne giren kültür bitkilerinin tanesi olan çeltiğin tekniğine uygun olarak kavuzları soyulduktan sonra, çeşitli değirmenleme işlemleri uygulanarak embriyo ve kabuk ile alörönün kısmen veya tamamen alınması suretiyle elde edilen tane ürünü.

Kırık Taneler: Tam tanelerin 3/4'ünden daha küçük olan pirinç taneleridir. Belirli oranda maltlık olarak bira üretiminde değerlendirilir.

Kavuz: Çeltiğin soyulduktan sonra elde edilen dış kabuğudur. Yakacak ve izolasyon malzemesi olarak kullanılır. Tavukçuluk ve ahır hayvancılığında altlık, metalurji sanayinde ısı izolasyonu, renk verici ve parlatici olarak kullanılır.

Kepek: Pirincin üst tabakası olup çeltiğin pirince işlenmesi aşamalarından olan kabuk soyma kısmında elde edilir. Soyulan kavuz ve kapçıklardan oluşur. Sığır besiciliği ve pastacılık sektöründe değerlendirilir.

Ham Tane: Tam olgunlaşmamış yeşil pirinç taneleridir. Ham tanenin büyük bir kısmı hayvan yemi olarak kullanılıyor olsa da az bir miktarı da bira sanayinde kullanılmaktadır.

Fotosel İadesi: Kırıkları ayrılmış olan tam pirinç taneleri lazerli sistemle çalışan optik ayıklama cihazına aktarılır. Bu cihazlar kusurlu olan sarı, amber, kahverengi, beyaz (tebeşiri) renkteki taneler ile kırmızı çizgili pirinç tanelerini ayıklar. Bu ayrılmış olan kusurlu pirinç taneleri sektör içerisinde fotosel iadesi veya sorteks iadesi olarak tanımlanmaktadır. Fotosel iadesinden ayrılan kusurlu pirinç tanelerinin büyük bir kısmı midye dolma yapımında kullanılmaktadır. Hiç kullanılmayacak taneler ise hayvan yemi olarak değerlendirilmektedir.

Pirinç Kepeği Yağı: Pirinç kepeğinden çıkarılmış olan yüksek kaliteli bir yemeklik yağdır.

Pirinç Unu: Kabuk soyma işlemi esnasında elde edilir. Soyulan kabuğun testa ve pericarp kısımlarından oluşur. Pastacılık sektöründe, insan ve hayvan beslenmesinde kullanılır. Pirinç hamuru, cips ve başka aperiatif yiyecekler ve kahvaltı amaçlı tahıl ürünleri üretilmek üzere tabaka haline getirilebilir.

Buna göre; 100 Kg çeltiğin işlenmesi ile randımına bağlı olarak ortalama;

55-60 kg sağlam pirinç (ana ürün),

7-8 kg kırık pirinç (yan ürün),

8-10 kg pirinç kepeği (yan ürün),

2-3 kg fotosel iadesi (kırmızı çizgili, hasarlı, tebeşiri olan pirinç taneleri) (yan ürün)

2-3 kg ham tane (yan ürün)

15-20 kg kavuz (yan ürün) elde edilir.

2.6.2 Türkiye'deki Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

Türkiye çeltik bitkisinin yetişmesi için oldukça uygun iklimsel koşullara sahip bir ülkedir. Özellikle ülkemizde bu ürünün yetiştirildiği alanlarda yaz aylarında sıcaklık ortalamaları

25 °C civarındadır. Bu sıcaklık değeri de pirincin yetişmesi açısından oldukça uygundur. Bu yüzden çeltik ülkemizde yaz aylarında yetiştirilmektedir.

Türkiye toprak özellikleri bakımından da bu bitkinin yetişmesine oldukça elverişli bir yapıdadır. Bu nedenle çeltik tarımı ülkemizde daha çok akarsuların delta ovalarında ve vadi tabanlarında yapılmaktadır. Çünkü ülkemizdeki yağış değerleri çeltiğin yetişmesi için yeterli değildir. Bu yüzden ülkemizde bu bitki sulamalı olarak yetiştirilmektedir.

Türkiye, çeltik ve pirinçte ithalatçı bir ülke konumunda olmasına rağmen özellikle 2000 yılından sonra uygulamaya konulan tarımsal politikalar ve yapılan desteklemelerin yanında kaliteli ve yüksek verimli çeşitlerin kullanılması, çeltik yetiştirme tekniği uygulamalarının iyileştirilmesi ve çeltik üreticisinin modern tarım yöntemlerini kullanmasına bağlı olarak üretimde ciddi artışlar olmuştur.

2006 yılında 99 bin ha ekim alanında 696 bin ton üretim ve 7,02 Ton/Ha verim elde edilmişken 2016 yılında 116 bin ha ekim alanında 920 bin ton üretim ve 7,93 Ton/Ha verim elde edilmiştir. Çeltik ekiliş, üretim ve veriminde ciddi bir artış söz konusudur (Çizelge 99, Grafik 73).

Çizelge 98. 1940–2000 Yılları Türkiye Çeltik Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
1940	26.063	62.049	2,4
1950	24.125	51.358	2,1
1960	42.500	110.000	2,6
1970	67.000	266.600	4,0
1980	52.000	238.000	4,6
1990	53.000	230.000	4,3
2000	58.000	350.000	6,0

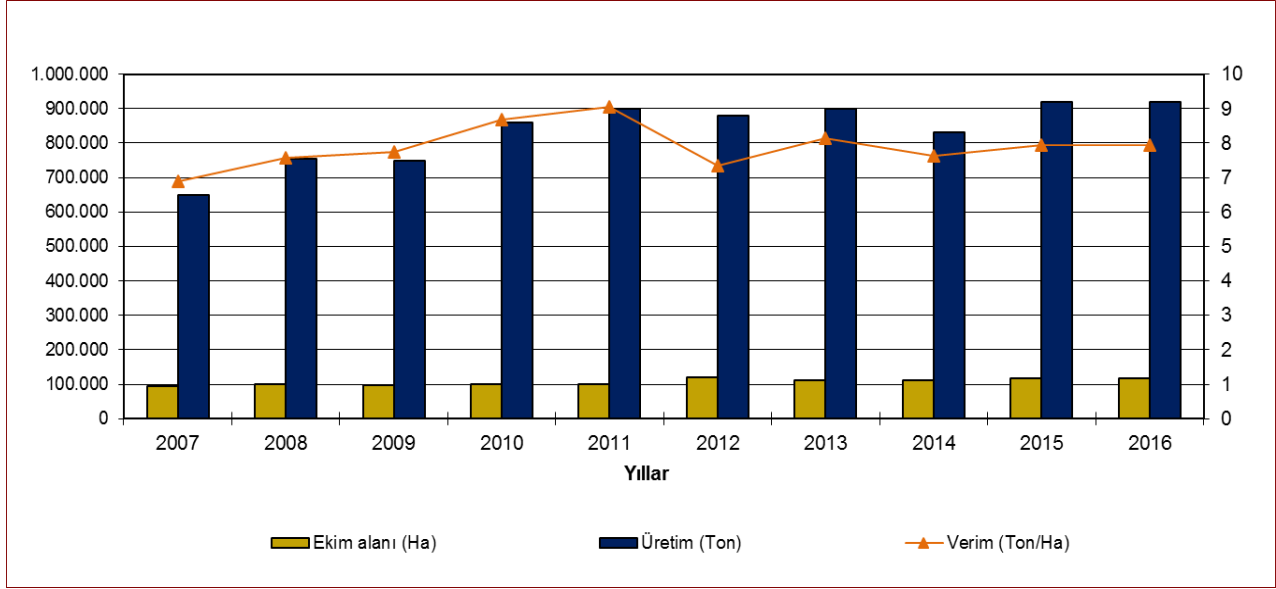
Kaynak: TÜİK 2016.

Çizelge 99. Türkiye Çeltik Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıl	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Ton/Ha)
2007	93.900	648.000	6,90
2008	99.500	753.000	7,57
2009	97.000	750.000	7,75
2010	99.000	860.000	8,69
2011	99.400	900.000	9,05
2012	119.725	880.000	7,35
2013	110.592	900.000	8,14
2014	110.884	830.000	7,64
2015	115.856	920.000	7,94
2016	116.056	920.000	7,93

Kaynak: TÜİK 2017.

Grafik 73. Türkiye Çeltik Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2017.

2007 yılında 648 bin ton seviyelerinde olan çeltik üretimimiz, 2016 yılında %42 artış göstererek 920 bin ton seviyelerine ulaşmıştır (Grafik 73).

Çizelge 100. TÜİK ve USDA Verilerine Göre Türkiye Çeltik Üretimi

Yıllar	Türkiye Çeltik Üretimi (Ton)	
	TÜİK	USDA
2007	648.000	600.000
2008	753.000	700.000
2009	750.000	667.000
2010	860.000	749.000
2011	900.000	749.000
2012	880.000	721.000
2013	900.000	746.000
2014	830.000	687.000
2015	920.000	746.000
2016	920.000	746.000

Kaynak: TÜİK 2017, USDA 2017.

Çizelge 101. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Pirinç Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi

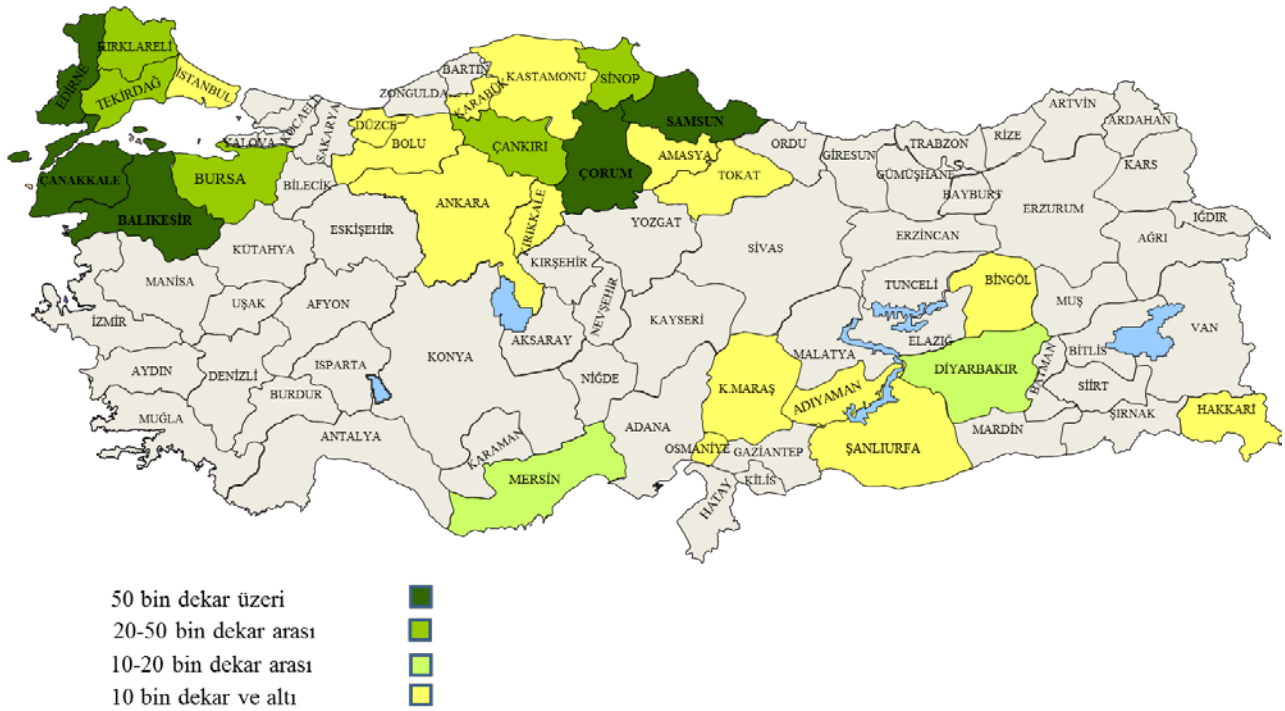
Piyasa Yılı*	Yurt İçi Kullanım (Ton)	Tohumluk Kullanım (Ton)	Gıda Olarak Tüketim (Ton)	Kayıplar (Ton)	Stok Değişimi (Ton)	Kişi Başına Tüketim (Kg)	Yeterlilik Derecesi (%)
2006/07	580.030	11.270	555.320	13.440	-15.420	-	71,28
2007/08	636.651	11.268	612.874	12.510	-36.324	8,68	60,46
2008/09	591.436	19.900	556.993	14.543	3.165	7,79	75,66
2009/10	736.347	19.351	702.517	14.479	4.882	9,68	60,5
2010/11	563.376	19.800	526.974	16.602	116.857	7,15	90,7
2011/12	734.131	19.880	696.877	17.375	-132.565	9,33	72,8
2012/13	601.296	14.367	569.941	16.988	92.068	7,5	86,9
2013/14	667.701	13.271	637.055	17.375	152.343	8,30	80,1
2014/15	754.189	13.306	724.860	16.023	-8.095	9,33	65,4

Kaynak: TÜİK 2016

(*) Piyasa Yılı: Eylül-Ağustos dönemini kapsamaktadır. (Açıklama EK 1’de verilmiştir.)

Türkiye’nin son yıllardaki pirinç tüketimi 535–725 bin ton arasında değişmektedir. 2005 yılında 535 bin ton olan tüketim, her geçen yıl artış göstererek 2014 yılında 725 bin tona çıkmıştır. Pirinç, doğrudan tüketimin yanında pirinç unu ve pirinç kepeği olarak yem sanayinde, çeşitli rasyonlara dâhil edilerek besicilikte kullanılmaktadır. TÜİK tarafından; dış satım, stok değişimi, kayıplar göz önüne alınarak hazırlanan denge tablolarına göre yılda kişi başına tüketilen pirinç miktarları 2000 yılında 7 kg iken 2014 yılında 9,33 kg’a çıkmıştır.

Türkiye Çeltik Ekim Bölgeleri Haritası

Not: TÜİK 2017 verilerine göre hazırlanmıştır.

Çeltik, Türkiye tahıl ekim alanları içerisinde %1,1 pay alırken üretimde %2,6 paya sahiptir. Toplam 27 ilde 1.160 bin dekar alanda çeltik tarımı yapılmaktadır. Ekilen alan ve üretim bakımından ilk sırada Marmara Bölgesi yer almaktadır. Buna göre üretimin %71’i Marmara Bölgesi’ndedir. Karadeniz ise üretimin %24’üne sahiptir ve bu iki bölge Türkiye üretiminin %95’ini oluşturmaktadır. Kalan %5’lik kısmı ise İç Anadolu (%3), Güneydoğu Anadolu (%1) ve diğer (%1) bölgeler oluşturmaktadır.

Çeltik üretiminde il düzeyinde de yoğunlaşma vardır. Edirne %41, Samsun %14, Balıkesir %12, Çanakkale %9 ve Çorum %6’lık bir paya sahiptir. 5 ilin üretimleri toplam üretimin %82’sini oluşturmaktadır. Kalan %18’lik kısmı ise Sinop, Tekirdağ, Kırklareli, Bursa, Çankırı, Diyarbakır ve Mersin gibi diğer iller oluşturmaktadır (Çizelge 102).

Çizelge 102. Türkiye’de Çeltik Tarımı Yapılan İller (2016)

İller	Ekili Alan (Da)	Üretim (Ton)	İller	Ekili Alan (Da)	Üretim (Ton)
Edirne	467.304	375.850	Kırıkkale	4.776	5.065
Samsun	156.297	128.715	İstanbul	2.798	2.309
Balıkesir	149.921	113.121	Düzce	2.286	1.699
Çanakkale	107.444	87.115	Amasya	1.592	1.305
Çorum	64.544	52.321	Ankara	1.351	1.107
Tekirdağ	41.491	31.997	Hakkari	1.254	484
Sinop	40.789	33.459	Tokat	1.179	794
Bursa	26.469	20.604	Bingöl	608	158
Kırklareli	26.003	22.981	Karabük	463	402
Çankırı	23.018	17.387	Osmaniye	284	171
Diyarbakır	13.855	6.487	Bolu	170	37
Mersin	11.292	7.679	Kahramanmaraş	29	11
Kastamonu	9.543	6.227	Adıyaman	14	4
Şanlıurfa	5.789	2.511	Toplam	1.160.563	920.000

Kaynak: TÜİK 2017

Çizelge 103. Türkiye’nin Çeltik İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2007	6.016	2.101	349	157	258	1.640
2008	45.307	19.823	438	235	269	1.147
2009	63.203	26.188	414	199	316	1.591
2010	409.199	172.977	423	307	371	1.209
2011	277.083	112.349	405	834	564	677
2012	227.539	88.819	390	363	349	962
2013	164.537	70.535	429	108	166	1.539
2014	299.966	140.043	467	341	342	1.001
2015	188.905	86.585	458	437	362	830
2016	202.464	73.731	364	49	64	1.322

Kaynak: TÜİK 2017.

2007–2016 yılları arasında Türkiye çeltik ithalat-ihracat miktar ve değerlerine ilişkin veriler, Çizelge 103’te görülmektedir. 2010 yılında çeltik ithalatı 409.199 ton ile son dönemin en yüksek seviyesindedir. 2014 yılında ise üretimde bir önceki yıla göre yaşanan %7,8’lik azalışa bağlı olarak çeltik ithalat miktarı yaklaşık 300 bin ton olmuştur. Ülkemizin 2016 yılı çeltik ithalatı ise yaklaşık 202.500 ton olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemizde son dönemde en yüksek çeltik ihracatı, 834 ton ile 2011 yılında yapılmıştır. 2016 yılı çeltik ihracatımız ise bir önceki yıla göre düşüş göstermiştir.

Ülkemizde, son dönemde çeltik ithalatının büyük çoğunluğu ABD, Rusya Federasyonu, Bulgaristan, Portekiz ve İspanya'dan yapılmaktadır.

Çizelge 104. Türkiye'nin Pirinç İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2007	184.911	108.576	587	729	1.010	1.385
2008	179.603	144.310	803	4.058	4.986	1.229
2009	158.335	105.770	668	18.662	19.529	1.046
2010	125.643	91.340	727	50.825	46.549	916
2011	41.011	28.591	697	85.126	74.786	879
2012	25.111	17.688	704	86.335	68.960	799
2013	118.563	79.625	672	6.597	6.281	952
2014	191.067	136.414	714	19.467	19.261	989
2015	119.830	78.026	651	24.065	23.122	961
2016	73.046	36.826	504	45.812	35.956	785

Kaynak: TÜİK 2017.

TÜİK verilerine göre 2014/15 dönemi ülkemiz pirinç ürünü yeterlilik derecesi, %65,4 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında ülkemizin pirinç ithalatı 73 bin ton, ihracatı ise yaklaşık 46 bin ton olmuştur.

Ülkemizde pirinç ithalatının büyük çoğunluğu ise İtalya, Hindistan, Yunanistan, Bulgaristan, Tayland ve ABD'den yapılmaktadır.

Çizelge 105. Türkiye'nin Kargo (Kahverengi) Pirinç İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2007	4.840	2.074	428	79	119	1.519
2008	15.087	8.654	574	86	165	1.912
2009	5.172	3.314	414	133	249	1.871
2010	264	224	848	242	452	1.870
2011	31.473	11.499	365	716	778	1.086
2012	10.879	4.839	445	297	411	1.381
2013	603	362	600	305	502	1.648
2014	928	485	523	322	625	1.939
2015	3.547	1.445	407	262	433	1.648
2016	17.337	5.650	326	347	470	1.353

Kaynak: TÜİK 2017.

Ülkemiz kargo (kahverengi) pirinç ihracat ve ithalat miktarlarına ait bilgiler, Çizelge 105’te verilmiştir. 2011 yılı kargo (kahverengi) pirinç ihracatı 716 ton ile son dönemin en yüksek seviyesindedir. 2016 yılı kargo pirinç ihracatı 347 ton olmuştur. 2016 yılı kargo pirinç ithalatı miktarı da 17 bin 337 tondur.

Çizelge 106. Çeltik ve Pirinç Piyasa Fiyatları (TL/Ton)

			Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Ort.
2012	ÇELTİK	Baldo	1,337	1,335	1,330	1,351	1,407	1,464	1,525	1,499	1,465	1,451	1,466	1,494	1,427
		Osmancık	988	977	970	999	1018	1,081	1,131	1075	1087	1112	1,128	1,168	1,061
	PİRİNÇ	Baldo	2,420	2,390	2,373	2,372	2,393	2,438	2,432	2,515	2,453	2,536	2,571	2,669	2,463
		Osmancık	1,700	1,685	1,683	1,688	1,690	1,782	1,862	1,830	1,800	1,838	1,879	1,966	1,784
2013	ÇELTİK	Baldo	1,604	1,573	1,601	1,627	1,661	1,664	1,661	1,659	1,707	1,737	1,816	1,946	1,750
		Osmancık	1,214	1,249	1,239	1,291	1,357	1,363	1,364	1,368	1,367	1,336	1,447	1,516	1,409
	PİRİNÇ	Baldo	2,824	2,903	2,907	2,921	2,995	2,995	3,011	3,013	2,994	3,000	3,171	3,588	3,027
		Osmancık	2,110	2,176	2,195	2,236	2,323	2,335	2,361	2,380	2,402	2,315	2,536	2,716	2,340
2014	ÇELTİK	Baldo	2,039	2,075	2,165	2,162	2,197	2,200	2,200	2,200	2,463	2,646	2,750	2,600	2,488
		Osmancık	1,586	1,637	1,708	1,796	1,768	1,752	1,750	1,750	1,726	1,844	1,842	1,700	1,780
	PİRİNÇ	Baldo	3,788	3,831	3,842	3,858	3,888	3,871	3,911	3,917	3,911	4,019	4,114	4,158	3,926
		Osmancık	2,838	2,816	2,802	2,838	2,869	2,875	2,886	2,890	2,883	2,993	3,105	3,021	2,901
2015	ÇELTİK	Baldo	2,600	2,600	2,581	2,479	2,450	2,450	2,450	2,450	2,390	2,246	2,185	2,160	2,497
		Osmancık	1,830	1,853	1,837	1,799	1,707	1,700	1,700	1,698	1,735	1,651	1,641	1,560	1,727
	PİRİNÇ	Baldo	4,186	4,186	4,189	4,192	4,198	4,196	4,201	4,204	4,189	4,143	4,103	4,065	4,171
		Osmancık	3,048	3,121	3,123	3,111	3,110	3,110	3,107	3,099	3,096	3,029	2,993	2,928	3,073
2016	ÇELTİK	Baldo	2,160	2,160	2,160	2,118	2,100	2,111	2,130	2,130	2,078	2,075	2,101	2,175	2,111
		Osmancık	1,571	1,569	1,525	1,506	1,579	1,660	1,655	1,668	1,572	1,578	1,636	1,769	1,608
	PİRİNÇ	Baldo	4,033	4,019	4,027	4,002	4,034	4,062	4,082	4,080	3,993	3,946	3,981	4,071	4,024
		Osmancık	2,917	2,904	2,873	2,858	2,847	2,872	2,911	2,917	2,894	2,881	2,834	3,054	2,870

Kaynak: Şube Müdürlüklerince alınan piyasa fiyatlarıdır. (Pirinç fiyatları toptandır.)

Çizelge 106’da, 2012-2016 yılları arasında çeltik ve pirinç fiyatları görülmektedir. Yıllık çeltik ortalama fiyatları 2012-2014 yılları arasında düzenli bir artış göstermiştir. 2014 yılında üretimin az olması nedeniyle çeltik fiyatları yüksek seyretmiştir. 2015 yılında yüksek rekolte ve yüksek ithalatın etkisiyle piyasaya ürün arzı artmıştır. Artan ürün arzına bağlı olarak 2015 yılı Nisan ayından itibaren çeltik fiyatlarında düşüş görülmüştür. İthal maliyetlerinin 2016 yılının ikinci yarısından itibaren ABD dolarının Türk Lirası karşısında değer kazanması ile artması nedeniyle çeltik fabrikaları yerli ürün kullanmaya yönelmişlerdir. Yerli ürüne olan talep yurt içi çeltik fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur.

Çizelge 107. TMO Uzun ve Orta Tane Çeltik Alım Fiyatı (TL/Ton)

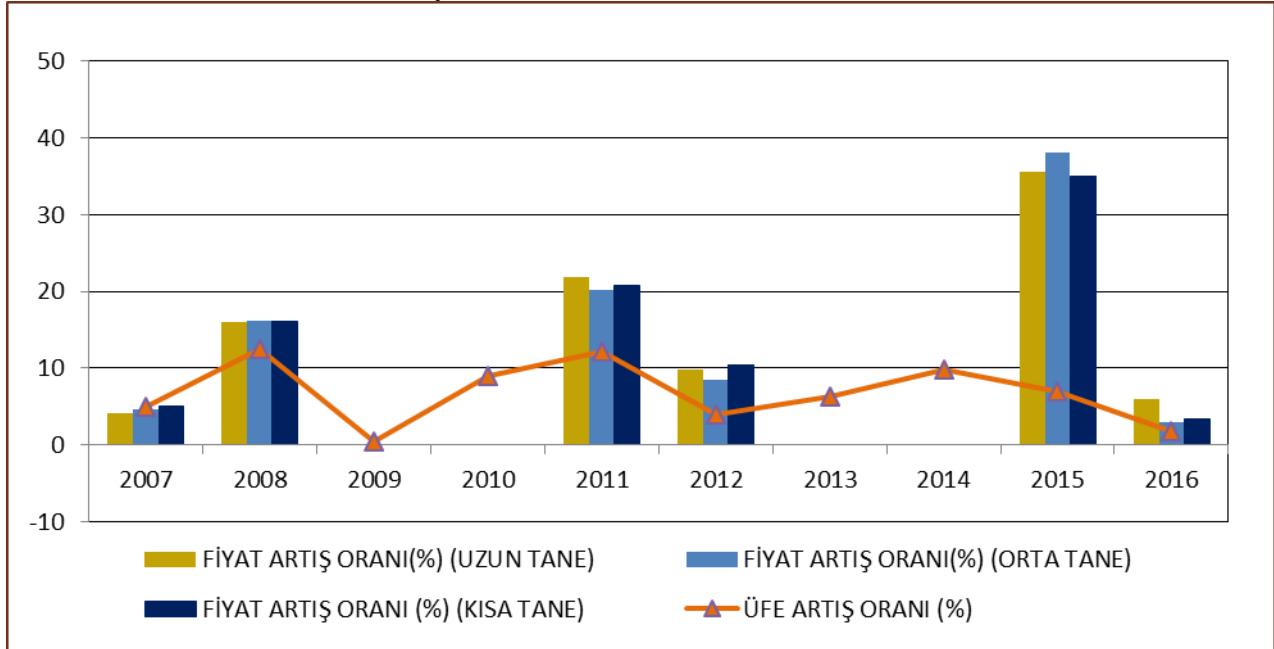
Yıllar	Çeltik (Uzun Tane) Alım Fiyatı (TL/Ton)	Çeltik (Orta Tane) Alım Fiyatı (TL/Ton)	ÜFE Artış Oranı (%)*
2007	750	680	5,0
2008	870	790	12,5
2009**	-	-	0,5
2010**	-	-	8,9
2011	1.060	950	12,2
2012	1.165	1.030	4,0
2013**	-	-	6,2
2014**	-	-	9,8
2015	1.580	1.422	6,9
2016	1.675	1.470	1,8

Kaynak: TMO, TÜİK

(*) ÜFE, Eylül ayına göre yıllık değişim oranlarıdır.

(**) Serbest piyasa fiyatları üretici lehinde olduğundan TMO müdahale Alım fiyatı açıklanmamıştır.

Grafik 74. TMO Çeltik Alım Fiyatındaki Artış ile ÜFE Artış Oranı

Kaynak: TMO, TÜİK.

TMO çeltik alım ve satış fiyatları belirlenirken devir stoku, üretim miktarı, maliyet, iç ve dış piyasa fiyatları, enflasyon, ithalat-ihracat ve dış ticaret verileri, refah payı, üretimin sürdürülebilirliği ve diğer ürün alımlarında uygulanan fiyatlar dikkate alınmaktadır.

Tablo 4'te, ülkemizde ekimi yapılan çeltiklerin bölgelere göre ekim ve hasat dönemleri gösterilmektedir.

Tablo 4. Türkiye’de Bölgelere Göre Çeltik Ekim ve Hasat Dönemleri

Bölgeler	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
Marmara												
Karadeniz												
İç Anadolu												
Akdeniz												
G.D. Anadolu												

■ Büyük Hacimli (ana) Hasat Dönemi   □ Küçük Hacimli (ara) Hasat Dönemi   ■ Ekiliş Dönemi

2.6.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

Küresel tarım alanının yaklaşık % 10’una tekabül eden 161 milyon hektar alanda çeltik tarımı yapılmaktadır. Çeltik ekim alanının kıtasal dağılımı, beslenme alışkanlıkları ve iklim şartları nedeniyle homojen değildir.

2016/17 sezonunda pirinç üretimi Asyalı kilit üreticilerin hasatlarındaki gelişme sayesinde % 2 (10 milyon ton) oranında artmış ve 482 milyon ton gibi rekor seviyeye ulaşmıştır. 2016/17’de arzın gelişmesi ve 2017/18 sezonu için üretim beklentilerinin olumlu olması nedeniyle pirinç fiyatları genel olarak düşmüştür. Arz bolluğu ile genel fiyatların düşmesi sayesinde tüketim ve ticaret artmıştır.

2016/17’de ana ihracatçı ülkelerin stoklarındaki azalmaya rağmen Çin’in stoklarındaki toparlanma sayesinde küresel kapanış stokları artmıştır.

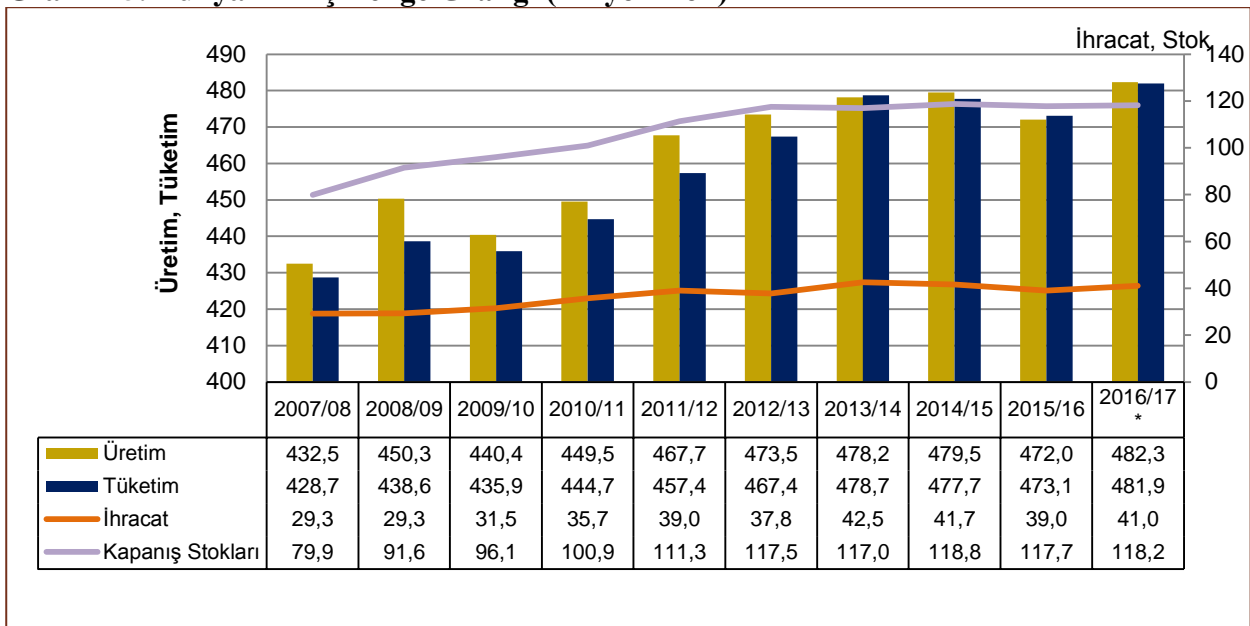
Tablo 5. Çeltik Üretici Ülkelerdeki Ekiliş ve Hasat Dönemleri

Ülkeler	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
AB												
Türkiye												
Mısır												
Pakistan												
Hindistan												
Burma												
Endonezya												
Tayland												
Bangladeş												
Çin												
Japonya												
Avustralya												
ABD												
Meksika												
Arjantin												

Ekiliş Dönemi

Hasat Dönemi

Çeltik ekim alanlarının dağılımı ve ekiliş dönemleri çeşitlilik göstermektedir. Asya kıtası çeltik üretimine uygun iklim şartları sayesinde başı çekmektedir. Özellikle Hindistan ve Endonezya’da yıl boyunca çeltik ekimi ve hasatı yapılabilmektedir. (Tablo 5).

Grafik 75. Dünya Pirinç Denge Grafiği (Milyon Ton)

Kaynak: IGC. (*) Tahmindir.

2016/17 sezonunda üretim, ekim alanlarındaki artış ve olumlu hava koşulları sayesinde % 2 artmış, tüketimdeki % 2'lik artış daha çok fiyatların gerilemesi ve nüfus artışı sayesindeyken, bu durum küresel pirinç ticaretinin % 5 büyümesine yardımcı olmuştur. (Grafik 75).

Çizelge 108. Dünya Pirinç Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

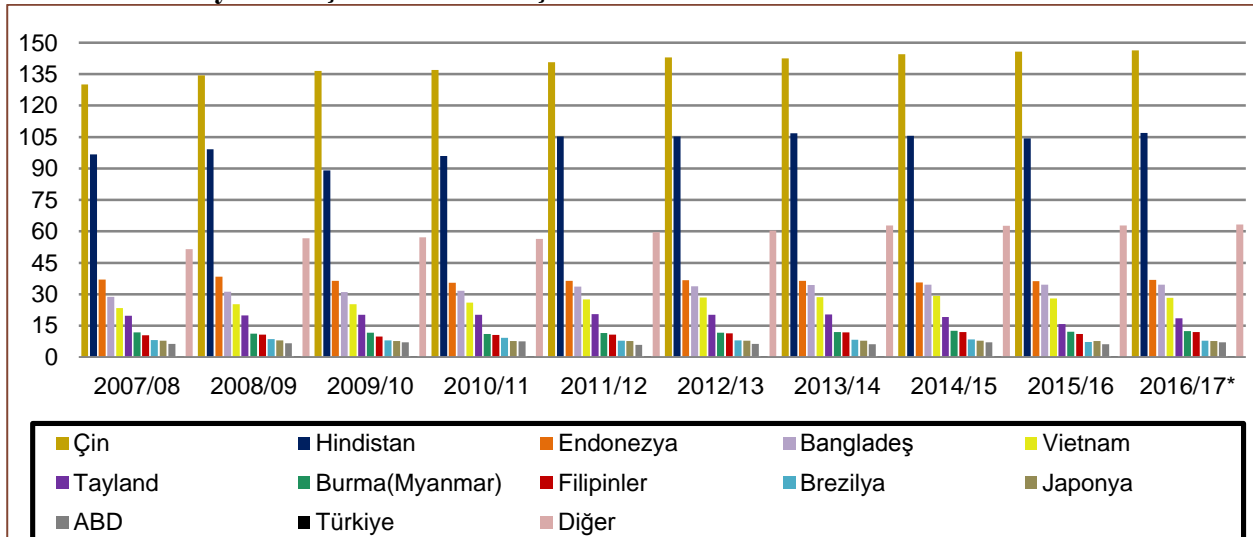
Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Çin	130.2	134.3	136.6	137.0	140.7	143.0	142.5	144.6	145.8	146.4
Hindistan	96.7	99.2	89.1	96.0	105.3	105.2	106.7	105.5	104.3	107.0
Endonezya	37.0	38.3	36.4	35.5	36.4	36.7	36.3	35.6	36.2	36.8
Bangladeş	28.8	31.2	31.0	31.7	33.7	33.8	34.4	34.5	34.5	34.5
Vietnam	23.4	25.2	25.3	26.0	27.5	28.4	28.6	29.2	28.0	28.3
Tayland	19.8	19.9	20.3	20.3	20.5	20.3	20.3	19.1	15.8	18.5
Burma (Myanmar)	11.8	11.2	11.6	11.1	11.5	11.7	11.9	12.6	12.2	12.5
Filipinler	10.5	10.8	9.8	10.5	10.7	11.4	11.9	11.9	11.0	12.0
Brezilya	8.2	8.6	7.9	9.3	7.9	8.0	8.2	8.5	7.2	7.8
Japonya	7.9	8.0	7.7	7.8	7.8	7.9	7.9	7.8	7.6	7.7
ABD	6.3	6.5	7.1	7.6	5.9	6.3	6.1	7.1	6.1	7.1
Türkiye	0.4	0.5	0.4	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5
Diğer	51.4	56.7	57.2	56.3	59.6	60.3	62.8	62.7	62.7	63.3
Dünya	432.5	450.3	440.4	449.5	467.7	473.5	478.2	479.5	472.0	482.3

Kaynak: IGC. (*) Tahmindir.

Dünya nüfusunun % 60'ı Asya'da yaşamakta, pirinç ekim alanlarının % 87'si (142 milyon ton hektar) Asya'da bulunmakta ve pirinç üretiminin yaklaşık % 90'ı (433,8 milyon ton) Asya'da yapılmaktadır. Geleneksel beslenme alışkanlıkları, iklimin uygunluğu ve nüfus büyüklükleri nedeniyle toplam pirinç üretiminin ve tüketiminin yarısından fazlasını Asya gerçekleştirmektedir.

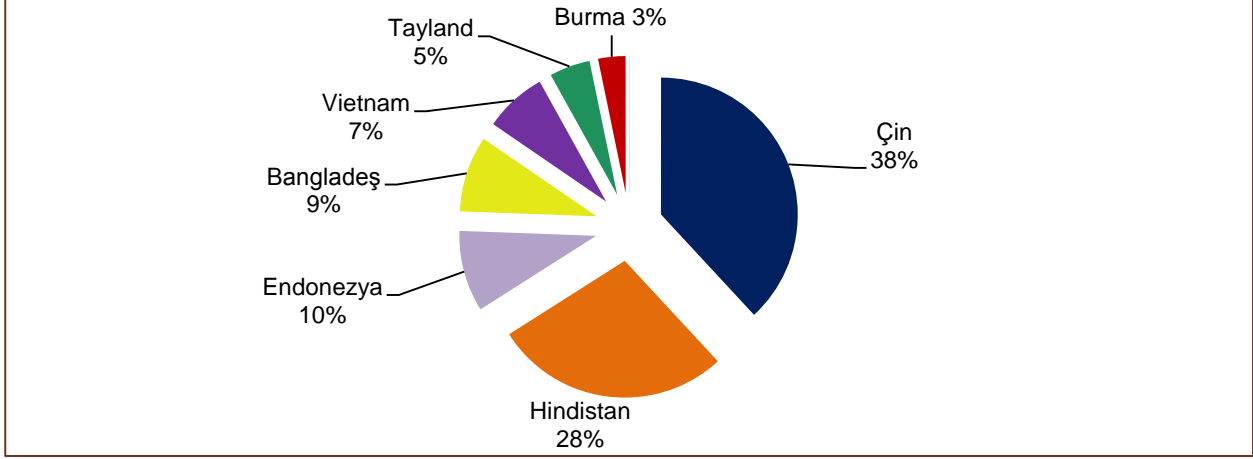
2016/17 sezonunda üretimdeki toplam 10 milyon tonluk artışın % 80'ini Hindistan, Çin, Tayland ve Filipinler gerçekleştirmiştir.

Grafik 76. Dünya Pirinç Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler

Kaynak: IGC. (*) Tahmindir.

Grafik 77. 2016/17 Dünya Pirinç Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC. 2016/17 dönemine ilişkin tahmini verilerden hesaplanmıştır.

2016/17 dönemi dünya pirinç üretiminde 1. sırada % 38’lik payla Çin, 2. sırada % 28’lik payla Hindistan yer almaktadır. (Grafik 77).

Çizelge 109. Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerdeki Çeltik Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Avustralya	7.20	5.40	7.47	6.85	6.42	7.40	7.86	7.10	7.83	7.25
Mısır	6.95	6.95	6.81	6.89	6.07	6.07	6.17	6.97	6.15	6.07
ABD	5.65	5.44	5.68	5.19	5.54	5.86	6.12	5.99	5.86	5.68
Türkiye	4.23	4.69	4.47	4.78	4.78	4.69	5.10	4.85	5.10	5.10
Japonya	4.85	4.94	4.71	4.91	4.85	4.98	4.94	4.95	5.06	5.08
Çin	4.50	4.59	4.60	4.59	4.68	4.74	4.70	4.77	4.82	4.79
Brezilya	2.86	2.96	2.86	3.28	3.25	3.35	3.47	3.69	3.61	4.02
Vietnam	3.16	3.43	3.41	3.42	3.57	3.59	3.65	3.70	3.58	3.68
Endonezya	3.11	3.15	3.01	2.94	3.00	3.01	3.01	2.99	2.99	3.02
Bangladeş	2.59	2.75	2.67	2.71	2.88	2.90	2.93	2.93	2.93	2.95
Filipinler	2.41	2.38	2.22	2.34	2.33	2.43	2.47	2.53	2.39	2.52
Hindistan	2.21	2.18	2.13	2.25	2.37	2.45	2.43	2.40	2.40	2.42
Burma (Myanmar)	1.67	1.67	1.66	1.58	1.63	1.66	1.69	1.80	1.78	1.80
Tayland	1.83	1.84	1.85	1.90	1.87	1.86	1.88	1.86	1.68	1.85
Dünya	2.80	2.85	2.83	2.85	2.91	2.97	2.97	2.98	2.96	2.99

Kaynak: IGC. (*) Tahmindir.

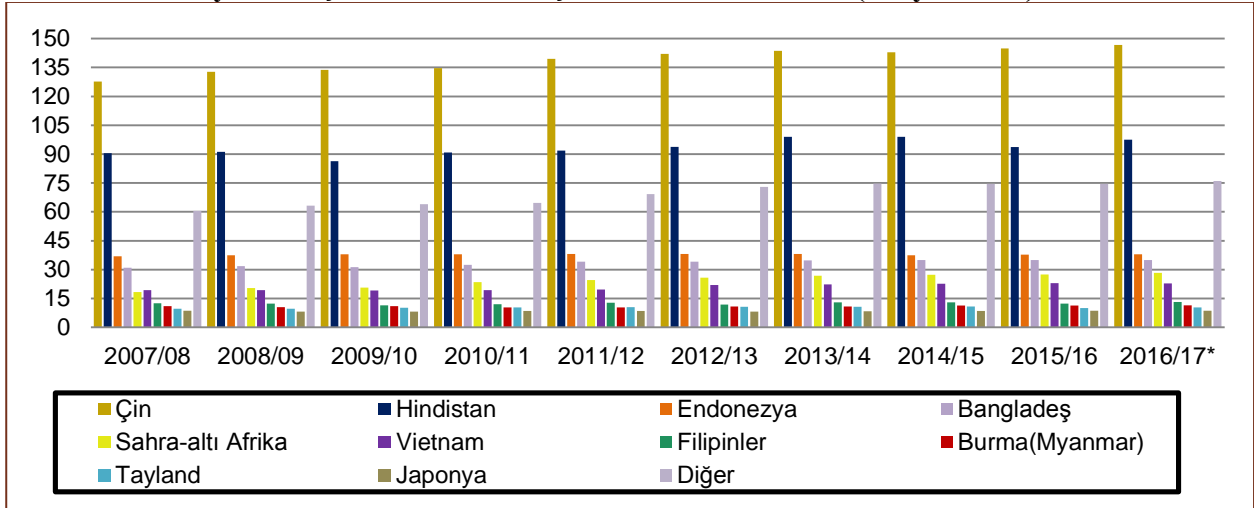
2016/17 sezonunda önde gelen ülkelerin çeltik verimliliğinde ekim alanlarının büyümesi nedeniyle bir miktar gerileme gözlemlense de son 10 yılda küresel çeltik verimliliği ortalama % 7 artmıştır. Verimlilikte ilk sıralarda Avustralya, Mısır ve ABD yer alsa da son 10 yılda en büyük ilerlemeyi Türkiye, Çin, Vietnam ve Bangladeş göstermiştir. (Çizelge 109).

Çizelge 110. Dünya Pirinç Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Çin	127.7	132.8	133.7	134.8	139.5	142.0	143.8	142.8	144.9	146.7
Hindistan	90.5	91.2	86.4	90.8	91.9	93.8	98.9	99.0	93.7	97.5
Endonezya	37.0	37.5	37.9	37.9	38.2	38.1	38.1	37.5	37.7	37.9
Bangladeş	30.9	31.7	31.3	32.4	34.1	34.1	34.8	34.9	34.9	35.0
Sahra-altı Afrika	18.3	20.5	20.6	23.5	24.7	25.8	26.8	27.2	27.5	28.3
Vietnam	19.2	19.3	19.2	19.3	19.6	22.0	22.4	22.7	23.0	22.8
Filipinler	12.5	12.3	11.5	12.0	12.8	11.8	13.0	13.0	12.3	13.1
Burma (Myanmar)	11.0	10.5	10.9	10.4	10.4	10.7	10.8	11.3	11.4	11.4
Tayland	9.7	9.6	10.2	10.4	10.5	10.7	10.7	10.8	10.0	10.4
Japonya	8.7	8.2	8.1	8.5	8.4	8.1	8.3	8.5	8.7	8.7
Brezilya	8.1	8.2	8.2	8.3	8.0	8.6	8.1	7.9	7.8	7.8
Nijerya	3.8	4.6	4.7	5.2	5.7	5.3	5.7	5.4	5.1	5.1
Güney Kore	4.6	4.9	4.9	4.9	4.9	4.8	4.6	4.6	4.6	4.7
ABD	3.8	4.0	4.0	4.3	3.5	3.7	4.0	4.1	3.6	4.1
Türkiye	0.7	0.6	1.0	0.9	0.7	0.7	0.9	0.9	0.9	0.9
Diğer	60.6	63.2	64.1	64.7	69.2	73.0	74.8	74.5	74.5	76.0
Dünya	428.7	438.6	435.9	444.7	457.4	467.4	478.7	477.7	473.1	481.9

Kaynak: IGC. (*) Tahmindir.

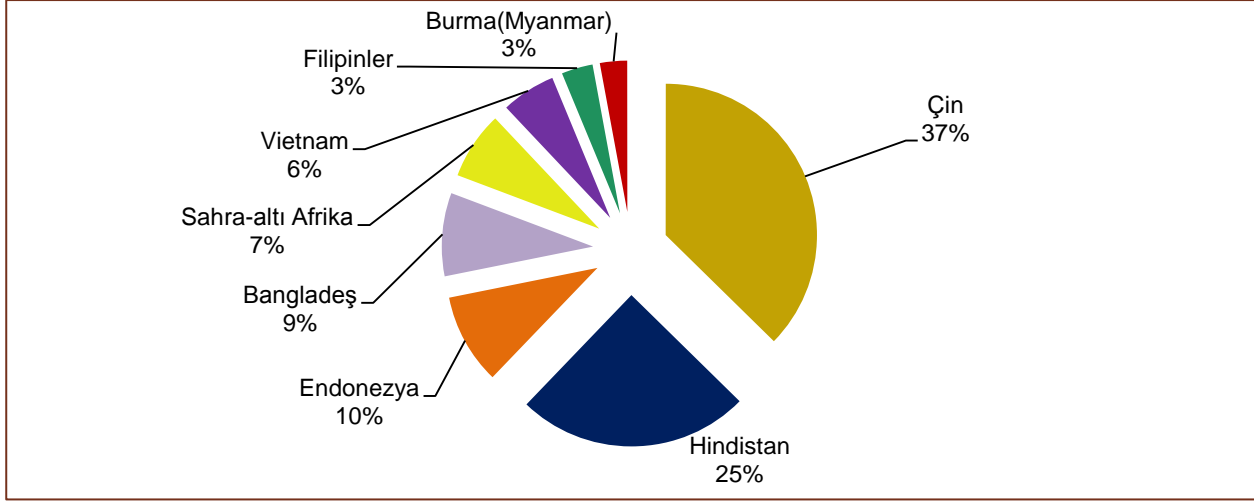
Dünya pirinç tüketimi 2016/17'de üretimdeki yükselişe paralel olarak % 2 civarında artmış ve 482 milyon ton seviyesine ulaşmıştır. Son 10 yılda tüketimdeki artış sürekliliği 2015/16 sezonunda sekteye uğrasa da 2016/17 sezonunda toparlanan küresel tüketimin % 80'ini Çin, Hindistan ve Sahra-altı Afrika gerçekleştirmiştir. Afrika'nın ve Hindistan'ın tüketimini büyüten ana etmen nüfus artışıdır.

Grafik 78. Dünya Pirinç Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC. (*) Tahmindir.

Son 10 yılda pirinç tüketimi Dünya ortalamasında % 12, Sahra-altı Afrika'da % 55, Türkiye'de % 43, Vietnam'da % 18 ve Çin'de % 15 artarken; Brezilya'da % 4 azalmıştır. (Grafik 78)

Grafik 79. 2016/17 Dünya Pirinç Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC. 2016/17 dönemine ilişkin tahmini verilerden hesaplanmıştır.

2016/17 döneminde dünya pirinç tüketiminde Çin'in payı önceki döneme göre % 1 azalarak % 37'ye, Hindistan'ın payı ise % 1 artarak % 25'e yükselmiştir. (Grafik 79).

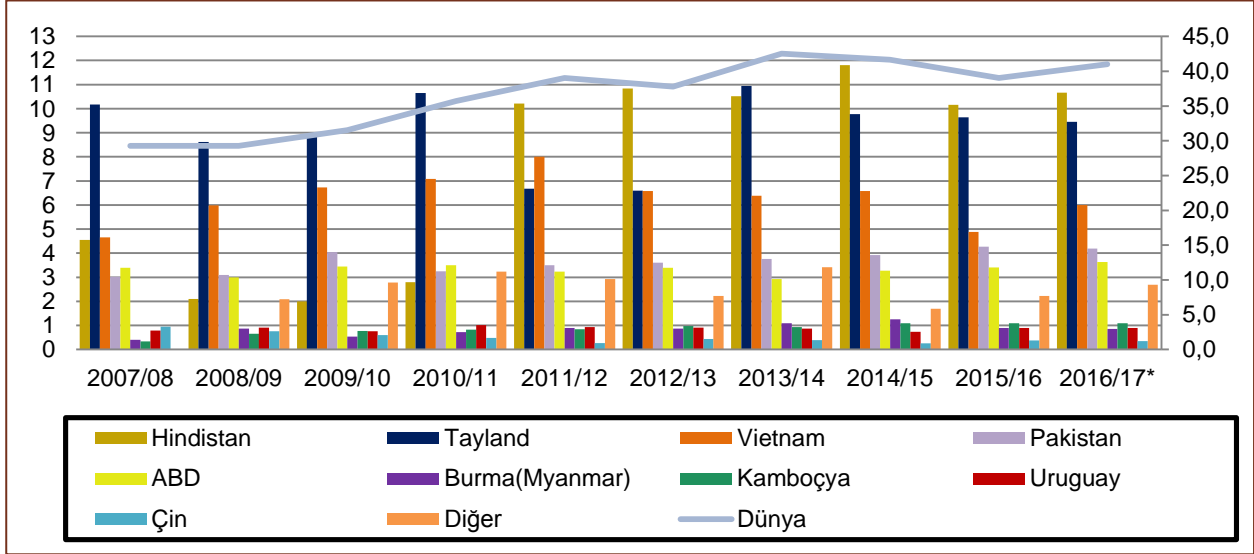
Çizelge 111. Dünya Pirinç İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Hindistan	4.6	2.1	2.0	2.8	10.2	10.8	10.5	11.8	10.2	10.7
Tayland	10.2	8.6	8.9	10.6	6.7	6.6	10.9	9.8	9.6	9.5
Vietnam	4.7	6.0	6.7	7.1	8.0	6.6	6.4	6.6	4.9	6.0
Pakistan	3.0	3.1	4.1	3.3	3.5	3.6	3.8	3.9	4.3	4.2
ABD	3.4	3.0	3.4	3.5	3.2	3.4	2.9	3.3	3.4	3.6
Burma (Myanmar)	0.4	0.9	0.5	0.7	0.9	0.9	1.1	1.3	0.9	0.9
Kamboçya	0.3	0.7	0.8	0.8	0.8	1.0	0.9	1.1	1.1	1.1
Uruguay	0.8	0.9	0.8	1.0	0.9	0.9	0.9	0.7	0.9	0.9
Brezilya	0.5	0.6	0.5	1.5	0.9	0.8	0.8	0.9	0.6	0.7
Arjantin	0.4	0.6	0.5	0.7	0.6	0.5	0.5	0.3	0.5	0.5
Çin	0.9	0.8	0.6	0.5	0.3	0.4	0.4	0.3	0.4	0.4
Diğer	0.0	2.1	2.8	3.2	2.9	2.2	3.4	1.7	2.2	2.7
Dünya	29.3	29.3	31.5	35.7	39.0	37.8	42.5	41.7	39.0	41.0

Kaynak: IGC. (*) Tahmindir

Pirinç ticareti 2016'da % 5 artarken, 2007-2016 yılları arasında % 41 büyümüştür. Özellikle Hindistan, ihracatını son 10 yılda % 132 oranında artırarak küresel ticarete ilk sıraya geçmiştir.

Grafik 80. Dünya Pirinç İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

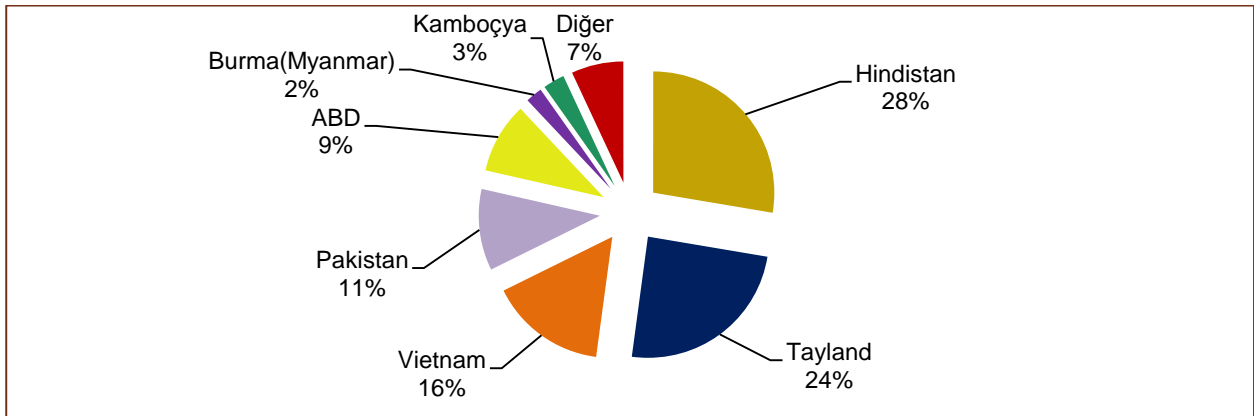

Kaynak: IGC. (*) Tahmindir.

2016/17 sezonunda ihracatını önceki yıla göre en çok artıran ülke % 22 ile Vietnam olmuştur. ABD ve Brezilya'nın ihracatı önceki yıla göre % 6 artış göstermiştir. 2016/17 sezonu ihracatı, üretime paralel olarak artmıştır.

Son 10 yıllık dönemde ise Çin'in ihracatı yaklaşık % 60 ve Tayland'ın ihracatı % 7 oranında düşerken; Hindistan'ın ihracatı % 80, Pakistan'ın ihracatı % 48 ve Vietnam'ın ihracatı % 28 oranında artmıştır.

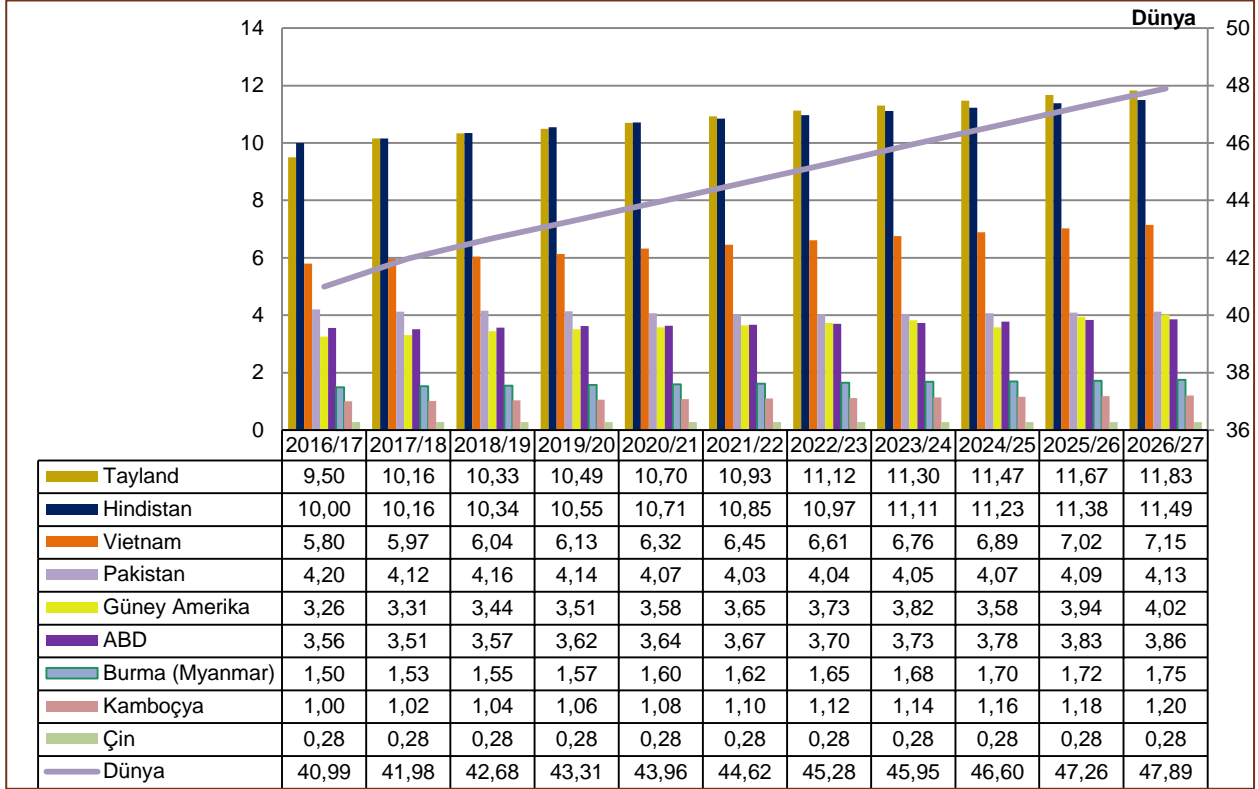
Grafik 81. 2016/17 Yılı Dünya Pirinç İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC. 2016/17 dönemine ilişkin tahmini verilerden hesaplanmıştır.

2016/17 döneminde dünya pirinç ihracatının % 28'ini Hindistan, % 24'ünü Tayland, % 16'sını ise Vietnam gerçekleştirmiştir.

Grafik 82. Pirinç İhracatı Projeksiyonu (Milyon Ton)

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu, Şubat 2017.

2016-2026 yılları arasında küresel pirinç ihracatının % 17 oranında artarak 48 milyon tona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Asyalı ülkeler bu artışta başı çekmektedirler.

Tayland, Hindistan ve Vietnam küresel pirinç ticaretinde % 63 paya sahiptirler.

Tayland'ın pirinç üretimindeki artış ve hükümetin stokları eritme politikası ihracatın % 25 artacağı öngörüsünü desteklemektedir.

Vietnam'ın ihracatının iç tüketimdeki düşüş ve üretimdeki artış sayesinde 1,2 milyon ton artacağı öngörülmektedir.

Burma'nın ve Kamboçya'nın üretimlerini geliştirerek sonraki 10 yılda ihracatlarını yaklaşık % 20 artıracığı beklenmektedir.

Hindistan'ın pirinç ihracatı hükümetin ticaret politikası ve uluslararası piyasa koşulları nedeniyle dalgalı yapıda olsa da önümüzdeki 10 yılda ihracatını % 15 civarında artıracığı öngörülmektedir.

Pakistan'ın pirinç tüketiminin üretimdeki artışı aşacağı tahmini nedeniyle ihracatının önümüzdeki 10 yılda % 2 civarında düşmesi beklenmektedir.

ABD'de pirinç tüketiminin verimlilikteki ve üretimdeki artışın gerisinde kalması nedeniyle pirinç ihracatının sonraki 10 yıl içinde % 8 artacağı tahmin edilmektedir.

Güney Amerika'nın önümüzdeki 10 yılda küresel pirinç ticaretindeki payının % 8,4'e ulaşacağı düşünülmektedir.

Çizelge 112. Dünya Pirinç İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Çin	0,3	0,3	0,4	0,6	2,9	3,5	3,7	4,2	3,7	4,0
Nijerya	1,8	2,1	2,1	2,5	3,3	2,6	3,3	2,1	2,1	2,4
AB	1,5	1,2	1,1	1,4	1,5	1,5	1,7	1,7	1,8	1,9
Suudi Arabistan	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,3	1,4	1,6	1,3	1,5
Fildişi Sahilleri	1,5	1,2	0,9	1,2	1,6	1,3	1,2	1,5	1,6	1,4
İran	1,2	1,3	1,2	1,4	1,6	2,2	1,6	1,3	1,2	1,4
Filipinler	2,6	2,1	2,4	1,2	1,3	0,4	1,1	1,8	1,5	1,2
Irak	0,9	1,2	1,2	1,0	1,4	1,3	1,1	1,0	0,9	1,1
Malezya	0,9	0,8	0,8	1,0	1,0	0,8	1,2	1,2	1,0	1,1
Endonezya	0,3	0,3	0,9	2,8	1,8	0,4	0,9	1,2	1,2	1,0
Türkiye	0,3	0,2	0,7	0,5	0,3	0,2	0,7	0,6	0,5	0,6
Diğer	17,0	17,5	18,8	20,9	21,2	22,2	24,7	23,3	22,2	23,6
Dünya	29,3	29,3	31,5	35,7	39,0	37,8	42,5	41,7	39,0	41,0

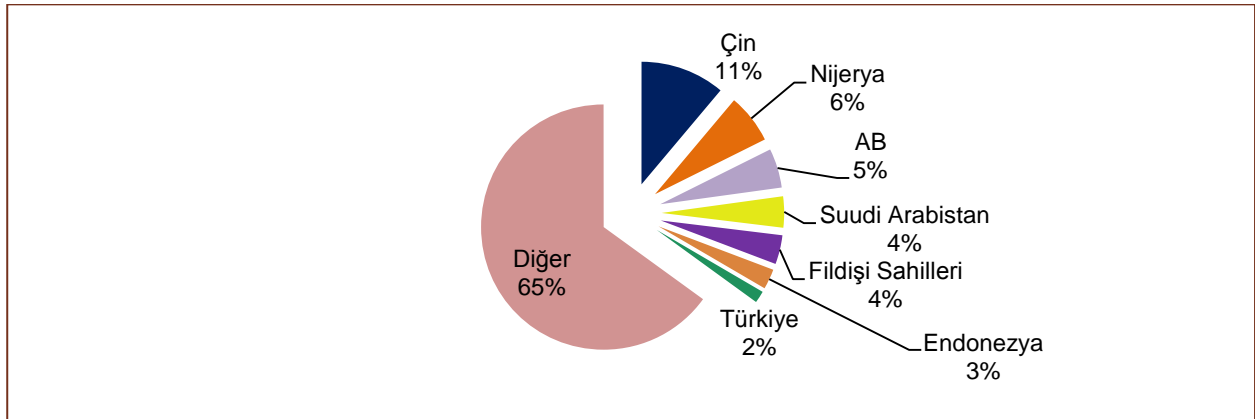
Kaynak: IGC. (*) Tahmindir

Not: AB (28) verileri 2007/08'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 dönemi ve sonrası AB (28) içindir.

2016/17 sezonunda Nijerya (% 13), Suudi Arabistan (% 13), Malezya (% 13), Irak (% 11) ve İran (% 11) ithalatını bir önceki yıla göre artırırken; Filipinler (-% 25), Endonezya (-% 20,8) ve Fildişi Sahilleri (-% 16) ithalatlarını azaltmışlardır.

Son 10 yılda Çin (% 1414), Endonezya (% 248) ve Türkiye (% 120) nüfus artışı temelli olarak ithalatını en çok artıran ülkelerdir. Filipinler ise son 10 yılda yurtiçi pirinç üretimini bir miktar artırırken tüketimin bir miktar gerilemesi sayesinde ithalatını % 54 azaltmıştır.

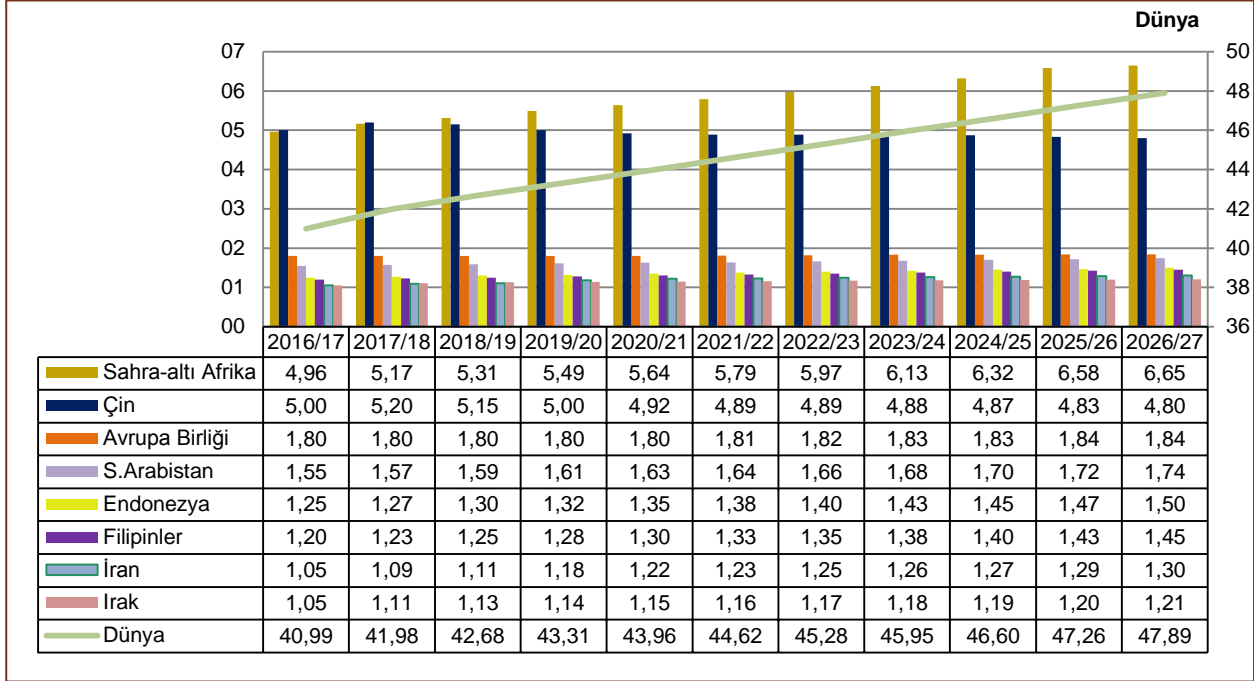
Grafik 83. 2016/17 Dünya Pirinç İthalatçısı Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC. (*) Tahminidir. 2016/17 dönemine ilişkin tahmini verilerden hesaplanmıştır.

2016/17 dönemi dünya pirinç ithalatında Çin % 11 ile en yüksek paya sahipken, onu % 11 ile Nijerya, % 5 ile AB (28) ve % 4 ile Suudi Arabistan ve Filipinler izlemektedir (Grafik 83).

Grafik 84. Pirinç İthalatı Projeksiyonu (Milyon Ton)

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu, Şubat 2017.

Not: AB (28) verileri 2007/08'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 dönemi ve sonrası AB (28) içindir.

2016-2026 yılları arasında küresel pirinç ithalatının nüfus artışı ve ekonomik büyüme sayesinde % 17 oranında artarak 48 milyon tona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Afrika ve Orta Doğu bölgesi ithalattaki artışın % 78'ini gerçekleştirecektir.

Ana ithalatçı olan Sahra Altı Afrika ülkelerinin nüfusu ve geliri artmasına rağmen üretimlerinin altyapı sorunları ve kaynak kısıtları nedeniyle aynı kalmasının sonucunda ithalatlarının 10 yıl içinde % 34 artacağı tahmin edilmektedir. Tahminlere göre Nijerya, 2026/27'de 2,66 milyon tona ulaşarak dünyanın ikinci büyük pirinç ithalatçısı olacaktır.

Çin'in beslenme alışkanlıklarındaki değişiklikler nedeniyle önümüzdeki 10 yıl içinde ithalatının % 4 gerileyeceği düşünülmektedir.

Artan üretiminden daha çok büyüyen tüketimi nedeniyle sonraki 10 yılda Filipinler'in ithalatını % 21 civarında artıracığı tahmin edilmektedir.

Endonezya'nın ithalatı önümüzdeki 10 yılda % 20 civarında artacaktır.

Pirinç üretimi olmayan Suudi Arabistan'ın ithalatını sonraki 10 yılda % 12,3 artıracığı tahmin edilmektedir. (Grafik 84).

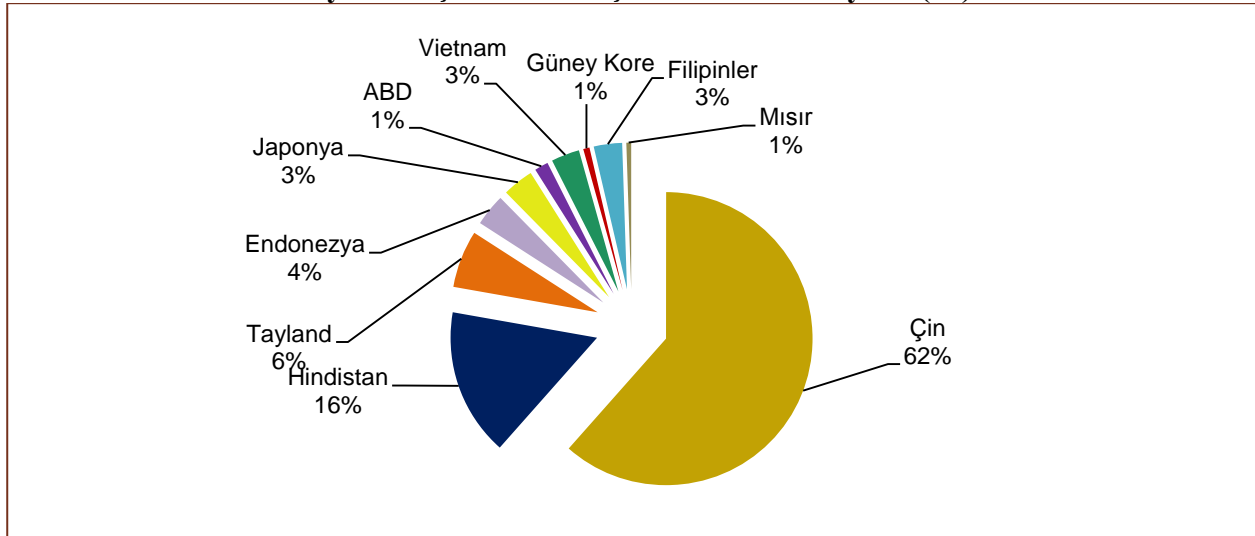
Çizelge 113. Dünya ve Başlıca Ülkelerde Pirinç Kapanış Stokları (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Çin	35.6	36.8	39.4	41.8	45.6	49.6	51.7	57.4	61.6	65.0
Hindistan	12.8	18.7	19.4	21.8	25.0	25.6	22.9	17.7	18.2	17.2
Tayland	2.4	4.4	6.0	5.5	9.5	13.2	12.2	11.1	7.7	6.7
Endonezya	5.9	6.9	6.4	6.8	6.7	5.7	4.9	4.2	3.8	3.7
Japonya	4.1	4.3	4.3	4.1	3.9	4.2	4.4	4.4	4.0	3.6
ABD	0.9	1.0	1.2	1.5	1.3	1.2	1.0	1.6	1.5	1.6
Vietnam	2.9	3.1	2.7	2.7	2.6	2.5	2.7	3.0	3.4	3.3
Güney Kore	0.9	1.2	1.5	1.3	1.0	0.7	0.7	0.8	0.8	0.7
Filipinler	2.2	2.7	3.4	3.1	2.3	2.3	2.3	3.0	3.2	3.3
Mısır	1.1	1.0	0.8	0.8	0.6	0.7	0.9	0.9	0.4	0.6
Türkiye	0.1	0.2	0.2	0.3	0.3	0.3	0.6	0.7	0.8	0.9
Diğer	10.9	11.4	10.9	11.4	12.6	11.5	12.8	14.1	12.3	11.8
Dünya	79.9	91.6	96.1	100.9	111.3	117.5	117.0	118.8	117.7	118.2

Kaynak: IGC. (*) Tahminidir.

2016/17’de Hindistan, Tayland ve Vietnam gibi başlıca ülkelerde kapanış stokları bir miktar azalsa da Çin’in kapanış stoklarındaki % 6 oranındaki artış bu durumu dengelemiştir. Son 10 yılda küresel kapanış stokları yaklaşık % 48 oranında artmıştır. Stoklar 2016/17 döneminde önceki yılın % 0,4 üzerinde 118,2 milyon ton seviyesinden kapanmıştır.

Grafik 85. 2016/17 Dünya Pirinç Stokuna İlişkin Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC. 2016/17 dönemine ilişkin tahmini verilerden hesaplanmıştır.

2016/17 kapanış stoklarında Çin % 55 ve Hindistan % 15 ile en yüksek paya sahiptir. Dünyanın önde gelen ihracatçılarından Tayland’ın payı önceki yıla göre yaklaşık % 2 azalarak % 6 seviyesine gerilemiştir. (Grafik 85).

Çizelge 114. Dünya Pirinç Fiyatları (FOB \$/Ton)

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tayland 100 % B	-	679	565	507	559	572	489	425	386	386
ABD Uzun Tane	459	764	544	513	578	567	628	570	492	437
ABD California %4	-	-	1019	764	806	718	693	1003	857	652
Vietnam % 5 Kırık	299	619	434	419	503	433	392	413	355	351
Hindistan % 25 Kırık	276	341	-	-	407	388	394	377	341	336
Pakistan % 25 Kırık	285	359	363	376	433	395	369	367	318	329

Kaynak: IGC.

2008’de gıda krizi ile yükselen fiyatlar sonraki yıllarda üretimin özellikle Tayland ve ABD gibi majör üretici ülkelerde bollaşması ve ithalatçı ülkelerin talebinin zayıflaması nedeniyle düşmüştür. Bunun en önemli istisnası olan Kaliforniya pirinci dışında 2015’teki aksama dışında sürekli artan üretimle birlikte fiyatlar genel olarak düşmüştür.

Kaliforniya bölgesinin istisnai durumu 2012 yılında etkisini göstermeye başlayan kuraklıktır. Üreticinin suya erişimindeki kısıtlamalar ve çeltik ekim alanlarının daralması sonucunda üretim azalmış ve fiyatlar özellikle 2014 yılında 2008 gıda krizi seviyelerine yaklaşmıştır. 2015’te talebin azalması ile fiyatlarda başlayan düşüş 2016 yılına gelindiğinde üretimin talebi aşması ile normal seviyelere gerilemiştir.

Önceki yıllarla kıyaslayacak olursak; ABD orta tane pirinç fiyatları yıllık bazda ortalama % 26 civarında azalırken uzun tane fiyatları % 13 civarında gerilemiştir. Vietnam ve Hindistan pirinç fiyatları % 2 civarında azalırken Pakistan pirinç fiyatları % 4 civarında artmıştır. (Çizelge 114).

3. DÜNYADA ÖNEMLİ HUBUBAT ÜRETİCİSİ ÜLKELERİN ALIM VE DESTEKLEME POLİTİKALARI

AVRUPA BİRLİĞİ (AB)

3.1.1 Reform süreci

AB ülkelerinde uygulanan hububat ve çeltik ortak piyasa düzenleri, belirli süreçlerden geçerek bugünkü hâlini almıştır. Başlangıçta yüksek müdahale fiyatları üzerine kurulmuş olan tarım politikası, topluluk içinde fazla miktarlarda ihtiyaç fazlası stok oluşmasına ve fazla stokların sübvansiyon yolu ile dünya pazarlarına ihraç edilmesine yol açmıştır. Bu durum AB’yi tarım reformuna zorlamıştır. 1992 yılına kadar hububat ürünlerinde (buğday, arpa, mısır, sorgum) ayrı ayrı müdahale fiyatı uygulanmaktayken **1992 Mac Sharry Reformu** ile tüm hububat ürünleri için 180 €/Ton seviyesinde **tek bir müdahale fiyatı** tespit edilmiştir. Müdahale fiyatı, 10 yıllık bir dönem içerisinde aşamalı olarak 180 €/ton seviyesinden **101,31 €/Ton** seviyesine indirilmiştir. Fiyat indiriminden kaynaklanacak mağduriyeti önlemek üzere aynı

dönemde üreticilere kademeli olarak artan bir şekilde telafi edici **doğrudan gelir desteği** uygulanmış ve bu desteğin en son seviyesi **63 €/Ton** olmuştur.

Benzer şekilde 1995 yılında yapılan bir reformla çeltik müdahale alım fiyatında önce 3 yıllık aşamalı bir indirim yapılmıştır. Bu bağlamda olan 1995 yılında 350 €/Ton olan Çeltik müdahale alım fiyatı 3 yıl içerisinde kademeli olarak indirilerek 1998 yılında 300 €/ton seviyesine getirilmiştir. Aradaki 50 €/Ton fiyat farkı telafi edici doğrudan gelir desteği olarak üreticiye ödenmeye başlanmıştır. Daha sonra 2003 yılı reformuyla dünya piyasalarıyla entegrasyon amaçlanarak çeltik müdahale fiyatında % 50 gibi keskin bir indirim uygulanmak suretiyle 300 €/Tondan **150 €/Tona** düşürülmüştür. Buna karşın telafi edici doğrudan gelir desteği ise 50 €/Tondan 177 €/Tona çıkarılmıştır.

Diğer yandan, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ileri tarım müzakereleri kapsamında 2003 yılında AB Ortak Tarım Politikası'nda yapılan reformla üretime bağlı desteklerin **Tek Çiftlik Ödemesi** (Single Farm Payment) adı altında üretimden bağımsız olarak verilmesi amaçlanmıştır. Bu yeni sisteme göre referans bir dönem (2000–2002) belirlenmiş ve üreticinin referans dönemde almış olduğu tüm desteklerin 3 yıllık ortalaması aynı dönemdeki hak ediş alanlarının 3 yıllık ortalamasına bölünerek üreticinin hektara hak ettiği referans doğrudan gelir desteği hesaplanmıştır. Böylelikle üretici, arazisine hangi ürünü ekerse eksin alacağı destek tutarı, beyan ettiği arazi büyüklüğü ile referans miktarının çarpımına eşitlenmiş ve üretimden bağımsız olarak verilmeye başlanmıştır. Bu sistem ile üreticinin üretim kararını verirken piyasa sinyallerine göre (pazar odaklı) hareket etmesi ve böylece piyasa istikrarının korunması amaçlanmıştır.

Son olarak OTP, **2013 yılı sonrası** dönem için yeni bir reform süreci içine girmiştir. Reform sürecine ilişkin olarak ilk etapta 2010 yılında AB Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü tarafından geniş tabanlı bir toplumsal tartışma başlatılmış ve bu toplumsal tartışmanın ardından “2020’ye Doğru OTP: Gelecekteki Gıda, Doğal Kaynaklar ve Bölgesellikle İlgili Tehditlere Karşılık Verebilmek” başlıklı bir belge yayımlanmıştır. 2011 yılı Ekim ayında Komisyonun reforma ilişkin mevzuat önerilerini sunmasıyla süreç ivme kazanmış ve 16 Aralık 2013 tarihinde AB Tarım Bakanları Konseyi, OTP reformu için geçiş kurallarını da içeren dört temel mevzuatı resmen kabul etmiştir. 20 Aralık 2013 tarihinde ise temel mevzuat ve geçiş kuralları AB Resmi Gazetesi’nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu OTP Reform Tüzükleri; OTP’nin finansmanı, yönetimi ve izlenmesine ilişkin 1306/2013 sayılı Tüzük, doğrudan ödemelere ilişkin 1307/2013 sayılı Tüzük ile ortak piyasa düzenlerine yönelik 1308/2013 sayılı Tüzük’tür.

2014 sonrasında uygulanacak olan OTP reformu; “Doğrudan Ödemeler”, “Piyasa Yönetim Mekanizması” ve “Kırsal Kalkınma” ana bileşenlerinden oluşmaktadır. OTP’de değişiklik yapılmasının temel sebebi doğrudan ödemelerin daha adil dağıtılmasının sağlanması

için yeniden düzenlenmesi, desteklerin daha çevreci bir hâle getirilmesi, gıda zincirinde etkinliğin sağlanması, kriz yönetim araçlarının güçlendirilmesi ve güçlendirilmiş bir kırsal kalkınma politikasının uygulanmasıdır.

1307/2013 no.lu AB Tüzüğü uyarınca “Tek Ödeme Planı”nın yerini “**Temel Ödeme Planı**” almıştır. Buna göre üye devletler, kendilerine doğrudan ödemeler için tahsis edilen mali bütçenin (ulusal zarf) %30’unu doğrudan ödemelerin daha çevreci hâle getirilmesini amaçlayan “**Yeşil Ödeme Planı**”na (greening) ayırmak zorundadır. Reform kapsamında ayrıca tarımsal faaliyete yeni başlayan genç çiftçiler için de bir ödeme planı öngörülmüştür. Bu kapsamda üye devletler, 40 yaşın altında olan ve temel ödeme alan çiftçilere ulusal zarflarının %2’sine kadarlık bir bütçe ayırmak zorundadırlar. Uygulanması zorunlu olan bu desteklerin yanı sıra üye devletler; ulusal zarflarının %15’ini ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan önemli zorlukları bulunan belirli bölge veya sektörler verebilir. Bu yardım mevcut üretim seviyesinin korunmasına yöneliktir. Üye devletler; tarımsal üretimin zorlu koşullarda gerçekleştirildiği, coğrafi açıdan kısıtlı alanlarda üretimin devamlılığının sağlanması için ulusal zarflarının %5’ine kadar bir oranda ilave destek sağlayabilmektedir. Üye devletler bu oranları ulusal zarflarından düşükten sonra kalan kısmını temel ödeme planına ayırırlar.

Hububat ve Çeltik Müdahale Alımları

AB hububat (makarnalık buğday, ekmeklik buğday, arpa, mısır) ve çeltik ortak piyasa düzenleri kapsamında müdahale alım sistemi bulunmaktadır. Müdahale fiyatı hububatta **101,31 €/Ton**, çeltikte **150 €/Ton**’dur.

Kamu Müdahalesi ve Özel Depolama Yardımına ilişkin 1308/2013 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü’nün uygulanması için kuralları belirleyen 18 Mayıs 2016 tarihli ve 2016/1240 sayılı Komisyon Uygulama Tüzüğü ile müdahale alım miktarları yeniden belirlenmiştir. Buna göre hububat için minimum müdahale alım miktarı **160 ton** (makarnalık buğdayda **20 ton**), çeltik için **40 tondur**.

Müdahale dönemi hububat için **1 Kasım - 31 Mayıs**, çeltik için **1 Nisan - 31 Temmuz** tarihleri arasındadır.

Alımlar 28 ülkede aynı minimum kalite kriterlerine uygun olarak müdahale alımlarından sorumlu ödeme kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir. Ödeme kurumlarının kendilerine ait depoları olmayıp kontrat yaptıkları özel depolar aracılığıyla alım yapabilmektedirler. Ayrıca üreticinin deposu ödeme kurumunun koşullarına uyduğu takdirde, ürün sahibinin isteğine bağlı olarak alım ve muhafaza o depoda gerçekleştirilmektedir. Bu durumda, deponun kontrol sorumluluğu ödeme kurumuna geçmektedir. Ödemeler, teslimatı müteakip 65 günde yapılmaktadır.

1308/2003 no.lu AB Tüzüğü (Tarım Ürünleri Ortak Piyasa Düzeni) uyarınca ekmeklik buğday müdahale alımları her sene otomatik olarak açılmaktadır. Diğer ürünlerde ise piyasa şartları gerektirdiği takdirde AB Komisyonunca müdahale alım kararı verilmektedir.

Aynı Tüzük uyarınca 101,31 €/Ton müdahale fiyatı uygulanmak suretiyle yapılacak ekmeklik buğday alımları, AB bazında 3 milyon tonla sınırlandırılmıştır. Piyasa şartları gerektirdiği takdirde AB Komisyonu, 3 milyon tonun üzerindeki müdahale alımlarını ihale yöntemiyle gerçekleştirmeye karar verebilir. Makarnalık buğday, arpa, mısır ve çeltikte ise müdahale alımlarında tavan sınırlaması ve müdahale fiyatı uygulaması AB Komisyonunca ihale yöntemi ile belirlenir. İhale yöntemi ile belirlenen fiyat, hiçbir zaman müdahale alım fiyatını geçemez.

Müdahale kurumuna ürünlerini satmak isteyen ürün sahipleri başvurularıyla birlikte müdahale kurumuna bir teminat yatırmak zorundadırlar. Bu teminat miktarı makarnalık buğday, ekmeklik buğday, arpa ve mısır için 20 €/Ton, çeltik için ise 30 €/Ton olarak belirlenmiştir.

AB'de Ödeme Kurumları

AB tarım politikasının yürütülmesinde anahtar rolü, ödeme kurumları oynamaktadır. Bu kuruluşlar; AB ortak piyasa düzeni çerçevesinde müdahale alımı, depolama, iç ve dış satışlar gibi faaliyetlerin yerine getirilmesinden sorumludur.

Toplulukta çok yaygın ve gelişmiş bir özel sektör depoculuğu olduğundan müdahale alımlarından sorumlu ödeme kurumlarının kendilerine ait depoları bulunmamaktadır. Stoklamalar sözleşmeli özel depolar aracılığıyla yapılmaktadır. Bu depolar, ödeme kurumlarınca sürekli olarak denetlenmektedir.

Üye devletlerin müdahale alımlarının finansmanı, EAGF (Avrupa Tarımsal Garanti Fonu) tarafından karşılanmaktadır.

Müdahale alımlarından sorumlu ödeme kurumlarının ürün alımında uygulayacakları minimum miktar ve kalite unsurları, fiyat baremleri, müdahale alım dönemleri gibi unsurlar topluluk tüzüklerince belirlenmiştir.

EAGF tarafından karşılanan ödemelerin (doğrudan gelir desteği, ihracat geri ödemeleri, müdahale alımları) uygulanmasında ödeme kurumları sorumludurlar. Aşağıdaki tabloda müdahale alımlarından sorumlu ödeme kurumları gösterilmiştir.

AB Ülkelerinde Müdahale Birimlerini İçeren Ödeme Kurumları

Ülkeler	Ödeme Kurumu
Almanya	Federal Office for Agriculture and Food (BLE)
Fransa	French National Agriculture and Sea Paying Agency (FranceAgriMer)
İtalya	Agency for Agricultural Payments (AGEA)
Hollanda	National Enterprising Netherlands (RVO)
Belçika	Ministry of the Walloon Region; Flanders Department of Agriculture and Fisheries
Birleşik Krallık	Rural Payment Agency (RPA)
İrlanda	Department of Agriculture, Fisheries and Food Responsibility (POBAIL)
Danimarka	The Danish AgriFish Agency
Portekiz	Institution for Finance of Agriculture and Fisheries (IFAP)
İspanya	Spanish Agrarian Guarantee Fund (FEGA)
Yunanistan	Payment and Control Agency for Guidance and Guarantee Community Aid (OPEKEPE)
İsveç	Swedish Board of Agriculture (SJV)
Finlandiya	The Agency For Rural Affairs (MAVI)
Avusturya	Agrarmarkt Austria (AMA)
Polonya	Agricultural Market Agency (ARR)
Macaristan	Agricultural and Rural Development Agency (ARDA)
Lüksemburg	Ministry of Agriculture, Viticulture and Rural Development (MA)
Çek Cumhuriyeti	State Agricultural Intervention Fund (SAIF)
Estonya	Estonian Agricultural Registers and Information Board (PRIA)
Litvanya	National Paying Agency under Ministry of Agriculture (NMA)
Letonya	Rural Support Service (LAD)
Malta	Agriculture and Rural Payments Agency (ARPA)
Slovenya	Agency for Agricultural Markets and Rural Development (ARSKTRP)
Slovakya	Agricultural Paying Agency (APA)
Güney Kıbrıs Rum Yön.	Cyprus Agricultural Payments Organization (CAPO)
Romanya	Agency for Payments and Intervention in Agriculture (APIA)
Bulgaristan	State Fund Agriculture (SFA)
Hırvatistan	Paying Agency For Agriculture, Fisheries And Rural Development (APPRRR)

3.2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ (ABD)

Hububat ve yağlı tohumlarda dünyanın en önemli ihracatçı ülkelerinden biri olan ABD’de devlet; doğrudan alım, satım ve üretim yapmamaktadır.

ABD’de tarım piyasasının düzenlenmesi konusunda en etkin kurum Ürün Kredi Kurumudur (CCC - Commodity Credit Corporation) . ABD Tarım Bakanlığına bağlı olan Ürün Kredi Kurumu (CCC), 17 Ekim 1933 yılında üreticinin gelirleri, desteklenmesi, korunması ve istikrarlı fiyat sağlanması amacıyla 3 milyon dolar sermaye ile kurulmuş olup aynı zamanda yeni

iç ve dış pazarların geliştirilmesi ve tarım ürünlerinin pazarlanmasında da yardımcı olmaktadır. Fiyat destekleri, bu kurum vasıtasıyla yerine getirilmektedir.

Tarım politikaları her altı yılda bir çıkartılan Tarım Kanunu çerçevesinde yürütülmektedir. En son Tarım Kanunu 2014 yılı Şubat ayında yasalaşmıştır.

2014 yılı Tarım Kanunu ile çiftçilerin sahip olduğu toprağı ekip ekmediğine bakılmaksızın çiftçiye sağlanan ve yılda 4,5 milyar dolara mal olan doğrudan devlet sübvansiyonlarına son verilmiştir. Sigorta biçimindeki desteklere önem verilmiş, bunların miktar ve kapsamı arttırılmıştır.

Bu çerçevede, Fiyat Düşüşlerinden Koruma (PLC - Price Loss Coverage) ve Tarımsal Risklerden Koruma (ARC - Agriculture Risk Coverage) adı altında iki adet yeni program uygulamaya konulmuştur. Çiftçiler tüm kanun dönemi boyunca (en az 2018 yılına kadar) geçerli kalmak üzere bu iki programdan birini seçmek zorundadırlar.

PLC programı altında çiftçiler, bir ürünün sezonluk ulusal ortalama fiyatının belirlenen referans fiyatın altına düşmesi durumunda destek almaktadırlar. Bu fiyat buğday için 202,10 dolar/ton, mısır için 145,67 dolar/ton, soya fasulyesi için 308,66 dolar/tondur.

ARC programı altında ise ilçe ve bireysel bazlı olarak seçim yapılmaktadır. İlçe bazlı seçim yapıldığında ilçenin belli bir üründe o dönemdeki geliri, ilçenin o üründeki gösterge ortalama gelirinin %86'sının altına düştüğünde çiftçiler destek almaktadır. Bireysel bazlı sistemde ise çiftçi tüm ürünlerini sisteme katmakta olup çiftçinin o dönemdeki toplam geliri kendisi için hesaplanan ortalama gösterge gelir miktarının %86'sının altına düşerse çiftçi destek almaktadır.

PLC ve ilçe bazındaki ARC programına katılım ürün bazında yapılabilirken bireysel bazlı ARC programına çiftçi tüm ürünleriyle katılmaktadır.

Tarım Bakanlığı; Hububat Birliği ve Buğday Birliği gibi sivil kurumlarla ihracat pazarlarının geliştirilmesi için çalışmaktadır.

Ülkede çok güçlü ulaşım, depolama ve liman altyapısı mevcuttur. Ürünlerin ülke çapında toplanması ve ihracatında çok uluslu şirketler önemli rol oynamaktadır. Buğdayların üreticiden alındığı yerel depolar ve buralardan taşınıp ihracat noktalarına gönderilmek üzere bekletildiği terminal depolar (birçoğı 1 milyon ton kapasiteli) mevcuttur.

Üretim, genelde ailelere ait çiftliklerde yapılır. İşletme büyüklükleri 200 hektar civarındadır.

Lisanslı depoculuk sistemi ülkede 100 yıldır uygulanmaktadır. Yaklaşık 10.000 adet lisanslı depo mevcuttur.

Ülkedeki depolama kapasitesi (Hububat, bakliyat ve yağlı tohumlar için kullanılabilir.) 350 milyon tonu çiftlik içlerinde olmak üzere 620 milyon tondur. Çiftlikler dışında 8.701 adet depolama tesisi mevcuttur.

Hasattan sonra çiftçiler buğdaylarını;

- Doğrudan yerel depolara ürün kalitesine göre piyasa fiyatlarından satabilirler.
- Kendi deposunda muhafaza edip fiyatlar artınca yine bu yerel depolara satabilirler.
- Daha sonra teslim etmek üzere bir forward kontratla satabilirler.
- Deposunda tuttuğu malı satıncaya kadar Tarım Bakanlığı Ürün Kredi Kurumundan (CCC) kredi alabilirler.

Ürün fiyatları borsalarda belirlenmektedir. ABD’de Chicago (CME Group) ve Minneapolis gibi ihtisaslaşmış ürün borsalarında tarımsal ürünler kontrat bazında satılmaktadır. Minneapolis Borsası, spot alım ve satımın yapıldığı en önemli borsadır. Genelde Sert Kırmızı Baharlık Buğdayı (HRS) ve durum buğdayı el değiştirir.

Vadeli işlem borsalarında toplam hacmin neredeyse %1’i fiili teslimata konu olmaktadır. Genel olarak Yumuşak Kırmızı Kışlık Buğdayı (SRW) ve Kırmızı Kışlık Buğdayı (HRW) Chicago Borsasında, HRS ve Beyaz Buğdaylar ise Minneapolis Borsasında işlem görmektedir.

3.3. ARJANTİN

Kuzeyden güneye uzanan büyük bir coğrafyaya sahip olan Arjantin’in iklim koşulları, çok farklı iklim gerektiren ürünlerin üretimine müsaittir. Hububat ve yağlı tohumlar üretimi, Arjantin ekonomisi ve ihracatının en önemli unsuru niteliğindedir.

Arjantin dünya buğday üretiminde görece olarak gerilerde olmakla birlikte Brezilya’nın en önemli buğday tedarikçisidir.

Ukrayna ve Rusya’nın ardından dünyanın üçüncü büyük ayçiçeği üreticisidir. Ülkede üretilen ayçiçeği tohumunun neredeyse tamamı işlenerek yağ ve küspe üretilmekte, çok az bir kısmı ihraç edilmektedir.

ABD ve Brezilya’dan sonra dünyanın en büyük soya üretici ve ihracatçısıdır. Kolay pazarlanabilir bir ihraç ürünü olması ve elverişli dünya fiyatları nedenleriyle son yıllarda soya ekimi yapılan alanlarda hızlı bir genişleme başlamıştır. Üretilen soyanın %75’inden fazlası ülkede işlenerek küspe ve yağ elde edilmektedir. Ülkenin yıllık 50 milyon tonun üzerinde soya işleme kapasitesinin olduğu tahmin edilmektedir. Geniş altyapı, yatırım ve düşük vergi sayesinde soya üretimi artış göstermekte; buna bağlı olarak küspe üretiminde artış görülmektedir. Arjantin’de üretilen soya yağı ve küspesinin çoğu ihraç edilmekte, soya yağı ülkede bulunan biyoyakıt sektörü tarafından kullanılmaktadır. Üretilen biyoyakıtın yaklaşık %60’ı ihraç edilmekte, geri kalan %10’luk kısım karışım kuralı nedeniyle yurt içinde tüketilmektedir.

Soyanın üretim maliyetinin diğer tarım ürünlerine göre daha düşük olması, az veya hiç gübre gerektirmemesi, mısıra göre sıcak ve kuraklığa daha dayanıklı olması soya üretimini avantajlı hâle getirmektedir. Bununla birlikte soyada cari tarih itibariyle %30 olan ihracat vergisi, Resmi gazetede yayınlandığı üzere 2018 yılı Ocak ayından itibaren iki yıllık zaman diliminde aylık %0,5 oranında düşürülecektir. İhracat vergilerindeki söz konusu azalışın önümüzdeki dönemlerde soya ekiliş alanlarında genişlemeye neden olması ve buna paralel olarak da rekoltenin ve ihracat konu olan arz fazlasının artış göstermesi beklenmektedir.

Mevcut hükümetin göreve başlamasıyla mısır ve buğday için uygulanan ihracat vergilerini ve ticaret kontrollerini kaldırmış olmasının ve Arjantin para birimi olan Peso'nun serbest kur sistemine geçişle birlikte değer kaybetmesinin ülkenin ihracatını desteklemesi beklenmektedir.

Hububat sektöründe düzenleyici kuruluş İç Tüketim Sübvansiyonları Koordinasyon ve Değerlendirme Birimidir (UCESI). Hububat ihracatçıları, UCESI bünyesinde bulunan ve tarımsal ürünlerin yurt dışı satışındaki taahhütnamelerin kaydı olan ROE VERDE (Yeşil ROE) sistemine kayıt yaptırmaktadırlar. Bu kayıt sisteminde, hububat ve türevlerinin tüm ihracat işlemleri kayıt altına alınmaktadır.

Tohumlar için kalite ve ihracat sertifikası veren düzenleyici kuruluş Arjantin Ulusal Tohum Enstitüsüdür (INASE).

Ulusal Hijyen ve Tarımsal Gıda Kalitesi Kurumu (SENASA), ulusal gıda güvenliği ve gıda kalitesi kontrolleri aracılığı ile yurt içi tüketim ve dış ticarete konu hayvansal ve bitkisel gıda ürünlerini sağlık, kalite ve hijyen açısından sertifikalandırıp kayıt altına almaktadır. Bu denetim, SENASA'nın yapmış olduğu uluslararası anlaşmalar ile uluslararası kuruluş ve diğer kamu kurumlarının mevzuatına göre yapılır.

Hayvansal ve bitkisel gıda ürünlerinin ve yan ürünlerin sanayisi, işlenmesi, kesim yerleri, saklanması gibi gıda üretim süreci, SENASA'nın görev alanındadır.

SENASA, tarımsal ürünlerin uluslararası ticaretinde sertifikalandırmadan sorumludur. Aynı zamanda ihracat ve ithalatta sıhhi, bitki sağlık, teknik ve operasyonel konularda mevzuattaki zorunluluklara uyumu denetlemektedir. Hastalıkların önlenmesi için sınır kontrol sistemi oluşturmaktadır.

Tarımsal gıdada ulusal ve uluslararası sağlık güvencesi faaliyetlerine yönelik birimler oluşturur ve kaynak tahsis eder. Ayrıca organik üretimde kaliteyi korumak için gerekli mevzuat düzenlemelerini yapmaktadır.

Ulusal Bitki Koruması Birimi ile sebzelerin, yan ürün ve türevlerinin sağlık standartlarına göre korunmasını yönlendirir. Bu anlamda SENASA haşere ve bitki hastalıklarının gözetimi,

denetimi, önlenmesi, kontrolü ve imhası konularını planlar; organize eder ve bu konudaki planları denetler.

Ulusal Bitki Koruması Birimi; bitkisel ürünler ve yan ürünlerinin üretim, ithalat, ihracat, ambalajlama, muhafaza, taşıma ve pazarlanmasını düzenleyen bitkisel yönetmelikleri bitki politikasına göre oluşturur. Ayrıca sektördeki kamu ve özel kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetlerini belirleyen standartları oluşturmaktadır.

Arjantin’de bitki koruma programları yürütür ve bitkilerde ortaya çıkabilecek acil durumlara müdahale eder. Ulusal, bölgesel, yerel ve özel birimlerin eylemlerini koordine ederek ekonomik açıdan önemli ürünleri etkileyen haşere ve hastalıkların gözetlenmesi ve imhası için sistem geliştirip yürütür.

Yurt içi piyasa kota ve fiyatları, Ticaret ve Ekonomi Müsteşarlığı tarafından belirlenmektedir.

3.4. AVUSTRALYA

Avustralya’nın ortalama yıllık 25 milyon ton buğday üretimi ve 19 milyon ton buğday ihracatı vardır. Üretilen buğday ve arpanın çok büyük bölümü ihraç edilmektedir. Avustralya, dünyanın önde gelen buğday ihracatçısı ülkeleri arasında ve AB’den sonra dünyanın ikinci büyük arpa ihracatçısı konumundadır. Avustralya dünya maltlık arpa ticaretinin %40’ından fazlasını ve yemlik arpa ticaretinin %20’sini temsil etmektedir. Çin, %30’luk payıyla Avustralya’nın en büyük arpa pazarıdır.

Buğday üreticisi çiftçiler, ürünlerini 1989 yılına kadar Avustralya Buğday Kurumu (AWB- Australian Wheat Board) aracılığıyla tek elden pazarlamak zorundaydılar. AWB buğday alımı ve satımı ile ihracatı konusunda bu tarihe kadar tekel konumunda olmuştur. Diğer ürünlerde ise serbest piyasa kuralları işletilmiştir.

AWB, 1930’lu yılların sonunda İkinci Dünya Savaşı ve büyük ekonomik buhran yıllarında Avustralyalı buğday üreticilerinin birlikte hareket etmelerini ve olumsuz ekonomik koşullardan en az şekilde etkilenmelerini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Daha sonrasında AWB, bu tekel sistemi avantajlı görüldüğü için tekel konumunu sürdürmeye devam etmiştir.

1989 yılında buğday üreticilerinin Avustralya Buğday Kurumu yoluyla örgütlü ve zorunlu bir biçimde depolama ve pazarlama yaptıkları Tek Masa Satış Sistemi (Single Selling Desk System) iç piyasa için yürürlükten kaldırılmıştır. Fakat buğday ihracatında Tek Masa Satış Sistemi 2008 yılına kadar devam etmiştir. 2008 yılında yapılan kanun değişikliği ile buğday ihracatında da Tek Masa Satış Sistemi yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece buğday iç ve dış ticareti tamamen serbest piyasa kurallarının hâkim olduğu bir sisteme dönmüştür.

AWB, 1999 yılına kadar bir kamu kuruluşu iken 1999 yılında hisseleri üreticilere satılarak özelleştirilmiştir. 2001 yılında da şirketin hisseleri Avustralya Borsasında işlem görmeye başlamıştır. 2010 yılında Kanada menşeli Agrium şirketi AWB'yi satın almış, daha sonra 2011 yılında AWB Cargill şirketine satılmıştır.

AWB doğrudan alımların yanı sıra bir havuz sistemi yoluyla da çalışmaktadır. Ürünü getiren çiftçiye önce ödeme yapılmakta, çiftçi kalan parasını yıl içinde piyasadaki gelişmeler doğrultusunda değişim gösteren toplam satış havuzundan ürün dönemi sonunda almaktadır.

Günümüz itibariyle Avustralya'da hububat piyasalarına tamamen serbest piyasa kuralları hâkim olup fiyatlara devlet müdahalesi söz konusu değildir. Avustralya Hükümeti üretim ya da dağıtımda hiçbir role sahip olmayıp elinde rezerv ya da müdahale stokları bulundurmamaktadır. Avustralya'da hububat piyasaları için TMO eş değerinde bir müdahale ve düzenleme kurumu yer almamaktadır. Ülkede hububat piyasaları liberal bir sistemde işlemekte olup, büyük firmalar, kuruluşlar ve kooperatifler aracılığıyla üreticiden mal alımları, depolama ve satış işlemleri gerçekleştirilmektedir.

Avustralya, OECD ülkeleri içinde en az tarımsal destekleme yapan ikinci ülkedir. Ülkede doğrudan ve fiyata dayalı destekler olağanüstü koşullar dışında sağlanmamaktadır. Avustralya'da kullanılan tarımsal destekler; özellikle araştırma geliştirme, sera gazlarının emisyonunun azaltılması, toprağın daha iyi kullanılması ve değişen iklim şartlarına uyum sağlamaya ilgili tarımsal sektörlerin teknolojik yenilik yaklaşımlarına verilmektedir.

Son dönemde kuraklığın ülkede önemli bir faktör olarak ortaya çıkması nedeniyle kuraklığa bağlı desteklemeler artmıştır. Desteklemelerde amacın kriz durumunda olan çiftçilere yardım etmekten çok onların kriz durumlarına hazırlıklı ve bilinçli olmalarını sağlamak olduğu ifade edilmektedir.

Ürün bazlı desteklemeler (fark ödemesi destekleri) üretici desteklerinin sadece çok küçük bir bölümünü oluştururken bu destek grubunun en büyük kısmını son yıllarda kuraklık nedeniyle büyük sorunlar yaşanan pirince verilen ürün desteği oluşturmaktadır. Buğday, mısır ve arpa içinse ürün destek primi uygulanmamaktadır.

3.5. BREZİLYA

Brezilya dünya tarım ve gıda sanayi ürünleri dış ticaretinde net tarım ve gıda sanayi ürünleri ihracatçısıdır. Brezilya dünyada; şeker ve kahve üretimi ile ihracatında birinci, soya fasulyesi üretiminde ikinci, mısır üretiminde ise üçüncü sırada yer almaktadır.

Brezilya tarım ve gıda ürünleri piyasasında yoğun rekabet yaşanmaktadır. Yıllık satışları 1 milyar \$'ın üzerinde olan tarımsal şirketler ve kooperatif şirketleri piyasaya hâkimdir. Gıda sanayisinde faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin büyük çoğunluğunun Brezilya pazarında yer

aldığı görülmektedir. Ancak son 10 yılda yerli şirketler de oldukça başarılı olup hem iç piyasaya hâkim olmuş, hem de dünya piyasalarında etkin bir biçimde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Tarımsal alanın %76'sı bu şirketler tarafından işlenmektedir.

Brezilya'nın São Paulo şehrinde bulunan borsası BM&F BOVESPA'da 6 adet tarımsal ürün (mısır, kristal şeker, soya fasulyesi, arabica kahvesi, etanol, altın, ham petrol ve canlı sığır) işlem görmektedir. Mısır ve soya fasulyesinde işlemler sadece nakdi uzlaşma şeklinde yapılabilmektedir. Fiziki teslimat yoktur. Kahve, canlı sığır, etanol, altın ve kristal şeker için fiziki teslimat mümkündür ancak bugüne kadar sadece canlı hayvan sözleşmelerinde uygulanmıştır.

Brezilya'da tarımla ilgili 3 tane Bakanlık bulunmaktadır. Bunlar; Tarım, Hayvancılık ve Gıda Tedarik Bakanlığı, Tarımsal Kalkınma Bakanlığı ile Balıkçılık ve Su Ürünleri Bakanlığıdır.

Brezilya'da TMO benzeri bir kuruluş olan Ulusal Tedarik Kurumu (National Supply Company- CONAB), kamu alımları ve depolamadan sorumlu müdahale kurumudur. Bu kurumun stokları elden çıkarmak, hükümetin ortak minimum garanti fiyat politikasını planlamak ve uygulamak, stratejik stokları tutmak, ürün arzını düzenlemek gibi görevleri bulunmaktadır. Ayrıca kurum Brezilya'daki tüm depoların kaydını tutmaktadır. Ülke genelinde 96 depo ünitesi, bununla birlikte dökme yük gemileri, limanlar ve soğutma tesisleri bulunmaktadır. CONAB'ın kayıtlarına göre Brezilya'daki toplam depo sayısı 17.342, hububatta depolama kapasitesi ise yaklaşık 149 (%76,5) milyon tondur. Depoların %80'i özel sektöre, %18'i kooperatiflere, %2'si ise kamuya aittir. Bu depoların 55 milyon tonu ise hububat sektörüne aittir. Hububat depolarının yaklaşık %14'ü çiftliklerde yer almaktadır.

Ülkede ulaşım, depolama ve liman altyapısında sorunlar mevcuttur. Yolların sadece %10'u asfaltla kaplıdır ve tarımsal ürünlerin sevkياتının %60'ı kara yolu ile yapılmaktadır.

3.5.1. Destekleme Programları

Tarım ve Hayvancılık Planı çerçevesinde 2015/16 döneminde tarımsal sanayi ürünlerine Federal Hükümet yatırımları için 58 milyar \$'lık kaynak ayrılmıştır. Yeni planda yıllık kredi faiz oranını %7,5'tir.

3.5.1.1. Tarım, Hayvancılık ve Gıda Tedarik Bakanlığının Gerçekleştirdiği Programlar

Buğday, mısır, sorgum, çeltik, soya fasulyesi, şeker kamışı, kahve, pamuk vb. ürünler söz konusu programlar kapsamında desteklenmektedir.

AGF-Federal Devlet Alım Programı: Hükümet tarafından farklı üretim bölgelerindeki maliyetler dikkate alınarak yıllık olarak "minimum fiyat" belirlenmektedir. Piyasa fiyatı "minimum fiyat"ın altına düştüğünde program devreye girmektedir. CONAB minimum fiyatla çiftçiler ve kooperatiflerden alım yapmaktadır. Program kapsamında stratejik stoklar tutulmaktadır.

PEP&VEP-Ürünlerin Pazarlanması İçin Pirim Ödeme Programı: Program kapsamında hükümet garanti edilmiş fiyat belirlemektedir. Piyasa fiyatı garanti fiyatın altına düştüğünde aradaki fark çiftçi ve kooperatiflere ödenmektedir. Eyaletler arasında ürün arzındaki dengesizlikler sebebiyle bu program oluşturulmuştur. Ürün alıcısı veya tüccar; ürünleri arz fazlası olan bölgelerden alıp arz açığı olan bölgelere transfer etmeyi taahhüt etmektedir.

PROP: Alıcılar veya tüccarın vadeli işlemler piyasasına girip sözleşme yapmaları durumunda ödenen risk primidir.

PEPRO: Üretici ve kooperatiflere ürünlerini açık arttırmada satmaları durumunda ödenen primdir.

3.5.1.2. Tarımsal Kalkınma Bakanlığının Gerçekleştirdiği Programlar

Okul Gıdası Programı: Tarım reformu kapsamında okul yemeklerinde kullanılacak tarımsal ürünler, yerli topluluklara öncelik vermek suretiyle aile çiftliklerinden satın alınmaktadır.

Tarım Ticareti Programı: Aile çiftliklerinin yaşam standardını iyileştirmek amacıyla kırsal alanlarda iş fırsatları oluşturmak, ürünlere işlenerek katma değer katarak pazarlanması için desteklemede bulunmaktadır.

Hasat Garanti Programı: Söz konusu program kıraç, kurak veya aşırı yağıştan muzdarip olan kuzeydoğu eyaletlerinde uygulanmaktadır. Program kapsamında pamuk, mısır, soya fasulyesi, çeltik vb. ürünlerde %50 ürün kaybı olması durumunda Federal Hükümet, tüm kaybı 6 taksitte üreticilere ödemektedir.

Daha Fazla Gıda Programı: Daha fazla üretim ve ürün çeşitlendirmesi yaparak kırsal kesimdeki altyapıyı güçlendirmek amacıyla girişimcilere kredi sağlanmaktadır.

PAA-Gıda Alım Programı: Hükümet yoksul kesime yardım etmek ve açlıkla mücadele etmek için aile çiftliklerinden doğrudan alım yapmak, ürünlerine katma değer katmayı teşvik ederek pazarlama mekanizmaları geliştirmek amacıyla söz konusu programı oluşturmuştur.

PGPAF- Garanti Fiyat Programı: Piyasa fiyatı ile garanti edilmiş fiyat arasındaki fark, aile çiftliklerine verilmektedir.

PRONAF-Ulusal Aile Tarımını Güçlendirme Programı: Tarım sektörüne verilen en düşük faizli krediler PRONAF Programı kapsamında verilmektedir. Tarımsal olmayan faaliyetler için de üretim bölgelerinde yaşayan ailelere kredi sağlanmaktadır.

Biyodizel Programı: Biyoyakıt üretimine ailelerin katılımını sağlamak amaçlanmıştır. Program kapsamında promosyon, kredi ve destek sağlanmaktadır.

3.6. HİNDİSTAN

3.6.1. Hindistan'da Tarımsal Yapı

Yüzölçümü 328,7 milyon ha olan Hindistan'da net ekilebilir arazi büyüklüğü 155 milyon hektar kadardır. Net sulaması yapılan alan ise 66,7 milyon ha'dır. Bunun dışındaki alanlarda ürün gelişimi genellikle muson yağmurlarına göre şekillenmektedir. Resmî verilere göre 2012/13 dönemi itibariyle Hindistan'da tarım sektörü ve tarıma bağlı sektörler istihdamın %49'unu teşkil etmesine rağmen GSYİH' deki payları ancak %17 olmuştur.

Hindistan'da pek çok ürün için ortalama verim dünya ortalamasının altındadır. Ortalama tarım alanı büyüklüğü 1,34 ha civarında olmakla birlikte toprakların nesildenesile miras yoluyla geçerken bölünmesi sebebiyle bu rakam daha da düşmektedir. Büyük ölçekli olarak nitelendirilen ve yaklaşık olarak 11,2 ha'ın üzerinde olan çiftlikler, Hindistan'daki toplam 119,2 milyon adet çiftliğe ait alanların sadece %1'ini teşkil etmektedir. Eyaletlerde yasalar yoluyla tarım arazilerinin büyüklükleri belli rakamların üstünde tutulmaya çalışılmaktadır.

Ülkenin iki majör üretim sezonu bulunmaktadır. Bunlar, Kharif ve Rabi sezonudur. Kharif sezonu (yaz) nisan-eylül aralığındaki süreci kapsamakta olup bu sezonun ana ürünü pirinçtir. Rabi sezonu ise (kış) ekim-mart aralığını kapsamakta olup sezonun başlıca ürünü buğdaydır.

Ülkede pazarlama oldukça kademeli bir yapıya sahiptir. Üretilen ürünün pazara sunulmasına kadar geçen süreçte 6 ile 8 arasında aracı devreye girebilmektedir. Tarım piyasası genellikle küçük ölçekli işletmelerin hâkimiyeti altındadır. Çiftçi, bu kademeli pazarlama sisteminde tüketici fiyatının çok küçük bir kısmını alabilmektedir.

1991 yılında serbest ekonomi sistemine geçilmesi ile Hindistan Hükümeti, tarım ve gıda işleme endüstrilerinde doğrudan yabancı yatırımları teşvik etmeye başlamıştır. Perakende satışlarda %100 yabancı menşeli yatırıma izin verilmemesine karşın, toptan satış ve bayicilik yoluyla yabancı yatırımın önü açılmıştır. Ayrıca Hindistan, tarımsal biyoteknoloji alanındaki araştırmalara yatırım yapan ve GDO'lu ürünlerle ilgili düzenlemeler getirmek amacıyla bir biyogüvenlik sistemi teşkil eden ilk Asya ülkelerindendir.

3.6.2. Hindistan'da Tarım Piyasası Politikası ve Uygulamaları

Hindistan'da devlet, tarımsal sektörün kalkınmasında önemli bir role sahiptir. Devlet; ithalat-ihracat konusunda politikalar yürütmek, fiyat desteklemelerinde bulunmak, doğrudan ödemeler yapmak, kredi sağlamak, tohum, gübre ve sulama desteklemeleri vermek gibi araçlarla tarım sektörünü desteklemektedir.

Hindistan tarım politikasının amaçları arasında gıdada kendine yeterliliği, çiftçilere yüksek getirili fiyatları ve tüketicilere dengeli fiyatlar sunmayı sağlamak yer almaktadır.

Bu amaçlara ulaşmak amacıyla aşağıda belirtilen politika araçları kullanılmaktadır:

- Asgari destekleme fiyatı (Minimum Support Price-MSP)
- Tüketiciler için gıda desteklemeleri
- Piyasa düzenlemeleri
- Üreticiler için girdi desteklemeleri
- Ticaret politikası

Asgari Destekleme Fiyatı

Kilit konumdaki emtialar için üretici fiyatlarına desteklemeler uygulanmaktadır. Hükümet fiyat destekleme programını, Tarımsal Maliyetler ve Fiyatlar Kurulunun tavsiyeleri doğrultusunda, çeşitli kamu kurumları ile organize etmektedir. Bunlar; Hindistan Pamuk Kurumu, Hindistan Hintkeneviri Kurumu, Hindistan Ulusal Tarımsal İşbirliği Pazarlama Federasyonu, Tütün Kurumu ve Hindistan Gıda Kurumudur.

Hindistan Gıda Kurumu, Hindistan genelindeki toplam 24 milyon ton kapasiteli 1.451 adet depolama tesisi ile en büyük tarımsal depolama sistemine sahiptir. Bu tesislerin bir kısmı kiralık, bir kısmı Kurumun mülkiyetindedir.

Kurum her yıl buğday, çeltik, yemlik hububat ve şeker gibi ürünleri almaktadır.

Hindistan dünyanın en önemli buğday üreten ve tüketen ülkelerinden biridir. Üreticiler için taban fiyat olarak sağlanacak bir “Asgari Destekleme Fiyatı” bulunmaktadır. Hindistan Gıda Kurumu (FCI), önceden belirlenen destekleme fiyatları üzerinden buğday ve pirinç alımı yapmaktadır. Kurumun kendi alım merkezleri bulunmakla birlikte genelde eyaletlere bağlı kurumlar FCI adına alımları yürütmektedirler. Ayrıca bazı eyaletler kendi kurdukları dağıtım programlarını desteklemek amacıyla doğrudan kendileri alım yapmaktadır ancak bu alımlar ülke çapında kıyaslandığında çok küçük bir paya sahiptir. Fazla ürünler, ana üretim bölgelerindeki birincil toptan ürün piyasalarında çiftçiler veya aracılar tarafından satışa sunulmaktadır. Ürünler bu piyasa üzerinden sırasıyla ikincil toptan ürün piyasası, perakende ürün piyasası ve en sonunda tüketicilere kadar ulaşmaktadır. Özel ihracatçılar dahi ihtiyaçlarını birincil toptan ürün piyasasından karşılamaktadırlar.

Gıda Desteklemeleri

Hindistan Gıda Kurumu; düşük gelir seviyesindeki tüketicileri gıda fiyatlarındaki artışlara karşı korumak amacıyla üreticiden minimum destekleme fiyatı üzerinden satın aldığı gıdalık hububatı, destekleme fiyatı üzerinden halkın teminine sunmaktadır. Hindistan Hükümeti ayrıca ülke nüfusunun (1,2 milyar) üçte birine gıda sağlamak amacıyla 10 Eylül 2013 tarihinde Ulusal Gıda Güvenliği Kanunu’nu (National Food Security Act) yürürlüğe koymuştur.

Piyasa Düzenlemeleri

Hindistan'da yurt içi tarımsal piyasalar karmaşık bir piyasa düzenleme çerçevesine tabiidir. Örneğin; Temel Emtia Yasası ile merkezi ve yerel idarelere hükümetçe önemli görülen emtianın muhafazası ve taşınması ile ilgili kısıtlamalar yapabilmesi için olanak sağlanmıştır. Aynı şekilde Tarımsal Ürün Piyasası Komitesi Yasası ile tarım ürünlerinin sadece düzenlenmiş piyasalar aracılığıyla ve sadece kayıtlı araçlar tarafından ticaretine izin verilmiştir.

Girdi Desteklemeleri

Hindistan'da üreticiye gübre, elektrik, yakıt ve sulama desteklemeleri sağlanmaktadır. Son 15 yıllık periyotta ülkede girdi desteklemelerinde ciddi bir artış olmuştur. Hem yerel hem de ithal gübre fiyatlarında destekleme sağlanmaktadır. Pek çok eyalette tarımsal faaliyetler için kullanılan elektrik ya düşük fiyatlarla ya da bedelsiz olarak sağlanmaktadır.

Tarımsal Ticaret Politikası

90'lı yıllara kadar, yüksek vergiler ve sınırlamalar ile baskılanan tarımsal ticaret çoğunlukla kamu ticari kurumları üzerinden işlemekteydi. Ancak 1994 yılından itibaren tarımsal ihracat politikalarında liberal bir yol izlenmeye başlanmıştır. Kamu ticaretine söz konusu ürünlerin azaltılması, ihracat kotalarının gevşetilmesi ve minimum ihracat fiyatı gibi uygulamaların kaldırılması, bu politika doğrultusunda gerçekleşen reformlardan birkaçıdır.

3.7. MISIR ARAP CUMHURİYETİ

Mısır'da 1980 yılından beri hükümetler gıdada sübvansiyon programı uygulamaktadır. Gıda sübvansiyonu sistemi içerisinde halk (baladi) ekmek, halk un, yemeklik yağ ve şeker bulunmakta olup bu sistem devlet bütçesinin yaklaşık %28'ini kapsamaktadır. Ülkenin gıda güvenliğini sağlamada en önde gelen kuruluşu olup miktar ve fiyat yönünden iç piyasalardaki ürünlerin dengesinin korunması için piyasaların takibi ve kontrolünü yürüten Tedarik ve İç Ticaret Bakanlığına bağlı Ürün Tedariki Genel Müdürlüğü (GASC-General Authority for Supply Commodities) gıda sübvansiyonu maliyetlerinin büyük kısmını karşılayan bir devlet organıdır.

Hükümet sübvansiyon sistemi içerisindeki buğdayı, uluslararası piyasadan ve yerel üretimden sağlamaktadır. Uluslararası piyasadan sağlanan buğday çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu sistem ile Mısır, dünyanın en önde gelen buğday ithalatçısı konumuna gelmiştir. Uluslararası ihaleler ve uzun vadeli anlaşmalar yoluyla sağlanan sübvansiyon sistemi dâhilindeki buğday ithalatının tamamından GASC sorumludur. Buğdayın yerel buğday alım programı kapsamında sübvansiyon sistemi için devletin belirlediği alım fiyatı üzerinden yerel üreticilerden temininden, faaliyetleri Tarım ve Arazi Islahı Bakanlığı (MALR) tarafından koordine ve Merkez Bankası tarafından kontrol edilen Tarım ve Kalkınma Bankası (PBDAC) sorumludur. Sübvansiyon sistemi içindeki buğday, devlete bağlı un sanayilerinde veya devletin anlaşma yaptığı özel un

sanayilerinde öğütülür. Özel un sanayilerinin 1989 yılından beri sübvansiyon sisteminde kullanılmak üzere %82 oranlı un üretimi için buğdayı çiftçilerden doğrudan temin etme izinleri de vardır. Sistem için gerekli, tamamı yerel üretimden sağlanan şekeri Kamu Teşebbüsleri Bakanlığına bağlı Gıda Sanayi Holding (FIHC) temin etmektedir. GASC sübvansiyon sistemi içine giren tüm buğday ve şeker için PBDAC, buğday unu sanayileri ve FIHC'ye ödeme yapmaktadır. Sübvansiyon kapsamı içerisindeki buğday, halk ekmek programı ve sübvansiyonlu un dâhilinde işlem görmektedir. Ancak hükümet, devlete çok fazla mali yük oluşturmakta olan destekleme sistemi ile ilgili reform çalışmaları yürütmektedir.

Ülke genelinde 6.500 çiftçi kooperatifi kurulmuş, üreticiler ile devlet arasındaki aracı ve tacirlerin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Ayrıca hükümet tüm ailelere günlük belirli miktarda ekmek dağıtılmasını sağlayan “akıllı kart” diye bilinen yeni bir uygulamaya başlamıştır.

2013/14 sezonundan beri Hükümet diğer ürünlere geçişi engellemek ve ekilişleri artırmak amacıyla 420 EGP/ARDEB (400 \$/Ton) düzeyindeki yüksek alım fiyatlarını sürdürmektedir. Hükümetin yüksek fiyatlı alım politikası çiftçilerin alternatif ürünlere geçişini engelleyerek buğday ekim alanı seviyesinin korunmasını sağlamaktadır. 2015 yılı Kasım ayında Hükümet belirlenmiş alım fiyatları yerine her bir çiftçiye 1.300 EGP/fedan (68 \$/ha) seviyesinde doğrudan destekleme yapabileceğini açıklamıştır. Hükümet yerli buğdayı hasat sırasındaki ortalama küresel buğday fiyatlarından almayı amaçlamıştır. Ancak çiftçi ve kooperatiflerin bu uygulamaya karşı çıkması Hükümetin eski uygulamaya geri dönmesine neden olmuştur.

Hükümetin yerel arzı artırma çalışmalarında başvurduğu bir diğer yöntem siloların kalitesini artırarak silo kayıplarını düşürmektir. Ülkede modern silo sayısı az olup düşük kalitedeki silolar büyük miktarda kayıplara yol açmaktadır. Mısır Silo ve Depolama Holding (EHCSS) şirketi, ülke genelinde 2005-2008 yılları arasında inşa edilmiş 360 bin ton kapasiteli 8 adet modern metal silo işletmektedir. Tarım ve Kalkınma Bankası 298 adedi torak silo ve 64 adedi beton silo olmak üzere toplam 2 milyon ton kapasiteli 362 adet siloya sahiptir. Ancak kalitesi düşük olan bu silolar, yılda %20-30 oranında kayıplara neden olmaktadır. Mısır, ürün israfını ve ithalata bağımlılığı azaltmak amacıyla depolama tesislerinde yenilemelerini sürdürmektedir. Ulusal silo yapımı projesi kapsamında ülkenin buğday depolama kapasitesinin 1,5 milyon tondan 5 milyon tona çıkarılması hedeflenmektedir. Yeni altyapının hasat sonrası kayıpları da azaltması beklenmektedir.

Kuraklığa dayanıklı yüksek verimli buğday çeşitlerini kullanmaya ilaveten su ve arazi kullanımında verimliliği artırma çerçevesindeki çabalar devam etmektedir. Mısır Tarım Bakanı, ithalat politikası ile ilgili olarak FAO ile çalışabileceklerini ifade etmiştir. FAO'dan Mısır'a giden bir heyet hâlihazırda çöl arazilerinin ıslahı konusunda çalışmaya başlamıştır. Bu proje

kapsamında Mısır'ın tarım alanlarının %20 artması beklenmektedir (630 bin hektarlık bir artış beklenmektedir.).

Mısır, 2016 yılının sonunda Orta Doğu'nun ilk emtia ticaret borsasını faaliyete geçirmeyi planlamaktadır. Ürdün kökenli Sigma Yatırım şirketinin Mısır hükümeti ile hububat borsasının faaliyete geçirilmesi için ortaklık anlaşması yaptığı ifade edilmektedir. %20 devlet sermayesi ve %80 özel sermaye ile faaliyete geçecek olan EGYCOMEX, Mısır Emtia Borsasında başta buğday olmak üzere 8 ürün işlem görecektir olup bunlardan 6 tanesi tarımsal emtia diğer ikisi petrol ve altındır.

2015 yılında Mısır'da hububat ekim alanları; buğday 1,35 milyon ha, mısır 750 bin ha, pirinç 650 bin ha, sorgum 160 bin ha, arpa 60 bin ha olmak üzere toplam 2,32 milyon ha seviyesindedir. Hükümet politikası olarak buğdayda dışa bağımlılığı azaltmak ve üretimi artırmak amacıyla yükseltilecek alım fiyatları, ülkede buğday ekim alanlarının artmasını sağlamıştır. Hükümet, 2015/16 sezonunda 4 milyon tonluk hedefin üzerinde yaklaşık 5 milyon ton buğday alımı yaptığını açıklamıştır.

3.8. RUSYA

Rusya ikliminin ağır koşulları sebebiyle ülke topraklarının sadece 1/6'sı tarım alanında kullanılmakta ve 1/10'unda ekiliş yapılabilmektedir. Ülkenin temel tarımsal bölgeleri Avrupa'daki Merkez Bölgesi'nden Batı Sibirya'ya kadar uzanmaktadır. Merkez, Güney, Volga ve Sibirya Bölgeleri ülkenin hububat üretiminin %90-95'inin yapıldığı bölgelerdir. Ural Dağları'nın batısında kalan ve Kuzeybatı, Merkez, Güney ve Volga Bölgelerini içine alan Avrupa Rusya'sı ülkenin kışlık hububat bölgesidir. Bu bölgeye kışlık hububat bölgesi denmesinin nedeni kışlık ürünün %80'inden fazlasının bu bölgede üretilmesinden kaynaklanmakta ancak bölgede kışlık üründen çok baharlık ürün ekilişi yapılmaktadır. Baharlık üretim bölgesi ise Volga Vadisi'nden Uzak Doğu Bölgesi'ne kadar uzanmakta iken Batı Sibirya'nın doğusunda çok az ekiliş yapılmaktadır.

Rusya tarım holdinglerinin büyük bir bölümü entegre tarım-komplekslerdir. Yani ham madde kaynakları, depolama kapasitesi, birincil ve ikincil işlem aktiviteleri ve kendi dağıtım ağları bulunmaktadır. Yemlik tohum üreticilerinin önemli bir kısmı aynı zamanda et üretimi yapmaktadır. Böylece, buna benzer büyük entegre sistemleri Rus hububat pazarında önemli yere sahip olmaktadır.

En büyük 10 şirketin toplam depolama hacminin kapasitedeki oranı %20'yi aşmaktadır. Toplam hububat muhafaza kapasitesi 120 milyon tondur.

Müdahale işlemleri, Tarım Bakanlığının görevlendirmesiyle bir devlet kurumu olan Birleşik Hububat AŞ (Ajans) tarafından yapılmaktadır. Birleşik Hububat AŞ (UGC), Rusya'nın hububat ihracat potansiyelini gerçekleştirmek için Rusya hububat piyasasının altyapısını geliştirmek ve hububatı hem yurt içi hem de yurt dışında pazarlamak amacıyla 20 Mart 2009 tarihli ve 290 sayılı Başkanlık Kararnamesi ile oluşturulan bir devlet kuruluşudur. UGC'nin Rusya'nın 18 eyaletinde toplam 1,8 milyon ton kapasiteli 12 silosu ve 1,2 milyon ton kapasiteli 14 işleme tesisi bulunmaktadır. Diğer fonksiyonlarının yanında UGC hükümetin hububat müdahaleleri (hem satış, hem alış) görevini üstlenmektedir. UGC, hububat piyasasını düzenlemek amacıyla müdahale alımları ve emtia satışları için ürün borsalarını kullanmaktadır.

Rusya'nın en büyük özel sektör yatırımcılarından biri olan Summa Grubu, 28 Mayıs 2012 tarihinde düzenlenen ihale ile 198 milyon \$ bedelle UGC'nin hisselerinin yarısını (1 eksik hisse ile) almıştır. UGC Rus hükümetinin tamamen özelleştirilecek şirketler listesinde bulunmaktadır.

Ulusal Emtia Borsası (National Merchantile Exchange-NAMEX), 2002 yılında değişik yerel yapılarda örgütlenmiş; emtia borsalarını ortak bir çatıda toplamak amacıyla spot emtia borsası olarak kurulmuştur. Ortakları arasında Rusya Şeker Üreticileri Birliği, Rusya Hububat Birliği ve Razguliay (Hububat Şirketi) gibi önde gelen tarım kuruluşları; Moskova Bankalararası Döviz Borsası MICEX, yerel borsalar ve bilgi teknolojisi şirketleri bulunmaktadır. Çavdar, arpa ve buğday; NAMEX'te işlem gören temel mallardır. NAMEX Moskova Bankalararası Döviz Borsasının (MICEX) altında faaliyet göstermektedir. MICEX'in teknik altyapısını kullanan NAMEX'in rekabet içinde olduğu bir borsa bulunmamaktadır. NAMEX, yerel borsaların bir çatı altında birleştirilmesinden meydana gelmiştir.

Borsada alım-satımı yapılan ürünlerin fiziksel teslimleri de yetkili lisanslı depolardan yapılmaktadır. Borsada ağırlıklı olarak müdahale alım ve satımları yapılmakta olup müdahale konusu ürünler, Tarım Bakanlığı tarafından açık eksiltme ihalesiyle belirlenmiş lisanslı depolarda muhafaza edilmektedir.

Üreticiden yapılan müdahale alımlarında ise üretici, Birleşik Hububat AŞ'ye kayıt olup Ulusal Emtia Borsasında akredite olduktan sonra seanslara bizzat veya aracı vasıtasıyla katılmakta; seanslarda satış yapan üretici, yetkili lisanslı depo ile ürün teslim anlaşması yaptıktan sonra ürünü teslim etmekte; ürün tesliminden sonra lisanslı depo, Birleşik Hububat AŞ ve üretici arasında sözleşme imzalayarak basılı ürün senedini almakta ve bu ürün senedi ile Tarım Bankasına giderek ürün bedelini tahsil etmektedir.

14.07.2012 tarihinde Rus Hükümeti 6 alt program ve 4 hedef programdan oluşan "2013-2020 Tarımsal Kalkınma ve Tarımsal Ürün Piyasaları Düzenleme Devlet Programı"nı kabul etmiştir. Programın finansmanı federal ve bölgesel yönetim bütçelerinden ortak karşılanmaktadır. Verilen destekler çiftçilerin gelirlerine göre yapılmakta ve üretim

performansından bağımsız olarak verilmektedir. DTÖ kurallarının doğrudan tohum, yakıt ve gübre desteğine izin vermemesi dolayısıyla Rusya, 2008-2012 yılları arasında kullandığı bu yöntemi terk etmiştir. Destekler yerel yönetimlere dağıtmakta olup yerel yönetimin kendi destek politikasının olması ve Tarım Bakanlığıyla bir anlaşma yapılması şartı koşulmuştur.

3.9. UKRAYNA

Ukrayna'da bitki yetiştiriciliği, tarımsal üretiminin %70'ini oluşturmaktadır. Bitki yetiştiriciliğinde hububatın payı % 25'in üzerinde, yağlı tohumların payı ise yaklaşık %20'dir.

Ukrayna'nın toplam ürün ihracatındaki tarım ürünlerinin payı yıldan yıla artış göstererek %31'e ulaşmıştır. Tarımsal ürün ihracatının %70'ini, hububat, yağlı tohum ve bitkisel yağ oluşturmaktadır.

Ukrayna'daki tarım alanlarının % 60'ı küçük aile işletmeleri, % 40'ı ise büyük işletmeler tarafından kullanılmasına karşın, ülke üretiminin % 55'ini, teknolojik avantajları nedeniyle büyük işletmeler, % 45'ini küçük işletmeler gerçekleştirmektedir.

Hububat üretiminin büyük bölümü (%79), ihracatının ise neredeyse tümü, orta ve büyük işletmeler tarafından yapılmaktadır. Hububat üretiminde ve ihracatında en büyük paya Nibulon (%10; %14), ADM, Louis Dreyfus Commodities, Topfer, Kernel, Glencore, Bunge Ukraine, Raiz ve Cargill şirketleri sahiptir.

Üretici teşvikleri:

2015 yılında bütçe programları yoluyla tarımsal üreticilerin desteklenmesi sınırlandırılmıştır. 2013 yılında 8,72 milyar UAH, 2014 yılında 6,35 milyar UAH olan Tarım Politikası ve Gıda Bakanlığı bütçesi, 2015 yılında devalüasyona rağmen 2,2 milyar UAH, 2016 yılında da 2 milyar UAH düzeyine düşürülmüştür. Bazı destekleme programları kapatılmış, geri kalanların finansman miktarı ve alanları azaltılmıştır. Bütçe fonları; devlet müdahale fonunun fiyat regülasyonu kapsamında; depolama, taşıma/sevkiyat, işleme ve ihracat giderlerini kompanse etmeye yönelik olarak tahsis edilmiştir. Fonlar ayrıca, üreticilere yönelik kredi programı ile makine ve teçhizat alımlarının finansmanına ayrılmıştır.

Ukrayna'da hububat ihracatında KDV iadesi uygulanmaktaydı. 2014 yılında yürürlüğe giren yeni vergi kanunu ile hububat ihracatından kaynaklanan KDV iadesi, ihracatçı ile üretici arasındaki komisyoncu tüccar sayısını azaltmak amacıyla sadece üreticiler için uygulanmaya başlamıştır. Böylece aradaki komisyoncu karının bir kısmının çiftçiye aktarılması hedeflenmiştir. Ancak çiftçilere ürün bedelinin yaklaşık %10'u kadar destek sağlayan bu uygulama, DTÖ kurallarına ve IMF ile İşbirliği Memorandumu şartlarına aykırı olduğu gerekçesiyle 1 Ocak 2017 tarihinden itibaren kaldırılmıştır.

Yabancı yatırımcının tarım teknolojisi modernizasyonu amaçlı ve yatırım kapsamında ithal edeceği makine-ekipman KDV'den ve bazı vergilerden muaftır. İthalat tarihinden itibaren üç sene içerisinde bu mallar iç piyasada satılmak istenir ise muaf olunan miktar devlete ödenmek zorundadır.

Hububat piyasalarındaki müdahale kuruluşları

Ukrayna hububat piyasasında 1996 yılından 2005 yılına kadar Ukrayna Tarım Politikası ve Gıda Bakanlığına bağlı anonim şirket Khlib Ukrainy, hububat alım ve satımında aktif bir devlet operatörü olmuştur. 2005 yılında Tarım Fonu'nun kurulmasının ardından şirketin varlıklarının bir kısmı önce *Tarım Fonu*'na, kalanları da daha sonra *Devlet Rezerv Ajansı* ve *Devlet Gıda ve Hububat Kurumuna* devredilmiştir.

Ukrayna'da hububat piyasaları 3 müdahale kuruluşu tarafından düzenlenmektedir:

- Ukrayna Devlet Tarım Fonu
- Ukrayna Gıda ve Hububat Kurumu
- Ukrayna Devlet Rezerv Ajansı

Tarım Fonu

Ukrayna Tarım Politikası ve Gıda Bakanlığına bağlı Tarım Fonu, Ukrayna'da fiyat düzenleme politikasının sağlanması amacıyla 2005 yılında kurulmuştur. Alımlarının finansmanı Ukrayna devlet bütçesinden özel bir fon aracılığıyla gerçekleştirilen Tarım Fonu'nun öncelikli görevi, devlet müdahale stoklarını oluşturmaktır. Tarım Fonu'nun başlıca faaliyetleri; emanet alımlar, spot ve vadeli alımlar, fiyat istikrarını sağlamaya dönük müdahale alım ve satımlarıdır.

Ukrayna Devlet Rezerv Ajansı

Ukrayna Bakanlar Kuruluna bağlı Ukrayna Devlet Rezerv Ajansı, gıda piyasasında hükümetin talimatları doğrultusunda gıda güvenliğini sağlamak amacıyla gıda rezervi tutar. Devlet Rezerv Ajansı, gıda maddeleri satın alır ve rezervlerinden satar. Faaliyetleri devlet bütçesinden finanse edilir.

Ukrayna Devlet Gıda ve Hububat Kurumu

2010 yılında Ukrayna Hükümeti, Khlib Ukrainy'yi yeniden organize etmek ve mali sorunlarını çözmek amacıyla Devlet Gıda ve Hububat Kurumunu kurmuştur. Kurumun hisselerinin %51'i devlete aittir. Kâr amacıyla çalışan bu kurumun başlıca faaliyetleri; hububat alımı, depolama ve işleme, un ve diğer hububat gıda ürünlerinin üretimi, yem, karma yem ve yem katkı maddeleri üretimidir.

Ticari faaliyetlerine ek olarak devlet tarafından verilen uluslararası sözleşmelerin yerine getirilmesi ve iç piyasada üretici ve tüketicilerin desteklenmesi görevlerini de yürütmektedir.

2012 yılında Ukrayna ve Çin arasında imzalanan 3 milyar \$ tutarındaki kredi anlaşması çerçevesinde, (karşılığında) Ukrayna'nın Çin'e tarımsal ürün tedarikini öngören kredinin 1,5 milyar \$'lık birinci diliminin yönetme görevi, Ukrayna tarafından Devlet Gıda ve Hububat Kurumu'na (SFGCU), Çin tarafından Makine Sanayisi ve Genel Müteahhitlik Ulusal Şirketi'ne (CCEC) verilmiştir.

Müdahale alım ve satımları, devlete ait "Tarım Borsası" aracılığıyla yapılmakta olup ilgililerin bu borsaya kayıt olarak seanslara katılmaları gerekmektedir.

Bugüne kadar Ukrayna'da devletin piyasa üzerinde en etkili olduğu faaliyetler "ihracat vergisi" ve "ihracat kotası" uygulamalarıdır. Son yıllarda Tarım Bakanlığı ve piyasa katılımcıları arasında buğday, arpa ve mısır gibi temel ürünlerin ihracat limitlerine dair mutabakat imzalanması yoluyla iç piyasa korunmaktadır.

4. TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ

4.1. Kuruluş Amacı, Görevleri ve Faaliyetleri

Dünyada 1929-1930 yıllarında yaşanan ekonomik kriz sonucu ülkeler, risklerin önüne geçmek üzere tarımsal ürünleri desteklemeyi programlarına almışlardır. Bunu 1929 yılında ABD "Tarımsal Pazarlama Kanunu" ve 1930 yılında Kanada "Kanada Hububat Kanunu" ile uygulamaya koymuştur. Ülkemizde bu görev 1932 yılında çıkarılan "2056 sayılı Kanun" ile Ziraat Bankasına verilmiştir. Verilen görev, belli bir taban fiyatla gerekli görülen yerlerde buğday satın alınmasıdır. Gerek ilk kuruluş kanunu olan 13.7.1938 tarihli ve 3491 sayılı Kanun gerekse son olarak çıkarılan 08.06.1984 tarihli ve 233 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'ye göre destekleme görevi TMO'ya verilmiştir.

TMO; sermayesinin tamamı devlete ait, 08.06.1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname (KHK) hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe ve faaliyetlerinde özerkliğe sahip, sorumluluğu sermayesi ile sınırlı bir İktisadi Devlet Teşekkülüdür.

TMO'nun kuruluş dayanağı, 11.12.1984 tarihli ve 18602 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren TMO Ana Statüsü'dür.

TMO Ana Statüsü'nün 4'üncü maddesinde "Yurtta hububat fiyatlarının üreticiler yönünden normalin altına düşmesini ve tüketici halk aleyhine anormal derecede yükselmesini önlemek, bu ürünlerin piyasasını düzenleyici tedbirler almak ve gerektiğinde Bakanlar Kurulu Kararı ile hububat dışındaki diğer tarım ürünleri ile ilgili verilecek görevi yürütmek, afyon ve uyuşturucu maddelere konulan Devlet tekeli işlemlerini işletmek amacı ile teşkil etmektedir." denilmektedir. Ayrıca 4'üncü maddeye uzun süreli depo kiralaması ile ilgili olarak 19 numaralı bent eklenmiştir. Bu bentte "Görev alanındaki ürünlerin piyasasını düzenlemek için ürünlerin kapalı depolarda muhafazasını sağlamak amacıyla diğer kişi ve kuruluşlar tarafından inşa edilmiş ve/veya inşa edilecek depoları uzun sürelerle kiralamak; bu amaçla yapılacak depolara kiralama garantisi vermek" şeklinde yer almaktadır.

Toprak Mahsulleri Ofisi, 233 sayılı KHK ve Ana Statüsü hükümlerine göre yönetilmekte; 233 sayılı ve 6085 sayılı Kanun hükümlerine göre Sayıştay denetimi ile 3346 sayılı Kanun hükümlerine göre TBMM tarafından denetlenmektedir. Merkezi Ankara'da olan TMO; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının ilgili kuruluşudur.

4.2. TMO Tarafından Uygulanan Alım Politikaları

1938-1988 yılları arasında her yıl için bir baş alım fiyatı açıklanmış ve ödemeler bu fiyatlar üzerinden peşin olarak yapılmıştır.

1988/89 sezonunda; baş alım fiyatı yerine destekleme alım fiyatı ilan edilmiş, 1988/12969 sayılı Kararname ile asgari alım fiyat tespit yetkisi TMO'ya verilmiştir. Ürün bedellerinin %50'sinin peşin, % 50'sinin iki ay içinde ödenmesi hükmü getirilmiştir.

1990/91 sezonunda destekleme alım fiyatı ilan edilerek bu fiyatlara haftada 4 TL/Kg ilave yetkisi ve asgari alım fiyatı tespiti yetkisi TMO'ya verilmiştir.

1991/92 sezonunda destekleme temel fiyatı ve üretici destekleme primi şeklinde fiyatlar ilan edilmiştir. Üreticiden alınan ürünlere miktar sınırlaması getirilmiştir (50 ton). Fiyatlara haftada 4 TL/kg ilave yetkisi ve asgari alım fiyatı tespiti yetkisi TMO'ya verilmiştir. Destekleme temel fiyatı ile üretici destekleme priminin yarısının peşin ödenmesi kararlaştırılmıştır.

1993/1994 sezonunda 18 Temmuz'a kadar geçerli destekleme alım fiyatları ilan edilmiştir. Bu dönemde ayrıca TMO'nun umumi mağazacılık faaliyetlerinde bulunması

kararlaştırılmış ve 1993/4446 sayılı Kararname ile TMO hububat satış fiyatının, alım fiyatından en az %15 fazla olacağı hususu belirlenmiştir.

1994/95 sezonunda destekleme alım fiyatı, destekleme temel fiyatı ve üretici destekleme priminden oluşacak şekilde ilan edilmiştir. İlan edilen fiyata eylül, ekim ve kasım aylarında 100 TL/kg ilave ödeme yapılması kararlaştırılmıştır. Umumi mağazacılık faaliyetlerine bu dönemde de devam edilmiş ve hububat satış fiyatının alım fiyatından en az %20 fazla olacak şekilde belirleneceği hususu 1994/5688 sayılı Kararname'de yer almıştır.

TMO, 2002 yılından itibaren destekleme alımı yerine müdahale alımları yapmaya başlamıştır.

2002/2003, 2003/2004 ve 2004/2005 dönemlerinde umumi mağazacılık faaliyetlerine devam edilmiş; müdahale alım fiyatları TMO Yönetim Kurulu tarafından kademeli olarak belirlenmiştir. TMO tarafından alınan ürün bedelinin %50'sinin peşin, kalan %50'sinin ise en geç 30 gün içinde ödenmesi kararlaştırılmıştır.

2005/2006 döneminde de TMO; alım fiyatını kademeli olarak belirlemiştir. Alınan ürünün 10 tona kadar olan kısmının bedeli peşin, bakiyesi ise 30 gün içinde ödenmiştir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca ilk kez hububat ve çeltik alımlarında prim ödemesi uygulamasına başlanmıştır. Bu yıldan sonra düzenli olarak prim ödemesi uygulamasına devam edilmiştir.

2006/2007 ve 2007/2008 dönemlerinde umumi mağazacılık faaliyetlerine devam edilmiştir.

2006/2007 döneminde teslim tarihinden itibaren ürün bedellerinin yarısı 15 gün, kalan yarısı sonraki 15 gün içerisinde ödenmiştir.

2007/2008 döneminde, teslim tarihinden itibaren ürün bedellerinin tamamı 7 gün içinde ödenmiştir.

2008/2009 döneminde müdahale alım fiyatı açıklanmaması nedeniyle emanetten dönen buğday bedelleri peşin olarak çeltik ve mısır bedelleri ise teslim tarihinden itibaren 25 gün içinde ödenmiştir.

Ayrıca Bakanlar Kurulu kararlarında satış fiyatlarının;

2002 yılı için Aralık döneminde, Haziran 2002 dönemi alım fiyatlarının asgari %40 fazlasına göre aylar itibariyle,

2003 yılı için %30,

2004 yılı için %20 daha fazla olması şeklinde TMO tarafından belirlenmesi kararlaştırılmıştır.

2005 yılında ise satış fiyatları TMO tarafından serbestçe belirlenmiştir.

2009/2010 döneminde; hububat ve çeltik uygulama yönetmeliklerinde yapılan değişikliklerle AB standartlarına uyumlu alım modeline geçilmiştir. Bu yönetmelikler çerçevesinde, TSE Buğday Standardı da güncellenmiştir.

- Fiziksel analiz yanında bazı alım noktalarında kimyasal analiz de yapılarak kaliteli üretim teşvik edilmiştir.
- AB ülkelerinde olduğu gibi üreticiler yanında tüccar ve şirketlerden de kasım ayında alıma başlanmıştır.
- Kurumumuzun alım, satış, stok, sevk ve tesellümleri ile analiz değerleri otomasyon sistemine aktarılmıştır.
- Üreticilere web sayfası üzerinden ürün bedellerine ilişkin bilgileri sorgulama imkânı sağlanmış, ürün bedelleri bankalar aracılığıyla 30 gün içerisinde doğrudan üretici hesaplarına aktarılmıştır.
- Üreticilerin Ziraat Odası veya İl ve İlçe Tarım Müdürlüklerinden üretici belgesi alma zorunluluğu kaldırılarak online ÇKS (Çiftçi Kayıt Sistemi) bilgileri kullanılmaya başlanmıştır.

2010/2011 döneminde; hububat ve çeltik uygulama yönetmeliklerinde yapılan değişikliklerle AB standartlarına uyumlu hâle gelen alım modeline devam edilmiştir.

- Buğday ve arpada kademeli alım fiyatı açıklanmıştır.

2011/12 alım döneminde;

Kaliteye Dayalı Alım Sistemi'ne geçilmiştir.

- AB'ye uyum çalışmaları kapsamında hazırlanan yönetmelikler, 2009 yılında uygulanmaya başlanmıştır.

- TSE Buğday Standardı ve TMO baremlerinin yeniden düzenlenmesi amacıyla kamu kurum kuruluşları, borsalar, ilgili sektör ve sivil toplum kuruluşları ile toplantılar düzenlenmiştir.
- TMO, önceki yıllarda hububat alımlarında sadece fiziksel analize göre fiyatlandırma ve depolama yapmakta iken bu yıldan itibaren fiziksel analizlerin yanında kimyasal analizleri de alımlara esas almaya başlamıştır.
- Kaliteye Dayalı Yeni Alım Sistemi'ne geçmek için 300 adet kimyasal analiz cihazı satın alınıp ülke genelindeki tüm TMO alım noktalarına dağıtılmıştır.
- Yeni alım sisteminde insan faktörü minimum seviyeye indirilerek analizlerin büyük çoğunluğu (hektolitreye, rutubet, protein, sedimantasyon, yaş öz) cihazla kısa sürede yapılan kimyasal analiz neticesinde doğrudan bilgisayar ortamına aktarılmaktadır.
- Cihaz sayesinde doğrudan bilgisayar ortamına aktarılan analiz değerleri neticesinde, ürünün fiyatı yine bilgisayar tarafından tespit edilmektedir.
- Yeni alım sistemi 2011 döneminde TMO'nun ülke genelindeki bütün işyerlerinde başarıyla uygulanmış olup bu sayede;
  - Alım hızı artmıştır.
  - Üreticilerin ürünlerini satması için bekleme süresi azalmıştır.
  - Süne kımıl oranı %2'nin altında ve proteini %12'nin üzerinde olan buğdaylara %1-3 arasında ilave fiyat verilmiştir.
  - Kaliteli üretim yapan üretici daha fazla kazanç elde etmiştir.
  - TMO yanında borsalar, lisanslı depoculuk şirketi ve ilgili sektör de aynı standartlara göre alım yapmaya başlamış; dolayısıyla hububat ticaretinde yeknesaklık sağlanmıştır.
  - Satışlarda, tüccar ve sanayicinin istediği protein oranındaki ürünü daha kolay temin etme imkânı sağlanmıştır.

2012/13 alım döneminde;

- 31.05.2012 tarihinde taahhütname ile alımlara başlanmıştır. Taahhütnameli alımlar sadece üreticilerden yapılmıştır.
- 18.06.2012 tarihinde buğday müdahale alım fiyatları açıklanmış; arpa, çavdar, yulaf ve tritikale için müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.
- 1,6 milyon ton peşin alım yapılmış ve üreticilere ürün bedeli olarak 1.037 milyon TL ödenmiştir.
- Ürün bedeli ödemeleri; 30 gün içerisinde, anlaşmalı bankalardan alınan ürün kartı ile teslim eden üreticilere ise 10 gün içerisinde yapılmıştır.
- 149 bin ton buğday emanet olarak alınmıştır.
- Tüm kesimlerden boş depo kapasitesi 5.000 ton ve üzerinde olan sabit iş yerlerinde çelik ve beton silolara emanet alım yapılmıştır.

- Ürünü emanete bırakan üreticilerden 2 TL/Ton/Ay, ÇKS Belgesi olmayanlardan ise 3 TL/Ton/Ay depo kira ücreti alınmıştır.
- TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk San. ve Tic. AŞ'ye (LİDAŞ) ait depoların faaliyet gösterdiği TMO iş yerlerinde TMO-TOBB LİDAŞ'a ait depolar doluncaya kadar peşin ve emanet alım yapılmamıştır.
- Polatlı, Ahiboz ve Lüleburgaz'daki alımlar; lisanslı depolar üzerinden ürün senedi ile yapılmıştır. Üreticiler, ürünlerini bu depolara bırakmak suretiyle alacakları ürün senetlerini açıklanan müdahale fiyatları üzerinden TMO'ya satmışlardır.
- Altyapısı uygun olan 16 ticaret borsasında 161 bin ton buğday alımı yapılmıştır.
- 89 adet geçici alım merkezi açılmış olup 130 bin ton alım yapılmıştır.

2012 yılında kısmi randevulu alım sistemine geçilmiştir.

Üreticilerimizin hasat dönemlerinde TMO iş yerleri önünde uzun süre beklemelerini önlemek amacıyla kısmi randevulu alım sistemi uygulanmıştır.

Bu sistemde;

- Randevu alma işlemi, TMO Şube Müdürlükleri ile Ajans Amirliklerinden veya randevu.tmo.gov.tr internet adresinden yapılmıştır.
- Randevu alanlar ürünlerini aynı günde, almayanlar ise önceden olduğu gibi sıraya girerek teslim etmişlerdir.
- Üreticiler, en fazla ÇKS'deki üretim miktarı kadar randevu alabilmişlerdir.
- Borsalar üzerinden alım yapılan iş yerlerinde randevulu ve randevusuz alım yapılmıştır.
- Randevu alma işlemleri 1 Eylül 2012 tarihinde sona ermiş, bu tarihten sonra alımlara randevusuz devam edilmiştir.
- Emanet alımlar tüm kesimlerden (üretici, sanayici, tüccar, vb.) sadece randevulu olarak yapılmıştır.
- Emanet alım randevuları, kapalı depo kapasitesi yeterli olan iş yerleri için verilmiştir.

2013/14 alım döneminde;

- 20.05.2013 tarihinde taahhütname ile alımlara başlanmıştır. Taahhütnameli alımlar üretici, tüccar ve sanayiciden yapılmıştır.
- 07.06.2013 tarihinde buğday müdahale alım fiyatları açıklanmış; arpa, çavdar, yulaf ve tritikale için müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır. Piyasa fiyatlarının üretici aleyhine olduğu **Kayseri ve Sivas** bölgelerinde 14 Ağustos 2013'te **540 TL/Ton** bölgesel arpa fiyatı açıklanmıştır.
- Alım ve satış fiyatları birlikte açıklanmıştır.
- 1,987 bin ton peşin hububat alımı yapılmış ve üreticilere ürün bedeli olarak 1.310,6 milyon TL ödenmiştir.
- Ürün bedeli ödemeleri; 30 gün içerisinde, anlaşmalı bankalardan alınan ürün kartı ile teslim eden üreticilere ise 10 gün içerisinde yapılmıştır.
- 286 bin ton buğday emanet olarak alınmıştır.
- Ürünü emanete bırakan üreticilerden 2 TL/Ton/Ay, ÇKS Belgesi olmayanlardan ise 3 TL/Ton/Ay depo kira ücreti alınmıştır.
- TMO-TOBB LİDAŞ'a ait depoların faaliyet gösterdiği TMO iş yerlerinde, TMO-TOBB LİDAŞ'a ait depolar doluncaya kadar peşin ve emanet alım yapılmamıştır.
- Polatlı, Ahiboz ve Lüleburgaz'daki alımlar; lisanslı depolar üzerinden ürün senedi ile yapılmıştır. Üreticiler, ürünlerini bu depolara bırakmak suretiyle alacakları ürün senetlerini açıklanan müdahale fiyatları üzerinden TMO'ya satmışlardır.
- Altyapısı uygun olan 16 ticaret borsasında 239 bin ton buğday alımı yapılmıştır.
- 77 adet geçici alım merkezi açılmış olup 183 bin ton alım yapılmıştır.
- Tam randevulu alım sistemine geçilmiştir. Bu sistemde taahhütnameli alımlar dâhil tüm alımlar randevulu olarak yapılmıştır.

- 2013 dönemi hasat öncesinde; piyasalarda çeltik stokunun kalmaması, dolar kurunun artmasına bağlı olarak ithal ürün maliyetlerinin yükselmesi ve yerli ürüne olan tüketici talebinin artması nedeniyle piyasada işlem gören çeltik fiyatları **TMO'ca öngörülen fiyatın üzerinde** seyrettiğinden müdahale alım fiyatlarının açıklanmasına gerek duyulmamıştır.

2014/15 alım döneminde;

- Hasat arpada 2 Mayıs 2014'te Şanlıurfa'da, buğdayda 5 Mayıs 2014'te Adana'da başlamış olup ağustos ayında tamamlanmıştır.
- 2014 yılında ülkemiz hububat üretimindeki azalmaya bağlı olarak piyasaya arz edilen ürün miktarı düşük gerçekleşmiş, piyasa fiyatları Kurumumuzun öngördüğü müdahale alım fiyatlarından yüksek gerçekleşmiştir.
- Yüksek gerçekleşen piyasa fiyatları nedeniyle müdahale alım fiyatları açıklanmamıştır.
- Sadece Trakya Bölgesi'nde (Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinde) buğday kalitesindeki düşüklüğe bağlı olarak piyasa fiyatlarının düşük seyretmesi nedeniyle üreticilere depolama imkânı sağlamak amacıyla 09 Temmuz 2014'te taahhütname ile alıma başlanmıştır.
- 1.501 ton taahhütname karşılığı buğday alımı yapılmıştır.

2015/16 alım döneminde;

- Ülkemizde 2015 yılı hububat hasadı arpada 13 Mayıs, buğdayda 20 Mayıs'ta başlamıştır.
- Bu kapsamda hasadın ilk başladığı günden itibaren TMO, üreticilerimize depolama imkânı sağlamak amacıyla 22 Mayıs 2015 tarihinde taahhütname ile ürün alımlarına başlamıştır. Taahhütnameli alımlar, 2013 yılından farklı olarak 2015 yılında tüm kesimlerden randevulu olarak yapılmış ayrıca taahhütname karşılığı alınan ürünler emanet alıma da dönüştürülebilmektedir.
- 15 Haziran 2015 tarihinde de müdahale alım ve satış fiyatları ile alım politikalarını açıklamıştır.
- 2015 yılı için Anadolu Kırmızı Sert buğday müdahale alım fiyatı 862 TL/Ton olarak belirlenmiştir. Bu fiyat; %12,5-12,9 protein içeren buğdaylar için belirlenmiş olup proteini %13 ve üzerinde, süne oranı düşük olan kaliteli buğdaylarda ton başına 899 TL'ye kadar çıkabilmektedir.
- Makarnalık buğday müdahale alım fiyatı 976 TL/Ton olarak belirlenmiştir. 976 TL/Ton olarak açıklanan fiyat; %12,5-12,9 protein içeren makarnalık buğdaylar için belirlenmiş olup proteini %13,5 ve üzerinde, süne oranı düşük olan kaliteli makarnalık buğdaylarda ton başına 1034 TL'ye kadar çıkabilmektedir.
- Bu fiyatlara ilave olarak Bakanlığımız tarafından buğday için ton başına 50 TL prim ödemesi ile gübre, mazot, sertifikalı tohumluk ve toprak analizi gibi destek ödemeleri yapılacaktır. Bakanlığımızca verilen 127 TL/Ton prim ve diğer desteklerle birlikte Anadolu Kırmızı Sert ekmeklik buğdayın 862 TL/Ton olan müdahale alım fiyatı, 989 TL/Tona; makarnalık buğdayın 976 TL/Ton olan müdahale alım fiyatı, 1103 TL/Tona yükselmektedir.
- 2015 yılında buğday satış fiyatları, müdahale alım fiyatları ile 15 Haziran'da açıklanmıştır.
- Ürün bedeli ödemeleri, ürünün TMO'ya teslim tarihinden itibaren 30 gün içerisinde üreticilerin banka hesaplarına aktarılmaktadır. Anlaşmalı bankalardan alınan ürün kartı ile ürünlerini teslim eden üreticilere 30 gün yerine, 15 gün içerisinde ödeme yapılmıştır.
- 2015 yılında 3.307.453 ton buğday, 473.799 ton arpa olmak üzere toplam 3.781.252 ton peşin; 116.270 ton buğday, 64.457 ton arpa olmak üzere toplam 180.727 ton emanet buğday ve arpa alımı yapılmıştır.
- Üreticilerimize 2.881 milyon TL ödeme yapılmıştır. Banka kartı ile ürün teslim edenlerin oranı %79'dur.
- 2011 yılında başlatılan proteine göre alım sistemine bu yıl da devam edilecektir. Buğdaylar fiziksel analizlerinin yanında, kimyasal analiz değerlerine göre fiyatlandırılarak

depolanmaktadır. 2011 yılından beri süne-kıvımlı tahribatı düşük, protein oranı yüksek olan buğdaya %1-3 arasında verilen ilave fiyat 2015 yılında %1-7 arasında uygulanmaktadır.

- Bu yıl açılan toplam 76 adet geçici alım merkezi ile 295 iş yerinde alım faaliyetinde bulunmaktadır. Geçici alım merkezlerinde yapılan alımlarda diğer kesintilere ilave olarak alım bedeli üzerinden %1+KDV olarak hizmet bedeli tahsil edilmektedir. Bu noktalarda yapılan alım miktarı 433.000 tondur.
- TMO, 2009 yılından beri tüccar ve şirketlerden alım yapmaktadır. Bu kapsamda; tüccar ve şirketler üreticiden aldığı belgeleri kaydıyla kendi deposundaki ve TMO depolarına emanete bıraktığı ürünlerini, 2 Kasım tarihinden itibaren TMO'ya satabilmektedir. 2015 yılında tüccardan alım yapılması herhangi bir müracaat olmamıştır.
- Kuruluşumuz, Tarımsal Ürün Borsalarının Geliştirilmesi Projesi kapsamında 2002 yılından itibaren altyapılarını tamamlayan borsalarda alım yapmaya başlamıştır. Bu yıl da altyapısı uygun 15 ticaret borsasında alım yapılmıştır (202 bin ton).
- TMO; sözleşme yapılan tarım ürünleri lisanslı depoculuk şirketine ait depoların bulunduğu Polatlı, Ahıboz ve Lüleburgaz'da alımlarını bu şirket üzerinden yapmaktadır.
- Ürün senetlerinin temsil ettiği ürünleri satmak isteyen üreticiler, ÇKS Belgesi'ndeki miktar kadar ürünlerini TMO'ya satabilmektedir. Ürün senedinde kayıtlı ürünün peşin alıma tabi tutulması hâlinde ürün bedeli, analiz değerleri esas alınarak alım fiyatı üzerinden hesaplanıp varsa yasal kesintiler (SGK) yapıldıktan sonra elektronik ürün senedi sahibine ödenmektedir.
- Tarım ürünleri lisanslı depoculuk şirketine ürün bırakarak TMO'ya ürünü satmak isteyen tüccar ve şirketler, ürünü üreticiden aldıklarına dair müstahsil makbuzu veya fatura ile belgelerini hâlinde 2 Kasım 2015 - 26 Nisan 2016 arasında ürün senedini temsil eden ürünleri satın alabilmektedir.
- Ürünü lisanslı depolara bırakan üretici, tüccar ve sanayici; ürün senedi vasıtasıyla lisanslı depoculuk şirketlerinin anlaşmalı olduğu bankalardan kredi kullanabileceklerdir.
- Bugüne kadar tarım ürünleri lisanslı depoculuk şirketi üzerinden ürün senedi ile toplam **56 bin ton** buğday alımı yapılmıştır.
- Ürünü emanete bırakan üreticilerden 3 TL/Ton/Ay, ÇKS Belgesi olmayanlardan ise 4 TL/Ton/Ay depo kira ücreti alınmıştır.
- Birinci ürün mısır hasadı; 12.08.2015 tarihi itibarıyla Çukurova ve Amik Ovası'nda başlamıştır.
- 20.08.2015 itibarıyla ürününü hasat eden ve depolama imkânı bulunmayan üreticilerin depo ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla taahhütname karşılığı mısır alımlarına başlanmıştır. Bu kapsamda 95.845 ton mısır taahhütname karşılığı alınmıştır.
- 3 Eylül itibarıyla mısır müdahale alım fiyatı 725 TL/Ton olarak açıklanarak 4 Eylül itibarıyla peşin ve emanet mısır alımlarına başlanmıştır. Bu kapsamda 1.753.248 ton peşin, 18.684 ton emanet mısır alınmıştır.
- Alımı yapılan mısırın bedeli 1.207 milyon TL olup tamamı üretici hesaplarına yatırılmıştır. Alınan randevuların gerçekleşme oranı %87'dir. Alımlarda gerçekleşen ortalama fiyat 706 TL/Tondur.
- Bu fiyata ilave olarak Bakanlığımız tarafından mısır için ton başına 40 TL prim ödemesi ile gübre, mazot, sertifikalı tohumluk ve toprak analizi gibi destek ödemeleri yapılacaktır. Bakanlığımızca verilen 35 TL/Ton prim ve diğer desteklerle birlikte; 740 TL/Ton olan müdahale alım fiyatı, 775 TL/Tona yükselmektedir.
- Ülkemiz genelinde 2015 yılı çeltik hasadı 4 Eylül tarihinde başlamış olup 7 Kasım tarihinde tamamlanmıştır.

- 16 Aralık 2015 tarihinde 60 randıman Osmancık çeşidi çeltik alım fiyatı 1.580 TL/Ton olarak açıklanmıştır.
- Kurumumuza ait sabit iş yerleri dışında üretimin yoğun olduğu noktalarda geçici alım merkezleri de açılmak suretiyle muhtemel üretici mağduriyetinin önüne geçilmesi sağlanmıştır.
- Bu kapsamda 1 şube müdürlüğü, 6 ajans amirliği ve 1 geçici alım merkezi olmak üzere toplam 8 noktada 5.580 ton çeltik alımı yapılmış ve bedeli olan 8 Milyon TL üretici hesaplarına ödenmiştir.
- Ayrıca Bakanlığımızca 128 TL/Ton prim ve diğer (mazot, gübre ve toprak analizi) destekler verilmiştir.

2016/17 alım döneminde;

- Ülkemizde 2016 yılı hububat hasadı arpada 29 Nisan, buğdayda 03 Mayıs'ta başlamıştır.
- Bu kapsamda hasadın ilk başladığı günden itibaren TMO, üreticilerimize depolama imkânı sağlamak amacıyla 22 Mayıs 2016 tarihinde taahhütname ile ürün alımlarına başlamıştır. 28 Haziran 2016 tarihinde de buğday için müdahale alım fiyatları açıklamıştır.
- 2016 yılı için Anadolu Kırmızı Sert buğday müdahale alım fiyatı 910 TL/Ton olarak belirlenmiştir. Bu fiyat; %12,5-13,0 protein içeren buğdaylar için belirlenmiş olup proteini %13 ve üzerinde, süne oranı düşük olan kaliteli buğdaylarda ton başına 949 TL'ye kadar çıkabilmektedir.
- Makarnalık buğday müdahale alım fiyatı 1.000 TL/Ton olarak belirlenmiştir. 1.000 TL/Ton olarak açıklanan fiyat; %12,5-13,0 protein içeren makarnalık buğdaylar için belirlenmiş olup proteini %13,5 ve üzerinde, süne oranı düşük olan kaliteli makarnalık buğdaylarda ton başına 1043 TL'ye kadar çıkabilmektedir.
- Bu fiyatlara ilave olarak Bakanlığımız tarafından buğday için ton başına 50 TL prim ödemesi ile gübre, mazot, sertifikalı tohumluk ve toprak analizi gibi destek ödemeleri yapılacaktır. Bakanlığımızca verilen 124 TL/Ton prim ve diğer desteklerle birlikte Anadolu Kırmızı Sert ekmeçlik buğdayın 910 TL/Ton olan müdahale alım fiyatı, 1.034 TL/Tona; makarnalık buğdayın 1.000 TL/Ton olan müdahale alım fiyatı, 1.124 TL/Tona yükselmektedir.
- 2016 yılında buğday alım fiyatları ile 28 Haziran'da açıklanmıştır.
- Ürün bedeli ödemeleri, ürünün TMO'ya teslim tarihinden itibaren 30 gün içerisinde üreticilerin banka hesaplarına aktarılmaktadır. Anlaşmalı bankalardan alınan ürün kartı ile ürünlerini teslim eden üreticilere 30 gün yerine, 15 gün içerisinde ödeme yapılmıştır.
- 2016 yılında 2.647.556 ton peşin bedelli buğday, 67,842 ton emanet buğday alımı yapılmıştır.
- Üreticilerimize 2.314 milyon TL ödeme yapılmıştır. Banka kartı ile ürün teslim edenlerin oranı %91'dir.
- 2011 yılında başlatılan proteine göre alım sistemine bu yıl da devam edilecektir. Buğdaylar fiziksel analizlerinin yanında, kimyasal analiz değerlerine göre fiyatlandırılarak depolanmaktadır. 2011 yılından beri süne-kimil tahribatı düşük, protein oranı yüksek olan buğdaya %1-3 arasında verilen ilave fiyat 2016 yılında %1-7 arasında uygulanmaktadır.
- Bu yıl açılan toplam 80 adet geçici alım merkezi ile 298 iş yerinde alım faaliyetinde bulunmaktadır. Geçici alım merkezlerinde yapılan alımlarda diğer kesintilere ilave olarak alım bedeli üzerinden %1+KDV olarak hizmet bedeli tahsil edilmektedir. Bu noktalarda yapılan alım miktarı 252.911 tondur.
- TMO, 2009 yılından beri tüccar ve şirketlerden alım yapmaktadır. Bu kapsamda; tüccar ve şirketler üreticiden aldığı belgelemek kaydıyla kendi deposundaki ve TMO depolarına emanete bıraktığı ürünlerini, 1 Kasım tarihinden itibaren TMO'ya satabilmektedir. 2016 yılında tüccardan 4.847 ton buğday alımı yapılmıştır.

- Kuruluşumuz, Tarımsal Ürün Borsalarının Geliştirilmesi Projesi kapsamında 2002 yılından itibaren altyapılarını tamamlayan borsalarda alım yapmaya başlamıştır. Bu yıl da altyapısı uygun 16 ticaret borsasında alım yapılmıştır (322 bin ton).
- TMO; protokol yapılan tarım ürünleri lisanslı depoculuk şirketine ait depoların bulunduğu yerlerde alımlarını bu şirket üzerinden yapmaktadır.
- Ürün senetlerinin temsil ettiği ürünleri satmak isteyen üreticiler, ÇKS Belgesi'ndeki miktar kadar ürünlerini TMO'ya satabilmektedir. Ürün senedinde kayıtlı ürünün peşin alıma tabi tutulması hâlinde ürün bedeli, analiz değerleri esas alınarak alım fiyatı üzerinden hesaplanıp varsa yasal kesintiler (SGK) yapıldıktan sonra elektronik ürün senedi sahibine ödenmektedir.
- Tarım ürünleri lisanslı depoculuk şirketine ürün bırakarak TMO'ya ürünü satmak isteyen tüccar ve şirketler, ürünü üreticiden aldıklarına dair müstahsil makbuzu veya fatura ile belgelemeleri hâlinde 1 Kasım 2016 - 28 Nisan 2017 arasında ürün senedini temsil eden ürünleri satın alabilmektedir.
- Ürünü lisanslı depolara bırakan üretici, tüccar ve sanayici; ürün senedi vasıtasıyla lisanslı depoculuk şirketlerinin anlaşmalı olduğu bankalardan kredi kullanabileceklerdir.
- Bugüne kadar tarım ürünleri lisanslı depoculuk şirketi üzerinden ürün senedi ile toplam **84 bin ton** buğday alımı yapılmıştır.
- Ürünü emanete bırakan üreticilerden 4 TL/Ton/Ay, ÇKS Belgesi olmayanlardan ise 4 TL/Ton/Ay depo kira ücreti alınmıştır.
- 2016 yılı mısır hasatı 4 Ağustos'ta Çukurovada başlamış olup hasatla birlikte ÇKS belgesi bulunan üreticilerimizin depolama ve finansman ihtiyacını karşılanması bakımından 04 Ağustos 2016'dan itibaren taahhütname karşılığı veya 2015 yılı mısır alım fiyatı olan 725 TL/Ton üzerinden emanete alımlara başlanmıştır. Bu kapsamda 314.815 ton mısır taahhütname karşılığı alınmıştır.
- 26 Ağustos itibarıyla mısır alım fiyatı 740 TL/Ton olarak açıklanarak peşin ve emanet alımlara başlanmıştır. Bu kapsamda 1.756.906 ton peşin, 11.145 ton emanet mısır alımı yapılmıştır. Toplam 130 noktada mısır alım yapılmıştır.
- Mısır alımları randevulu olarak yapılmış olup alınan randevuların gerçekleşme oranı %77'dir.
- Bu fiyata ilave olarak Bakanlığımız tarafından mısır için ton başına 20 TL prim ödemesi ile 10 TL gübre, mazot, sertifikalı tohumluk ve toprak analizi gibi destek ödemeleri yapılacaktır. Bakanlığımızca verilen 30 TL/Ton prim ve diğer desteklerle birlikte; 740 TL/Ton olan müdahale alım fiyatı, 770 TL/Tona yükselmektedir.
- Ülkemiz genelinde 2016 yılı çeltik hasadı 4 Eylül tarihinde başlamış olup 7 Kasım tarihinde tamamlanmıştır.
- 7 Ekim 2016 tarihinde 60 randıman Osmancık çeşidi çeltik alım fiyatı 1.675 TL/Ton olarak açıklanmıştır.
- Kurumumuza ait sabit iş yerleri dışında üretimin yoğun olduğu noktalarda geçici alım merkezleri de açılmak suretiyle muhtemel üretici mağduriyetinin önüne geçilmesi sağlanmıştır.
- Bu kapsamda 3 şube müdürlüğü, 12 ajans amirliği ve 7 geçici alım merkezi olmak üzere toplam 22 noktada 77.146 ton çeltik alımı yapılmış ve bedeli olan 119 Milyon TL üretici hesaplarına ödenmiştir.
- Ayrıca Bakanlığımızca 153 TL/Ton prim ve diğer (mazot, gübre ve toprak analizi) destekler verilmiştir.

Ülkemizin hububat üretimi, TMO'nun müdahale alımı ve alımın üretime oranı çizelge 115'te; TMO'nun ürünler bazında 1938'den günümüze kadarki alım miktarları da çizelge 116'da verilmiştir.

Çizelge 115. Türkiye'de Buğday, Arpa, Mısır Üretimi, TMO'nun Alım Miktarı ve Alımın Üretime Oranı

Yıllar	Buğday			Arpa			Mısır		
	Üretim (Bin Ton)	TMO Alımı (Bin Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)	Üretim (Bin Ton)	TMO Alımı (Bin Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)	Üretim (Bin Ton)	TMO Alımı (Bin Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)
1938	4.279	122	3	2.387	0	0	599	0	0
1939	4.192	194	5	2.275	0	0	636	0	0
1940	4.068	157	4	2.249	19	1	757	0	0
1941	3.483	491	14	1.758	137	8	647	0	0
1942	4.263	471	11	2.165	142	7	853	56	7
1943	3.510	368	10	1.665	224	13	874	38	4
1944	3.148	912	29	1.403	221	16	508	41	8
1945	2.189	390	18	934	77	8	295	31	11
1946	3.618	588	16	1.654	225	14	595	11	2
1947	3.216	392	12	1.512	78	5	531	21	4
1948	4.867	569	12	2.167	76	4	696	5	1
1949	2.517	45	2	1.247	6	0	724	14	2
1950	3.872	321	8	2.047	140	7	628	19	3
1951	5.600	726	13	2.700	213	8	850	29	3
1952	6.447	1.230	19	3.189	171	5	837	66	8
1953	8.000	1.724	22	3.640	81	2	760	46	6
1954	4.900	514	10	2.400	63	3	914	33	4
1955	6.900	942	14	2.985	136	5	855	29	3
1956	6.400	430	7	2.900	43	1	858	1	0
1957	8.300	738	9	3.630	133	4	750	0	0
1958	8.550	865	10	3.600	185	5	900	1	0
1959	7.852	462	6	3.300	96	3	1.000	0	0
1960	8.450	390	5	3.700	104	3	1.090	0	0
1961	7.000	18	0	2.948	23	1	1.017	0	0
1962	8.450	487	6	3.500	93	3	800	0	0
1963	10.000	790	8	4.288	63	1	990	0	0
1964	8.300	373	4	3.200	6	0	1.000	0	0
1965	8.500	523	6	3.300	2	0	945	0	0
1966	9.600	793	8	3.800	27	1	1.000	0	0
1967	10.000	868	9	3.800	29	1	1.050	0	0
1968	9.520	505	5	3.560	11	0	1.000	0	0
1969	10.500	500	5	3.740	5	0	1.000	0	0
1970	10.000	805	8	3.250	8	0	1.040	1	0
1971	13.500	1.936	14	4.170	176	4	1.135	2	0
1972	12.200	1.400	11	3.725	32	1	1.030	0	0
1973	10.000	536	5	2.900	0	0	1.100	0	0
1974	11.000	794	7	3.330	22	1	1.200	0	0

Çizelge 115'in devamı

Yıllar	Buğday			Arpa			Mısır		
	Üretim (Bin Ton)	TMO Alımı (Bin Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)	Üretim (Bin Ton)	TMO Alımı (Bin Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)	Üretim (Bin Ton)	TMO Alımı (Bin Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)
1975	14.750	2.472	17	4.500	662	15	1.200	4	0
1976	16.500	3.128	19	4.900	398	8	1.310	0	0
1977	16.650	3.621	22	4.750	204	4	1.265	0	0
1978	16.700	3.200	19	4.750	23	0	1.300	0	0
1979	17.500	1.644	9	5.240	104	2	1.350	7	1
1980	16.500	1.653	10	5.300	711	13	1.240	0	0
1981	17.000	1.050	6	5.900	762	13	1.200	0	0
1982	17.500	2.523	14	6.400	933	15	1.360	18	1
1983	16.400	2.218	14	5.425	38	1	1.480	9	1
1984	17.200	1.923	11	6.500	170	3	1.500	2	0
1985	17.000	1.708	10	6.500	548	8	1.900	36	2
1986	19.000	2.967	16	7.000	791	11	2.300	98	4
1987	18.900	3.644	19	6.900	617	9	2.400	40	2
1988	20.500	2.804	14	7.500	714	10	2.000	43	2
1989	16.200	572	4	4.500	16	0	2.000	157	8
1990	20.000	5.159	26	7.300	814	11	2.100	131	6
1991	20.400	4.435	22	7.800	1.115	14	2.180	187	9
1992	19.300	2.453	13	6.900	569	8	2.225	395	18
1993	21.000	2.671	13	7.500	1.058	14	2.500	484	19
1994	17.500	1.355	8	7.000	1.100	16	1.850	0	0
1995	18.000	41	0	7.500	74	1	1.900	49	3
1996	18.500	632	3	8.000	623	8	2.000	240	12
1997	18.650	3.435	18	8.200	1.841	22	2.080	454	22
1998	21.000	5.212	25	9.000	1.914	21	2.300	696	30
1999	18.000	4.208	23	7.700	819	11	2.297	382	17
2000	21.000	2.959	14	8.000	509	6	2.300	29	1
2001	19.000	1.459	8	7.500	952	13	2.200	0	0
2002	19.500	333	2	8.300	380	5	2.100	79	4
2003	19.000	545	3	8.100	27	0	2.800	381	14
2004	21.000	2.023	10	9.000	3	0	3.000	474	16
2005	21.500	4.171	19	9.500	796	8	4.200	661	16
2006	20.010	1.457	7	9.551	725	8	3.811	0	0
2007	17.340	122	1	7.415	3	0	3.535	0	0
2008	17.782	40	0	5.900	0	0	4.274	832	19
2009	20.600	3.770	18	7.300	1.273	17	4.250	183	4
2010	19.660	980	5	7.200	917	13	4.310	83.5	2
2011	21.800	824	4	7.600	167	2	4.200	48	1
2012	20.100	1.634	8	7.100	0	0	4.600	126	3
2013	22.050	1.986	9	7.900	2	0,02	5.900	1.373	23
2014	19.000	-	-	6.300	-	-	5.950	175	3
2015	22.600	3.307	15	8.000	474	5,9	6.400	1.753	27
2016	20.600	2.648	13	6.700	-	-	6.400	1.757	27

Kaynak: TÜİK, TMO 2016.

TMO'nun yıllık ortalama buğday alımı 2-3 milyon tondur. Son yıllardaki en yüksek alım 2005 yılında gerçekleşmiştir (Çizelge 115, 116).

TMO mısır alımlarının üretime oranına bakıldığında yıllar bazında değişiklik göstermekle birlikte ikame ürünlerin fiyatlarındaki değişiklikler TMO alımlarını etkilediği görülmektedir.

Son yıllarda artmış olmakla birlikte TMO mısır alımlarının üretimin % 1-30'u arasında olduğu görülmektedir (Çizelge 116).

Çizelge 116. TMO Alım Miktarları (Bin Ton)

Yıl	Buğday	Arpa	Çavdar	Yulaf	Mısır	Çeltik	Toplam	Yıl	Buğday	Arpa	Çavdar	Yulaf	Mısır	Çeltik	Toplam
1938	122	0	0	0	0	0	122	1978	3.200	23	9	0	0	1	3.233
1939	194	0	0	0	0	0	194	1979	1.644	104	12	0	7	79	1.847
1940	157	19	4	23	0	0	203	1980	1.653	711	11	1	0	3	2.380
1941	491	137	24	48	0	0	701	1981	1.050	762	21	0	0	7	1.841
1942	471	142	18	40	56	4	731	1982	2.523	933	26	0	18	18	3.518
1943	368	224	42	59	38	11	742	1983	2.218	38	3	0	9	4	2.272
1944	912	221	67	64	41	7	1.313	1984	1.923	170	15	0	2	0	2.110
1945	390	77	36	19	31	4	557	1985	1.708	548	10	3	36	21	2.326
1946	588	225	87	31	11	3	945	1986	2.967	791	60	4	98	12	3.932
1947	392	78	56	3	21	0	550	1987	3.644	617	23	2	40	3	4.329
1948	569	76	57	8	5	0	715	1988	2.804	714	30	2	43	0	3.593
1949	45	6	0	0	14	0	66	1989	572	16	11	0	157	23	780
1950	321	140	60	16	19	0	555	1990	5.159	814	56	10	131	51	6.222
1951	726	213	125	18	29	0	1.112	1991	4.435	1.115	117	11	187	7	5.873
1952	1.230	171	95	6	66	0	1.569	1992	2.453	569	50	2	395	18	3.486
1953	1.724	81	54	9	46	0	1.913	1993	2.671	1.058	57	1	484	16	4.286
1954	514	63	22	23	33	0	655	1994	1.355	1.100	28	1	0	0	2.484
1955	942	136	54	10	29	0	1.172	1995	41	74	2	0	49	55	221
1956	430	43	19	29	1	0	522	1996	632	623	26	0	240	31	1.552
1957	738	133	71	15	0	0	958	1997	3.435	1.841	66	6	454	56	5.857
1958	865	185	116	26	1	0	1.194	1998	5.212	1.914	119	19	696	71	8.031
1959	462	96	49	11	0	0	618	1999	4.208	819	73	14	382	47	5.542
1960	390	104	68	20	0	0	582	2000	2.959	509	20	2	29	41	3.559
1961	18	23	2	10	0	0	53	2001	1.459	952	14	0	0	19	2.444
1962	487	93	56	3	0	0	640	2002	333	380	20	2	79	59	872
1963	790	63	206	4	0	0	1.063	2003	545	27	4	2	381	130	1.090
1964	373	6	96	6	0	0	481	2004	2.023	3	2	0	474	15	2.517
1965	523	2	47	0	0	0	572	2005	4.171	796	11	5	661	12	5.656
1966	793	27	77	0	0	0	897	2006	1.457	725	6	2	0	87	2.277
1967	868	29	60	0	0	1	958	2007	122	3	0	0	0	33	158
1968	505	11	23	2	0	2	543	2008	40	0	0	0	832	1	873
1969	500	5	16	0	0	3	525	2009	3.770	1.273	48	4	183	11	5.290
1970	805	8	24	1	1	35	874	2010	980	917	15	0,4	83	-	1.996
1971	1.936	176	60	2	2	22	2.198	2011	824	167	2	0	48	13	1.054
1972	1.400	32	0		0	0	0	2012	1.634	0	0	0	126	41	1.802
1973	536	0	2	0	0	0	538	2013	1.986	2	0	0	1.373	-	3.361
1974	794	22	1	0	0	1	818	2014	-	-	-	-	175	-	175
1975	2.472	662	93	9	4	6	3.247	2015	3.307	474	10	0,5	1.753	6	5.545
1976	3.128	398	61	6	0	1	3.595	2016	2.648	-	-	-	1.757	77	4.482
1977	3.621	204	32	1	0	0	3.857								

Kaynak: TÜİK, TMO 2017.

4.3. TMO Tarafından İç Piyasaya Yönelik Yapılan Satış Miktar ve Fiyatları

Yıllar itibariyle iç piyasaya yönelik yapılan satışlara ait fiyat bilgileri aşağıda belirtilmektedir (Çizelge 117).

Çizelge 117. Yıllar İtibariyle TMO İç Satış Fiyatları

Yıl	Buğday	Mısır	Pirinç	Yıl	Buğday	Mısır	Pirinç
1938	4,75- 7	0	0	1978	260	0	0
1939	5- 10,50	0	0	1979	295	0	0
1940	5- 10,50	0	0	1980	430- 450	0	0
1941	8,25- 15,25	0	0	1981	1.075- 1.125	0	0
1942	26- 45	0	0	1982	2.000	0	0
1943	26- 27	0	0	1983	23- 29	24- 25	100- 120
1944	26- 28	22	80- 95	1984	29- 51	38- 48	120- 200
1945	27- 70	22	95	1985	53- 70	58- 69	200
1946	28- 78	22	95	1986	71- 87	67- 78	200- 330
1947	24- 78	22	95- 100	1987	86- 128	78- 122	390- 400
1948	24	22	0	1988	127- 194	122- 186	400- 800
1949	27,8	23	99,24	1989	270- 382,50	191- 315,5	900- 1.750
1950	30,8	24	-	1990	387- 648	319- 546	1.400- 1.750
1951	30,8	20	125	1991	648- 960	546- 906	1.535- 2.700
1952	30,8	20	125	1992	1.410- 1.583	1.311- 1.484	2.700- 4.000
1953	36	20	0	1993	1.583- 2.773	1.484- 2.015	4.000- 8.100
1954	36	20	0	1994	3.840- 5.740	3.075- 3.816	9.500- 20.000
1955	35	20	0	1995	6.300- 13.200	5.600- 10.500	20.000
1956	35	20	0	1996	13.200- 22.500	13.000- 21.400	54.000- 74.000
1957	35	32	0	1997	22.500- 46.350	19.500- 37.600	74.000- 165.000
1958	41- 51	32- 46	175- 240	1998	49.350- 64.000	42.600- 56.000	165.000- 215.000
1959	46	42- 46	175- 240	1999	67.000- 97.000	57.500- 85.000	240.000- 360.000
1960	60	38	176	2000	98.000- 132.700	86.000- 110.300	360.000- 395.000
1961	58	48	220	2001	133.700- 230.000	111.300- 212.000	560.000- 870.000
1962	73	0	0	2002	240.000- 322.000	212.000- 306.000	870.000- 1.070.000
1963	73- 75	0	0	2003	330.000- 432.000	306.000- 403.000	1.150.000- 1.220.000
1964	75- 80	0	0	2004	432.000- 458.000	278.100- 314.300	1.300.000- 1.450.000
1965	80- 81	0	0	2005	458.000- 390.000	290.000- 295.000	1.460.000- 1.470.000
1966	81- 87	0	0	2006	390.000- 415.000	295.000- 310.000	1.470.000
1967	87	0	255- 330	2007	415- 480	0	1.470
1968	87	0	255- 330	2008	480- 505	435- 480	1.500- 1.800
1969	87	0	0	2009	560-585	470- 530	1.800- 2.000
1970	87	0	0	2010	585-655	580	2.000
1971	87- 92	0	0	2011	655-725	580-590	2.000
1972	110- 113	0	0	2012	725*	0	2.300
1973	110- 113	0	0	2013	725-749**	0	2.500
1974	125- 128	0	0	2014	815-870***	735	2.500-2.700
1975	125- 240	0	0	2015	895-960	735-745	2.700-2.900
1976	240	0	0	2016	900-975	760-825	3.200
1977	240- 260	0	0				

Kaynak: TMO 2016.

Not: Fiyatlar 1938-1982 yıllarında KRS/Kg, 1983-2006 yıllarında TL/Kg, 2007-2013 yılında ise TL/Ton cinsindedir. Buğday fiyatları Anadolu Kırmızı Sert Ekmeklik Buğday fiyatıdır. Pirinç fiyatı Osmaniye çeşidi fiyatıdır.

*2012 yılı satış fiyatı 1 Ocak-31 Mayıs 2012 tarihleri arası geçerli olup 1 Haziran-31 Aralık 2012 arasında AKS buğday satış fiyatı açıklanmamıştır.

**2013 yılında AKS buğday satış fiyatı açıklanmamıştır. 25 Ocak-30 Nisan 2013 arasında geçerli Kırmızı Yarı Sert Buğday fiyatıdır.

***2. Grup ürün fiyatları olup 2014 yılında 1 Haziran-31 Ekim tarihleri arası satış fiyatı açıklanmamıştır.

2016 yılında 3.765.910 ton buğday, 248.834 ton arpa, 1.465.880 ton mısır, 3.732 ton çavdar ve tritikale, 10.699 ton pirinç satışı yapılmıştır (Çizelge 118).

Çizelge 118. Yıllar İtibariyle TMO İç Satış Miktarları (Ton)

Yıllar	Buğday	Arpa	Mısır	Pirinç	Yıllar	Buğday	Arpa	Mısır	Pirinç
1938	16.579	0	0	0	1978	2.738.140	237.832	0	39.130
1939	102.806	0	0	0	1979	2.334.616	50.192	0	25.694
1940	266.696	14.240	0	0	1980	1.726.236	129.726	2.168	34.652
1941	284.904	119.937	11.597	21	1981	1.146.141	206.713	3	41.186
1942	192.893	105.390	41.626	6.608	1982	1.600.576	291.552	24.875	18.164
1943	338.404	151.831	37.165	4.854	1983	2.100.353	641.167	48.657	22.785
1944	466.213	167.389	27.998	6.036	1984	2.282.903	377.081	102.343	47.904
1945	560.306	154.292	49.921	6.643	1985	2.420.082	435.754	140.331	21.348
1946	596.211	122.005	15.195	1.069	1986	1.967.705	401.966	156.938	26.719
1947	464.348	89.975	13.909	245	1987	2.735.128	1.050.231	200.307	24.161
1948	352.151	80.277	6.004	527	1988	3.016.322	624.227	183.890	40.420
1949	562.235	37.417	10.392	905	1989	2.917.512	562.389	473.528	42.900
1950	353.823	34.387	22.026	4.100	1990	1.292.759	130.597	549.702	43.444
1951	370.796	31.079	26.114	515	1991	2.574.691	175.138	290.087	53.754
1952	398.647	31.899	46.442	1	1992	3.099.526	528.486	251.130	13.930
1953	538.208	19.183	37.569	405	1993	1.091.304	160.950	290.114	19.590
1954	872.847	54.993	1.277	1.615	1994	1.349.068	275.240	376.105	15.006
1955	826.410	40.217	31.278	3.112	1995	1.194.259	499.806	6.132	211
1956	987.145	52.130	6.785	8.218	1996	102.032	69.508	73.995	15.391
1957	1.032.031	64.807	47.001	5.137	1997	929.520	440.899	162.752	34.653
1958	658.456	35.654	41.603	1.664	1998	2.073.331	749.927	481.751	29.543
1959	918.622	41.139	192	10.368	1999	2.280.331	733.399	629.400	41.001
1960	854.966	36.333	25.564	9.982	2000	2.311.296	695.290	502.139	19.902
1961	966.148	27.182	8.596	9.329	2001	2.039.061	224.138	26.603	24.908
1962	1.207.936	28.579	1.021	1.080	2002	1.278.984	164.367	10	27.994
1963	922.005	29.434	24.424	0	2003	604.459	280.185	80.763	17.789
1964	784.641	25.476	7.749	0	2004	1.021.609	281.003	362.133	14.122
1965	905.692	20.663	2.413	0	2005	2.999.457	1.998	203.630	6.607
1966	926.494	7.769	5.398	5.195	2006	3.014.347	221.920	541.623	3.175
1967	977.095	9.607	0	5.430	2007	1.003.083	383.429	290.109	4.391
1968	989.225	20.622	0	10.135	2008	535.417	2.739	350.853	28.512
1969	1.290.844	31.064	0	14.465	2009	731.528	12.061	528.883	23.311
1970	1.154.156	7.493	0	13.978	2010	1.537.904	211.038	98.700	13.033
1971	1.171.276	11.623	2.801	25.686	2011	1.059.584	637.316	362.546	10.098
1972	1.169.856	79.207	0	16.945	2012	808.131	340.645	0	6.227
1973	1.933.899	59.105	0	44.245	2013	1.303.520	322.330	67.603	5.157
1974	1.629.229	53.288	0	34.375	2014	1.739.722	452.695	1.229.770	46.566
1975	1.159.474	9.560	3.444	40.385	2015	1.940.582	412.290	280.296	16.991
1976	1.361.487	172.665	305	33.034	2016	3.765.910	248.834	1.465.880	10.699
1977	1.922.251	263.323	0	59.354					

Kaynak: TMO 2016.

4.4. TMO'nun AB'ye Uyum Çalışmaları

17.04.2007 tarihinde açıklanan “Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007–2013)” ve 28.10.2007 tarihli ve 26684 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “2008 Programı’nın 4. Bölüm Gelişme Eksenleri” başlığı altında yer alan “Rekabet Gücünün Arttırılması” kısmının “Politika Öncelikleri ve Tedbirleri” bölümünde 10.1 no.lu tedbir olarak Hububat ve Çeltik Alım ve Satımına İlişkin Yönetmeliklerin 2008 yılı Mart ayında çıkarılması hükmü yer almıştır.

Bu bağlamda “Hububat Alım ve Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği” ile “Çeltik Alım ve Çeltik/Pirinç Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği” 01.06.2009

tarihinde yürürlüğe girmek üzere 24.01.2008 tarihli ve 2/16-6 sayılı TMO Yönetim Kurulu Kararı ile kabul edilmiştir. AB Mevzuatı'na uyumlu yönetmelikler, 2009/10 alım kampanyasından itibaren fiilen uygulamaya konulmuştur.

Ayrıca 31.12.2008 tarihli ve 27097 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı'nın III. Ekonomik Kriterler "Tarım Sektöründe Piyasa Liberalizasyonu ve Fiyat Reformları" başlığı altında, TMO'nun çıkardığı uyum yönetmelikleriyle ilgili olarak "...hububat sektöründe AB'ye uyum amacıyla ve piyasanın daha etkin işlemlerini teminen 2008 yılında Hububat ve Çeltik Yönetmelikleri kabul edilmiştir." yorumuna yer verilmiştir.

AB Komisyonunun Türkiye için hazırladığı 14.10.2009 tarihli İlerleme Raporu'nda, ortak piyasa düzenlerine ilişkin ilerlemenin hububat ve çeltik alım/satımı için çıkarılan düzenlemelerle sınırlı kaldığı ve TMO'nun bu tedbir vasıtasıyla Türk Mevzuatı'nı AB Mevzuatı'na yakınlaştırmış olduğu ifade edilmiştir.

5. 2016/17 HUBUBAT SEZONUNUN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

5.1. Türkiye Değerlendirmesi

2016 yılında TÜİK tarafından yayımlanan tahıl ürünleri üretim miktarları, bir önceki yıla göre %8,7 azalarak yaklaşık 35,1 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Kurumumuz iştilgal alanına giren hububat ürünlerine ait ekim alanı, üretim ve verim miktarları çizelge 119'da verilmiştir.

Çizelge 119. Türkiye Hububat Ürünleri Ekim Alanı, Üretim ve Verim Miktarları

Yıllar	Ürün	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim (Bin Ton)	Verim (Ton/ha)
2012	Buğday	7.530	20.100	2,67
	Arpa	2.749	7.100	2,58
	Çavdar	143	370	2,58
	Yulaf	89	210	2,37
	Mısır	623	4.600	7,36
	Çeltik	120	880	7,35
	Toplam	11.254	33.260	
2013	Buğday	7.726	22.050	2,85
	Arpa	2.721	7.900	2,91
	Çavdar	138	365	2,65
	Yulaf	93	235	2,54
	Mısır	659	5.900	8,95
	Çeltik	111	900	8,14
	Toplam	11.448	37.350	
2014	Buğday	7.919	19.000	2,43
	Arpa	2.787	6.300	2,32
	Çavdar	115	365	2,65
	Yulaf	94	235	2,24
	Mısır	659	5.950	9,03
	Çeltik	111	830	7,64
	Toplam	11.685	32.680	
2015	Buğday	7.867	22.600	2,87
	Arpa	2.784	8.000	2,88
	Çavdar	112	330	2,94
	Yulaf	104	250	2,42
	Mısır	688	6.400	9,30
	Çeltik	116	920	7,94
	Toplam	11.671	38.500	
2016	Buğday	7.672	20.600	2,71
	Arpa	2.740	6.700	2,48
	Çavdar	115	300	2,63
	Yulaf	99	225	2,26
	Mısır	680	6.400	9,41
	Çeltik	116	920	7,93
	Toplam	11.422	35.145	

Kaynak: TÜİK 2017.

2016 yılı üretimleri bir önceki yıla göre; buğday için % 8,9, arpa için % 16,3 azalış gerçekleşmiş olup mısır ve çeltikte herhangi bir değişiklik olmamıştır.(Çizelge 119).

Çizelge 120. Hububat Ürünleri Tüketimleri ve Yeterlilik Oranları

Cinsi	2010/11		2011/12		2012/13		2013/14		2014/15	
	Yurt içi Kullanım (Bin Ton)	Yeterlilik (%)	Yurt içi Kullanım (Bin Ton)	Yeterlilik (%)	Yurt içi Kullanım (Bin Ton)	Yeterlilik (%)	Yurt içi Kullanım (Bin Ton)	Yeterlilik (%)	Yurt içi Kullanım (Bin Ton)	Yeterlilik (%)
Buğday	18.187	102,2	19.610	105,1	19.375	98,0	20.462	102,0	20.112	89,2
Arpa	6.510	104,68	7.036	101,5	7.270	91,8	7.367	100,8	7.347	80,6
Yulaf	215	94,28	225	96,1	210	99,35	235	99,31	208	98,0
Çavdar	346	104,36	373	96,7	373	97,79	363	99,28	308	96,0
Mısır	5.245	80,0	5.112	79,7	5.764	77,5	6.650	86,06	6.835	84,4
Pirinç	563	90,7	734	72,8	601	86,9	668	80,1	754	65,4
Toplam	31.066		28.806		33.090		33.577		35.564	

Kaynak: TÜİK 2016.

2010–2015 yılları arasında ülkemizin hububat ürünleri ithalat ve ihracat miktarları toplu olarak Çizelge 121’de görülmektedir.

Çizelge 121. Türkiye’nin Hububat Ürünleri İthalat ve İhracat Miktarları

Ürün	İthalat (Ton)					İhracat (Ton)				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Buğday	3.719.174	4.053.001	5.285.243	4.349.820	4.225.784	116.079	275.132	68.572	68.798	26.503
Arpa	76.319	256.812	675.994	199.597	39.994	100.771	110	13.998	134	9.807
Çavdar	0,2	0	0	0,02	0	2.643	0,5	26	0	0
Yulaf	1.554	0,2	10	3.086	8	11	6	25	5	1,1
Mısır	807.480	1.548.133	1.423.595	1.487.005	534.791	20.359	210.927	64.618	75.185	44.136
Pirinç	25.111	118.563	191.067	119.830	73.046	86.335	6.597	19.467	24.065	45.812

Kaynak: TÜİK 2017.

2016 yılı hububat ürünleri için uygulanan gümrük vergisi oranları çizelge 122’de verilmiştir.

Çizelge 122. Hububat Ürünlerinde Uygulanan Gümrük Vergisi Oranları

Gümrük Vergisi (%)	Buğday		Arpa			Mısır	Çavdar	Yulaf	Pirinç	Kargo	Çeltik
	Ekmeklik	Makarnalık	Beyaz	Maltlık	Diğer						
	130	130	130	130	130	130	130	130	45	36	34

Kaynak: Resmi Gazete.

31.12.2015 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan ve 2016 yılında uygulanmış olan gümrük vergisi oranlarıdır.

2012–2016 yılları aylar bazında ortalama borsa fiyatları çizelge 123’te verilmiştir.

Çizelge 123. 2012–2016 Yılları Aylar Bazında Borsa Ortalama Fiyatları

Yıllar	Ürün	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2012 (TL/TON)	AKS Buğday	618	618	610	624	642	662	653	661	687	740	737	733
	Makarnalık Buğ.		638	599	606	650	657	684	683	702	703	725	730
	Arpa	553	561	579	589	596	564	575	608	635	645	674	697
	Çavdar	526	525	517	525	-	-	538	578	627	631	629	-
	Yulaf	782	775	671	643	626	559	576	607	614	616	632	679
	Mısır	541	549	568	580	579	576	575	589	582	583	575	578
	Pirinç (Baldo)	2,420	2,390	2,373	2,372	2,393	2,438	2,432	2,515	2,453	2,536	2,571	2,669
	Pirinç (Osmancık)	1,700	1,685	1,683	1,688	1,690	1,782	1,862	1,830	1,800	1,838	1,879	1,966
2013 (TL/TON)	AKS Buğday	749	753	761	768	758	704	724	742	758	791	827	824
	Makarnalık Buğ.	755	754	767	768	761	731	725	729	730	736	741	802
	Arpa	711	681	671	673	668	587	589	577	577	580	601	646
	Çavdar	651	680	-	-	-	583	553	560	568	601	596	685
	Yulaf	692	706	676	675	692	-	610	603	549	613	659	672
	Mısır	605	641	641	638	638	653	685	585	576	576	574	587
	Pirinç (Baldo)	2,824	2,903	2,907	2,921	2,995	2,995	3,011	3,013	2,994	3	3,171	3,588
	Pirinç (Osmancık)	2,110	2,176	2,195	2,236	2,323	2,335	2,361	2,380	2,402	2,315	2,539	2,716
2014 (TL/TON)	AKS Buğday	865	865	870	883	859	970	890	824	841	862	853	867
	Makarnalık Buğ.	856	877	899	910	914	871	878	891	877	919	1,007	1,01
	Arpa	672	666	665	673	708	704	704	691	705	733	742	738
	Çavdar	631	710	715	-	-	-	698	642	663	610	680	727
	Yulaf	778	682	690	673	710	700	698	704	758	893	959	926
	Mısır	612	626	664	709	740	772	782	677	671	677	686	689
	Pirinç (Baldo)	3,788	3,831	3,842	3,858	3,888	3,871	3,911	3,917	3,911	4,019	4,114	4,158
	Pirinç (Osmancık)	2,840	2,820	2,800	2,840	2,870	2,880	2,890	2,890	2,880	2,990	3,100	3,020
2015 (TL/TON)	AKS Buğday	885	860	853	850	892	806	820	860	897	923	922	939
	Makarnalık Buğ.	1,006	988	963	901	881	873	856	889	890	938	903	916
	Arpa	757	747	751	749	744	615	603	627	653	676	693	701
	Çavdar	-	720	778	-	-	-	604	616	594	661	674	713
	Yulaf	907	931	966	983	1,000	-	651	714	742	826	872	848
	Mısır	686	693	705	719	726	734	732	711	679	662	623	637
	Pirinç (Baldo)	4,190	4,190	4,190	4,190	4,200	4,200	4,200	4,200	4,190	4,140	4,100	4,060
	Pirinç (Osmancık)	3,050	3,120	3,120	3,110	3,110	3,110	3,110	3,100	3,100	3,030	2,990	2,930
2016 (TL/TON)	AKS Buğday	945	932	943	968	984	913	915	935	955	993	1,003	1,028
	Makarnalık Buğ.	980	907	922	899	934	970	910	890	878	869	923	980
	Arpa	732	724	710	729	751	719	716	749	750	774	786	-
	Çavdar	-	715	665	720	-	-	711	694	691	750	-	-
	Yulaf	816	849	856	811	780	-	733	760	762	759	773	-
	Mısır	649	696	697	696	706	762	781	695	686	679	695	-
	Pirinç (Baldo)	4,033	4,019	4,027	4,002	4,034	4,062	4,082	4,08	3,993	3,946	3,981	4,072
	Pirinç (Osmancık)	2,917	2,904	2,873	2,858	2,847	2,872	2,911	2,917	2,894	2,881	2,834	3,056

Kaynak: AKS buğday için Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları,
Makarnalık buğday için Çorum ve Konya Ticaret Borsaları,
Arpa için Eskişehir, Konya, Polatlı ve Çorum Ticaret Borsaları,
Çavdar ve Yulaf için Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları,

Mısır için 2016 yılına kadar Adana Ticaret Borsasından alınan günlük fiyatlar kullanılırken 2016 yılından sonra Adana ve Konya Ticaret Borsasından alınan günlük fiyatlar kullanılmaya başlanılmıştır.

Pirinç fiyatları 2010, 2011 yılları ve Ekim 2012'ye kadar Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Bandırma, Polatlı ve Samsun Şube Müdürlüklerince alınan piyasa fiyatları olup Ekim 2012'den itibaren fiyatlar TMO partalıdan alınmıştır (Fiyatlar toptandır).

Çizelge 124. 2007-2016 Yılları Aylar Bazında Borsalarda Anadolu Kırmızı Sert ve Makarnalık Buğday İşlem Hacimleri (Ton)

Aylar	Anadolu Kırmızı Sert Ekmeklik Buğday										Makarnalık Buğday									
	(Eskişehir-Konya-Polatlı-Edirne)										(Konya-Çorum)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ocak	4.406	4.349	5.556	6.712	5.248	10.340	6.854	4.921	4.990	3.583	87	419	1409	3271	1.361	2.800	2.254	500	788	36
Şubat	6.728	4.494	5.466	7.979	5.437	10.976	5.349	5.201	5.371	5.983	2227	407	1017	5085	1.443	4.118	2.178	735	227	108
Mart	6.755	6.011	7.111	7.111	4.516	14.296	4.206	3.865	5.188	4.165	530	1366	1864	3.253	1.283	2.196	2.427	328	495	55
Nisan	3.824	3.019	8.810	5.121	2.776	9.529	3.077	3.366	5.830	2.080	416	513	2101	1424	296	2105	1392	206	697	71
Mayıs	963	496	2154	1121	722	1592	259	746	547	350	17	100	601	75	65	5152	108	60	199	25
Haziran	2.915	1.437	1.995	3.674	455	2904	21271	3.440	5.356	29.187	168	92	620	504	64	2026	2456	104	45	143
Temmuz	34.057	29.153	38.683	40.228	68.131	63.911	56.426	45.263	41.077	43.075	5.803	16.183	23.608	3.396	6.715	10.212	6.610	4.126	979	2.195
Ağustos	21.609	17.267	28.277	27.456	36.332	26.170	20.809	20.813	17.543	29.898	2.547	5.017	14.975	3.378	4.003	7.182	2.906	1.970	28	759
Eylül	14.627	12.102	15.992	19.893	29.661	16.627	14.519	9.975	9.221	16.499	1.950	2.772	5.211	2.837	3.388	9.340	726	703	60	402
Ekim	11.587	9.072	13.785	14.384	19.859	10.386	7.495	6.740	7.949	12.272	1300	2283	3.091	1.675	2.701	5.107	493	568	33	152
Kasım	8.640	6.472	11.029	7.655	16.119	10.021	9.790	7.032	7.607	11.231	764	1281	2452	663	4373	5518	422	655	23	211
Aralık	4.378	3.945	9.953	8.750	11.958	5.685	5.210	6.477	6.487	0	646	538	2474	1705	1.754	3.500	474	516	42	152
Toplam	120.489	97.817	148.811	150.084	201.214	182.437	155.265	117.838	117.166	158.323	16.455	30.971	59.423	27.266	27.446	59.256	22.446	10.471	3.616	4.309

Kaynak: Eskişehir, Konya, Çorum, Polatlı ve Edirne Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlarla oluşturulmuştur.

Çizelge 124'te Anadolu Kırmızı Sert buğdayın Eskişehir, Konya, Polatlı, Edirne Ticaret Borsalarındaki işlem hacimleri ile makarnalık buğdayın Konya ve Çorum Borsalarındaki işlem hacimleri verilmiştir. 2016 yılında AKS buğdayın anılan dört borsadaki işlem hacmi toplamı 158.323 ton, makarnalık buğdayın ise Konya ve Çorum Ticaret Borsalarındaki işlem hacmi toplamı 4.309 tondu

Çizelge 125. 2012–2016 Yılları Aylar Bazında Borsalarda Arpa ve Çavdar İşlem Hacimleri (Ton)

Aylar	Arpa (Eskişehir-Konya-Polatlı-Çorum)					Çavdar (Eskişehir-Konya-Polatlı)				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Ocak	2.988	1.495	2.731	1.394	913	53	61	57	0	0
Şubat	2.317	1.347	3.102	1.105	1.681	234	8	7	3	467
Mart	3.742	1.306	3.222	1.485	1.133	215	0	9	19	30
Nisan	1.863	943	2.031	889	1.141	22	0	0	0	23
Mayıs	516	327	900	279	322	0	0	0	0	0
Haziran	3.488	25.960	6.855	8.344	11.365	0	93	0	0	0
Temmuz	17.461	14.219	21.097	20.603	10.939	304	206	149	217	233,4
Ağustos	6.722	8.013	4.516	3.500	3.346	117	321	39	238	25
Eylül	3.570	6.131	2.936	1.858	1.847	256	14	32	8	19
Ekim	2.420	3.161	1.873	1.291	1.269	43	103	6	11	12
Kasım	2.078	2.904	1.664	1.733	1.008	1	30	3	7	0
Aralık	1.739	2.669	1.969	1.474	771	0	8	22	24	0
Toplam	48.904	68.475	52.896	43.955	35.734	1.245	844	324	527	809

Kaynak: Eskişehir, Konya, Çorum ve Polatlı Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlarla oluşturulmuştur.

Çizelge 125'te arpa ve çavdarın Eskişehir, Konya Polatlı ve Çorum Ticaret Borsalarında işlem hacimleri görülmektedir. 2016 yılında işlem hacimleri arpa için toplam 35.734 ton, çavdar için ise toplam 809 ton olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında bir önceki yıla göre borsalarda arpa işlem hacmi %19 düşüş yaşarken, çavdar işlem hacminde %50 artış gerçekleşmiştir.

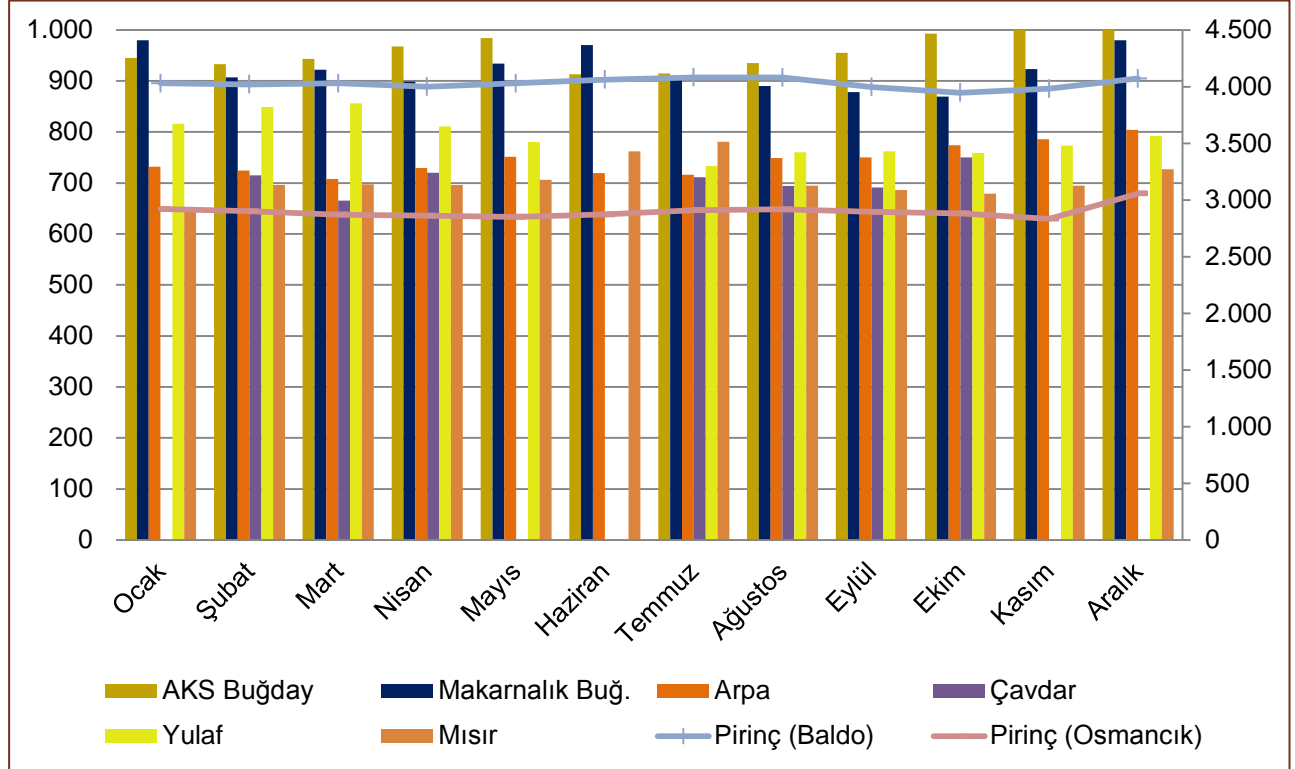
Çizelge 126. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında Borsalarda Yulaf ve Mısır İşlem Hacimleri (Ton)

Aylar	Yulaf (Eskişehir-Konya-Polatlı)					Mısır (Adana)				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Ocak	141	163	197	3	14	24.908	35.201	68.685	74.394	64.337
Şubat	181	348	66	44	218	18.521	28.369	28.157	24.349	59.035
Mart	681	95	48	5.094	156	23.424	37.648	49.102	26.931	50.246
Nisan	376	65	12	44	58	26.925	71.373	69.848	36.272	35.912
Mayıs	52	33	8	5	7	25.068	65.114	23.556	48.578	37.242
Haziran	90	-	4	-	-	23.200	27.673	33.323	50.515	35.567
Temmuz	1.178	1.861	507	357	516	38.740	27.892	10.867	36.455	16.135
Ağustos	1.098	583	428	647	565	22.940	29.340	67.318	42.352	127.403
Eylül	629	280	333	159	126	116.534	252.679	415.888	292.282	296.623
Ekim	229	51	80	102	152	62.553	90.046	234.281	161.709	137.357
Kasım	241	53	52	134	81	64.831	56.965	134.907	32.598	171.927
Aralık	178	50	30	159	71	43.393	85.380	94.251	57.624	68.053
Toplam	5.074	3.582	1.765	6.748	1.963	491.037	807.680	1.230.183	884.059	1.101.623

Kaynak: Adana, Eskişehir, Konya ve Polatlı Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlarla oluşturulmuştur.

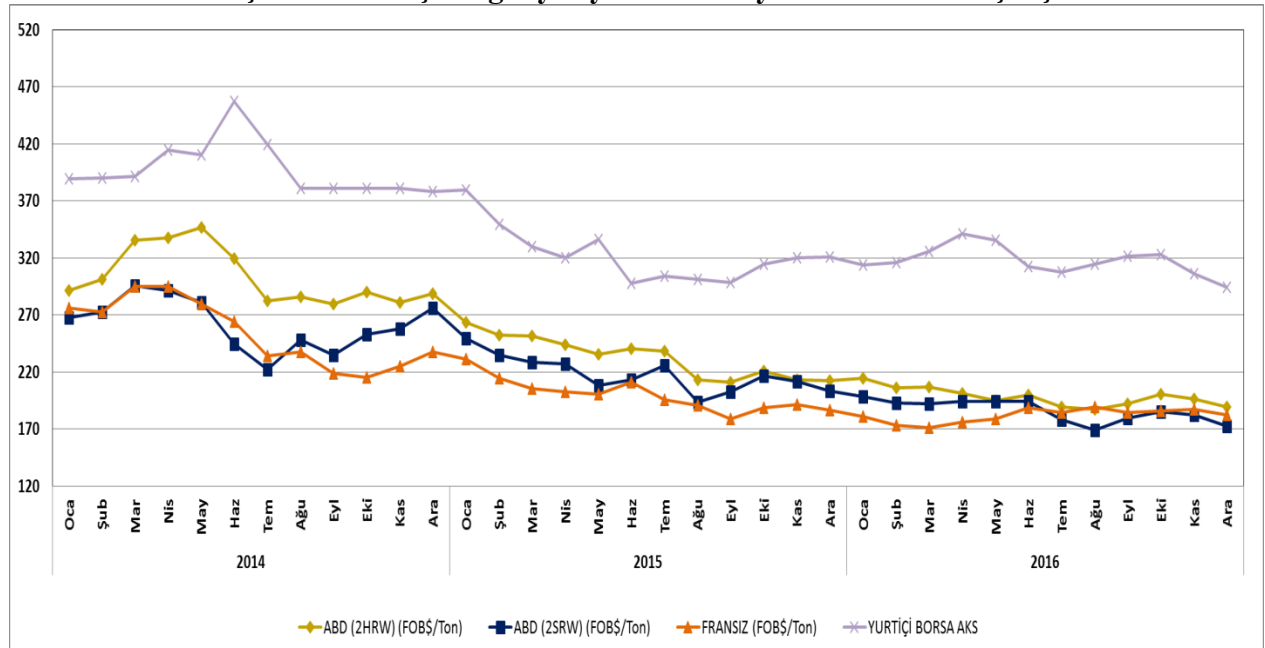
Çizelge 126'da görüleceği üzere 2016 yılında mısırın işlem hacmi 2015 yılına göre belirgin bir artış göstermiştir. Yulafın işlem hacmi ise 2015 yılına göre %70 oranında bir düşüş ile 1.963 ton olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 86. 2016 Yılı Aylar Bazında Borsa Ortalama Fiyatları (TL/Ton)

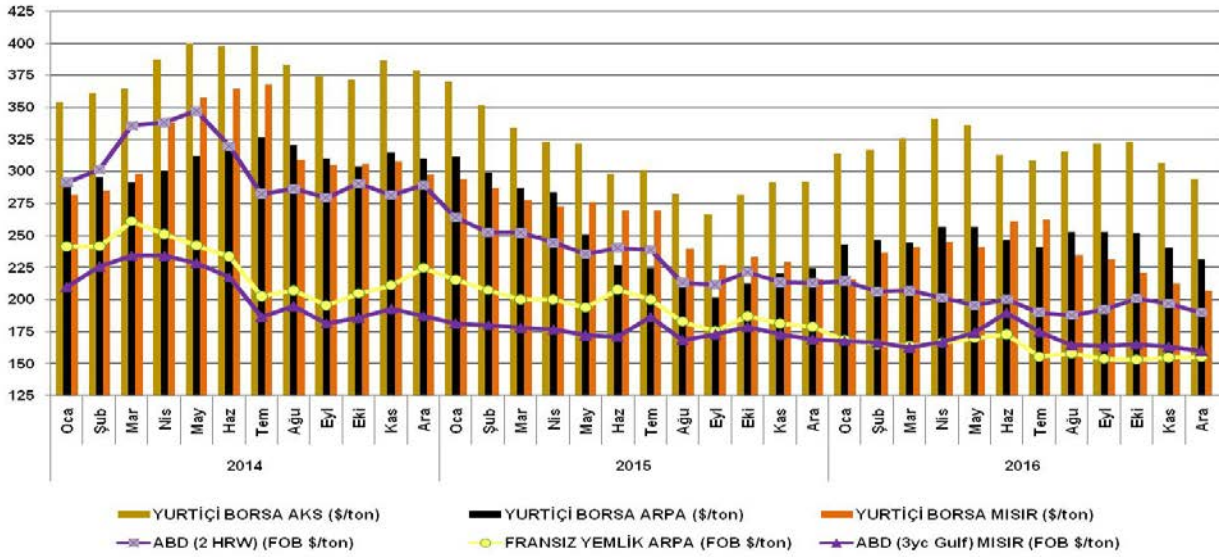
Kaynak: Yurt içi ticaret borsaları ve serbest piyasadan alınan günlük fiyatlarla oluşturulmuştur.

Grafik 87. Yurt İçi ve Yurt Dışı Buğday Fiyatlarının Aylar Bazında Karşılaştırılması

Kaynak: Reuters ve Yurt içi ticaret borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

Grafik 88. Yurt İçi ve Yurt Dışı Buğday, Arpa ve Mısır Fiyatlarının Aylar Bazında Karşılaştırılması

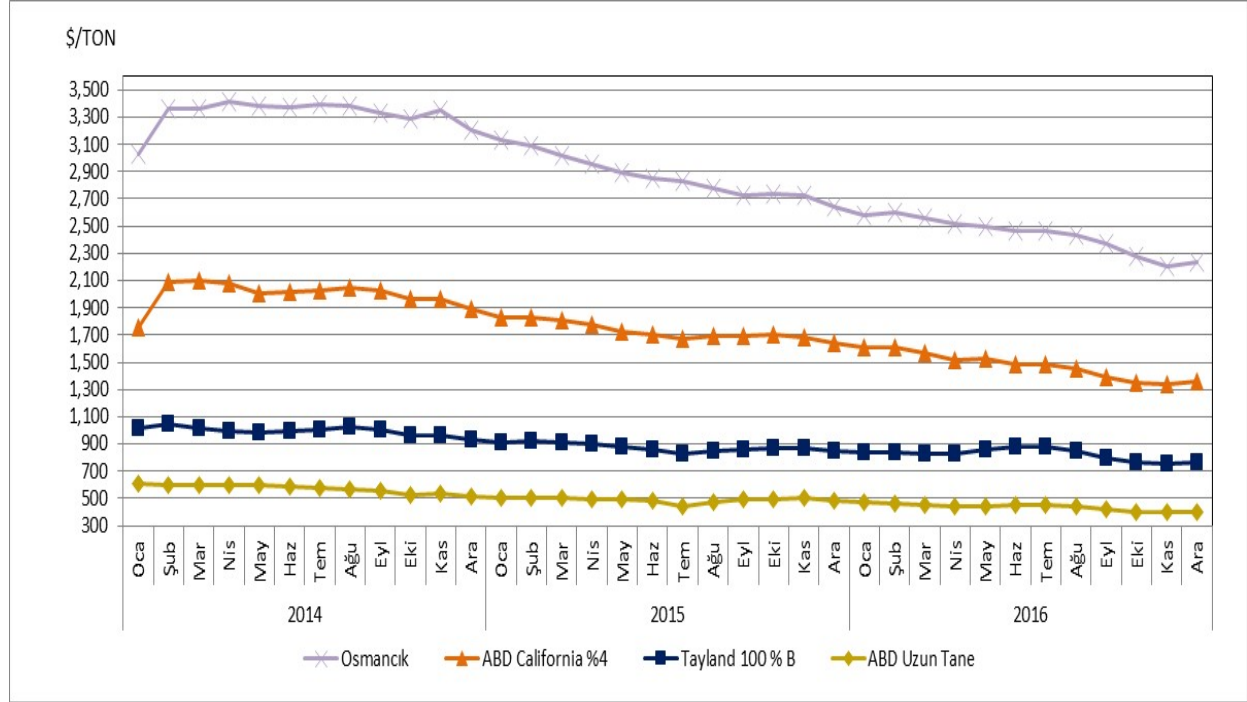

Kaynak: Reuters ve Yurt içi ticaret borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

2014, 2015 ve 2016 yılları aylık ortalama fiyatlar bazında yurtiçi ve yurtdışı fiyat mukayesesine ilişkin bilgiler Grafik 87, 88 ve 89'da verilmiştir. Ülkemizde 2014 yılında bir önceki yıla göre % 13,8'lik üretim kaybının yaşanmasına bağlı olarak hasat başlangıcında buğday, arpa fiyatları yüksek bir seyir izlemiş olup, hasatın ilerleyen zamanlarında piyasanın da arza doymasıyla fiyatlar düşüş eğilimine girmiştir. 2015 yılında üretimde artış meydana gelmesi ile birlikte fiyatlar düşüşe geçmiş özellikle ürün arzının bol olduğu hasat döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yaklaşık %25'lik fiyat düşüşü gerçekleşmiştir. 2016 yılında üretimde azalış meydana gelmesi nedeniyle fiyatlar yüksek seviyede seyretmiştir. Yıl sonuna doğru ürün arzının sınırlandığı dönemde TL bazında fiyatlar yükselirken, doların Türk Lirası karşısında değer kazanması nedeniyle Grafik.88'deki dolar bazında olan yurtiçi fiyatlara düşüş şeklinde yansımıştır.

2016 yılında yurtiçi fiyatları bir önceki yıla göre yükselirken, yurtdışı fiyatları düşüş göstermiş, yurtiçi ve yurtdışı fiyatlar arasındaki makas artmıştır. Ancak Türk Lirasının dolar karşısında değer kaybetmesi makasın daha da açılmasını sınırlandırmıştır.

Grafik 89. Yurt İçi ve Yurt Dışı Pirinç Fiyatlarının Aylar Bazında Karşılaştırılması

Kaynak: IGC ve serbest piyasadan alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır. ABD ve Tayland pirinç fiyatları “fob”, Osmancık “toptan” fiyatıdır.

5.1.1. TMO Faaliyetleri Açısından 2016/17 Sezonu

5.1.1.1. Müdahale Alım Faaliyeti

Hububat Ürünü Alımı ve Satımı Hakkındaki 2009/15095 sayılı Kararname, 20 Haziran 2009 tarihli ve 27264 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 2010 yılı alımları, 2009 yılında çıkan bu Kararname hükümlerine göre yapılmıştır. 16 Haziran 2012 tarihli ve 28325 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2012/3241 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değişiklik yapılmıştır.

Buğday hasatı 3 Mayıs 2016 tarihinde Adana ili Yumurtalık ilçesi ve Antakya ili Kırıkhan ilçesinde, arpa hasatı ise 29 Nisan 2016 tarihinde Şanlıurfa’da başlamıştır.

Bu kapsamda hasatın başladığı ilk günden itibaren TMO, üreticilerimize depolama imkânı sağlamak amacıyla **22 Mayıs 2016** tarihinde taahhütname ile ürün alımlarına başlamıştır.

Bu kapsamda 336.371 ton taahhütname karşılığı hububat alımı yapılmıştır.

28 Haziran 2016 tarihinde alım fiyatları ile alım politikalarını açıklamıştır. 2016 yılı için Anadolu Kırmızı Sert Buğday alım fiyatı; 910 TL/Ton, Makarnalık Buğday alım fiyatı 1.000 TL/Ton olarak açıklanmıştır.

Ödemeler 1 ay içerisinde yapılmaktadır. Banka kartı sahiplerinin ürün bedelleri 15 gün içerisinde hesaplarına yatırılmıştır.

2011 yılında başlatılan proteine göre alım sistemine bu yıl da devam edilecektir. Buğdaylar fiziksel analizlerinin yanında, kimyasal analiz değerlerine göre fiyatlandırılarak

depolanmaktadır. 2011 yılından beri süne-kımlı tahribatı düşük, protein oranı yüksek olan buğdaya %1-3 arasında verilen ilave fiyat 2016 yılında % 1-7 arasında uygulanmaktadır.

Bu yıl açılan toplam 80 adet geçici alım merkezi ile 298 işyerinde alım faaliyetinde bulunmaktadır. Geçici alım merkezlerinde yapılan alımlarda diğer kesintilere ilave olarak alım bedeli üzerinden % 1+KDV hizmet bedeli tahsil edilmektedir. Bu noktalarda yapılan alım miktarı 252.911 tondur.

2016 yılı mısır hasatı 4 Ağustos'ta Çukurova'nın bazı yörelerinde lokal olarak başlamış olup hasatla birlikte ÇKS belgesi bulunan üreticilerimizin depolama ve finansman ihtiyacını karşılanması bakımından 04 Ağustos 2016'dan itibaren taahhütname karşılığı veya 2015 yılı mısır alım fiyatı olan 725 TL/Ton üzerinden emanete alımlara başlanmıştır. Bu kapsamda 314.815 ton mısır taahhütname karşılığı alınmıştır.

26 Ağustos itibariyle mısır alım fiyatı 740 TL/Ton olarak açıklanarak peşin ve emanet alımlara başlanmıştır. Toplam 130 noktada 1.756.906 ton peşin, 11.145 ton emanet mısır alımı yapılmıştır.

Alımı yapılan mısırın bedeli 1.252 milyon TL olup tamamı üretici hesaplarına yatırılmıştır. Alınan randevuların gerçekleşme oranı %77'dir. Alımlarda gerçekleşen ortalama alım fiyatı 731 TL/Tondur.

Ayrıca Bakanlığımız tarafından mısır için ton başına 20 TL prim ödemesi ile 10 TL gübre, mazot, sertifikalı tohumluk ve toprak analizi gibi destek ödemeleri yapılacaktır. Bakanlığımızca verilen 30 TL/Ton prim ve diğer desteklerle birlikte; 740 TL/Ton olan müdahale alım fiyatı, 770 TL/Tona yükselmektedir.

2016 yılı çeltik hasatı ülkemiz genelinde 4 Eylül tarihinde başlamış, 7 Kasım tarihinde tamamlanmıştır. Hasatın başlamasıyla birlikte üreticilerin depolama ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, 20 Eylül 2016 tarihinde taahhütname karşılığı alımlara, piyasa fiyatlarının TMO'nun öngördüğü fiyat seviyesine düşmesi nedeniyle 7 Ekim 2016 tarihinde ise 60 randıman Osmancık çeltik için 1.675 TL/Ton, Baldo çeltik için 2.080 TL/Ton fiyat açıklayarak peşin ve emanet alımlara başlamıştır. Bu kapsamda 77.146 ton çeltik alımı yapılmıştır.

Bu fiyata ilave olarak Bakanlığımız tarafından 100 TL/ton prim ödemesi yanında 28 TL/ton gübre, mazot, sertifikalı tohum ve toprak analizi destek ödemesi de yapılmaktadır.

2005 yılından itibaren her yıl, Bakanlığımızca hububat üretimine prim ödemesi yapılmaktadır. Son altı yıla ilişkin prim miktarları Çizelge 127'de verilmiş olup 2016 yılı itibariyle ton başına 100 TL en yüksek prim çeltiğe verilmektedir.

Çizelge 127. Ürünler Bazında Bakanlığımızca Ödenen Prim Miktarları

Cinsi	Prim Miktarı (TL/Ton)				
	2012	2013	2014	2015	2016
Buğday	50	50	50	50	50
Arpa,Çavdar, Yulaf	40	50	50	50	50
Mısır	40	40	40	40	20
Çeltik	100	100	100	100	100

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.

2016/17 döneminde ürün bazında yapılan peşin alım miktarları Çizelge 128’de verilmiştir:

Çizelge 128. 2016/17 Dönemi Peşin Alım Miktarları

Ürün	Miktar (Ton)
Makarnalık	983.105
Ekmeklik	1.664.505
Toplam Buğday	2.647.610
Arpa	-
Çavdar	-
Tritikale	-
Yulaf	-
Mısır	1.756.906
Çeltik	77.146
Toplam Hububat	4.481.662

Kaynak: TMO 2016.

TMO, 2002 yılından itibaren alt yapısı uygun borsalarda da alım yapmaya başlamıştır. Daha önceki yıllarda sadece fiziksel analize göre alım yapılmasına karşın, 2009 yılında kimyasal analizler de alım ve fiyatlandırma sistemine dâhil edilmiştir. Bazı borsalar laboratuvar şartlarını sağlayamamış olup 23 borsada başlayan alıma 20 borsada devam edilmiştir. 2015 yılında 15 borsada 192.876 ton yapılmıştır. 2016 yılında ise 16 borsada 321.705 ton alım yapılmıştır. Alım yapılan borsalar ve alım miktarları çizelge 131’de verilmiştir.

Çizelge 129. Yıllar İtibariyle Alım Yapılan Borsalar ve Alım Miktarları (Ton)

Borsalar	2006	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2015	2016	
1	Polatlı	4.192	0	22.394	2.275	4.887	10.462	11.451	20.331	3.224
2	Karaman	10.786	0	21.800	9.830	4.557	5.430	10.372	3.300	22.161
3	Konya	8.281	4	670	24.404	3.783	4.095	6.417	18.310	5.117
4	Edirne	1.230	3.941	13.183	76	478	20.714	54.929	0	31.712
5	Çorlu	494	5	794	0	0	0	0	0	0
6	Bandırma	0	0	165	0	0	1.265	55	1.235	1.256
7	Ankara	19.248	0	0	10.845	314	4.209	7.261	18.087	14.061
8	Erzurum	143	373	4.055	0	0	0	15	0	6.449
9	Kırklareli	847	321	28.603	563	0	19.798	16.092	27.216	37.521
10	Tekirdağ	340	77	17.666	59	977	0	0	0	0
11	Malkara	678	79	212	51	0	0	0	0	0
12	Balıkesir	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	Biga	10	0	0	0	0	0	0	0	0
14	Eskişehir	2.075	59	29.822	2.892	1.275	12.114	8.734	8.528	13.213
15	Haymana	3.295	0	31.987	3.766	1.678	570	847	6.606	503
16	Yozgat	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	Yerköy	15.540	3.970	57.566	14.150	10.351	19.418	34.964	0	32.416
18	Sivas	0	746	0	0	0	0	0	0	0
19	Uzunköprü	5.545	4.487	0	0	0	0	0	0	0
20	Karacabey	9	31	849	7	0	330	0	0	0
21	Gaziantep	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22	Ş.urfa	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23	Diyarbakır	42.817	512	0	0	0	0	0	0	0
24	Çanakkale	0	0	0	0	0	0	0	0	0
25	Keşan	358	1.039	0	28	0	0	0	0	0
26	Çorum	217	0	0	0	0	0	0	0	0
27	Hayrabolu	610	90	149	27	0	0	0	0	0
28	İpsala	225	361	0	0	0	0	0	0	0
29	Sungurlu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
30	Ereğli	6.555	0	10.043	4.265	0	0	0	0	0
31	Boğazlıyan	25.145	1.281	37.188	18.469	5.611	15.560	22.504	0	35.643
32	Babaeski	0	0	9.854	8	0	0	21.238	29.488	39.849
33	Gelibolu	0	0	21.140	1.139	6.097	19.103	9.156	0	20.073
34	Karapınar	0	0	60.000	30.681	2.160	10.001	21.946	41.768	24.340
35	Lüleburgaz	0	0	0	0	8.053	18.278	12.923	18.007	34.167
Toplam	148.640	17.376	368.140	123.535	50.221	161.347	238.904	192.876	321.705	

Not: 2008 ve 2014 yıllarında peşin alım yapılmadığından borsalarda alım yapılmamıştır.

5.1.1.2. Emanet Alım Faaliyeti

Buğdayda 28 Haziran-31 Ağustos 2016 tarihleri arasında tüm kesimlerden emanet alım yapılmıştır.

5.1.1.2.1. Emanet Alımda Genel Hususlar

- Emanet alımlar randevu ile yapılmıştır.
- Emanetteki buğday ve arpa en son 28 Nisan 2017 tarihine emanetteki mısır ise en son 31 Mayıs 2017 tarihine kadar depolanmıştır.
- 2016 yılı toplam hububat emanet alım miktarı 67.842 tondur.

5.1.1.2.2. Üreticilerden (ÇKS Belgesi Olan) Emanet Alım Esasları

- Mısırdaki geçici alım merkezleri dâhil olmak üzere tüm iş yerlerinde, buğday ve arpada ise sabit iş yerlerinde emanet alım yapılmıştır.
- ÇKS Belgesi'ndeki miktarın TMO'ya satılması veya geri çekilmesi hâlinde; depolama, muhafaza, sigorta vb. masrafları karşılığı **0,133 TL/Ton/Gün+KDV** ücret alınmıştır.
- Emanete alındığı tarihten itibaren 1 ay süresince ürün iadesi yapılmamıştır.
- Emanete bırakılan ürünün ÇKS Belgesi'ndeki miktar kadarı 1 (bir) aydan önce peşin alıma çevrilmemiştir.
- 28 Nisan 2017 tarihinde geri çekilmeyen ürünler alıma tabi tutularak depolama, muhafaza, sigorta vb. masrafları karşılığı **0,133 TL/Ton/Gün+KDV** ücret alınmıştır.

Çizelge 130. 2016/17 Döneminde Emanete Alınan, Alıma Dönüşen ve İade Edilen Ürün Miktarları

Ürün	Emanete Alınan Miktar (Ton)	Alıma Dönüşen (Ton)	İade Edilen (Ton)	Dönem Bakiyesi (Ton)
Makarnalık Buğday	10.921	2.555	6.801	1.565
Ekmeklik Buğday	56.921	4.271	33.950	18.700
Toplam Buğday	67.842	6.826	40.751	20.265
Arpa	-	-	-	-
Mısır	18.684	0	18.684	0
Çeltik	-	-	-	-
Toplam	199.411	1.729	199.411	73

Kaynak: TMO.

Çizelge 132'te görüldüğü üzere 2013/14 döneminde sadece mısır ürünü emanete alınmıştır.

5.1.1.2.3. Tüccar ve Sanayicilerden (ÇKS Belgesi Olmayan) Emanet Alım Esasları

- Emanette bulunan ürünler, talep edilmesi hâlinde **1 Kasım 2016 - 28 Nisan 2017** tarihleri arasında peşin alıma çevrilmiştir.
- Emanet ürünlerin TMO'ya satılması veya geri çekilmesi hâlinde; depolama, muhafaza, sigorta vb. masrafları karşılığı **0,133 TL/Ton/Gün+KDV** ücret alınmıştır.
- Emanete alındığı tarihten itibaren 1 ay süresince ürün iadesi yapılmamıştır.

5.2. Depolama Faaliyeti

Türkiye'de 4,3 milyon tonu TMO'da, 20,2 milyon tonu özel sektörde olmak üzere yaklaşık 24,5 milyon tonluk depolama kapasitesi mevcuttur.

Ülkemizde yıllık ticarete konu olan hububat üretim miktarının 30-35 milyon ton olduğu göz önüne alındığında teknik depolamada kapasite eksikliği ortaya çıkmaktadır. Söz konusu depo kapasite eksikliği, Kurumumuz iştiğal alanına giren ürün çeşitliliği ve devreden stoklar gibi nedenlere bağlı olarak açığa ürün alımı yapmak zorunda kalınmaktadır.

TMO, depo açığının giderilmesine yönelik olarak uzun süreli kiralama garantisi ile depo yapımı projesi kapsamında 130 bin tonluk hububat deposu yaptırmıştır.

Yatırım Programı kapsamında 300 bin ton kapasiteli hububat depolarının yapımı tamamlanmış, 120 bin ton kapasiteli hububat depolarının yapımı devam etmektedir. 180 bin ton kapasiteli depo yapımı ise ihale aşamasındadır.

2014 yılında yeni bir depolama şekli olarak (silo bag) tahıl torbalama ünitesi, TMO'da kullanılmaya başlanmıştır.

Kurumumuza ait 4,3 milyon ton kapalı depoların içerisinde beton ve çelik silo ile değişik tipte yatay depolar bulunmaktadır.

TMO'da kullanılan depo tipleri;

Silo (beton, çelik), mekanize ufki depo (mud), makineli beton ambar ve yarı mekanik depo, makineli çelik hangar, betonarme ambar ve düz depo, kargir, ahşap ambar, çelik hangar (fransız, quanset, butler), mke imalatı yatay depo, ahşap hangar, noda, çuvallı havuz maydö ve silo baglerdir.

Betonarme, yatay depo ve çelik silolarda buğday, arpa, çavdar, yulaf ve mısır (rutubet oranı % 14'ün altında olmak şartıyla), MAYDÜ'lerde ise buğday, arpa, yulaf, çavdar dökme olarak muhafaza edilmektedir.

Çeltik, yatay depolarda çuvallı veya dökme olarak, pirinç ve bakliyat ürünleri ise çuvallı olarak muhafaza edilmektedir.

Kapalı depo imkânlarının yetersiz olduğu durumlarda, MAYDÜ ile polietilen ve toprak örtülü yığınlarda depolama yapılabilmektedir

Çizelge 131. Şubeler Depo Grupları ve Kapasiteleri (Ton)

Şubeler	Liman Silosu ve Yatay Depo	İç Silo	Yatay Depo	MAYDÜ	Toplam Kullanılabilir Depo
ADANA	0	64.000	197.500	45.000	306.500
ADİYAMAN	0	15.600	52.500	0	68.100
AFYON	0	5.000	41.500	0	46.500
AKSARAY	0	54.000	70.500	0	124.500
AKŞEHİR	0	50.500	64.000	10.000	124.500
BANDIRMA	20.000	24.500	43.500	5.000	93.000
BATMAN	0	16.800	32.000	5.000	53.800
ÇORUM	0	16.000	53.000	0	69.000
DENİZLİ	40.000	20.000	27.900	0	87.900
DERİNCE	95.000	26.800	11.000	0	132.800
DİYARBAKIR	0	119.600	84.500	5.000	209.100
EDİRNE	0	2.000	115.300	120.000	237.300
ERZURUM	0	56.400	50.000	0	106.400
ESKİŞEHİR	0	90.000	41.700	0	131.700
GAZİANTEP	0	71.400	40.000	5.000	116.400
İSKENDERUN	60.000	26.800	2.000	25.000	113.800
İZMİR	72.000	40.000	48.000	0	160.000
KAYSERİ	0	108.200	22.000	12.500	142.700
KIRIKKALE	0	50.000	42.000	25.000	117.000
KIRKLARELİ	0	32.300	49.600	45.000	126.900
KIRŞEHİR	0	71.300	35.000	60.000	166.300
KONYA	0	187.900	135.000	50.000	372.900
MERSİN	100.000	0	43.000	0	143.000
MUŞ	0	9.600	12.500	0	22.100
POLATLI	0	194.400	17.500	35.000	246.900
SAMSUN	39.000	28.700	16.000	0	83.700
SİVAS	0	16.000	21.000	0	37.000
ŞANLIURFA	0	84.400	102.500	0	186.900
TEKİRDAĞ	70.000	4.100	133.500	90.000	297.600
TRABZON	30.000	0	0	0	30.000
YERKÖY	0	151.900	37.000	45.000	233.900
TOPLAM	526.000	1.638.200	1.641.500	582.500	4.388.200

Kaynak: TMO.

TMO depolama kapasitesi; 526.000 ton liman silosu ve yatay depo, 1.638.200 ton iç silo, 1.614.500 ton yatay depo ve 582.500 ton MAYDÜ olmak üzere toplam 4.388.200 tondur (Çizelge 133).

5.3. Lisanslı Depoculuk

Bilindiği üzere, Kuruluşumuz 1993 yılından itibaren 2699 sayılı Umumi Mağazacılık Kanunu hükümleri kapsamında ürününü depoda tutmak isteyen üreticiye depo sağlamakta, bu doğrultuda ürününü değerlendirmesine yardımcı olmakta ve depoya konan ürün için düzenlediği makbuz senedi ile de ürünlerini satabilmesine imkân sağlamaktadır.

17.02.2005 tarih ve 25730 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu’nun geçici 2. maddesinde ise “2699 sayılı Umumi Mağazalar

Kanunu kapsamında Umumi Mağazacılık yapmak üzere izin ve yetki alan kuruluşlardan bu Kanun kapsamındaki tarım ürünlerinin depolanması hizmetleriyle iştigal edenler, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en geç beş yıl içinde bu Kanun hükümlerine intibak etmedikleri takdirde bunlara verilen izin yeni bir karara gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılır.” hükmü yer almaktadır. Ancak, TMO Sanayi ve Ticaret Bakanlığının uygun görüşü üzerine umumi mağazacılık faaliyetlerini kesintisiz olarak devam ettirmektedir.

Ayrıca, Kurumumuz ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Ordu Valiliği İl Özel İdaresi, Umumi Mağazalar Türk A.Ş. ve Gümrük ve Turizm Ticaret İşletmeleri A.Ş. tarafından lisanslı depoculuk alanında faaliyet göstermek üzere kurulan TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk San. ve Tic. A.Ş. Ana Sözleşmesi, 26.02.2010 tarih ve 7510 sayılı Ticaret Sicil Gazetesinde yayımlanmıştır.

Kurumumuzun aynı sermaye, diğer ortakların ise nakdi sermaye ile katıldıkları Şirketin toplam sermayesi 51 milyon TL olup; sermayesinin tamamı ödenmiştir. Ortakların sermaye payları ve tutarları ise şu şekildedir:

TMO	: 25.500.000.- TL (% 48 aynı +% 2 nakdi)
TOBB	: 24.990.000.- TL (% 49 nakdi)
UMAT A.Ş.	: 255.000.- TL (% 0,5 nakdi)
Gümrük ve Turizm İşl. A.Ş.	: 255.000.- TL (% 0,5 nakdi)

ELÜS Yoluyla Alım:

Lisanslı depolar ürün alımlarını elektronik ürün senedi (ELÜS) düzenleyerek yapmaktadır.

2005 yılında çıkarılan “**Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu**” ile lisanslı depoculuk faaliyetleri yasal bir zemine kavuşmuştur. Söz konusu sistemine işlerlik kazandırmak ve sektöre öncülük etmek amacıyla Kuruluşumuz ve TOBB öncülüğünde 2010 yılında TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi kurulmuştur. 2011-2014 yılları arasında TMO-TOBB LİDAŞ şirketine ürün teslim eden üreticilerden ürün senedi yoluyla alım yapılmıştır.

Ürün senetlerinin hızlı, ucuz ve güvenilir bir şekilde alınıp satılmasını sağlamak amacıyla 2015 yılında Merkezi Kayıt Kuruluşu kurulmuş olup lisanslı depoculuk şirketlerine bırakılan ürünler Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) yoluyla elektronik ortamda alınıp satılmaya başlanmıştır.

TMO, 2015 yılında TMO-TOBB LİDAŞ Şirketinden, 2016 yılından itibaren ise protokol imzaladığı tüm lisanslı depoculuk şirketlerine ürün teslim eden mudilerden ELÜS yoluyla alım yapmıştır. Ülkemizin çeşitli bölgelerinde yer alan 12 lisanslı depoculuk şirketinden ELÜS yoluyla 84 bin ton buğday, 138 bin ton mısır olmak üzere toplam 222 bin ton ürün alımı gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 132. 2016 Yılı Elektronik Ürün senedi Alımları (Ton)

ŞUBELERE GÖRE ELEKTRONİK ÜRÜN SENEDİ (ELÜS) ALIMI (Ton)						
ŞUBELER	LİDAŞ	MAKARNALIK BUĞDAY	EKMEKLİK BUĞDAY	YEMLİK BUĞDAY	MISIR	TOPLAM
KIRKLARELİ	TMO-TOBB (Lüleburgaz)	0	11.556	0	0	11.556
KIRIKKALE	GK	0	1.162	20	0	1.182
ADANA	KÖSEOĞLU	0	0	0	29.994	29.994
KAYSERİ	KAYSERİ ŞEKER (Boğazlıyan)	36.254	447	0	0	36.701
	KAYSERİ ŞEKER (Develi)	0	0	0	463	463
	KAYSERİ TOPLAM	36.254	447	0	463	37.164
SİVAS	KAYSERİ ŞEKER (Şarkışla)	41	2.393	2.768	0	5.202
	KAINAT(Kangal)	0	11.633	0	0	11.633
	SİVAS TOPLAM	41	14.026	2.768	0	16.835
POLATLI	TMO-TOBB (Üçpınar)	0	3.062	103	0	3.165
	TMO-TOBB (Ahiboz)	0	14.069	5	0	14.074
	POLATLI TOPLAM	0	17.131	108	0	17.239
KONYA	ASLİDAŞ	0	0	0	18.817	18.817
	SARAÇ	0	0	0	5.274	5.274
	KONAGRO	0	0	0	1.817	1.817
	TOPRAK TARIM	0	0	0	6.172	6.172
	KONYA TOPLAM	0	0	0	32.080	32.080
GAZİANTEP	ÖZMEN	0	0	0	51.206	51.206
	TİRYAKİ	0	0	0	24.274	24.274
	GAZİANTEP TOPLAM	0	0	0	75.480	75.480
GENEL TOPLAM		36.295	44.322	2.896	138.018	221.530

TMO gelecekte tüm ürün alımlarını ELÜS yoluyla gerçekleştirerek hububat piyasalarını düzenleme görevini ELÜS'lerin alınıp satılması yoluyla gerçekleştirecektir.

5.4. Olağanüstü Hal ve Savaş Stoku Faaliyeti

10.06.2006 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2006/10506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na istinaden TMO mevcut stoklarının bir kısmını olağanüstü hal ve savaş durumunda kullanılmak üzere depolamakla görevlidir.

5.5. Satışlar

Kurumumuz, piyasa düzenleme görevini etkin bir şekilde yerine getirmek ve spekülatif fiyat hareketlerini engellemek amacıyla öncelikle ilgili sektöre ve tüm kesimlere hububat satışı gerçekleştirmektedir.

Çizelge 133. 2012-2016 Yılları Aylar Bazında TMO İç Satış Fiyatları

Yıl	Ürün Cinsi	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	
2012 (TL/Ton)	AKS Buğday	725	725	725	725	725	0	0	0	0	0	0	0	
	Makarnalık Buğ.	765	765	765	765	765	0	0	0	0	0	0	0	
	Arpa	555	565	565	565	565	0	0	589	594	599	599	620	
	Çavdar	555	565	565	565	565	0	0	0	0	0	649	649	
	Yulaf	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Mısır	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Pirinç (Baldo)	0	0	0	0	0	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
	Pirinç (Osmançık)	0	0	0	0	0	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300
2013 (TL/Ton)	AKS Buğday	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Makarnalık Buğ.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Arpa	630	630	630	630	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Çavdar	649	649	649	649	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Yulaf	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Mısır	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Pirinç (Baldo)	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	0	0	0	0	0	
	Pirinç (Osmançık)	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
2014 (TL/Ton)	AKS Buğday	815	825	830	835	840	-	-	-	-	-	870	870	
	Makarnalık Buğday	-	-	-	890	890	-	-	-	-	-	-	-	
	Arpa	639	639	639	644	649	-	-	-	-	-	675	680	
	Çavdar	679	679	679	679	679	-	-	-	-	-	725	725	
	Çeltik	-	-	-	1.450	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Pirinç (Baldo)	-	-	-	-	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	
	Mısır	-	-	735	735	735	735	735	-	-	-	-	-	
	Pirinç (Osmançık)	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.700	2.700	2.700	
2015 (TL/Ton)	AKS Buğday	895	905	905	907	910	-	-	-	-	-	960	960	
	Makarnalık Buğday	950	950	975	980	995	-	-	-	-	-	1.080	1.080	
	Arpa	685	690	690	690	690	-	-	-	-	-	740	740	
	Çavdar	725	725	725	725	725	-	-	-	-	-	740	740	
	Çeltik	-	-	-	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500	-	-	-	-	
	Pirinç (Baldo)	3.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	
	Mısır	-	-	735	745	745	745	745	-	-	-	-	-	
	Pirinç (Osmançık)	2.700	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	
2015 (TL/Ton)	AKS Buğday	960	965	965	965	965	-	-	-	-	925-965	900-965	900-975	
	Makarnalık Buğday	1.080	1.085	1.085	1.085	1.085	-	-	-	-	1.010-1.050	1.010-1.050	1.010-1.050	
	Arpa	740	745	745	745	745	-	-	-	-	730-760	720-760	720-760	
	Çavdar	740	745	745	745	745	-	-	-	-	-	740	740	
	Çeltik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Pirinç (Baldo)	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	
	Mısır	-	825	-	-	825	825	825	-	-	-	-	760-785	
	Pirinç (Osmançık)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.200

Kaynak: TMO 2016.

Ürünler bazında son beş yıla ait TMO satış fiyatları, çizelge 133'te sunulmuştur.

5.6. İthalat ve İhracat

TMO, hem üretici hem de sanayici ve tüketici tarafından arzu edilen piyasa dengesini sağlamak açısından üretimin yetersiz olduğu veya spekülasyon fiyat artışlarının söz konusu olduğu

durumlarda ithalat; arzın fiyatları olumsuz etkileyecek düzeylere yükseldiği ve finansman yönüyle dış piyasalara açılma ihtiyacı duyulduğu durumlarda da ihracat yapabilmektedir.

Çizelge 136’da TMO tarafından yapılan ithalat ve ihracat verileri yer almaktadır. 2010/11 ve 2014/15 dönemlerinde dünyada yaşanan kuraklık nedeniyle oluşan arz açığına bağlı olarak ihracatçı ülkelerin ihracatlarına getirdikleri kısıtlama ve yasaklar yurt içi ve yurt dışı piyasalarda fiyat artışlarına yol açmıştır. Bu dönemde TMO, piyasa düzenleme görevi gereği ithalat yoluyla yurt içi hububat arzında istikrarın sağlanmasında önemli rol oynamıştır.

Çizelge 134. TMO Tarafından Yapılan İthalat ve İhracat Miktarları

YILI	KONUSU	ÜRÜN CİNSİ	FİİLİ	
			MİKTARI (Ton)	TUTARI (US\$)
2012	İHRACAT	Yemlik Beyaz Arpa	100.693	26.379.582
		Kırmızı Ekmeklik Buğday	65.475	16.654.676
		Beyaz Ekmeklik Buğday	36.595	8.453.445
		TOPLAM	202.763	51.487.703
2013	İTHALAT	Yemlik Arpa	199.414	66.741.274
		TOPLAM	199.414	66.741.274
	İHRACAT	Kırmızı Ekmeklik Buğday	245.323	65.881.402
		Mısır	183.719	37.764.043
TOPLAM	429.042	103.645.445		
2014	İTHALAT	Çeltik	35.000	22.360.000
		Pirinç	32.640	35.971.920
		Yemlik Arpa	601.935	141.603.055
		Ekmeklik Buğday	998.271	270.350.769
		Yemlik Mısır	69.864	17.591.385
		Makarnalık Buğday	61.525	25.297.593
	TOPLAM	1.799.234	513.174.722	
	İHRACAT	Mısır	14.500	2.932.805
TOPLAM		14.500	2.932.805	
2015	İTHALAT	Çeltik	19.499	10.520.219
		Pirinç	8.000	12.560.100
		Yemlik Mısır	100.000	19.420.000
		Makarnalık Buğday	169.417	80.829.284
		Yemlik Arpa	149.986	35.273.409
		TOPLAM	446.903	158.603.012
2016	İHRACAT	Yemlik Arpa	3.845	692.176
		TOPLAM	3.845	692.176

Kaynak: TMO 2017.

5.7. Dünya Değerlendirmesi

Çizelge 135. Dünya Hububat Denge Tablosu (Milyon Ton)

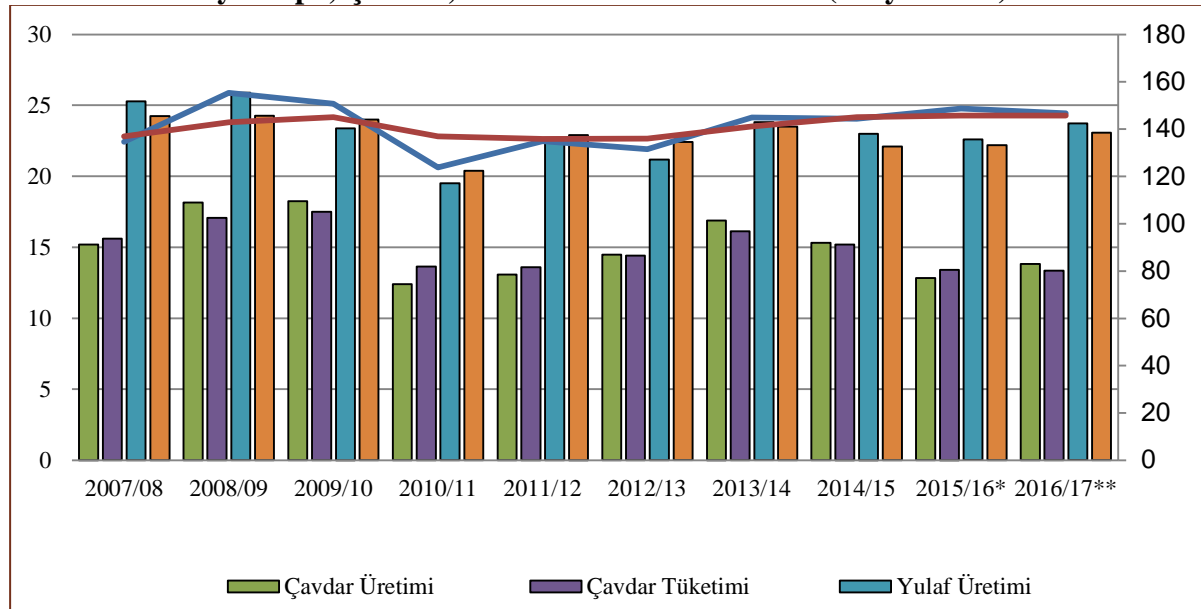
Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17**
Açılış Stokları	291	303	368	398	364	365	341	413	453	475
Üretim	1.698	1.800	1.801	1.757	1.862	1.806	2.007	2.048	2.005	2.094
İthalat	240	251	242	244	274	271	310	322	344	340
Top. Kullanılabilirlik	1.990	2.103	2.168	2.155	2.227	2.171	2.348	2.461	2.458	2.569
Gıda	599	609	615	628	634	640	650	666	665	677
Endüstriyel	229	251	285	301	309	300	318	326	329	338
Yemlik	750	760	755	745	799	778	840	889	878	917
Diğer	108	116	116	116	120	112	127	127	111	130
Toplam Tüketim	1.686	1.735	1.771	1.790	1.862	1.830	1.935	2.008	1.983	2.062
İhracat	240	251	242	244	274	271	310	322	344	340
Kapanış Stokları	303	368	398	364	365	341	413	453	475	507

Kaynak: IGC Ocak 2017. (*) Tahmin, (*) Öngörü

Not: AB (28) verileri 2006/07'e kadar AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 döneminden sonra AB (28) içindir.

2016/17 döneminde kapanış stokları bir önceki döneme göre % 6,8 artarak 507 milyon ton seviyesine yaklaşacağı tahmin edilmektedir. Aynı dönemde toplam üretimin, tüketimden 33 milyon ton fazla olması nedeniyle kapanış stoklarında 33 milyon tonluk artış olmuştur.

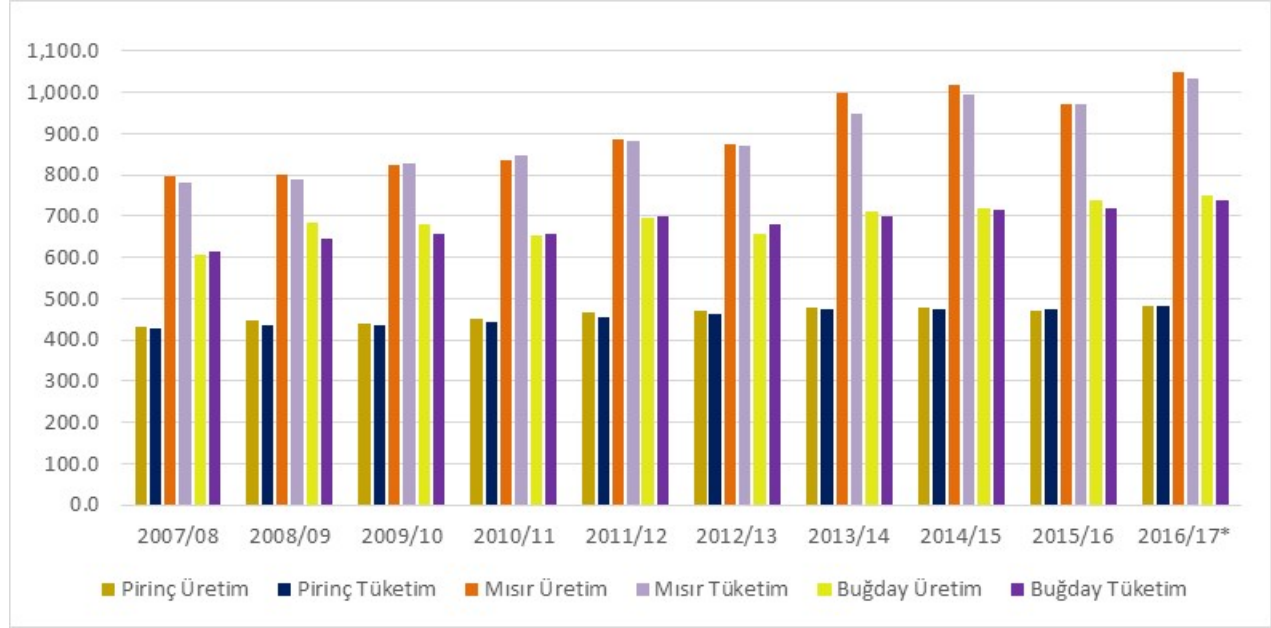
Grafik 90. Dünya Arpa, Çavdar, Yulaf Üretim ve Tüketimi (Milyon Ton)

Kaynak: IGC Ocak 2017 raporu. (*) Tahmin, (*) Öngörü

2016/17 döneminde son 10 yılın ortalamasına göre; arpa üretiminde % 3,4, tüketiminde % 3,1 azalma olmasına karşın çavdar üretiminde % 8, tüketimde ise % 12'lik artış gözlenmektedir. Aynı dönemde dünya yulaf üretiminde % 2,5, tüketiminde ise % 1 düşüş yaşanacağı tahmin edilmektedir.

Grafik 91. Dünya Buğday, Pirinç, Mısır Üretim ve Tüketimi (Milyon Ton)

Kaynak: IGC ve USDA. (*) Tahmin.

5.7.1. Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsaları

Vadeli işlemler sözleşmesi, bir emtianın veya mali aracın gelecekte herhangi bir zamanda, ticaretin gerçekleştiği anda üzerinde anlaşılan fiyattan alınması ya da satılması için kullanılan yasal bağlayıcılığı bulunan bir anlaşmadır. Borsada döviz kurları, hazine değerleri, faiz, emtialar, enerji ürünleri ve madenler işlem görmektedir.

Tarımsal ürünler, emtialar içinde yer almaktadır. Bunlardan buğday, mısır ve çeltik doğrudan Kurumumuzun iştiğal alanına girmektedir. Soya fasulyesi ise mısır fiyatlarıyla ilişkisi nedeniyle dolaylı olarak Kurumumuzu ilgilendirmektedir.

İşlem hacmi ve ürün çeşitliliği açısından Chicago Vadeli İşlemler Borsası (CME), en kapsamlı borsalar arasında yer almaktadır. ABD'deki Minneapolis, Kansas gibi diğer borsalarda çoğunlukla buğday işlem gördüğünden bunlar Chicago Borsası kadar geniş bir ürün yelpazesine sahip değillerdir. Bu nedenle borsada işlem gören ürünler ve tarımsal emtiaların bu işlemler içindeki payını temsili olarak görmemiz açısından Çizelge 146'da Chicago Borsasına ilişkin veriler derlenmiştir.

Çizelge 136. Chicago Borsası İşlem Hacimleri İçinde Tarımsal Emtia ve Ürünlerin Payları

Aylar	CME Grubu Toplam İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	CME Grubu Tarımsal Emtia İşlem Hacmi (Şikago Borsası Kontrat Sayısı)	Şikago Buğday İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	Şikago Mısır İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	Şikago Soya Fasulyesi İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	Şikago Çeltik İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	Toplam İşlem Hacmi İçinde Tarımsal Emtiannın Payı (%)	Tarımsal Emtia İşlem Hacmi İçinde Buğdayın Payı (%)	Tarımsal Emtia İşlem Hacmi İçinde Mısırın Payı (%)	Tarımsal Emtia İşlem Hacmi İçinde Soyanın Payı (%)	Tarımsal Emtia İşlem Hacmi İçinde Çeltiğin Payı (%)
Ocak 15	312.379.910	22.902.745	2.958.021	7.500.090	5.114.690	13.545	7,3	12,9	32,7	22,3	0,06
Şubat 15	300.334.736	25.693.217	3.811.374	8.216.517	6.426.836	30.745	8,6	14,8	32,0	25,0	0,12
Mart 15	301.468.020	24.305.668	3.605.683	8.127.667	5.492.528	13.869	8,1	14,8	33,4	22,6	0,06
Nisan 15	251.826.510	28.221.503	4.458.468	9.516.490	6.591.692	42.535	11,2	15,8	33,7	23,4	0,15
Mayıs 15	281.237.591	23.316.728	3.790.517	7.831.542	4.762.301	15.765	8,3	16,3	33,6	20,4	0,07
Haziran 15	320.916.206	38.447.419	6.252.286	13.939.522	8.558.813	32.519	12,0	16,3	36,3	22,3	0,08
Temmuz 15	282.293.762	31.177.932	4.176.132	12.532.230	6.332.157	23.003	11,0	13,4	40,2	20,3	0,07
Ağustos 15	341.834.312	27.763.415	4.216.622	10.151.326	5.866.152	40.091	8,1	15,2	36,6	21,1	0,14
Eylül 15	296.266.104	22.457.056	2.737.709	6.716.618	5.122.606	19.129	7,6	12,2	29,9	22,8	0,09
Ekim 15	282.251.674	26.589.746	3.407.245	7.162.652	7.802.304	46.382	9,4	12,8	26,9	29,3	0,17
Kasım 15	274.177.833	27.583.689	4.547.014	10.162.192	4.357.537	20.570	10,1	16,5	36,8	15,8	0,07
Aralık 15	286.789.368	22.910.057	2.413.310	5.414.126	6.376.665	41.362	8,0	10,5	23,6	27,8	0,18
Ocak 16	345.338.624	21.850.105	3.016.343	7.200.464	4.985.823	17.084	6,3	13,8	33,0	22,8	0,08
Şubat 16	300.334.736	25.693.217	4.632.821	9.103.849	6.477.298	38.093	8,6	18,0	35,4	25,2	0,15
Mart 16	314.665.323	24.836.367	3.456.487	7.834.666	6.299.570	18.021	7,9	13,9	31,5	25,4	0,07
Nisan 16	290.446.645	40.801.641	5.512.153	13.968.128	11.269.549	43.383	14,0	13,5	34,2	27,6	0,11
Mayıs 16	312.884.234	29.778.289	3.624.935	8.942.583	8.514.745	21.573	9,5	12,2	30,0	28,6	0,07
Haziran 16	361.515.713	39.906.127	5.737.694	15.428.246	9.508.903	35.736	11,0	14,4	38,7	23,8	0,09
Temmuz 16	282.495.288	26.888.745	3.531.691	8.974.281	7.027.049	12.119	9,5	13,1	33,4	26,1	0,05
Ağustos 16	318.111.251	26.930.467	5.192.791	9.547.707	4.805.474	38.072	8,5	19,3	35,5	17,8	0,14
Eylül 16	315.362.723	20.429.976	2.351.029	5.850.625	4.535.252	12.478	6,5	11,5	28,6	22,2	0,06
Ekim 16	274.450.870	25.056.141	3.386.228	6.902.597	7.172.006	37.498	9,1	13,5	27,5	28,6	0,15
Kasım 16	438.075.005	28.690.453	4.967.882	9.628.742	5.325.178	14.835	6,5	17,3	33,6	18,6	0,05
Aralık 16	315.510.035	21.737.622	2.679.214	5.066.584	5.978.821	35.928	6,9	12,3	23,3	27,5	0,17

Kaynak: Chicago Borsası 2017

Çizelge 137. Chicago Borsasında Mısır, Soya ve Çeltik Aylık İşlem Hacimleri ve Fiyatlar

Aylar	Şikago Borsası Mısır				Şikago Borsası Soya				Şikago Borsası Çeltik			
	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon \$)	Ort. Fiyat (\$/ton)	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon \$)	Ort. Fiyat (\$/ton)	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon \$)	Ort. Fiyat (\$/ton)
Ocak 15	7.500.090	953	145.650	153	5.114.690	696	255.717	367	13.545	1	322	246
Şubat 15	8.216.517	1044	157.746	151	6.426.836	874	318.916	365	30.745	3	687	231
Mart 15	8.127.667	1033	155.741	151	5.492.528	747	268.712	360	13.869	1	316	236
Nisan 15	9.516.490	1210	178.071	147	6.591.692	897	320.092	357	42.535	4	926	225
Mayıs 15	7.831.542	995	140.779	141	4.762.301	648	228.031	352	15.765	2	320	210
Haziran 15	13.939.522	1772	254.173	143	8.558.813	1164	413.159	355	32.519	3	683	217
Temmuz 15	12.532.230	1593	254.810	160	6.332.157	861	320.773	372	23.003	2	535	241
Ağustos 15	10.151.326	1290	186.776	145	5.866.152	798	276.951	347	40.091	4	993	256
Eylül 15	6.716.618	854	125.629	147	5.122.606	697	225.490	324	19.129	2	515	278
Ekim 15	7.162.652	910	137.286	151	7.802.304	1061	347.555	327	46.382	4	1.226	274
Kasım 15	10.162.192	1292	186.266	144	4.357.537	593	189.163	319	20.570	2	524	264
Aralık 15	5.414.126	688	100.049	145	6.376.665	868	280.493	323	41.362	4	981	245
Ocak 16	7.200.464	915	130.387	142	4.985.823	678	219.225	323	17.084	2	408	247
Şubat 16	9.103.849	1157	165.490	143	6.477.298	881	282.108	320	38.093	4	881	239
Mart 16	7.834.666	996	142.469	143	6.299.570	857	280.204	327	18.021	2	393	226
Nisan 16	13.968.128	1775	260.464	147	11.269.549	1533	542.481	354	43.383	4	948	226
Mayıs 16	8.942.583	1137	174.254	153	8.514.745	1158	450.047	389	21.573	2	523	251
Haziran 16	15.428.246	1961	316.615	161	9.508.903	1294	544.923	421	35.736	3	848	246
Temmuz 16	8.974.281	1141	154.181	135	7.027.049	956	373.212	390	12.119	1	270	230
Ağustos 16	9.547.707	1214	154.312	127	4.805.474	654	242.095	370	38.072	4	793	216
Eylül 16	5.850.625	744	96.262	129	4.535.252	617	219.565	356	12.478	1	255	212
Ekim 16	6.902.597	877	120.721	138	7.172.006	976	349.677	358	37.498	4	810	224
Kasım 16	9.628.742	1224	166.220	136	5.325.178	724	266.886	368	14.835	1	302	211
Aralık 16	5.066.584	644	88.623	138	5.978.821	813	305.298	375	35.928	3	733	211

Kaynak: Chicago Borsası 2017

Çizelge 138. ABD Borsalarında Buğdayın Aylık İşlem Hacimleri ve Fiyatlar

Aylar	Şikago Borsası				Kansas HRW (CME)				Mineapolis Borsası				Toplam		
	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon \$)	Ort. Fiyat (\$/ton)	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon \$)	Ort. Fiyat (\$/ton)	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon \$)	Ort. Fiyat (\$/ton)	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon \$)
Ocak 15	2.958.021	402	80.379	200	540.489	74	15.677	213	171.422	23	5.032	216	3.669.932	499	101.087
Şubat 15	3.811.374	519	98.594	190	837.407	114	22.942	201	221.410	30	6.315	210	4.870.191	663	127.851
Mart 15	3.605.683	491	91.669	187	557.453	76	15.210	201	128.115	17	3.630	208	4.291.251	584	110.508
Nisan 15	4.458.468	607	111.833	184	824.787	112	21.764	194	219.728	30	6.087	204	5.502.983	749	139.684
Mayıs 15	3.790.517	516	92.846	180	523.735	71	13.588	191	133.836	18	3.632	199	4.448.088	605	110.067
Haziran 15	6.252.286	851	162.179	191	946.296	129	25.112	195	259.169	35	7.356	209	7.457.751	1.015	194.646
Temmuz 15	4.176.132	568	114.189	201	583.906	79	15.685	197	188.361	26	5.386	210	4.948.399	673	135.259
Ağustos 15	3.399.568	463	84.773	183	823.210	112	19.734	176	266.043	36	6.785	187	4.488.821	611	111.292
Eylül 15	2.352.720	320	57.158	179	386.617	53	9.192	175	131.914	18	3.342	186	2.871.251	391	69.691
Ekim 15	2.890.386	393	73.256	186	525.915	72	12.974	181	158.746	22	4.144	192	3.575.047	486	90.374
Kasım 15	3.602.995	490	89.243	182	949.235	129	22.219	172	272.202	37	6.941	187	4.824.432	656	118.403
Aralık 15	2.018.282	275	47.866	174	398.694	54	9.347	172	164.210	22	4.172	187	2.581.186	351	61.384
Ocak 16	3.016.343	410	71.347	174	546.419	74	12.814	172	155.803	21	3.866	182	3.718.565	506	88.027
Şubat 16	4.632.821	630	106.544	169	903.988	123	20.406	166	247.497	34	6.068	180	5.784.306	787	133.018
Mart 16	3.456.487	470	80.140	170	657.644	89	15.411	172	145.896	20	3.726	188	4.260.027	580	99.278
Nisan 16	5.512.153	750	129.782	173	1.037.056	141	24.107	171	212.011	29	5.591	194	6.761.220	920	159.479
Mayıs 16	3.624.935	493	84.287	171	675.301	92	15.105	164	118.171	16	3.129	195	4.418.407	601	102.521
Haziran 16	5.737.694	781	136.333	175	1.299.044	177	29.196	165	245.664	33	6.493	194	7.282.402	991	172.022
Temmuz 16	3.531.691	480	73.966	154	709.702	97	14.485	150	148.587	20	3.647	180	4.389.980	597	92.098
Ağustos 16	5.192.791	706	105.660	150	1.196.195	163	24.247	149	260.373	35	6.555	185	6.649.359	905	136.462
Eylül 16	2.351.029	320	45.954	144	503.906	69	10.231	149	138.418	19	3.441	183	2.993.353	407	59.625
Ekim 16	3.386.228	461	69.191	150	722.849	98	14.932	152	153.358	21	4.029	193	4.262.435	580	88.152
Kasım 16	4.967.882	676	100.138	148	1.139.807	155	23.356	151	225.333	31	5.877	192	6.333.022	862	129.371
Aralık 16	2.679.214	365	53.247	146	645.585	88	12.993	148	133.584	18	3.596	198	3.458.383	471	69.836

Kaynak: Chicago, Minneapolis Borsaları 2017

Çizelge 139. Borsalara Göre Buğdayda Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları

	Şikago Borsası				Kansas HRW (CME)				Mineapolis Borsası				Toplam		
	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon \$)	Ortalama Fiyat (\$/ton)	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon \$)	Ortalama Fiyat (\$/ton)	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon \$)	Ortalama Fiyat (\$/ton)	İşlem Hacmi (kontrat sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon \$)
2012	33.737.548	4.590	1.266.373	276	5.302.197	721	206.234	286	1.239.741	169	53.859	318	40.279.486	5.480	1.526.466
2013	29.722.653	4.044	1.021.767	251	6.561.794	893	240.702	270	1.479.118	201	56.554	283	37.763.565	5.138	1.319.023
2014	38.332.112	5.215	1.138.308	216	6.302.129	858	211.099	245	2.177.211	296	70.769	238	46.811.452	6.369	1.420.176
2015	43.316.432	5.893	1.096.127	186	7.897.744	1.075	203.160	189	2.315.156	315	62.821	200	53.529.332	7.283	1.362.107
2016	48.089.268	6.542	1.046.799	160	10.037.496	1.366	217.194	159	2.184.695	297	56.017	189	60.311.459	8.206	1.320.011
2012-2013 % Değişim	-12	-12	-19	-9	24	24	17	-6	19	19	5	-11	-6	-6	-14
2013-2014 % Değişim	29	29	11	-14	-4	-4	-12	-9	47	47	25	-16	24	24	8
2014-2015 % Değişim	13	13	-4	-14	25	25	-4	-23	6	6	-11	-16	14	14	-4
2015-2016 % Değişim	11	11	-5	-14	27	27	7	-16	-6	-6	-11	-5	13	13	-3

Kaynak: Chicago, Minneapolis Borsaları 2017.

Çizelge 140. Chicago Borsası Mısır Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları

Yıllar	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon \$)	Ortalama Fiyat (\$/ton)
2012	99.784.093	12.673	3.437.145	273
2013	88.063.399	11.193	2.576.907	248
2014	90.718.518	11.530	1.894.227	164
2015	107.270.972	13.634	2.022.977	148
2016	108.448.471	13.784	1.969.998	141
2012-13 % Değişim	-12	-12	-25	-9
2013-14 % Değişim	3	3	-26	-34
2014-15 % Değişim	18	18	7	-10
2015-16 % Değişim	1	1	-3	-5

Kaynak: Chicago Borsası 2017.

Çizelge 141. Chicago Borsası Çeltik Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları

Yıllar	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon \$)	Ortalama Fiyat (\$/ton)
2012	403.116	40	13.175	328
2013	299.151	29	9.873	341
2014	241.955	23	7.095	307
2015	339.515	33	8.026	244
2016	324.820	31	7.164	228
2012-13 % Değişim	-26	-28	-25	4
2013-14 % Değişim	-19	-21	-28	-10
2014-15 % Değişim	40	43	13	-21
2015-16 % Değişim	-4	-4	-11	-7

Kaynak: Chicago Borsası 2017.

Çizelge 142. Chicago Borsası Soya Fasulyesi Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları

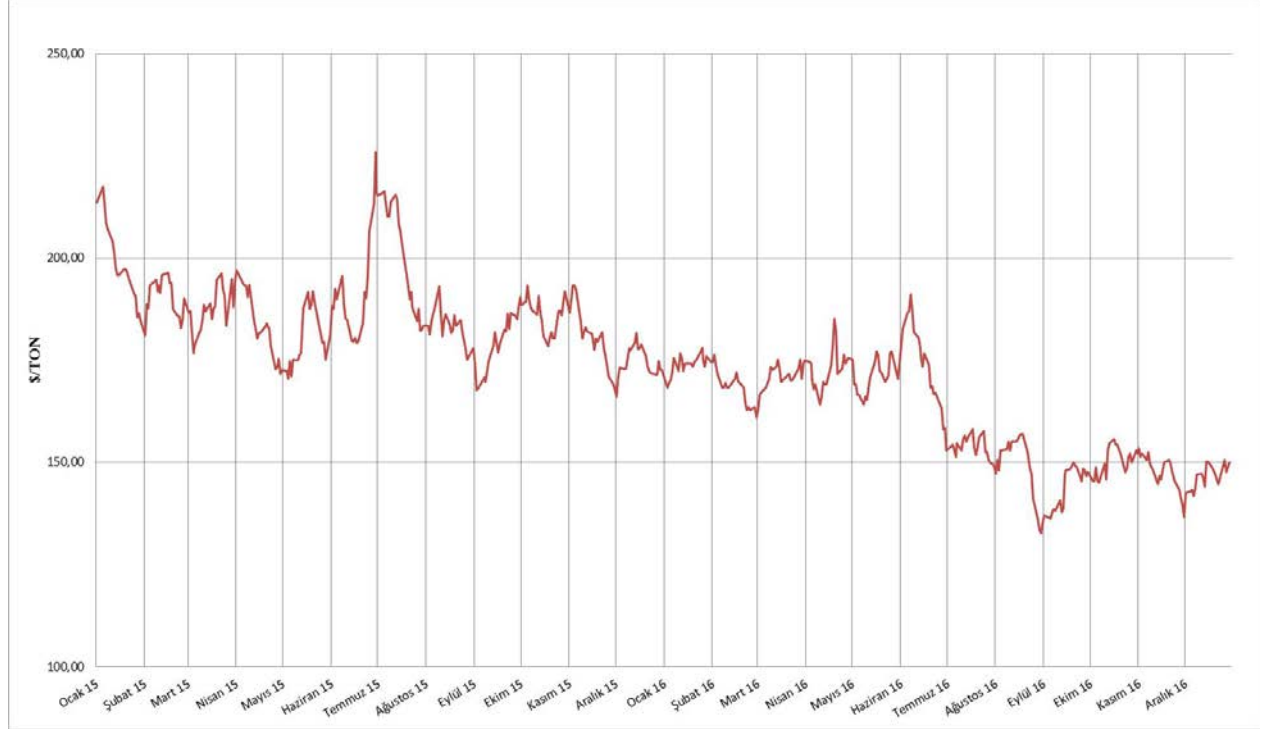
Yıllar	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon \$)	Ortalama Fiyat (\$/ton)
2012	70.443.823	9.586	5.192.675	538
2013	61.781.093	8.405	4.334.731	517
2014	67.149.390	9.136	4.092.309	457
2015	72.804.282	9.905	3.445.052	347
2016	81.899.668	11.142	4.075.721	363
2012-13 % Değişim	-12	-12	-17	-4
2013-14 % Değişim	9	9	-6	-12
2014-15 % Değişim	8	8	-16	-24
2015-16 % Değişim	12	12	18	4

Kaynak: Chicago Borsası 2017.

5.7.1.1 Buğday

Buğday vadeli işlem fiyatları ABD’de Chicago, Kansas ve Minneapolis Borsalarında işlem gören ürünlere yönelik oluşan vadeli fiyatları temsil etmektedir. Fiyatlara ilişkin çizelge ve grafikler, borsaların günlük kapanış fiyatlarının derlenmesi ve aylık ortalamalarının alınması ile oluşturulmuştur. İşlem hacimleri ise söz konusu ay içindeki vadeli işlemler ve opsiyon sözleşme miktarlarının toplanması ile hesaplanmıştır.

Grafik 92. Chicago Borsası Buğday Vadeli İşlemler Günlük Kapanış Fiyatları

Kaynak: IGC 2017

Yukarıda 2013-2014 yılları arası Chicago Borsası buğday günlük kapanış rakamları ile hazırlanmış bir grafik yer almaktadır. 2012 yılında 655 milyon ton olarak gerçekleşen dünya buğday üretiminin 2013 yılında 58 milyon ton artışla 713 milyon ton olarak gerçekleşmesine bağlı olarak fiyatlar, yılın ilk yarısında genel olarak düşüş eğilimindedir. Ancak ABD ve Çin’de rekoltenin önceki döneme göre düşük olması ve Çin’in ABD buğdayına talebini artırması gibi etkenler, fiyatlardaki düşüşü sınırlamış ve dalgalanmalar yaratmıştır. 2013 Eylül ayı sonundan itibaren ise Karadeniz havzasında yaşanan yoğun yağışların kışlık ekilişleri geciktirmesi ve artan talep buğday fiyatlarının bu dönemde yükselişe geçmesine neden olmuştur.

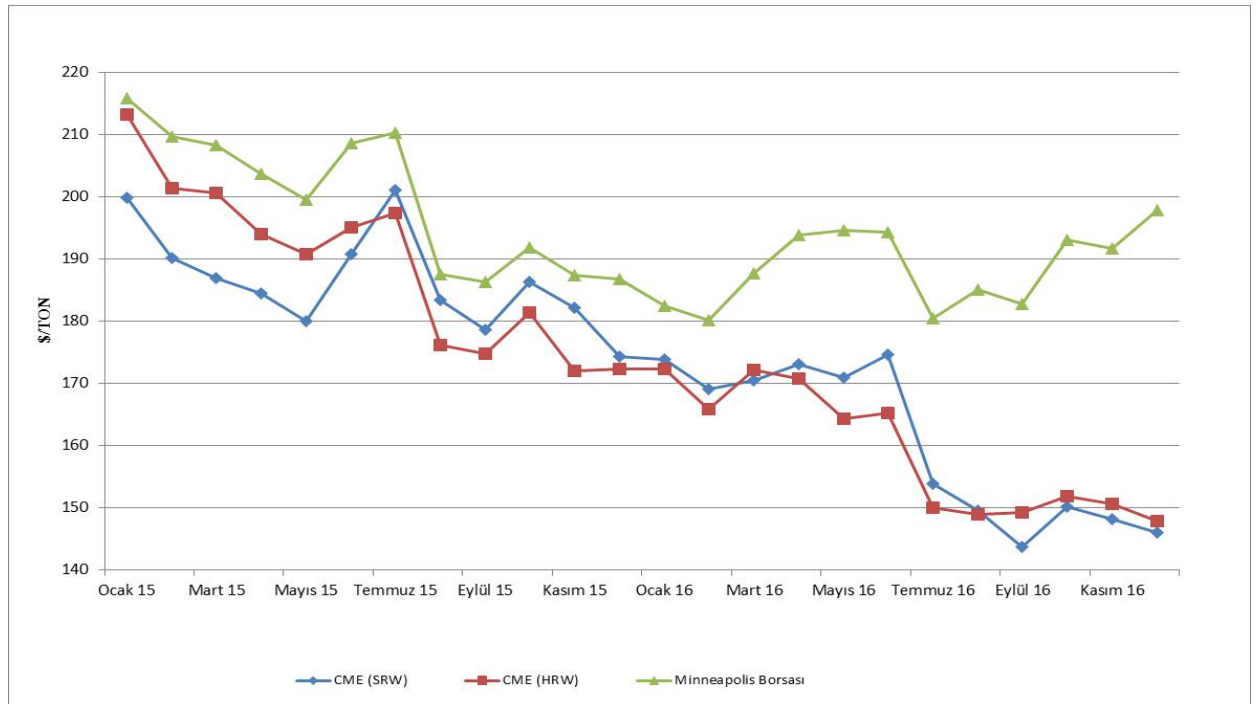
Rusya ve Fransa’da kışlık ekilişlerin uygun ortamda tamamlanması, kışlık ürünün genel olarak iyi durumda olması ve küresel rekabetin güçlenmesiyle 2013 yılı Kasım ayından itibaren fiyatlar tekrar düşüşe geçmiştir.

2014 Şubat ayından itibaren ise ABD'deki ağır kış koşulları, Kanada'da sevkiyatların lojistik sebeplerle yavaşlaması, Ukrayna ile Rusya arasındaki politik gerginlik ve bu gerginliğe bağlı olarak yaşanan sıkıntıların Ukrayna'da baharlık ekilişler aksatması buğday fiyatlarında artışa yol açmış, fiyatlar Mayıs 2014'te 2014 yılının en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Fiyatlar, talebin yavaşlaması ve 2014 yılı üretiminin 2013 yılının rekor seviyesinin de üzerinde 721 milyon ton olarak tahmin edilmesiyle 2014 yılı Mayıs ayından itibaren hızlı bir düşüşe geçmiştir.

2014 yılı Ekim ayından itibaren ise artan talep, Güney Yarım Küre'de üretim öngörülerinin belirsiz olması ve Karadeniz bölgesi ile ABD'de 2015 ekilişlerine ilişkin olumsuz koşullara bağlı olarak fiyatlar artış eğilimine geçmiştir. aralık ve ocak ayında fiyatlar Karadeniz buğday ihracat politikasına ilişkin belirsizliklerle artış eğilimini sürdürmüş ancak belirsizliklerin vergi getirilmesiyle dağılması, arzın ve rekabetin güçlü olması nedeniyle sert düşüşe geçmiştir. Ancak bazı ülkelerde üretim beklentilerin bozulması zaman zaman fiyatlarda yükselişlere neden olmuştur.

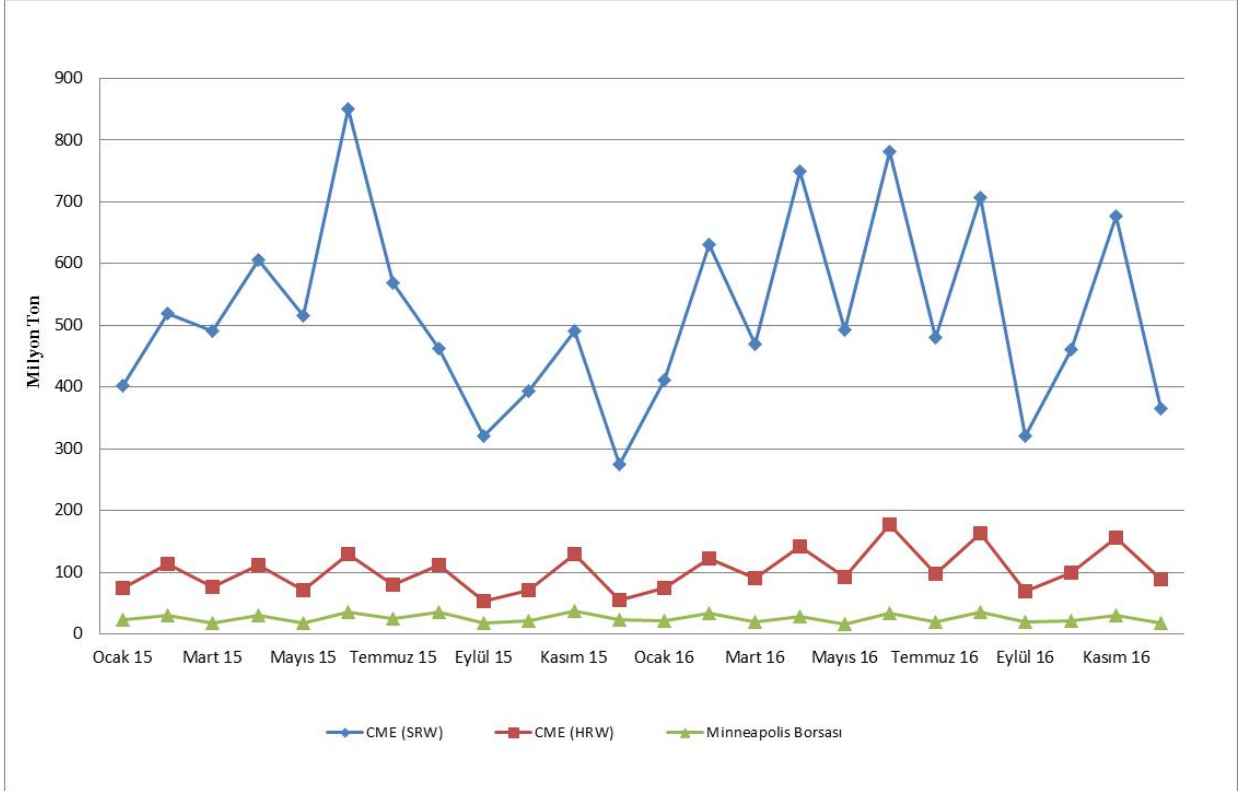
Grafik 93. ABD Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarında Aylık Buğday Fiyatları

Kaynak: IGC 2017.

Yukarıdaki grafikten de görüleceği üzere ABD'deki 3 büyük hububat borsasında da birbirine paralel hareket izlenmiş olup aylık ortalama fiyatlar, üç borsada da Grafik 94'de izah edilen hususlar ışığında üretim, ekiliş koşulları ve küresel piyasalardaki gelişmelere bağlı olarak dalgalı bir seyir izlemiştir.

Grafik 94. ABD Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarında Aylık Buğday İşlem Hacimleri

Kaynak: CME Group ve Minneapolis Borsası 2017.

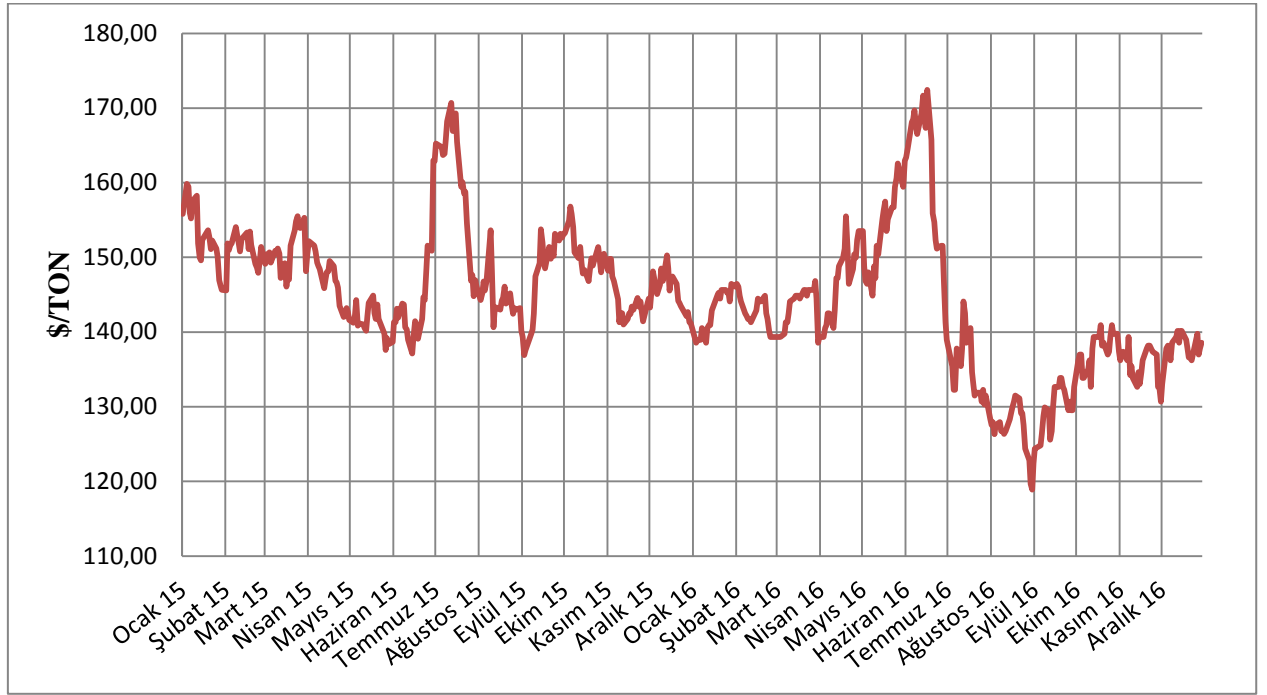
İşlem hacimleri, dönemlere bağlı olarak değişiklik göstermekle birlikte fiyatlarda hızlı yükselişlerin yaşandığı dönemlerde artmış, piyasaların stabil veya düşüş eğiliminde olduğu dönemlerde azalmıştır. 2014 hasat dönemiyle fiyatların uzun süreli düşüş eğiliminden sonra Mayıs ortası itibariyle yükseliş göstermesi işlem hacimlerinin buna paralel sert artış göstermesine neden olmuştur. Daha sonra fiyatların son yılların en düşük seviyelerine gerilemesi kontrat hacimlerinin de sert düşüş göstermesine neden olmuştur.

Kontrat sayısı bazında yıllık işlem hacimleri mukayese edildiğinde Chicago Borsasında bir önceki yıla göre %11, Minneapolis borsasında %2 ve Kansas Borsasında %17'lik düşüş yaşanmıştır.

Söz konusu borsalardaki işlem hacimlerinin parasal büyüklüğüne bakıldığında ise Chicago Borsasında bir önceki yıla göre %50, Minneapolis borsasında %21 ve Kansas Borsasında %40'luk düşüş yaşanmıştır. Fiyatların düşmesiyle işlem hacmi de düşmüş ancak parasal değer daha sert düşüş göstermiştir.

5.7.1.2 Mısır

Grafik 95. Chicago Borsası Mısır Vadeli İşlemler Günlük Kapanış Fiyatları

Kaynak: IGC 2017.

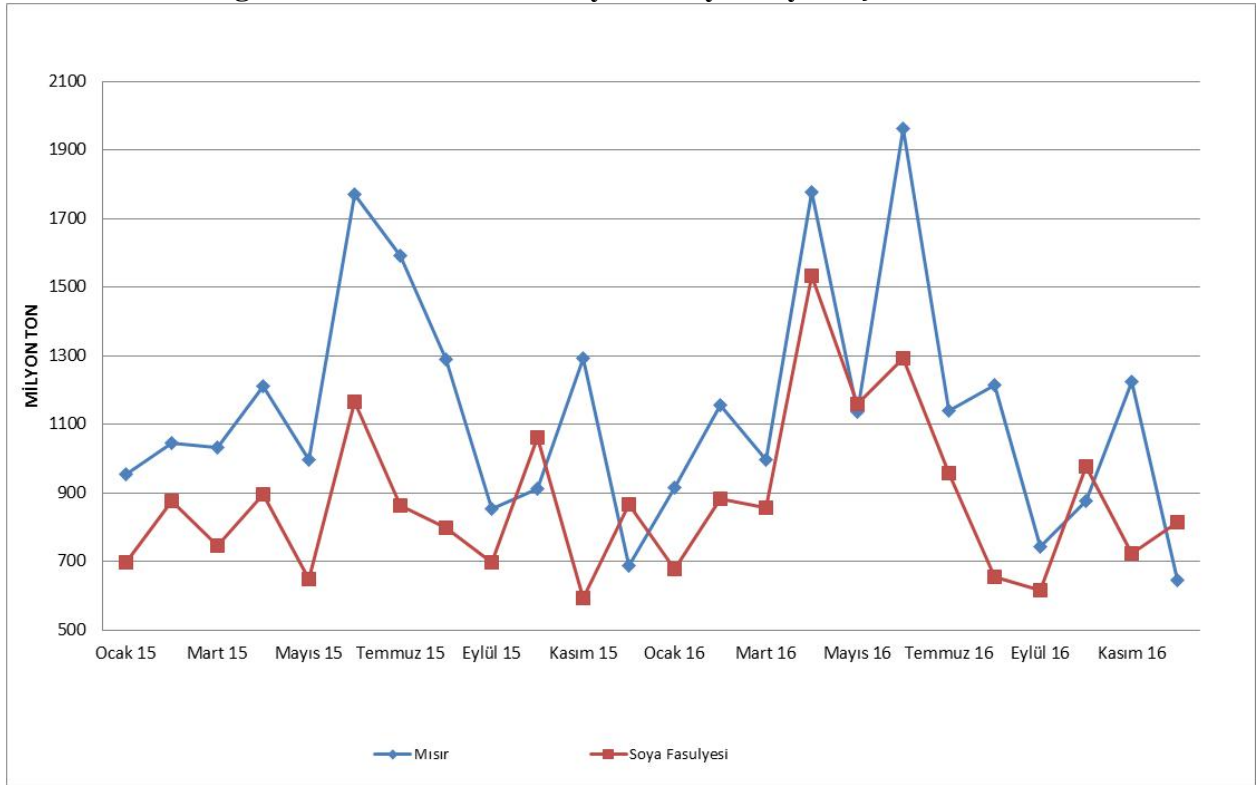
Yukarıdaki grafikte 2015-2016 yılları arası Chicago Borsası günlük mısır kapanış fiyatları yer almaktadır.

2015 yılı ABD Chicago Borsasında mısır günlük kapanış fiyatları nisan ayına kadar küresel rekabetin yüksek olmasına bağlı olarak dalgalanırken nisan ayından itibaren buğday ve soya piyasalarının etkisi, kur hareketliliği ve ticaretin düşük olması neticesinde fiyatlar düzenli bir düşüş izlenmiştir. Temmuz ayında fiyatlar, hava koşullarına ilişkin beklentinin olumsuz olması neticesinde yükselmiş fakat hava tahmininin iyileştirilmesinin ardından Ağustos ve Eylül aylarında diğer piyasalardaki düşüşle inişe geçmiştir. Ekim ayında çiftçilerin yeni mahsul mısırı geçerli fiyatlardan satmak yerine depolamayı tercih etmeleri borsa kapanış fiyatlarını yeniden bir miktar yükseltse de dünya genelindeki arz fazlası ve buna bağlı olarak ihracat talebinin yavaşlamasıyla borsada mısır vadeli ortalama fiyatlarındaki genel düşüş eğilimi 2015 yılı sonuna kadar devam etmiştir.

2015 yılı mısır günlük kapanış fiyatları; Nisan ayına kadar arzın bol olması ve Güney Amerika ile ihracat üzerine rekabet edilmesi sonucu baskılanırken, Nisan ayında bir miktar yükseliş göstermiştir. Mayıs ayında, Güney Amerika'nın hava durumunun olumsuz seyretmesi ve Arjantin sevkiyatlarındaki ertelemeler fiyatları desteklemiştir. Haziran ayı günlük fiyatları güçlü ihracat talebi ve mısır ekiliş alanlarının soyaya kaydırılması söylentilerine bağlı olarak

kazanç sağladı. Temmuz ayında kapanış fiyatları hava durumunun olumlu olması, yemlik buğdayla rekabet ve USDA raporunun etkisinin düşürücü olmasına bağlı olarak keskin bir şekilde düşüş göstermiştir. Fiyatlar Ağustos ve Eylül aylarında da üretim öngörüsünün yüksek ve hava durumu tahmininin olumlu olmasına bağlı olarak baskılanmaya devam etmiştir. Mevsimsel olarak gevşek olan fiyatlar kısa pozisyonların alımla kapatılmasına bağlı olarak Ekim ayı boyunca güçlü seyretmiştir. Kasım ve Aralık aylarında yerel arzın bol olması, doların güçlenmesi ve USDA'nın verim tahmini arttırmasına bağlı olarak vadeli günlük mısır fiyatları baskılanmaya devam etmiş fakat ihracatın yüksek olması sebebiyle düşüşlerin sınırlanması fiyatları dalgalandırmıştır.

Grafik 96. Chicago Borsasında Mısır ve Soya Fasulyesi Aylık İşlem Hacimleri

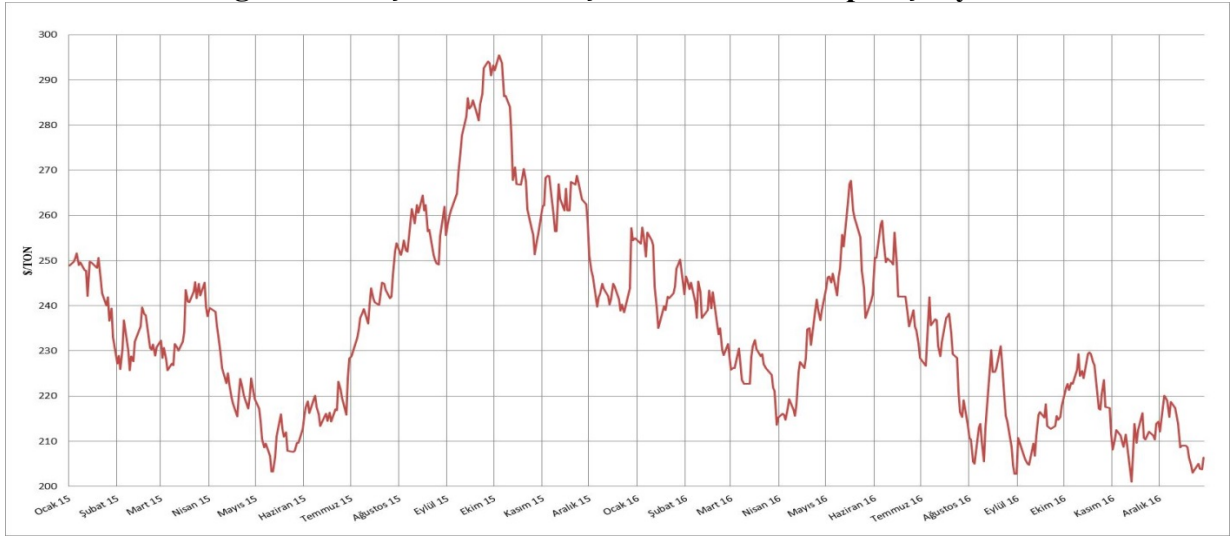
Kaynak: CME Group 2017.

Yukarıdaki grafikte mısır ve soya fasulyesi işlem hacimleri birlikte gösterilmiş olup her iki ürünün işlem hacimleri de hasat dönemlerinin başlamasını müteakip 2015 sonbahar döneminde artışa geçmiştir.

2016/17 dönemi ABD soya üretimi bir önceki yıla göre artış göstermiş, 2016 yılı sonbahar döneminde soya fasulyesi işlem hacmi 2015 yılının altında seyretmiştir. Mısır işlem hacminin Eylül 2015'deki yükselişi bir önceki sezonun en yüksek seviyesini oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Kontrat sayısı ve ton bazında yıllık işlem hacimleri 2015 yılına göre mukayese edildiğinde 2016'da mısırdaki ve soya fasulyesinde cüzi miktarda artış yaşanmıştır. Para (milyon\$) bazında bakıldığında ise en ciddi artış soya fasulyesinde kaydedilmiştir.

5.7.1.3. Çeltik

Grafik 97. Chicago Borsası Çeltik Vadeli İşlemler Günlük Kapanış Fiyatları

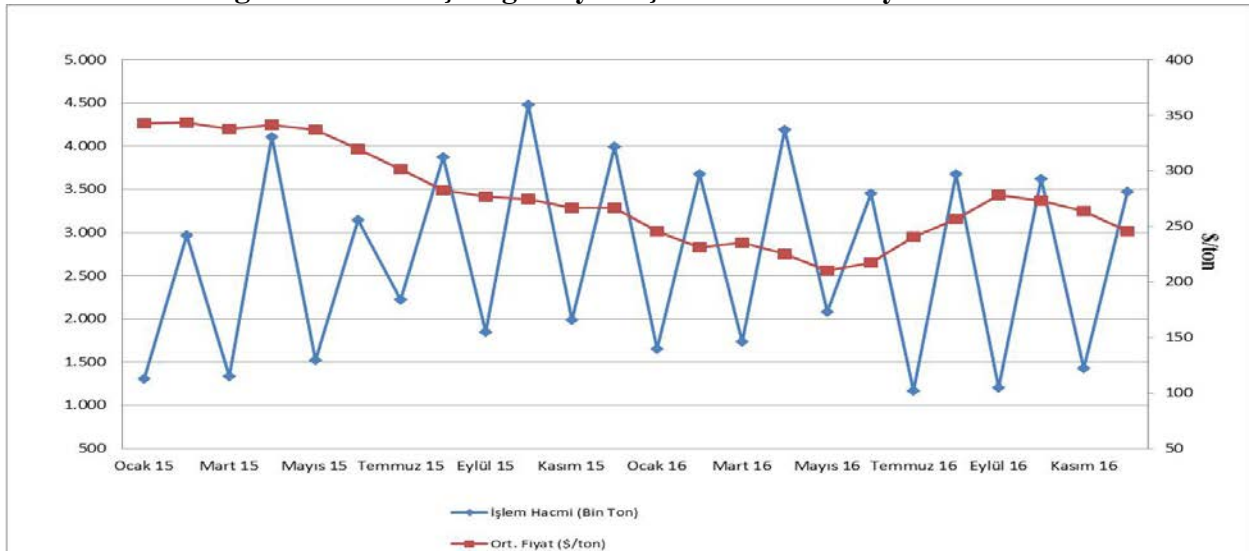

Kaynak: IGC 2017.

2015 yılına üretim beklentilerinin bir önceki sezona göre yükselmesi ve talebin zayıflaması neticesinde düşüş yönlü eğilimle giren CME (Şikago Borsası) vadeli işlemler piyasası, Mayıs 2015'te 203 \$/ton ile yılın en düşük seviyesine gerilemiştir. Ekim ayındaki hasata kadar arzdaki daralma tarafından desteklenen fiyatlar yükselişini sürdürmüştü ve 295 \$/ton seviyesini görmüştür.

2015 hasatı sonrası arzın bollaşması ile düşen fiyatlar Nisan 2016'da 235 \$/ton dip seviyesini gördükten sonra kuraklığın etkisini sürdüreceği ve Güney bölgelerdeki şiddetli hava koşullarının ürüne olumsuz etkisi olacağı beklentisi nedeniyle yeniden yükselmiş ve 269 \$/ton seviyelerini zorlamıştır. Sonrasında olumlu ürün raporları, beklentilerin üzerinde üretim tahminleri ve talepteki daralma nedeniyle fiyatlar gerilemiş ve yılsonuna doğru talep güdümlü olarak 200-230 \$/ton bandında dalgalanmıştır.

Grafik 98. Chicago Borsasında Çeltiğin Aylık İşlem Hacmi ve Fiyatı

Kaynak: CME Group 2017.

Şikago Borsası çeltik işlem hacmi 2016 yılında toplam 31,4 milyon ton ile 2015'teki 32,8 milyon tonun % 0,5 altında kalmıştır. 2016 yılı Nisan ayında işlem hacmi 4,2 milyon ton ile yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

2016'da piyasa 2015'e göre daralmış ve arz bolluğuna karşın talep azlığı fiyatları aşağı çekmiştir. Kontrat sayısı ve parasal büyüklük bazında yıllık işlem hacimleri 2016'da 324.820 adet sözleşme ile 2015'teki 339.515 adet sözleşmenin % 5 altında kalmıştır. 2016'daki 7,2 milyar dolarlık işlem hacmi 2015'teki 8 milyar doların % 12 altında seyretmiştir.

KAYNAKÇA LİSTESİ

AB Dokümanları (1251/99 no'lu Tüzük, 1782/2003 no'lu Tüzük, CAP Monitor 2009, AB web sitesi-
http/eu-int).

Adana Ticaret Borsası, <http://www.adanatb.org.tr>, internet adresi.

Bandırma Ticaret Borsası, <http://www.bantb.org.tr>, internet adresi.

CAP Monitor 1999. AGRA Informa Ltd., yıllık abonelik.

CAP Monitor 2009. AGRA Informa Ltd., yıllık abonelik.

Çorum Ticaret Borsası, <http://www.corumtb.org.tr>, internet adresi.

Edirne Ticaret Borsası, <http://www.edirnetb.tobb.org.tr>, internet adresi.

Elçi vd. 1994, Tarla Bitkileri, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:1385, Ders
Kitabı:399, ISBN 975-482-224-7, A.Ü.Z.Fakültesi Halkla İlişkiler ve Yayın Ünitesi 1994,
Ankara.

Eskişehir Ticaret Borsası, <http://www.esktb.org.tr>, internet adresi.

Emeklier, H.Y. 2002. Altın Tanesi, Mısırın Kimyası ve Endüstride Kullanımı. Üretimden
Tüketime Mısır Paneli, 19 Aralık 2002, 21 s., Sakarya.

France Agrimer Raporları, <https://visionet.franceagrimer.fr/pages/statistiques.aspx?menuur/> internet
adresli.

Geçit, H.H. vd. 2009. Tarla Bitkileri. A.Ü.Z.F. Ders Kitabı: 521, Yayın No: 1569, ISBN 978 - 975- 482
-803-0, Ankara.

IGC 2014. <https://www.igc.org.uk> internet adresli.

ITC 2014. <http://www.intracen.org/exporters/statistics-export-product-country> internet adresli.

Kırklareli Ticaret Borsası, <http://kirklarelib.tobb.org.tr>, internet adresli.

Konya Ticaret Borsası, <http://www.ktb.org.tr>, internet adresli.

Polatlı Ticaret Borsası, <http://www.polatliborsa.org.tr>, internet adresli.

Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr>, internet adresli.

Reuters 2014. <https://portal.hpd.global.reuters.com/auth/login.aspx> internet aboneliği.

Şikago Borsası 2014. <http://www.cmegroup.com/market-data/volume-open-interest/>, internet adresli.

Tekirdağ Ticaret Borsası, <http://www.tdag-ticbor.org.tr>, internet adresli.

TMO 2014. TMO Genel Müdürlüğü Kurum Verileri, Ankara.

BÜGEM 2012. TKB Bitkisel Üretim Geliştirme Genel Müdürlüğü, Resmi Yazışma Verileri, Ankara.

TÜİK 2014. [https://www.tuik.gov.tr/veri tabanı internet adresi.](https://www.tuik.gov.tr/veri-tabani-internet-adresi)

TÜİK 2009. Tarım İstatistikleri Özeti 1989 – 2008. Türkiye İstatistik Kurumu, Yayın No: 3340, ISSN 1300 – 1213, ISBN 978 – 975 – 19 – 4627 – 0, Ankara.

ABD:

<http://www.apfo.usda.gov>

<http://farm.ewg.org>

<http://www.fas.usda.gov>

www.kswheat.com/assets/pdf/farm_to_port.pdf

Arjantin:

USDA, Reuters (Ürün ve piyasalarla ilgili değerlendirmeler) T.C. Buenos Aires Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (tarım kuruluşları ile bilgiler)

Hindistan

The overview of Government subsidies to agriculture sector in India, Harshal A.Salunke, Dr. B.B. Deshmush ,

<http://www.iosrjournals.org/iosr-javs/papers/vol1-issue5/G0154347.pdf>

India Agricultural Policy Review, Vol.4.No. 3, Agriculture and Agri-Food Canada, September 2008

India, Agricultural Economy and Policy Report, January 2009

Central Intelligence Agency , The World Factbook, India, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/in.html>

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, İhracat Bilgi Platformu, Hindistan ülke profili

<http://www.ibp.gov.tr/pg/section-pg-ulke.cfm?id=Hindistan>

T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Hindistan Ülke Raporu-Nisan 2011

T.C.Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/hindistan-ekonomisi.tr.mfa>

Mısır:

*Nisan 2013 GAIN REPORT- EGYPT Grain and Feed Annual

*IGC

*The Egyptian Food Subsidy System- Structure, Performance, and Options for Reform

International Food Policy Research Institute, Research Report 119

7. EKLER

7.1. AÇIKLAMA

Çizelgede yer alan tanım ve kavramlara ilişkin TÜİK tarafından yapılan açıklamalar aşağıda verilmiştir (TÜİK 2013).

Piyasa Yılı: Her bir ürün için ilgili ürünün hasat edilme ve/veya piyasaya sürülmesinden, bir sonraki yılda hasat edilme zamanına kadar olan dönemi ifade etmektedir.

Yurt İçi Kullanım: Referans dönem süresince bireylerin gıda tüketimi, yemlik, tohumluk, endüstriyel kullanım ve piyasa kayıpları toplamıdır.

Yurt İçi Kullanım = Tohumluk Kullanım + Yemlik Kullanım + Endüstriyel Kullanım + İşlenen Kısım + Piyasa Kayıpları + Tüketim (Gıda)

Tüketim (Gıda Olarak): Referans dönem süresince, yurt içinde ürünün tüm şekilleriyle (işlenerek ya da işlenmeden) insan tüketimine sunulan miktarıdır. Tüketim, tanım gereği hesaplamada artık değer olarak bulunmuştur.

Tohumluk Kullanım: Üretim döngüsünün sağlanması için kullanılan hammadde miktarıdır. Tohumluk kullanım, ekilen alan ile hektara atılan tohum miktarının çarpılmasıyla tahmin edilmiştir.

Yemlik Kullanım: Yem üretiminde hammadde ve/veya doğrudan yem olarak kullanılan miktarlardır. Yemlik kullanım, yalnızca üç ürün için (arpa, buğday ve mısır), Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığında sağlanan yem üretimi ve yem üretiminde kullanılan hammadde miktarına dair veriler esas alınarak tahmin edilmiştir.

Piyasa Kayıpları: Ürünün hasat edildikten sonraki dönemde taşınması, işlenmesi ve depolanması sırasında meydana gelen kayıplardır. Piyasa kayıpları, Ankara, İstanbul ve İzmir Ticaret Odalarının üyelerinden araştırma yolu ile elde ettiği fire ve randıman oranları kullanılarak yurt içi kullanımın belirli bir yüzdesi olarak tahmin edilmiştir.

Endüstriyel Kullanım: Ürünün, gıda tüketimi ve hayvan yemi amaçları haricinde çeşitli sanayi kollarınca kullanılan miktarıdır. Gıda sanayine aktarılan hammaddeler bu başlık altında ele alınmaktadır. Endüstriyel kullanım, çoğu üründe ihmal edilebilir düzeyde olduğu için çizelgelerde yer verilmemiştir.

Stok Değişimi: Ürünlerin yıl sonu ve yıl başı stok değerleri arasındaki farktır. Dönem başı ve sonundaki stokların her zaman sağlıklı bir şekilde temin edilmesinin zor olmasından dolayı, hesaplamalarda sadece stok değişimi kullanılmıştır. Ayrıca stok değişimi olarak, Toprak

Mahsulleri Ofisinin destekleme alımı yaptığı ürünler ile üretici birliklerinin alım yaptığı ürünlerin stok değerleri kullanılmıştır.

Kişi Başına Tüketim: Belirli bir dönem için ürün tüketiminin nüfusa oranıdır.

$$\text{Kişi Başına Tüketim} = \frac{\text{Tüketim}}{\text{Nüfus}}$$

Hesaplama yöntemi referans dönem boyunca kişi başı insan tüketimi için sadece ortalama bir değer vermektedir. Gerçekte ise yaşa, cinsiyete, gelir düzeyine, tüketici alışkanlıklarına, mevsime göre tüketim düzeyinde farklılıklar mevcuttur. Ayrıca, ürün denge tablolarının istatistikleri toptan ticaretin ötesine geçmediğinden, perakende ticaretin ve özel kişilerin kullanımına giren mutlak miktarlar tam olarak bilinmemektedir.

Kişi başı tüketimin hesaplanmasında resmi istatistiklerdeki nüfus bilgisi dikkate alınmıştır. Hesaplamalarda pazarlama ve takvim yılına göre nüfus tahminlerinde aşağıdaki tarihler esas alınmıştır:

Pazarlama yılına ait denge tabloları için 31 Aralık,

Takvim yılına ait denge tabloları için 30 Haziran'dır.

Yeterlilik Derecesi: Bir bölgenin kullanılabilir üretiminin (iç üretim) o bölgenin bütün ihtiyacını ya da yurt içi kullanımını (insan, hayvan ve endüstrinin bütün ihtiyaçlarını) ne ölçüde karşılayacak durumda olduğunu gösterir. Ürün denge tabloları göz önüne alındığında yeterlilik derecesi, kullanılabilir üretimin yurt içi kullanımı karşılama derecesini yüzdesel ifade ile göstermektedir.

$$\text{Yeterlilik Derecesi} = \frac{\text{Kullanılabilir Üretim}}{\text{Yurt İçi Kullanım}} \times 100$$

Değerin 100'den küçük olması, üretimin yurt içi talebi tam olarak karşılayamadığı durumu; 100'den büyük olması, normal iç ihtiyaçları geçen, ihraç edilebilir ve/veya stoklanabilir miktarların varlığı durumunu göstermektedir.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Milli Müdafaa Caddesi No:18 06420 Bakanlıklar-Çankaya/ANKARA

Tel : (0312) 416 30 00 Faks : (0312)417 72 23-417 00 37

e-posta : tmo@tmo.gov.tr

İnternet adresi : www.tmo.gov.tr